ARVOITUKSIA AVARUUDESTA

NÄKÖKULMIA UFOUSKOMUKSIIN

TOIMITTANEET JAAKKO NÄRVÄ & JUSSI SOHLBERG

Gaudeamus

ARVOITUKSIA AVARUUDESTA

Toimittaneet
Jaakko Närvä & Jussi Sohlberg

Gaudeamus

Sisällys

1

Johdanto

Avaimia ufouskomusten tarkasteluun

Jaakko Närvä & Jussi Sohlberg

Lentävistä lautasista tai ufoista on puhuttu jo yli seitsemänkymmenen vuoden ajan. Idea lentävästä lautasesta syntyi Yhdysvalloissa kesällä 1947 liikemies, apulaissheriffi ja pelastuslentäjä Kenneth Arnoldin kuuluisasta havainnosta. Arnold oli 24. kesäkuuta 1947 etsimässä kadonnutta lentokonetta ja liikematkalla Washingtonin osavaltion alueella. Ollessaan Rainier-vuoren läheisyydessä hän näki yhdeksän outoa lentävää kohdetta vuorten huippujen lomassa. Jo samana päivänä hän kuvaili *East Oregonian* -sanomalehden toimittajalle Nolan Skiffille kohteiden liikettä sanomalla, että ne "lensivät kuin veden pintaan viskattu teevati". Toimittaja Bill Bequette käytti ilmaisua lautasen kaltaiset kohteet (*saucer-like objects*), ja editoija keksi nimityksen lentävä lautanen (*flying saucer*). Kohteiden liikettä kuvaileva ilmaisu kääntyi näin niiden muodon kuvaukseksi. Arnold kuvaili kohteita myöhemmin sirppimäisiksi.

Uutinen "lentävistä lautasista" levisi lehdistön välityksellä kaikkialle Yhdysvaltoihin jo seuraavana päivänä, ja lentävän lautasen käsite oli syntynyt. Ilmeisesti ensimmäisen suomalaisen sanomanlehtiuutisen Yhdysvaltojen tapahtumista julkaisi *Uusi Suomi* 6. heinäkuuta eli noin kaksi viikkoa Arnoldin havainnon jälkeen. Tiettävästi puolestaan *Vapaa Sana* julkaisi 14. heinäkuuta tiedon ensimmäisestä suomalaisesta lentävää lautasta koskevasta havainnosta; kaksi miestä oli nähnyt Helsingin taivaalla lentävän lautasen. Seurasi innokas sanomalehtikirjoittelu lautashavainnoista ja niiden selityksistä.

Arnoldin havainnosta sai alkunsa niin sanottu moderni ufoaika. Eräänlaisia "esi-ufoja" olivat olleet mystiset ilmalaivat sekä kummituslentokoneiksi ja aaveraketeiksi kutsutut kohteet erityisesti Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa 1800-luvulta lähtien. 1940-luvun loppupuolella syntynyt lentävän lautasen käsite popularisoi havainnot ihmeellisistä lentolaitteista osaksi valtakulttuurista länsimaista tietoisuutta. Toki esimerkiksi Raamatussa kerrotaan Jumalan tulisista lentävistä vaunuista ja hindulaisessa mytologiassa Vimanoista, jumalolentojen lentävistä vaunuista tai palatseista. Idea meihin nähden ylivertaisten olentojen ihmeellisistä lentovälineistä on siis vanha. Kuitenkin omana eriytyneempänä perinteenään länsimainen tieteellis-tekninen "ihmelentolaitetraditio" alkaa 1800-luvun teollistumisen ja tieteellis-teknisen kehityksen kiihtymisen myötä.

Laaja ja merkittävä ilmiö

Ufouskomukset tai ufoperinne saatetaan mieltää jokseenkin vähämerkityksellliseksi seikaksi tai alakulttuuriseksi erikoisuudeksi. On totta, että ufoharrastus on Suomessakin tärkeä elämänarvo vain hyvin pienelle osalle väestöstä. Selväpiirteiset uforyhmät ja -yhdistykset ovat myös usein kooltaan ja yhteiskunnalliselta näkyvyydeltään vaatimattomia. Lisäksi huomio kiinnittyy helposti yksittäisiin näkyviin persoonallisuuksiin, jotka innokkaasti pyrkivät edistämään ufoasiaa. Ilmiökenttänä ufouskomukset ovat kuitenkin laaja kokonaisuus, joka ylittää kansalliset rajat. Samaten niihin limittyvä ufoaiheen kaupallinen ja populaari käyttö on laajaa. Kohtaamme ufoja ja humanoideja kaikkialla, kuten elokuvissa, televisio-ohjelmissa, sarjakuvissa ja mainoksissa. Suurin osa maapallon väestöstä on tietoinen ufon käsitteestä.

Tieteen tiedotus ry:n Tiedebarometrin mukaan suomalaisista kuusi prosenttia oli vuonna 2019 täysin samaa mieltä väittämän "Vaikka ufohavaintoja ei ole kyetty tieteen keinoin todentamaan, on selvää, että vierailuja ulkoavaruudesta maahan on tapahtunut" kanssa; 11 prosenttia oli jokseenkin samaa mieltä. 36 prosenttia vastasi "vaikea sanoa", 18 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä ja 28 prosenttia täysin eri mieltä.[1] Kun on jokseenkin eri mieltä sen kanssa, että "on *selvää*", että täällä on käynyt avaruusvierailijoita, antaa vielä mahdollisuuden sille, että avaruusvierailuja on tapahtunut. Voidaan sanoa, että yli kaksi kolmasosaa vastasi suhtautuvansa täysin tai jonkin verran avoimesti avaruusvieraiden täällä käymiseen. Avaruussivilisaatiot ja ufot ovat tarkasti ottaen eri asioita, mutta niiden mielletään

liittyvän varsin vahvasti toisiinsa, joten tilasto kuvannee kohtuullisen osuvasti suhtautumista myös ufojen todellisuuteen. Kirkon tutkimuskeskuksen vuoden 2007 Kirkkomonitor-tutkimuksessa suomalaisille esitettiin väittämä "Jotkut ufot ovat muista maailmoista peräisin olevia avaruusaluksia". Pyöristettynä kaksi prosenttia oli vahvasti samaa mieltä, kymmenesosa samaa mieltä, hieman yli kolmannes ei samaa eikä eri mieltä, reilu viidennes eri mieltä ja vajaa kolmasosa vahvasti eri mieltä.[2] Tulos on siis Tiedebarometrin kanssa samansuuntainen: yli kaksi kolmasosaa vastaajista piti ufoja todellisina avaruusvierailijoiden alusten merkityksessä tai piti niitä nähtävästi ainakin jonkin verran mahdollisina.

Kansalaiset, jotka suhtautuvat ufojen todellisuuteen jossain määrin avoimesti tai epävarmasti, eivät etsiskele ufoja innostuneesti taivaalta eivätkä käy erilaisissa ufotilaisuuksissa. Kyse ei ole elämää suuntaavasta vahvasta ufouskovaisuudesta vaan kevyemmistä mietteistä. Avoimesti ja epävarmasti asennoituvat ihmiset kannattavat populaareja ufouskomuksia vaihtelevasti ja monin sävyin. Tällaisia uskomuksia ovat esimerkiksi yleisluontoiset arvelut erilaisten ufoilmiöiden kuten ufosieppausten, ja ufosalailun todenperäisyydestä ja luonteesta sekä ufologian tieteellisyydestä. Ihmiset saattavat spekuloida ufojen olemassaololla tai kokea enemmän tai vähemmän vakavaa uskoa ufoihin tilannekohtaisesti esimerkiksi katsellessaan ufodokumenttia tai keskustelun kääntyessä ufoihin.

Eri puolilta maailmaa on raportoitu valtava määrä ufohavaintoja. Esimerkiksi Yhdysvalloissa 1970–1990-luvuilla tehtyjen kyselytutkimusten mukaan 9–12 prosenttia maan kansalaisista oli tulkinnut nähneensä "UFOn".[3] Gallup-yhtiön vuoden 2019 kysely kertoo, että jopa 16 prosenttia yhdysvaltalaisista on nähnyt jotain, jonka ajatteli olleen UFO. Koska UFO tarkoittaa kirjaimellisesti käsitettä *Unidentified Flying Object* eli tunnistamatonta lentävää kohdetta tai esinettä, kaikki vastaajat eivät varmastikaan ole tarkoittaneet havainneensa esimerkiksi avaruusmuukalaisten superteknologisia lentolaitteita. Toisaalta sekä lyhenne UFO että termi ufo ymmärretään usein juuri avaruusvierailijoiden ihmeelliseksi lentoalukseksi tai "lentäväksi lautaseksi". Suomessa on yleistynyt tapa käyttää pienellä kirjoitettua termiä ufo. Suomalaisten ufohavaintomääristä ei ole juurikaan tilastotietoa, mutta ilmeisesti niitä on vähemmän kuin Yhdysvalloissa, ehkä noin viidellä prosentilla. Ufohavainnossa nähdään yksi tai useampi ufoksi tulkittu tai epäilty kohde, tyypillisesti pimeällä tai hämärällä taivaalla havaittu pistemäinen valo, ja sen yhteydessä voi myös esiintyä vuorovaikutusta silmin-

näkijöiden ja ufon välillä. Vuorovaikutuksellisista havainnoista on toisaalta puhuttu erikseen ufokohtaamisina. Ufo saattaa vaikka seurailla autoilevaa silminnäkijää. Nimitystä ufohavainto käytetään monesti myös humanoiditapauksista, joita on huomattavasti vähemmän kuin ufojen näkemisiä. Ufohavainnot jäävät kokijoilleen useimmiten ainutkertaisiksi.

Ufouskon laajuus on vaikeahkosti havaittavissa, koska suuri osa – ellei peräti enemmistö – ufouskomusten kannattajista ja ufokokijoista keskustelee tällaisista asioista vain lähipiirinsä kanssa. Osa pitää käsityksensä ja kokemuksena omana tietonaan. Otaksunemme helposti, että ihmiset suhtautuvat ufoihin pääosin skeptisesti, vaikka ajatus "muut ovat skeptikoita" ei näytäkään pitävän paikkaansa. Tiedämme myös, että ufot kääntyvät helposti vitsin aiheeksi ja että ufoista kiinnostunutta saatetaan härnätä. Ufouskomusten suhde länsimaiseen valtauskontoon, kristinuskoon, on perinteisesti jännitteinen. Kristillisesti on esimerkiksi joskus painotettu, että ufouskomukset edustavat epäkristillistä vääränlaista uskonnollisuutta, jolla ei myöskään ole erityisempää yhteiskunnallista merkitystä. Varsinkin voimakkaiden ufokokemusten kuten ufosieppauskertomusten on epäilty olevan oireita psyykkisestä sairaudesta, mutta tutkimustieto ei tällaista käsitystä useimpien tapausten kohdalla tue. Oletus on tosin ymmärrettävä esimerkiksi sieppauskokemusten outouden tunnun, väkevän tunnepitoisuuden, väkivaltaistenkin piirteiden sekä monien kokijoiden hämmennys- ja pelkoreaktioiden vuoksi. Ufoihin uskoja voi myös tuntea ristiriitaa, hämmennystä ja ahdistusta uskomuksistaan, jolloin niistä on vaikea puhua muille.

Toisaalta ufoaiheeseen liittyy kiehtovia virallisia ja salonkikelpoisuuden sävyjä. Monet valtiot ovat tutkineet ufohavaintoja, ja lukuisat tieteilijät sekä merkkihenkilöt ovat lausuneet myönteisiä käsityksiään ufoista. Keväällä 2007 Ranska avasi avaruustutkimusjärjestö CNES:n alaisuudessa toimivan ufotutkimusorganisaation arkistot, ja muun muassa Englanti seurasi perässä. Ufoista on takavuosina keskusteltu niin YK:ssa kuin Yhdysvaltain kongressissakin. Multimiljonääri Laurence Rockefeller rahoitti 1990-luvulla Harvardin psykiatrian professorin ja ufologin John Mackin (1929–2004) ufosieppaustutkimusohjelmaa. Nimekäs yhdysvaltalainen kauhukirjailija Whitley Strieber julkaisi kirjan *Ne ovat täällä* (1987), jossa hän kertoo omista todellisiksi kuvaamistaan sieppauskokemuksista. Kirja nousi bestselleriksi heti julkaisuvuotenaan. Suomalaisista kuuluisuuksista esimerkiksi Vesa-Matti Loiri on puhunut ufokokemuksistaan ja kiinnostuksestaan aiheeseen avoimesti.

Suomeksi ei aikaisemmin ole julkaistu laajalle yleisölle ufouskomuksia käsittelevää perustietoteosta ihmistieteellisellä otteella. Englanninkielistä tutkimuskirjallisuutta löytyy kohtuullisesti, etupäässä artikkeleina. Lisäksi on yleistajuisia ufologisia ja skeptisiä tekstejä, jotka keskittyvät ufouskomusten ja -kokemusten todenperäisyyden ympärille. Tällaisten tekstien sisältö on usein paljolti luonnontieteellis-teknistä. Niiden lomassa esiintyy esimerkiksi historiallista ufotietoutta, mutta monesti se on ufologisesti tai skeptisesti valikoitunutta tai värittynyttä. Tässä kirjassa annetaan ufouskomuksista kansainvälisesti ja myös suomalaisittain perusteellinen yleiskäsitys ja syvennetään aihetta sen erityisemmillä ulottuvuuksilla. Teoksessa esitetään perustietoa ja näkemystä ufouskomusten historiasta, niihin liittyvistä sosiaalisista tekijöistä ja niiden psykologiasta. Ufouskomuksia tehdään ymmärrettäväksi inhimillisenä elämänalueena ja avaruusaikamme uskonnollisuutena. Näin kirjassa vastataan esimerkiksi kysymyksiin siitä, mitä ufouskonnollisuus on (ja mitä se ei ole), miten se on syntynyt, millaisia muotoja se on ottanut sekä miten ja miksi ufoihin uskotaan.

Mikä on ufouskomus?

Ufouskomus tarkoittaa sitä, että henkilö pitää totena ufoilmiöiden piiriin lukeutuvia kohteita tai vähintäänkin otaksuu, että ne tai osa niistä voisi olla todellisia. Ufoilmiön käsite on lähtöisin Arnoldin havainnosta ja sitä seuranneesta ufotutkimuksesta eli "lentävien lautasten" tai ufojen todellisuutta koskevista tarkasteluista. Käsite *Unidentified Aerial Object* esiintyy Yhdysvaltain ilmavoimien alkuvuoden 1949 ufotutkimusraportissa. Käsitettä UFO käytettiin ilmeisesti ensimmäisen kerran *Saturday Evening Postin* toimittajan Sidney Shalettin artikkelissa "What you can believe about flying saucers", jonka ensimmäinen osa julkaistiin 30. huhtikuuta 1949. Shalett sai tutustua Yhdysvaltain ilmavoimien silloiseen ufotutkimusprojektiin "Projekti kaunaan" (*Project Grudge*) ja kirjoittaa siitä, koska projektissa haluttiin lievittää kansalaisten huolestuneisuutta. Epäilyjä, että projekti salasi merkittäviä tietoja lentävistä lautasista, oli jo alkanut ilmaantua. Tämän jälkeen ufon käsitettä käytettiin ilmavoimien 1949 joulukuulle päivätyssä tutkimusraportissa. Ehkä Shalett siis keksi käsitteen UFO. Tunnistetusta lentävästä kohteesta käytetään ufotutkimuksessa lyhennettä IFO (*Identified Flying Object*).

Vaikka ufolla tarkoitetaan usein samaa kuin lentävällä lautasella, ufoiksi käsitettyjä kohteita ei aina kuvata kiekkomaisiksi tai edes miehitetyiksi aluksiksi. Ufoina ilmoitetaan esimerkiksi pieniä outoja lentäviä laitteita, jotka voidaan mieltää kauko-ohjatuiksi. Ufo ei siis välttämättä ole alus vaan lentolaite. Ufojen toimintakyky käy vastoin arkisia oletuksiamme siitä, miten lentolaite voi käyttäytyä, ja ufojen ajatellaan olevan tieteellisesti kumouksellista teknologiaa. Ufojen kuvataan usein lentävän ilman siipiä ja näkyvää voimanlähdettä. Niiden esitetään tekevän aerodynaamisesti mahdottomia suorituksia, kuten liikkuvan ilmakehässä valtavaa vauhtia kitkan niitä vahingoittamatta, pysähtyvän kuin seinään ja tekevän äkkijyrkkiä käännöksiä kovassa vauhdissa. Ufojen saatetaan kuvata toimivan vieläkin ihmeellisemmin, esimerkiksi jakautuvan kahtia. Joskus vain osa paikalla olevista voi nähdä ufon. Ufojen on myös kerrottu vaikuttaneen havaitsijoihin parantavasti. Toisinaan ufohavaintoa edeltää kokijan ennakkoaavistus jostakin erikoisesta käsillä olevasta tapahtumasta. Ympäristö saattaa hiljentyä ufon läsnäolon ajaksi täysin.

Ufo ei ole sama kuin (kumouksellinenkaan) vieraan avaruussivilisaation lentolaite. Ufoista on monia tulkintoja, vaikka muukalaisten avaruusteknologia on ufojen totunnainen selitysmalli niin ufologisesti kuin populaareissa mielikuvissa ja vaikka ufot keskeisesti symboloivat arvoituksellista avaruutta. Ufojen on arveltu tulevan esimerkiksi rinnakkaistodellisuuksista tai tulevaisuudesta tai lähempää, merten syvyyksistä tai maapallon uumenista. Ufojen on myös ounasteltu olevan jonkin ihmisryhmän kuten natsien tekosia. Ufon käsitteen keskeinen merkityspiirre on, että "ufo" on arkikokemuksemme vastainen ja tieteellisesti mullistava lentolaite.

Toisaalta on arkikäsitystemme vastaisia ja tieteellisesti käänteentekeviä lentolaitteita, joita ei useimmiten ajatella ufoina. Niitä esiintyy fiktiossa, esimerkiksi *Star Trek* -televisiosarjan tähtialus *Enterprise*. Mikä tahansa idea ihmeellisestä lentävästä koneesta ei siis vastaa ufon käsitteen olennaista käyttötapaa – ei, vaikka kyse olisi avaruusalusideasta. Onkin otettava huomioon, että ufon idea on lähtöisin vuoden 1947 (ja sitä aikaisempien "esi-ufojen") havaintoilmoituksista eikä esimerkiksi elokuvista tai sarjakuvista ja että havaintokokemukset ovat "ufojen" keskeinen esiintymisyhteys.

Ufo-termi voidaan määritellä sen sekä populaarin että ufologisen luontevan ymmärrystavan perusteella seuraavasti. Ufo on paranormaali lentolaite, joka esiintyy havaintokokemuksissa ja niiden tulkinnoissa.

Paranormaali ilmiö on jotain, joka kellistää arkiodotuksemme siitä, mitä voi tapahtua, ja on tieteellisesti kumouksellinen. Tällaista ilmiötä ei pystytä selittämään tekemättä radikaaleja muutoksia vallitsevaan tieteeseen. Havaintoperustaisuus ei tarkoita, että ufot olisivat välttämättä todellisia – inhimilliset havainnothan voivat olla tavalla tai toisella epätotuudenmukaisia. Määritelmä kertoo, mitä ufo-sanalla tarkoitetaan, mutta se ei ota kantaa siihen, onko ufoja olemassa. Tulkinnoissa esiintyminen on sitä, että ei-havainnollisia paranormaaleja lentolaitteita, jotka vastaavat lähtökohdiltaan havaintokokemuksellisia paralentolaitteita (ufoja), lentelee fiktiivisinä vaikka *Aku Ankan* sivuilla.

Ufo rinnastetaan usein outoihin valoilmiöihin. Mikään tuntematon valoilmiö ei kuitenkaan sellaisenaan vastaa ufon käsitteen tyypillistä ymmärrystapaa, vaikka kummallisilta tuntuvia taivaallisia valoja tulkitaankin monesti ufoiksi. Tällöin ajatellaan, että ufo (kumouksellinen lentolaite) voi loistaa kirkasta valoa ja näkyä pimeän aikana taivasta vasten valopallona. Jokin valoilmiö katsotaan "ufoksi" siis yleensä vasta silloin, kun se yhdistetään hämmästyttävän lentolaitteen ideaan – jolloin laitteen tyypillisesti oletetaan olevan avaruusmuukalaisten teknologiaa.

Nykyään ufoharrastajat, kuten ufoyhdistyksissä toimivat henkilöt ja ufologit, katsovat ufoilmiöiksi paitsi ufot myös humanoidit, ufokontaktit ja/tai ufosieppaukset. Usein he tulkitsevat ufoilmiöiksi niin ikään MIB:t (*Men in Black*), peltokuviot ja karjansilpomiset. Ufoharrastaja pitää kaikkia tällaisia ilmiöluokkia tai osaa niistä todellisina kohteina tai tapahtumina eikä vain mielikuvituksena. Ufologia, jota nimitetään myös ufotutkimukseksi, on tieteenä esiintyvää, pääosin harrastustoimintaa, jossa tarkastellaan ufoilmiöitä ajatellen, että ne tai osa niistä on tai saattaa olla todellisia ja että niiden ominaisuudet vaativat tai voivat vaatia mullistavia muutoksia nykytieteelliseen käsitteistöön. Tämä määritelmä ei sinänsä ota kantaa ufologian tieteelliseen pätevyyteen.

Humanoidi tarkoittaa fyysisesti ihmisen kaltaista olentoa. Ufologisesti humanoidilla on viitattu perinteisesti pienehköihin, vähän yli metrin mittaisiin ihmismäisiin olentoihin, joita on havaittu maastossa ufojen läheisyydessä ja joiden on oletettu lentävän ufoilla. Olennoille kuvataan usein jollakin tavalla ihmiskasvoista poikkeavat, erikoiset kasvonpiirteet ja jonkinlainen suojapuku. Humanoidi-termiä alettiin käyttää ufologiassa ilmeisesti ennen 1960-luvun loppua. Ufologit alkoivat 1960-luvulla ottaa vakavasti ilmoituksia ufojen laskeutumisista ja ufojen lähistöllä nähdyistä

Kuva 1. Viljapeltokuvioita Löhningenissä Sveitsissä heinäkuussa 2012.

pienistä olennoista. Tämä johtui lisääntyneistä humanoidiraporteista ja aihetta käsittelevien ufologisten merkkiteosten julkaisemisesta. On käytetty sellaisiakin termejä kuin ufo-olento ja ufonautti. Käsite laajentui sittemmin 1980-luvulta lähtien kattamaan myös niin sanotut harmaat humanoidit. Taustalla oli ufosieppausliikkeen kehitys. Harmaille humanoideille kuvataan kapea keho, iso päärynämäinen pää ja suuret mustat vinot silmät. Ufokontaktihenkilöt ja jotkut ufologit saattavat käyttää humanoidinimitystä kaikenlaisista ufoaiheeseen liittämistään olennoista, kuten aivan ihmisen näköisistä hahmoista tai valo-olennoista, joiden kanssa on mainittu vuorovaikutetun.

Kuten ufo ei ole sama kuin avaruusmuukalaisten lentolaite, humanoidi ei tietysti ole sama kuin avaruusolento. Avaruusälystä – vaan ei ufologisesti humanoideista – on puhuttu aina avaruuden tieteellisen käsitteen muodos-

tuttua. Länsimaissa Nikolaus Kopernikuksen, Giordano Brunon, Johannes Keplerin, Galileo Galilein ja Isaac Newtonin 1500–1600-luvuilla perustelemanaurinkokeskisen mallin myötä Maa alettiin luonnontieteellisesti ymmärtää osaksi laajempaa planeettojen kokonaisuutta ja avaruutta.

Esimerkiksi Teräsmies ja klingonit ovat avaruusolentoja mutta eivät ufo-olentoja. Fiktion lisäksi monissa uskontoperinteissä esiintyy erilaisia avaruusälyideoita muttei ufoja ja humanoideja. Esimerkiksi 1800-luvun alkupuolella syntyneen mormonismin (Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen kirkko) mukaan maailmankaikkeudessa on monia ihmisten asuttamia planeettoja. Kenneth Grant perusti 1970-luvulla okkulttisen Ordo Templi Orientes -järjestön (O.T.O.) haaran nimeltä Tyfoninen O.T.O. Hän katsoi saaneensa erityistä tietoa ja valtuutuksen asemalleen yliluonnollisilta Maan ulkopuolisilta olennoilta. Niin ikään esimerkiksi SETI-projektissa (*Search for Extraterrestrial Intelligence*) puhutaan tieteellisesti Maan ulkopuolisesta älystä mutta ei ufoista ja humanoideista. SETI-ohjelmassa avaruutta kuunnellaan radioantenneilla olettaen, että voisimme havaita kehittyneiden avaruussivilisaatioiden radioaaltoja. Oletus Maan ulkopuolisesta älystä on, vaikka juuri SETIn muodossa, tieteellisesti hyväksyttävä, mutta ajatusta ufoista pidetään tiedeyhteisössä yleisesti kyseenalaisena.

Humanoidi voidaan tässä määritellä ufoa ohjaavaksi tai ufojen toimintaan liitetyiksi olennoiksi, joka esiintyy (ufojen tapaan) havainnoissa ja niiden tulkinnoissa. Humanoidihavainnot sisällytetään usein luontevasti ufohavainnon käsitteeseen, mutta voidaan puhua myös erikseen humanoidihavainnoista. Niihin sisältyy vähintään yksi humanoidi, ufon kanssa tai ilman. Lisäksi vuorovaikutuksellisista tapahtumista käytetään usein nimitystä humanoidikohtaaminen. Humanoidit saattavat kommunikoida esimerkiksi viittilöimällä, ääntelemällä tai puhumalla. Kommunikointi ei siis ole samalla tavoin laajaa, suunniteltua ja tasapuolista kuin ufokontakteissa vaan epämääräistä. Humanoidihavaintoja kuvataan tapahtuneen paitsi maastossa monesti myös sisätiloissa, tällöin useimmiten unenomaisissa tunnelmissa makuuhuoneessa.

Ufokontaktit ovat vapaaehtoisia ja toivottuja, tyypillisesti länsimaiseen esoteeriseen perinteeseen kuuluvaa kommunikaatiota ufoihin liitettyjen olentojen kanssa. Kontakti voi olla vaikka telepaattinen yhteys jonkinlaisen valo-olennon kanssa. Esoteeristaustaiset ufokontaktihenkilöt uskovat panteistiseen eli kaikkialliseen jumaluuteen tai elämänenergiaan,

todellisuuden näkymättömiin tasoihin, henkistä evoluutiotamme edistäviin avaruusolentoihin sekä ihmisen jälleensyntymään ja karman lakiin. Avaruudella ei ufokontaktiliikkeessä viitata vain tuntemaamme fyysiseen avaruuteen, vaan avaruus käsitetään moniulottuvuudelliseksi. Olentojen saatetaan sanoa tulevan esimerkiksi jonkin planeetan toisilta ulottuvuuksilta. Ajatellaan, että korkeat tahot, kuten juuri ylevät avaruusolennot, ovat luoneet ihmisen ja että ihmiset ovat alkaneet palvoa luojiaan jumalina, mistä saivat alkunsa uskonnot. Itämaista ja esoteerista henkisyyttä pidetään sekä uskonnon että tieteen (tiedon) korkeimpana muotona. Kristinuskoa kohtaan esitetään voimakasta kritiikkiä. Puhutaan myös henkisestä teknologiasta, jonka hallinta onnistuu vain riittävän henkisen tason saavuttaneilta ihmisiltä ja olennoilta. Ajatus Vesimiehen henkisen ja harmonisen ajan saapumisesta ja intergalaktisesta yhteisöllisyydestä on tärkeä.

Ufosieppauksessa humanoidit vievät kokijan tavalla tai toisella ei-tahdonalaisesti johonkin. Kokija saatetaan kaapata mihin tahansa paikkaan tai tilaan, mutta tyypillisesti siepattu viedään ufoalukseen. Se, mikä on ei-tahdonalaista, ei aina ole ilmeisen selvää. Kokija saattaa esimerkiksi lähteä aivan vapaaehtoisesti humanoidien mukaan mutta antaa jälkeenpäin ymmärtää, että hänet oli jotenkin lumottu. Kuvaukset tapahtumista voivat vaihdella paljon. Ufosieppauksissa esiintyy kuitenkin tiettyä kaavamaisuutta, joka hallitsee kertomusperinnettä. Monet ufologit pitävät kaavamaisia sieppauskertomuksia tosina. Osaan ufosieppauskertomuksista sisältyy selkeitä esoteerisia piirteitä, ja kokijat myös tulkitsevat niitä esoteerisesti.

MIB on kirjainlyhenne käsitteestä *Men in Black*. MIB:t ovat monesti kummallisilta vaikuttavia, yleensä mustiin vaatteisiin tai pukuihin sonnustautuneita miehiä. Ufologit ovat olettaneet heidän olevan Yhdysvaltain hallituksen agentteja, jotka pyrkivät vaientamaan ufosalaliittoa sorkkivat todistajat, tai ufoilmiöihin liittyviä naamioituneita avaruusolentoja. Jälkimmäinen käsitys perustuu MIB-olentojen omituisuuteen, kuten erikoisiin kasvonpiirteisiin tai vaikka oudon notkeaan liikkumiseen. Väitteet MIB-hahmoista alkoivat kehkeytyä Yhdysvalloissa jo 1940-luvun lopulta lähtien. MIB-kokemuksissa havaitaan silminnäkijän mielestä oudontuntuisia mustapukuisia henkilöitä, jotka havaitsijat yhdistävät ufoilmiöihin, tai kohdataan vastaavanlaisia kummallisen oloisia tai uhkaavia hahmoja.[4]

Viljapeltokuvioita on esiintynyt enimmäkseen Englannissa. Niitä alkoi ilmestyä 1970-luvun alkupuolella. Viljapeltokuviot ovat muutamista metreistä kymmeniin ja jopa sataan metriin halkaisijaltaan olevia viljan lakoontumisesta muodostuneita symmetrisiä kuvioita, joissa on usein kaarevia muotoja. Joskus ne ovat suoranaisia taitavasti tehtyjä kuvia. Kuviot ovat monimutkaistuneet vuosikymmenien saatossa. Ufokontaktiliikkeessä ne on liitetty ufoilmiöihin, koska niiden yhteydessä kerrotaan nähdyn outoja valopalloja – ufojen oletetuiksi laskeutumisjäljiksi kuviot ovat liian mutkikkaita. Tiedetään, että kuvioiden tekeminen on eräänlainen taide- tai itseilmaisun muoto joillekin, mutta ainakin joidenkin kuvioiden katsotaan olevan avaruusolentojen aiheuttamia. Ufokontaktiliikkeessä uskotaan, että kuviot toimivat energeettisesti riippumatta siitä, kuka niitä on tehnyt. Niiden ajatellaan kanavoivan Maan ja ihmiskunnan ja myös kuvioon astuneen tai kuvion kuvaa katsovan henkilön tajuntaa avaavaa energiaa.

Karjansilpomisväitteiden mukaan hevosia ja lehmiä on silvottu selittämättömän täsmällisin viilloin, ja eläimiltä on esimerkiksi poistettu sisäelimiä ja veri. Väitteitä alkoi esiintyä 1960-luvun loppupuolella Yhdysvalloissa, ja silpomismyytti lähti kiteytymään 1970-luvun alkupuolelta. Väitteet yhdistettiin hallituksen tai armeijan salaisiin kemiallisten ja biologisten aseiden kokeisiin ja myös ufoihin. Humanoidien spekuloitiin silpovan karjaa opetustarkoituksessa tai viestittääkseen jotain. Mutologit eli karjansilpomistutkijat organisoituivat löyhästi 1970-luvun loppupuolelle tultaessa. Karjansilpomisia on pidetty myös esimerkiksi humanoidien suorittamina geneettisinä kokeina, jotka ehkä liittyvät ihmislajin kehittämiseen.

Sanottakoon, että kulttuuritieteellisessä kirjallisuudessa ufoilmiöllä tai ufoilmiöillä on tarkoitettu ufokokemuksia, kuten ufohavaintoja, -sieppauksia ja -kontakteja, ufologiaa ja kaikenlaisia ufoaiheisia kulttuurisia aineistoja. Esimerkiksi ufoja ei tällöin tyypillisesti väitetä tai oleteta todellisiksi, vaan muun muassa ufokokemuksia tarkastellaan inhimillisinä tuotteina tai merkitysrakenteina.

ROVANIEMEN
KAUPUNGINKIRJASTO

Ufouskomusmaailman todentuntuiset ydinkertomukset

Kun puhutaan ufoista, varmasti lähes jokaisen ensimmäinen ajatus on, että onko ufoja olemassa – tai että ufoja on tai ei ole. Esimerkiksi populaari ufokulttuuri tuo merkittävästi esille ufojen olemassaolon teemaa. Elokuvissa ufojen tosiasiallisuus vähintäänkin hämmästyttää epäilijät ja tietämättömät, tai elokuvassa luodaan jännite, ovatko oudot väitteet tai kokemukset tosia vaiko eivät. Olemme ikään kuin oppineet yhdistämään ufon idean ja ongelman ufojen todellisuudesta välittömästi toisiinsa.

Syy tähän eräänlaiseen "psyykkiseen refleksiin" on historiallinen. Ufohavaintoja on alusta lähtien käsitelty nimenomaan todenperäisyyden näkökulmasta, asiasta kiivaasti ja huomattavasti virallisissakin yhteyksissä väitellen. Tämän taustalla yhtenä merkittävänä tekijänä on puolestaan hyvin arvoituksellisilta tuntuvien ufohavaintoilmoitusten vetoava sisältö. Suurin osa ufohavainnoista on, voisi sanoa, melko yksinkertaisia ja helposti selitettävissä tavanomaisin ilmiöin. Pienessä osassa ufohavainnoista on kuitenkin vangitsevan todenkaltaisuuden taikaa, eikä niiden selvittäminen välttämättä ole yksinkertaista ja vaivatonta.

Vaikuttavia tapauksia löytyy ympäri maailmaa, Suomestakin, mutta seuraava ruotsalainen esimerkkitapaus vuodelta 1974 on erityisen kuvaava. Havainnon teki ruotsalainen upseeri perheineen. Seuraavassa upseerin lausunto kokonaisuudessaan lainauksena siten kuin upseeri itse tapahtumat sanasta sanaan kertoi. Lainaus on otettu Tähtitieteellinen yhdistys Ursan julkaisemasta kirjasta *Ufojen arvoitus* (1980), jonka ovat kirjoittaneet tähtitieteilijät Juhani Kyröläinen ja Pekka Teerikorpi.[5] He ovat suomentaneet ja lainanneet lausunnon (sen viimeistä kahden lauseen kappaletta lukuun ottamatta) ruotsalaisen ufotutkijan Boris Jungkvistin kirjasta *UFO – en fantastisk verklighet* (1977).[6] Jungkvist tutki tapausta tuoreeltaan, heti tapahtuman jälkeisenä aamupäivänä, upseerin soitettua hänelle jo heti tapahtumailtana. Jungkvistin oma englanninkielinen käännös ilmoituksesta löytyy myös internetistä.[7]

> Minä, vaimoni ja kaksi lastani olimme olleet tapaamassa hyvää ystäväämme tämän mökillä (Upplandin Knutbyn lähellä) lauantaina 21. syyskuuta 1974 [n. klo 21]. Olimme kotimatkalla Audilla Almungetielle päättyvää soratietä. Tullessamme loivaan kaarteeseen näimme edessämme häikäisevän valon. Vaihdoin

vaistomaisesti lähivaloille luullen valoa vastaan tulevaksi autoilijaksi. Kun tulimme kaarteesta suoralle, näimme merkillisen lentävän esineen, joka lähestyi meitä. Etäisyys, noin 900 metriä. "Katso isä, helikopteri, lentääpä se matalalla", huudahti tyttäreni. Muutaman sekunnin kuluttua ymmärsimme, ettei se ollut helikopteri. Ihmeellinen lentoalus lähestyi hitaasti, noin 10 metrin korkeudella maanpinnasta, oikealta (avohakkuulta). Samalla hetkellä alkoi autoni moottori oikkuilla sytytyshäiriöin ja ravisteluin. Noin sadan metrin päästä auto pysähtyi kokonaan ja valonheittimet sammuivat. Autoradio vaikeni. Samanaikaisesti lentoesine leikkasi kulkusuuntamme (etäisyys 200 metriä). Se lensi vieläkin noin 10 metrin korkeudella ja näytti laskeutuvan tien vasemmalle puolelle noin 75 metrin päähän tiestä. Tämä tapahtui välittömästi halkopinon eteen. Lentoesineen häikäisevä, vihreältä kimalteleva valo valaisi suuren alueen. Jäimme autoon istumaan tämän odottamattoman näyn täysin yllättäminä. Kiersin alas vasemmanpuoleisen ikkunani huolimatta vaimoni ja lasten vastalauseista. Havaitsimme äänen, joka oli kuin mehiläisparvesta.

Äkkiä tunsimme kaikki olomme ankeaksi. Muutamaan minuuttiin ei kukaan meistä sanonut mitään. Poikani ojensi minulle kiikarin, joka meillä oli takana lojumassa. Lentoesineen voimakas vihreä kimalteleva korona himmeni asteittain ja sen mukana valaistu alue, säteeltään noin 300 metriä, joka aiemmin oli kylpenyt vihreässä valossa. Pystyin kiikarilla (7 x 50) selvästi erottamaan munanmuotoisen rakenteen, noin 10 metriä pituudeltaan ja pari metriä korkean. Esine loisti nyt voimakkaasti valkoista valoa, oli pinnaltaan aivan sileä, ei minkäänlaisia ulkonevia rakennelmia. Järkyttynyt vaimoni intti, että lähtisimme paikalta. Väänsin toistuvasti virta-avainta, mutta auto ei ollut käynnistettävissä. Täytyy tunnustaa, että minäkin pelästyin tätä yliluonnollista kohtaamista. Mutta muutaman minuutin kuluttua astuin ulos autosta vaimoni ja lasteni varoituksista huolimatta. Esine näytti lepäävän, tai leijuvan, aivan lähellä maanpintaa.

Aioin juuri kiertää auton ja avata konepellin, koska en yhdistänyt moottorin pysähtymistä pellolla olevaan esineeseen, kun kuulimme korviahuumaavan jyrinän. Arvelin räjähdysvaaran olevan olemassa ja heittäydyin auton taakse ja huusin: suojautukaa! muulle perheelle. Lapset ja vaimoni, jotka vapisivat pelosta, ryntäsivät ulos ja suojautuivat auton taakse vierelleni. Meillä oli nyt auto itsemme ja esineen välissä. Lentoesine nousi hitaasti (kuten VTOL, Vertical Take Off and Landing aircraft), tehden vaappuvaa liikettä. Esineestä tuli taas vihreän kimalteleva ja se valaisi taas ympäristön. Se huojahti hieman ja lensi

hitaasti pois, nyt noin 30 metrin korkeudella, samaan suuntaan kuin ensin sen näimme lentävän. Se lensi aaltomaisin liikkein joitakin satoja metrejä ja piti matalaa surisevaa ääntä (muistutti mehiläisparvea). Muutaman sekunnin kuluttua se kiihdytti valtavalla nopeudella kadoten muutamassa sekunnin tuhanneksessa. Puhuimme kaikki yhteen ääneen. Etsin pimeästä kiikariani, mutta löysin sen nopeasti. (Olin varmaan pudottanut sen kiihtymyksestä, kun luulin, että esine räjähtäisi.) Kun nousimme järkyttyneinä autoon, huomasimme heti radiosta tulevan musiikin. Radio toimi ja auto käynnistyi heti, kun väänsin virta-avainta, eikä valonheittimissä ollut mitään vikaa. Kesti kauan ennen kuin olimme toipuneet. Olimme täysin vakuuttuneita, että olimme kokeneet jotakin ainutlaatuista.

Kotona soitin upseeritoverilleni, mutta muutin mieltäni ja laskin kuulokkeen, soitin puhelinyhdistyksen numerotiedusteluun ja sain numeron teille UFO-Häggvikiin. Ottaen huomioon asemani puolustusvoimissa olen päättänyt olla jättämättä ilmoitusta poliisi- tai sotilasviranomaisille.

Aiemmin olin vain huvittuneena hymyillyt lentävä lautanen -jutuille. Tämän tapahtuman jälkeen olemme sitä mieltä, että mainitunlaiset laitteet ovat todellisia.

Aamupäivällä tehdyissä havaintopaikan tutkimuksissa Jungkvist löysi upseerin vaimon takista irronneen napin läheltä paikkaa, jossa vaimo oli heittäytynyt autosta turvaan sen taakse (upseerin vaimo oli tutkimuksissa paikalla). Napin sijainti antoi lisätukea upseerin kuvaukselle, että outo kohde nähtiin noin 75 metrin päästä; ilmoituksessa mainittu halkopino, jonka välittömään läheisyyteen kohde upseerin kuvauksessa laskeutui, sijaitsi napin löytöpaikasta 80 metrin päässä. Lisäksi noin kolmekymmentä tuntia tapahtuman jälkeen perheenjäsenillä alkoi lievä päänsärky ja ripuli, jotka kestivät kolme päivää.

Upseerin lausunto antaa selkeydessään, yksityiskohtaisuudessaan ja vertailukohtiensa vuoksi ilmeisen vaikutelman todesta havainnosta, jopa varsin tarkasta sellaisesta. Tällaiset havaintokuvaukset eivät totuudenmukaisuudenoloisuudessaan poikkea mitenkään arkipäivän tosista havainnoista, jotka usein ovat epämääräisempiäkin. Ufohavainnon sisältö vain on outo ja epäuskottava.

Olisiko perheen havainto vaikka taivaalla näkyneen helikopterin voimakkaasti liioiteltu virhetulkinta, johon olisi lisäilty kuvitteellisia elementtejä? Tällainen saattaisi olla mahdollista, jos ufouskovainen perhe liioitteli

helikopterihavaintoaan innokkaasti. Tai voivatko tavalliset tai jopa skeptiset henkilöt (jollainen upseeri antoi ymmärtää ennen havaintoa olleensa) tulla kyseisenlaisessa matkantekotilanteessa harhaisen hysteerisiksi tunnetun kohteen havainnosta, liioitella sekä kuvata dramaattisen ja hyvin todentuntuisen lähihavainnon ufosta?

Entä silmän optiikasta, aivojen toiminnasta tai psykologisista syistä muodostunut illuusio, virhetulkinta? On varmasti kaukaa haettua olettaa, että perheen kaikilla jäsenillä olisi ollut jokin sama optinen tai neurologinen ongelma, joka olisi jonkin virikkeen pohjalta tuottanut kaikille samankaltaisen havainnon. Mutta jos upseerilla oli jokin neurologinen syy havaintonsa muotoutumiselle, ehkä hän auktoriteettihahmona sai muut hysteerisesti kuvittelemaan kuvailunsa mukaisesti tai myötäilemään häntä? Voisiko kyse olla harha-aistimuksesta ilman mitään ulkoista virikettä eli hallusinaatio? Oliko auton laitteiden käyttäytyminen osa tätä voimakasta visuaalis-auditiivista ryhmähallusinaatiota (joukkopsykoosi), vai tapahtuiko ryhmähallusinaatio sattumalta samalla laitteiden erikoisen käytöksen kanssa? Entäpä yksinkertaisesti huijaus? Onko sille vai päinvastaiselle tukea, jos arvioidaan upseerin ja hänen vaimonsa luotettavuutta, heidän motiiviaan huijata ja vastaavanlaisten tapausten kokonaisuutta? Tällaisia mietteitä ufotapausten tarkastelija kohtaa, jos mielii pohtia ufohavaintojen todenperäisyyttä.

Ufoista puhuttaessa totuusnäkökulma on ollut populaaristi varsin hallitseva ja melkeinpä automaattinen lähtökohta. Tähdennettäköön siksi, että tässä kirjassa ei tarkastella kysymystä ufojen olemassaolosta. On sen sijaan kiinnostavaa todeta, että edellä kuvatun kaltaiset kokemuskertomukset ovat 1940-luvun lopulta lähtien toimineet olennaisena taustavirikkeenä sosiaaliselle ja psykologiselle ufotodellisuudelle. Näin on riippumatta siitä, pidetäänkö kyseisenlaisia ufohavaintoja aitona luonnontieteellis-teknisenä haasteena vai ei tai onko objektiivisesti tosia ufoja vai ei. Vastaavanlaisia ufohavaintoja on joka tapauksessa tutkittu virallisesti ja luonnontieteellis-teknisesti, ja ne herättävät edelleen helposti tarpeen ottaa kantaa ufojen olemassaoloon, miettiä sitä ja väitellä siitä. Kiehtovan tosilta tuntuvat ufokuvaukset ovat ufouskomusmaailman eräänlaisia ydinkertomuksia.

Käsitteelle uskonto tai uskonnollisuus ei ole yleisesti hyväksyttyä uskontotieteellistä määritelmää. Käytännössä uskontotietelijöillä on kuitenkin suurpiirteisesti yhteneväinen käsitys uskonnosta/uskonnollisuudesta yleisenä tutkimuskohteena. Uskonnollisuutta ei rajata vain länsimaisen peruskäsityksen mukaisiin monoteistisiin tai selväpiirteisiin uskontoihin, vaan se ymmärretään olennaisesti laajemmin. Se, millaisia uskonnollisuuden käsitteen piirteitä muotoillaan ja korostetaan, riippuu siitä, mikä kulloinkin katsotaan tutkimuksellisesti hyödylliseksi ja antoisaksi. Ufouskomusten uskonnollisuuden tarkastelun kannalta uskonnollisuutta on valaisevaa täsmentää tässä seuraavasti: uskonnollisuus on normaalia ajattelua, kokemista ja käyttäytymistä, jossa kuvitteellisiin yliluonnollisiin tai yli-inhimillisiin olentoihin suhtaudutaan vakavasti. Tämä määritelmä myös seurailee uskontotieteilijöiden tapoja hahmotella uskonnollisuutta yleisenä ilmiönä, vaikka moni tutkija saattaakin kokea sen tai jotkin sen osatekijät tavalla tai toisella ongelmallisiksi.

Muun muassa Zeusta, japanilaisen šinto-perinteen kami-jumalia ja suomalaisen kansanuskon riistalintujen Höyheneukko-kantaemoa koskevia uskomuksia voidaan yleisesti ottaen pitää esimerkkeinä uskonnollisesta ajattelusta. Niin ikään vaikka saksalaisen filosofin Georg Wilhelm Friedrich Hegelin (1770–1831) käsitys maailmanhengestä, joka ilmentää itseään maailmanhistoriassa, pyrkien tulemaan tietoiseksi vapaudestaan, on tulkittavissa uskonnolliseksi olentoideaksi. Samaten usko sarjakuvahahmo Ihmenaisen (*Wonder Woman*) todellisuuteen olisi uskonnollista ajattelua, jos kyse olisi tällaiseen uskoon sosiaalistumisesta eikä psyykkisen sairauden oireesta.

Paitsi sairauden tuottama usko yliluonnolliseen olentoon myöskään usko objektiivisesti todelliseen yliluonnolliseen olentoon ei olisi uskonnollisuutta. Oletetaan esimerkiksi, että jonkinlainen aave tai persoona ilman kiinteää kehoa todella tulisi huoneeseen seinän läpi ja olennosta saataisiin vakuuttavia havainnollisia todisteita. Tällöin kyseinen olento olisi jonkinlainen hyvin erikoinen fysikaalinen tosiasia eikä ”uskonnollisen uskomuksen” sisältö. Olento olisi siis uskomusmaailmoistamme riippumaton ja periaatteessa kaikkien havaittavissa oleva objektiivinen ilmiö. Se, voiko tämän kaltaisia havainnollisesti tosia yliluonnollisia tai taianomaisilta vaikuttavia vieraita olentoja olla olemassa, on toinen asia, mutta periaatteessa

tällaisten olentolajien kutsuminen uskonnollisuudeksi aiheuttaisi sekaannusta. Toki niitä voitaisiin tulkita uskonnollisesti, kuten Kuuta ja kallioitakin, mutta Kuun ja kallioiden tapaan ne sinänsä eivät olisi uskonnollisten uskomusten sisältöjä.

Uskonnolliset käsitykset ja kokemukset yliluonnollisista olennoista ja käyttäytyminen niitä kohtaan esimerkiksi uskomuksiin usein liittyvissä rituaaleissa vaihtelevat historiallisesti ja kulttuurisesti paljon. Modernit institutionalisoidut uskonnot edustavat historiallisesti vain uskonnollisuuden muunnelmien jäävuoren häivähtävää huippua. Uskonnollisuus esiintyy lisäksi esimerkiksi suullisina perinteinä ja tilannekohtaisesti aktivoituvina kokemuksina. Uskonnollisten uskomusten ei myöskään aina tarvitse olla voimakkaan tunnepitoisia, elämää suuntaavia ja yhteisöllisiä. Satunnaisia aavetuntemuksia tai epäilyjä oudon olennon läsnäolosta ei välttämättä tulkita oman elämän kannalta erityisen merkityksellisiksi. Uskomukset saatetaan toisinaan pitää omana tietona, tai ne voivat olla yksilöllisiä käsityksiä, joihin muut eivät usko. Edelleen tuntemukset esineiden ja luonnonilmiöiden päämäärähakuisuudesta tai olentoudesta voidaan nähdä uskonnollisena ajattelutaipumuksena. Voimme olla tietoisesti sitä mieltä, ettei ukkosella, geeneillä ja tulostimilla ole mieltä ja motiiveja. Koemme kuitenkin helposti tuntemuksia vastaavien kohteiden tavoitteellisuudesta. Näin tapahtuu esimerkiksi silloin, kun harmittelemme, että tulostin ei "suostu" toiminaan, ja yritämme käskeä sitä yhteistyöhön. Vaikka emme siis pitäisi luonnonilmiöitä ja esineitä mielellisinä, eläydymme usein spontaanisti niin kuin ne olisivat tajunnallisia toimijoita. Se olento, jonka esimerkiksi tulostimessa hetkellisesti "näemme", on näkymätön – siis yliluonnollinen.

Ufouskomusten keskeisiä esiintymisalueita ja myös virikkeitä ovat populaari ufouskomuskenttä, ufologia ja ufoharrastus, ufokokemukset sekä kokijoiden niihin liittyvät tulkinnat. Valtaosa ufouskomuksista näyttää mitä ilmeisimmin olevan määritellyssä merkityksessä ufouskonnollisuutta. Ufouskomusten sisällöt ovat ensiksikin yliluonnollisia. Toiseksi, sekä virallisten että epävirallisten ufotutkimusten, psykologisten ja kulttuuritieteellisten tarkastelujen perusteella tiedetään, että vain pieni osa ufouskomuksista on esimerkiksi yhteydessä mielenterveyden häiriöihin. Kuten todettu, ufouskomukset edustavat keskeisesti tavallisten ihmisten ajatusmaailmaa. Yhdysvaltain ilmavoimat keräsi esimerkiksi 1940–1960-luvuilla Yhdysvalloista noin 13 000 ufohavaintoilmoitusta ja arvioi, että sekä psykiatrisista oireista johtuvat kertomukset että huijauk-

set mahtuivat alle kahteen prosenttiin ilmoituksista.[8] Ajasta, paikasta ja havaintoaineistosta riippuen prosenttiluvut saattavat tietysti jonkin verran vaihdella, mutta mielen sairaudesta johtuvien ufohavaintojen ja huijausilmoitusten osuus on joka tapauksessa hyvin pieni. Voimakkaampien ufokokemusten kuten ufokontaktien osalta psykiatristen tapausten ja tietoisten sepitelmien osuus voi olla jonkin verran suurempi, mutta yleensä dramaattisemmatkaan ufokokemukset eivät viittaa mielisairauteen tai valheisiin. Voimakkaita ufokokemuksia on myös vähän verrattuna populaareihin ufohavaintoihin, joten niihin sisältyvä psykiatristen tapausten ja vilppien määrä ei merkittävästi lisää tällaisten ilmiöiden osuutta ufokokemusten kokonaisuudessa. Ufoharrastajat ja ufologit ovat innostuneita ufoaiheesta eivätkä ufoaktiiveja psykiatrisista syistä.

Kolmanneksi, jos ufojen olemassaololle annetaan todentuntuisten ufohavaintokuvausten perusteella mahdollisuus, on vaikea vetää rajaa siihen, mikä voisi olla mielikuvituksen ulkoisesti todellista – ja siten jotain muuta kuin uskonnollista ilmiökenttää – ja kuinka laajasti. Humanoidit, paranormaalit ilmiöt, kuten telepatia, toisten ulottuvuuksien asukit, jotkin ufokontaktit ja -sieppaukset, millainen salailu ja minkä tahojen puolesta? Riippumatta suhtautumisesta ufojen todellisuuskysymykseen ihmisten yleiset ufouskomukset ja niihin liittyvät ideat vaikuttavat joka tapauksessa pääosin uskonnollisuudelta. Ne pohjautuvat ja sekoittuvat tunteellisesti innostaviin populaareihin, kuten televisiossa esitettyihin fiktiivisiin ja ufomytologiin materiaaleihin, joissa on muun muassa esoteerisia ja kristillistaustaisia piirteitä. Selkeästi esoteeristen ja kristillisten ufouskomusten uskonnollisuus näyttää ilmeiseltä. Edelleen valtaosa ufohavainnoista on virhetulkintoja tavanomaisista kohteista. Niistä ei löydy todellisia ufoja, vaan ufohavainnointi linkittyy samaten populaariin ufomytologiseen ainekseen. On ilmeisen järkevää olettaa, että dramaattisempiin ufokokemuksiin pätee sama.

Myös varsinkin niin sanotun maltillisen ufologian (ei niinkään esoteerisen kristillisen ufologian) yhteydessä on usein ihmetelty, mikä osa siitä olisi aitoa tiedettä eikä ufouskonnollista perinnettä. Maltillista ufologiaa on kutsuttu myös selväjärkiseksi, tieteelliseksi ja kriittiseksi ufologiaksi. Siinä painotetaan normaalitieteellistä lähestymistapaa ja halutaan erottaa tieteellisesti kiinnostava ufoaineisto mielikuvituksellisista aineistoista. Tällaista pyrkimystä esiintyi jo 1950-luvun alkupuolella, kun itseään asiallisina ufologeina pitäneet tutkijat tekivät eron uskottaviksi katsomiensa ufohavain-

tojen ja "naiivien" ufokontaktien välillä. Ufojärjestöjä alkoi syntyä Yhdysvalloissa 1950-luvulla reaktiona epäilyttäviksi koettuihin Yhdysvaltain ilmavoimien ufohavaintoilmoitusten tutkimuksiin. Varhaisimmat niistä olivat vuonna 1952 aloittanut APRO (Aerial Phenomena Research Organization) ja vuonna 1956 perustettu NICAP (National Investigations Committee On Aerial Phenomena). Maltillis-ufologisia sävyjä on esiintynyt myös eri maiden virallisissa, esimerkiksi sotilaallisissa ufotutkimusprojekteissa.

Maltillisessa ufologiassa keskitytään mahdollisimman paljon todistusvoimaa sisältävien ufohavaintojen selvittämiseen (vrt. upseerin tapaus edellä). Tutkimus lähtee kokijoiden haastattelusta ja havaintopaikan tarkastelusta. Ufotapauksia saatetaan tutkia myös kirjallisesti. Hankitaan kirjallisuutta, sanomalehtitietoja ja virallisia dokumentteja tapauksesta sekä arvioidaan niitä lähdekriittisesti ja erilaisten tavanomaisten selitysvaihtoehtojen valossa. Ufojen olemassaoloa ei välttämättä pidetä todistettuina eikä ufoja varmasti todellisina. Sen sijaan painotetaan, että halutaan tutkia, onko ihmismielen ulkopuolisia fysikaalisia ufoja tosiaan olemassa tai sisältyykö ufoilmoituksiin jokin muunlainen kumouksellinen ilmiö. Hypoteesien suhteen ollaan usein avoimia: ensin on oltava kunnolliset todisteet poikkeuksellisesta ilmiöstä, ja sitten etsitään selitystä.

Vaikka maltilliset ufologit sivuuttavat kontaktitapaukset, he saattavat ufohavaintojen lisäksi tutkia ainakin vahvoja fysikaalisia piirteitä sisältäviä ufosieppauksia ja salailuväitteitä, vaikkakaan eivät laajoja salaliittoteorioita. Kun ufosieppauskertomuksia alkoi esiintyä 1960-luvun alkupuolelta lähtien, osa niistä kuvattiin maastosta alkaneiksi ja hyvin fysikaalisiksi, ilman selkeitä paranormaaleja ja hengellisiä piirteitä – aivan kuin jatkumona lähihavainnoille ufoista ja humanoideista.

Jos kysymys ufojen olemassaolosta katsotaan vakavasti otettavaksi tieteelliseksi tutkimusongelmaksi, maltillinen ufologia määrittyy lähtökohtaisesti järjelliseksi tutkimustoiminnaksi. Mikäli ufo-ongelma on puolestaan tieteellisesti kestämätön, tähän on vakuuttavia perusteita, ja ufologiassa joudutaan tunneperäisesti ja jääräpäisesti toistamaan virheellisiä väitteitä ja argumentteja, jolloin ollaan taas epätieteen ja ufouskonnollisuuden alueella. Jos näin on, niin maltillinen ufologia on tieteellisyyden näköisyydestään huolimatta uskonnollisten ufohavaintokertomusten mytologista systematisaatiota. Se on heittänyt ylleen tieteellis-teknisyyden viitan. Onkin mielenkiintoista tarkastella maltillista ufologiaa tällaisella olettamuksella.

Maltillisen ufologian ja skeptisen ufotutkimuksen ero on, että skeptikot katsovat ajatuksen ufoista käytännössä kokonaan mahdottomaksi tai erittäin epäuskottavaksi. Ufojen olemassaolon ongelma ei heidän mukaansa ole enää aito kysymys, jos se sitä joskus virallisten ufotutkimusten alkumetreillä olikin. Skeptikot esittävät, että koko ufologinen perinne on jo vuosikymmeniä ollut jääräpäistä erehdystä, epätiedettä tai ufouskonnollisuutta. He toteavat jo pitkään ymmärretyn, ettei ufohavainnoista mitä todennäköisimmin löydy mitään uutta tai mullistavaa. Skeptisessä ufotutkimuksessa pyritään perustelemaan, miten kaikki ufokokemukset ovat selitettävissä tavanomaisten ilmiöiden avulla. Ufokontaktiliikkeen edustajat saattavat tosin niputtaa skeptikot ja maltilliset ufologit yhteen esittäen, että molemmat ovat liian kriittisiä ja kielteisiä kontaktiväitteitä kohtaan – ne kun ovat ufokontaktiliikkeen mukaan nimenomaan se tärkeä asia ufoilmiöissä.

Ufouskomukset ja -kokemukset voidaan uskonnollisena ilmiökenttänä jakaa kolmeen pääluokkaan. Ensiksi, edellä kuvattu kansalaisten keskuudessa laajasti esiintyvä, keskeisesti populaareihin materiaaleihin pohjautuva ufouskomuksellisuus, mukaan lukien ufo- ja humanoidihavainnot, on tulkittavissa kansanomaiseksi ufouskonnollisuudeksi. Kansalaisten ufouskomusten, ufohavaintojen ja "ufobuumeinakin" aaltoilleen ufokiinnostuksen osalta on puhuttu myös "laajemmasta ufomyytistä" ja "populaarista ufoinnostuksesta". Niin ikään ufologian maltillinen alue on ainakin osittain nähtävissä kansanomaisena ufouskonnollisuutena.

Toisena ufouskonnollisena pääperinteenä on pidetty ufokontaktiliikettä. Se on kansanomaista ufouskonnollisuutta suppeampi, ufoilmiöistä esoteerisesti kiinnostuneiden henkilöiden sektori mutta koko ufouskonnollisuuden ja kulttuurisen ufotodellisuuden kannalta hyvin merkittävä. Se alkoi muotoutua 1950-luvulla niin ikään Yhdysvalloissa, kun tietyt esoteerisesti suuntautuneet henkilöt alkoivat esiintyä "ufokontaktihenkilöinä" He kertoivat olevansa yhteydessä lentävillä lautasilla liikkuviin henkisesti korkealle kehittyneisiin avaruusihmisiin. Toisten planeettojen asukit toivat rakkauden ja rauhan sanomaa ja varoittivat erityisesti ydinsodan vaaroista. Ufokontaktiliike voidaan määritellä länsimaisperäiseksi esoteeriseksi perinteeksi, jossa tärkeitä ovat uskomukset tyypillisesti hyväntahtoisiin ja henkistä kehitystämme edistämään pyrkiviin avaruusolentoihin, jotka liitetään tavalla tai toisella "ufoihin". Kaikki esoteerissisältöiset ufokokemuskertomukset, kuten monet ufosieppaukset, sekä ufokontaktien ympärille rakentuvat ufolahkot ja -kultit ovat tulkittavissa ufokontak-

tiliikkeen alueiksi. Lisäksi niin sanottu esoteerinen ufologia on keskeinen osa ufokontaktiliikettä. Se on kaikenlaisten ufo- ja niihin liitettyjen ilmiöiden totena pitämistä ja esoteerisluontoista tulkintaa. Kontaktiperinteen kannattajat pitävät sitä edistyneempänä kuin nykyistä normaalitiedettä. Esoteerisia ufologeja on kutsuttu myös paraufologeiksi ja hengellisiksi tai henkisiksi (*spiritual*) ufologeiksi. Keskeisiä kiinnostuksen kohteita ufokontaktiliikkeessä ovat edellä mainittujen maailmankuvallisten teemojen ja erilaisten ufokokemustyyppien lisäksi viljapeltokuviot ja ufosalaliittoväitteet. Salaliittoteorioiden yhteydessä voidaan tarkastella muun muassa ufomaahansyöksyväitteitä, MIB-kokemuksia ja karjansilpomisia.

Kolmas näkyvä uskonnollinen tapa tarkastella ufoilmiöitä on ollut kristillinen. Kristillisissä ufotulkinnoissa ufoilmiöt on tyypillisesti sijoitettu osaksi Jumalan ja Saatanan kosmista taistelua, joko toisen tai osin kummankin puolelle. Myös suomalaisessa ufohistoriassa on esiintynyt systemaattisiakin kristillisiä ufotulkintoja, jolloin voidaan puhua kristillisestä ufologiasta.

Kansanomaisen ufouskonnollisuuden, ufokontaktiliikkeen ja kristillisten ufouskomusten välille ei käytännössä voida vetää selkeää rajaa. Ne kietoutuvat historiallisesti osin yhteen ja ovat innoittaneet, motivoineet ja haastaneet toinen toisiaan. Yksittäiset ufohavainnot lukeutuvat kansanomaiseksi ufouskonnollisuudeksi, mutta niiden yhteydessä kansalaiset saattavat joskus pohdiskella esimerkiksi ufoilmiöiden paranormaalia ja henkistä luonnetta, kuten sitä, että olisiko havainnon taustalla jonkin suurempi tarkoitus. Esoteeriset teemat, kuten telepatian tai todellisuuden eri ulottuvuuksien mahdollisuus ufokokemuksissa, voivat vaihtelevasti vierailla ihmisten mielissä. Ihmiset saattavat myös kokea yksittäiset ufohavaintonsa vaikka samanlaisena suojeluna kuin enkelikokemukset. Ufokontaktien ja -sieppausten kuvauksista ja tulkinnoista löytyy puolestaan ilmeisen kristillisiä teemoja, kuten apokalypsi ja pelastus.

Ufouskonnollisuus – nähtävästi siis valtaosa ufouskomuksista ja -kokemuksista – edustaa niin sanotusti uutta uskonnollisuutta. Sen synty ja kehitys länsimaalaisittain liittyy 1800-luvulta alkaneeseen teollistumiseen ja modernisaatioon sekä kulttuuristen vaikutteiden lisääntymiseen. Esimerkiksi järkiperäisyys, humanismi ja yksilön valinnanvapaus ovat nousseet merkittäviksi aatteiksi. Perinteinen auktoriteettiin perustuva uskonnollisuus (*religion*) on vähentynyt ja henkisyys (*spirituality*) vallannut alaa. Henkisyydessä tai modernissa hengellisyydessä näkyy paitsi omakohtaiseen kokemiseen suuntautuva myös usein psykologista, filosofista, tieteellis-teknistä ja yliluonnollista sanastoa yhteen punova opillisuus.

Esimerkiksi mormonismi ja teosofia ovat 1800-luvulla syntyeitä uusia uskontoja. Intialaisperäisiä aatteita rantautui länsimaihin 1960-luvulla, ja *new age* -henkisyys alkoi 1990-luvun alusta ottaa Suomessa yhä enemmän jalansijaa. *New age* -liike on länsimaislähtöinen esoteerinen perinne. Siinä on kyse yksilön ja sosiaalisen todellisuuden henkisestä muutoksesta kohti Vesimiehen korkeamman, harmonisemman ja rakkaudellisemman "värähtelytason" aikaa. Tämä tapahtuu erilaisten meditatiivisten ja opastavien menetelmien avulla. Tarkoituksena on tunnistaa itsen ja kaiken pyhyys tai jumaluudellisuus ja saavuttaa todellinen vapaus, elinvoima, hyvinvointi ja terveys. *New age* -liikkeessä painotetaan yhteisöllisyyttä ja yhteyttä toisiin korostaen samalla yksilöllisyyttä tai persoonallisuutta, "sisäistä" totuutta, läsnäoloa ja aitoa inhimillisyyttä.

Modernissa maailmassa uskonnollisuus on pirstaloitunut ja monimuotoistunut. Monenlaisia pieniä, eri kulttuuritaustoja heijastelevia uskonnollisia yhteisöjä on Suomessakin lukuisia. Uusia uskontoja voidaan luokitella niiden taustaperinteiden kuten kristinuskon (muun muassa Jehovan todistajat), hindulaisuuden (kuten Äiti Amma -liike), japanilaisten perinteiden (esimerkiksi Reiki) ja alkuperäistraditioiden (kuten wicca) kautta. Ufouskonnollisuuden kentässä näkyvät useanlaiset vaikutteet.

Ufouskonnollisuuden kenttä on pääosin kulttimaista liikehdintää, kuten nykypäivän uususkonnollisuuden muodot paljolti ylipäänsä. Sosiologisesti määritellen kultti on löyhästi organisoitunutta sosiaalista toimintaa, eikä esimerkiksi tiukkoja sisä- ja ulkopuolisuuden rajoja ja ehtoja ole. Kaikki halukkaat toivotetaan mukaan. Kultin jäsenet tuntevat toisiaan kohtaan solidaarisuutta, ja he tiedostavat samat kiinnostuksen kohteensa.

Tärkeänä pidetään omaa näkemystä ja kokemusta sekä mystistä suhdetta jumaluuteen eikä kyseenalaistamatonta auktoriteettia ja kirjaimellista oppia. Ufouskonnollinen toiminta tapahtuu yleensä ufoyhdistyksissä, keskusteluryhmissä ja erilaisissa, esimerkiksi *new age* -areenan tarjoamissa tilaisuuksissa.

Ufouskonnollisuus on suurimmaksi osaksi luokiteltavissa myös niin sanotusti implisiittiseksi uskonnollisuudeksi ja kvasiuskonnollisuudeksi. Ensin mainitulla tarkoitetaan, ettei ufouskonnollisuus ole aina helposti tai ilmeisellä tavalla ymmärrettävissä uskonnollisuudeksi. Tämä johtuu ensiksikin siitä, ettei ufouskonnollisuus näytä perinteiseltä uskonnollisuudelta, sillä keskusorganisaatiota, selkeitä uskonnollisia spesialisteja, kirjattuja oppeja ja yleisiä, säännöllisiä rituaaleja siinä ei ole. Toiseksi asiaan liittyy ufouskonnollisuuden tieteellis-tekninen ilmiasu ja kvasiuskonnollisuus eli se, etteivät ufoihin uskovat itse katso eivätkä kutsu itseään ufouskonnollisiksi. Heille kyse on järkiperäisesti, objektiivisesti arvioitavista asioista tai tosiasioista ja tieteestä. Myös ufokontaktiliikkeen edustajat korostavat kokemustensa totuutta ja ufologiansa tieteellisyyttä – he vain käsittävät tieteen "syvemmin", esoteerisesti tai yliaistillisesti.

Menneinä vuosikymmeninä ufouskonnollisuutta on tarkasteltu erityisesti ufolahkojen ja erillisten kulttien kautta. Tällaiset erottuvat selkeästi, ja ne on ollut helppo luokitella uskonnollisiksi liikkeiksi. Niillä on johtajat, omanlaistaan oppia ja rituaaleja. Lahko on uskonnollinen yhteisö, joka perustuu johtajien auktoriteettiin, opin kirjaimellisuuteen, vahvaan yhteisöllisyyteen ja ulkopuolisten poissulkemiseen. Kultin ja lahkon raja on käytännössä liukuva. Populaarissa kielenkäytössä lahkolla ja kultilla on tarkoitettu usein samaa eli oudoksi koettua, autoritaarista ja selkeärajaista, lahkomaista ideologista ryhmää. Ufouskonnollisuuden ihmistieteelliset tarkastelut ovat monipuolistuneet 1990-luvulta lähtien, ja ufouskonnollisuuden perinteisiin on kiinnitetty laajemmin huomiota.

Kuuluisin ja varhaisin uforyhmien tutkimuksista on Leon Festingerin, Henry W. Rieckenin ja Stanley Schachterin *When Prophecy Fails: A Social and Psychological Study of a Modern Group that Predicted the Destruction of the World* (1956).[9] Tutkijat soluttautuivat the Seekers-nimiseen 1950-luvulla Chicagossa toimineeseen ufouskontoon esiintyen ufouskovina – nykyään tällaista ei pidettäisi eettisenä tutkimustapana. Yhteisöä johti Dorothy Martin, jonka henkilöllisyyden tutkijat salasivat peitenimellä "Marian Keech". Martinin mukaan avaruusolennoista koostuva Guardians-ryhmä kertoi hänelle,

että hän ja osa yhteisön jäsenistä pelastettaisiin tulvan tieltä toiselle, paratiisimaiselle planeetalle. Tulva peittäisi suuren osan maapallon maapinta-alasta 21. joulukuuta 1954. Guardians-ryhmään kuului olentoja Clarion- ja Cerus-planeetoilta sekä historialliseksi Jeesukseksi itsensä identifioinut avaruuslaivan komentaja Sananda. Olennot olivat itse päättäneet järjestää tulvan. Ne jättivät kuitenkin apokalypsin toteuttamatta – eli tulvaa ei koskaan tullut. Festinger kumppaneineen muodosti tutkimuksensa perusteella kognitiivisen dissonanssin käsitteen. Se kuvaa tilannetta, jossa henkilö kokee ahdistavasti esimerkiksi kaksi omaa ristiriitaista käsitystään tai asennettaan.

Kirjan rakenne

Tässä johdantoluvussa esitetty ufouskomusten ja ufouskonnollisuuden jäsentely toimii kirjan seuraavien lukujen taustatietona ja kehyksenä. Tulevat luvut hahmottuvat tähän yleisnäkemykseen liittyvinä syvällisempinä tietopaketteina ja tarkasteluina.

Toisessa luvussa esitellään ufohavaintojen ja virallisen ufotutkimuksen historiaa ja tulkitaan niitä modernina kansanomaisena uskonnollisuutena. Ufohavainnot ja viralliset ufotutkimusprojektit ovat ufouskomusten ja kulttuurisen ufoaineksen lähtöasetelma ja merkittävä motivoiva juonne. Ufohavaintojen ja ufotutkimuksen tulkinta kansanomaisena uskonnollisuutena perustuu historialliseen ja vertailevaan tarkasteluun.

Kolmannessa luvussa kuvataan monitahoisen ufokontaktiliikkeen keskeisiä alueita ja piirteitä sekä kerrotaan liikkeen historiasta. Selvitetään muun muassa, millä tavoin liikkeen tausta on perustaltaan länsimaisessa esoteriassa. Ufokontaktiliikkeessä kerrottuja avaruusolentoyhteyksiä vastaavia avaruuskontakteja kuvattiin esimerkiksi jo 1800-luvulla spiritualismin ja teosofian piirissä.

Neljännessä luvussa selvitellään, mitä tekijöitä liittyy ufohavaintojen syntymiseen havaintotilanteissa. Tutkaillaan muun muassa, miten tavanomaisia taivaallisia kohteita koskevista havainnoista muodostuu ”ufomaisia” ja kuinka havaitsija, yleensä niin sanotusti tavallinen ihminen, vakuuttuu siitä, että hän on nähnyt ufon tai alkaa arvella niin. Psykologinen selittäminen myös tekee ufohavaintoja ymmärrettäväksi palauttaessaan niihin liittyviä prosesseja yleisinhimillisiin, tuttuihin tekijöihin.

Viidennessä luvussa esitellään vertailevasti ufouskomusten ja kristinuskon eroja ja yhtäläisyyksiä pääpainon ollessa jälkimmäisissä. Luvusta

selviää esimerkiksi, kuinka ufouskomusten ja kristinuskon kautta voidaan tavoitella samantyyppistä yleisinhimillistä hengellisyyttä, syvällistä yhteyttä korkeampaan. Näin luku tekee ufouskomuksia ymmärrettäväksi kartoittamalla niitä tutun, kristillisen maaston avulla. Vertailevan otteen lisäksi luvussa ikään kuin käännetään ufouskomusten sisältöä tutuille mielenmaisemille ja tuntemuksille.

Kuudennessa luvussa tutkaillaan suomalaista ufoperinnettä, joka edustaa paljolti juuri ufokontaktiliikettä. Näkökulma on historiallinen ja painotus muinaisastronauttiteemassa ja kristillisissä ufouskomuksissa. Muinaisastronauttiteorioissa ei tarkalleen ottaen ole kyse ufouskomuksista – luvusta selviää, miksi. Ufokontaktiliikkeessä astronauttiteoriat kuitenkin kiedotaan ufouskomuksiin lähes saumattomasti. Muinaisten astronauttien käsitettä ei juurikaan eroteta ufoilmiöistä, vaan astronautti-ideat sijoitetaan ufokontaktiliikkeen esoteeriseen todellisuuskuvaan, osaksi sen merkitysmaailmaa. Myös kristilliset ufotulkinnat punoutuvat usein saumattomasti ufokontaktiliikkeen aiheisiin esiintyen sen keskusteluyhteyksissä. Toisaalta muinaisastronauttiteorioilla on oma vahva linkkinsä kristillisyyteen, sillä ne pyrkivät yhdeltä osin olemaan eräänlaista tieteellisesti uskottavaa raamatuntulkintaa, jonka mukaan Raamatussa kuvataan avaruussivilisaation vierailuja.

Seitsemännessä luvussa esitellään *Urantia-kirjan* historiaa, oppia ja suomalaisia vaiheita. Urantia-liike on kiinnostava länsimainen moderni uskonnollinen liike, jonka jäsenet näkevät *Urantia-kirjan* kristinuskoa uudistavana viimeisimpänä ilmoituksena. Kuten muinaisastronauttiteoriat, myöskään *Urantia-kirja* ei sellaisenaan edusta ufouskonnollisuutta. Liike on kuitenkin moderni uskonto, jonka yhteydet ufokontaktiliikkeeseen ovat huomattavat. Kirjan sisältö onkin varsin avaruusteemainen. Lisäksi *Urantia-kirja* on suomalaisella ufokentällä huomionarvoinen keskustelun aihe.

Kahdeksannessa luvussa tarkastellaan Raëlilaista liikettä. Se on hyvin omintakeinen tieteellis-teknologinen ufouskonto, jonka taustassa on huomattavia esoteerisia sävyjä mutta jonka esoteerisuus on enemmänkin epäsuoraa kuin ilmeistä. Raëlilainen liike on tiettävästi suurin ja pitkäikäisin, jo 1970-luvun alkupuolelta toiminut yksittäinen ufouskonto. Kultin opissa keskeisellä paikalla on tietynlainen apokalyptinen visio, ja luvussa painottuukin kultin apokalyptisten ulottuvuuksien analyysi.

Yhdeksännessä luvussa esitetään, kuinka ufouskomukset koetaan usein naurettaviksi ja kuinka ufoaihetta on mediassa toistuvasti käsitelty humo-

ristisesti. Näin tehdään, vaikka ufouskomukset ovat inhimillisenä ilmiönä aivan ymmärrettäviä, kannattajilleen maailmakuvallisesti tärkeitä. Toisinaan ne ovat myös ristiriitainen ja peiteltävä asia samaan tapaan kuin monet muutkin yliluonnolliset uskomukset. Luvussa pohditaan psykologisten ja ufohistoriallisten näkökulmien ja tietojen nojalla, miksi niin monesti huumori ja jopa pilkka sävyttävät suhtautumista ufouskomuksiin

Kymmenennessä luvussa analysoidaan ufoelokuvissa esiintyviä maailmanlopun skenaarioita. Apokalyptiset näkymät ovat näkyvä teema ufouskomuksissa, varsinkin ufokontaktien, -sieppauskertomusten ja -salaliittoteorioiden osalta. Niiden on jopa tulkittu olevan keskeisesti apokalyptisen perusidean yhdenlaista mytologista muunnelmaa. Ufoelokuvissa apokalyptista asetelmaa onkin hyödynnetty ja kehitelty monin tavoin.

Epilogi tarjoaa luonnontieteellispainotteisen näköalan siihen, miksi humanoidikokemukset näyttävät olevan psykologisen universumimme ilmiö eikä fysikaalisesta avaruudesta peräisin. Luvussa tarkastellaan muun muassa älyllisen elämä monimuotoisuuden mahdollisuuksia avaruudessa ja avaruusmatkailun ongelmia.

2

Ufohavaintojen ja virallisen ufotutkimuksen historiaa

Jaakko Närvä

Erilaisten ufokokemusten, ufotutkimuksen ja koko nykyisen ufokulttuurimme lähtökohta ja innoituksen lähde ovat vuonna 1947 virinneet havainnot "lentävistä lautasista" ja jo samana vuonna Yhdysvalloissa aloitetut viralliset lentolautasten ufotutkimukset. Virallisissa ufotutkimuksissa esiintyy sekä maltillista että skeptistä otetta. Toisaalta eri turvallisuusorganisaatioiden ufoilmoitusten tarkastelu on tarkoittanut paljolti vain ilmatilan valvontaa. Tällöin "UFOja", tunnistamattomia lentäviä esineitä, on haluttu pitää silmällä mahdollisesti ilmatilaan tunkeutuvien viholliskoneiden takia ja on haluttu tunnistaa niiden alkuperä. Ufohavaintojen ja virallisten ufotutkimusten keskeiset historialliset vaiheet kuuluvat ufouskomuksia koskevaan perustietouteen. Ja miksi sotilaallisissa ja virallisissa teknis-tieteellisissä instituutioissa on esiintynyt ja esiintyy edelleen maltillis-ufologisia sävyjä? Maltillisessa ufologiassa suhtaudutaan ufojen todenperäisyyteen myönteisesti tai avoimesti, ja kaikessa tieteellisessä vaikuttavuudessaan sitä voidaan perustellusti ainakin epäillä ufouskonnolliseksi ajatteluksi – ja epätieteeksi. Virallisen ufotutkimuksen skeptinen sisältö ei sen sijaan edusta uskonnollista näkökulmaa yliluonnollisten olentojen vakavasti ottamisen merkityksessä, kuten ei ilmatilan valvontakaan. Maltillisen ufologian olennaisena aineistona ufohavainnot linkittyvät kysymykseen sen uskonnollisesta luonteesta ja päinvastoin.

Ufohavaintojen, virallisen ufotutkimuksen ja niiden innoittaman koko ufoperinteen selkeästi dokumentoitu historia alkaa 1800-luvun loppupuolen Yhdysvalloista. Vuosina 1877–1880 ilmalaivoiksi (*airship, mysterious airship*) kutsuttuja mystisiä ilma-aluksia havaittiin Uudessa Meksikossa ja vuosina 1896–1897 kaikkialla Yhdysvalloissa, erityisesti Kaliforniassa ja maan keskiosissa, sekä Kanadassa. Yhdysvalloissa ilmiö jatkui vielä parin vuoden ajan. Kesällä ja syksyllä 1987 outoja aluksia nähtiin myös esimerkiksi Norjassa, Ruotsissa ja Siperiassa.

Ilmalaivoja kuvailtiin monin tavoin. Usein niiden sanottiin olevan isokokoisia, soikeahkoja, epäselvästi erottuvia tai kirkkaita aluksia tai taivaallisia valoja värisävyineen. Monesti kuvattiin ilmalaivojen ylös ja alas liikkuvia siipiä, propelleja, hyttiä, valonheitintä ja roikkuvia ankkurinköysiäkin. Aluksista kerrottiin kuuluneen surinaa, puhetta tai musiikkia, ja niistä kerrottiin pudonneen alas esimerkiksi metallinpalasia tai kirjeitä. Ilmalaivoista tehtiin joukkohavaintoja, ja usein havaintoja tekivät luotettavina pidetyt henkilöt ja virkamiehet, kuten poliisit. Valokuviakin ilmalaivoista otettiin – osa niistä oli ilmeisiä trikkikuvia – ja katseltiin ilmalaivoja kiikareilla. Joskus nähtiin ilmalaivojen lentäjiä, ja syrjäseuduilla saatettiin jopa keskustella heidän kanssaan. Lentäjät muun muassa tekivät laskeutuneelle alukselle pieniä korjauksia. Yhden ilmalaivan kapteeni, pitkäpartainen vanhus, kertoi arkansasilaiselle senaattorille keksineensä antigravitaatiolangan, joka aluksen ympärille laitettuna teki siitä painottoman. Kapteeni paljasti myös koettavansa vierailla aluksellaan Marsissa. Jotkut jopa väittivät päässeensä ilmalaivan kyytiin.

Yleinen oletus oli, että jokin erikoinen, arvoituksellinen rahakas keksijä, nero tai professori oli ratkaissut ilmailun salaisuuden. Suosittu oli myös ajatus, että ilmalaivahavainnot viittasivat paholaiseen. Eräs mies New Jerseystä puolestaan näki kaukoputkella, että ilmalaivan miehistö koostui hienosti vaatetetuista siivekkäistä enkeleistä. Toisaalta monet tiedemiehet ja toimittajat pyrkivät selittämään havainnot muun muassa virhetulkinnoiksi Venuksesta, "laumakäyttäytymiseksi", piloiksi tai viinanhuuruisten harhoiksi; selitysten sävy oli usein ivaileva. Avaruusolento-oletus ei saanut paljoakaan huomiota osakseen. Jotkut kuitenkin kertoivat tavanneensa ilmalaivoilla matkaavia marsilaisia, jotka kuvattiin esimerkiksi yli kolmemetrisiksi ja isopäisiksi.

Missourilainen mies sanoi kohdanneensa marsilaisia Springfieldin kukkuloilla. He olivat kuin ilmettyjä ihmisiä, mies ja nainen – ja alastomia. Nainen oli häkellyttävän muodokas, kreikkalaiset patsaat kalpenivat hänen rinnallaan. Naisen kultainen, kiiltävä tukka laskeutui aaltoilevasti hänen vyötärölleen. Otsallaan naisella oli kimaltavin jalokivin koristeltu, pään ympäri kiertävä panta. Miehellä oli jalot piirteet, ylevä katse ja kastanjanruskea, olkapäille laskeutuva tukka sekä rintaan ulottuva täyteläinen, hiukan hiuksia vaaleampi parta. Kertoja sai elein vakuutettua marsilaisille, ettei tahtonut heille pahaa. Kun nainen tuli kertojan luokse, kertoja suuteli naisen kättä kiihkoisasti, jolloin ujon naisen kasvoille levisi ruusunpuna. Marsin mies otti kertojaa kädestä ja vei tämän heidän lähellä sijaitsevalle alukselleen (se oli yli kuusi metriä pitkä ja alle kaksi ja puoli metriä leveä). Sen sisällä oli upean sohva. Aluksen alkaessa nousta kertoja kiirehti pois, ja sitten alus kohosi kuin lintu ja ampaisi nuolen tavoin taivaalle. Muukalaiset nauroivat ja vilkuttivat hyvästiksi.

Aika oli otollinen teknologis-uskonnollisten kuvausten muodostumiselle. Merkittäviä keksintöjä, kuten puhelin, gramofoni, hehkulamppu, auto, höyrykone, dieselkone, röntgensäteet ja radio, tehtiin 1800-luvun jälkipuoliskolla. 1880–1890-luvut olivat väkevän tiedekiinnostuksen ja tieteisuskon aikaa. Unelmoitiin etenkin lentoaluksen rakentamisesta. Tieteelliset ja tekniset julkaisut kirjoittivat aiheesta innokkaasti, ja Yhdysvalloissa maallikkoinsinöörit kyhäilivät ilma-aluksia takapihoillaan. Lehdistö ja tieteiskirjailijat ylistivät ja mystifioivat heitä, ja kisa lentävän koneen patentoimisesta kävi kuumana. Tieteiskirjallisuus oli alkanut kukoistaa 1880-luvulta lähtien. Idea lentoaluksesta kirvoitti kansan mielikuvitusta ja loi optimismia aluksen keksimisestä. Ajan tieteisusko liittyi unelmaan utopistisesta yhteiskunnasta.

Marsilaisten suosioon yli muiden avaruusrotujen vaikutti yhdysvaltalaisen harrastajatähtitieteilijän Percival Lowellin 1900-luvun alussa julkaistu kirja. Siinä hän täsmensi kaukoputkihavaintojensa perusteella italialaisen G.V. Schiaparellin havaintoja, joiden mukaan Marsin pinnalla oli keinotekoisia kanavia. Kanavien olemassaolosta keskusteltiin tiedepiireissä 1800–1900-lukujen taitteessa kiivaasti, ja Lowellin käsitykset olivat saaneet huomattavaa kannatusta kansalaisten keskuudessa. Samoin Jules Vernen suositut mekanistiset tieteisfiktiot innostivat uskomaan marsilaisiin.

Yhteiskunnallisilla jännitystiloilla näyttää olleen osuutensa ilmalaivainnostuksessa. Yhdysvallat ajautui 1890-luvulla taloudellisen laman kouriin,

ja esimerkiksi maahanmuuttajat, teollinen kehitys ja ajatus rikkaan eliitin tyranniasta herättivät pelkoja. Tällaiset yhteiskunnalliset epävarmuuden kokemukset voivat tuottaa suotuisia olosuhteita joukkohysterialle. Kyseisenlainen yhteisöllinen harhakuvitelma muodostuu todentuntuisen mutta virheellisen uskomuksen levitessä tietyllä sosiokulttuurisella alueella. Uskomus voi olla esimerkiksi kansalaisten keskuudessa leviävä luulo jostakin tarttuvasta sairaudesta sekä sen mukaiset kuvitellut tai liioitellut oireet – tai ufojen esiintyminen. Joukkohysteria syntyy, kun ihmiset koettavat varmistaa jonkin uskomuksen todenperäisyyttä ja alkavat kiinnittää huomiota asioihin, joista he eivät normaalisti piittaisi. Nämä tulkitaan sitten virheellisen uskomuksen mukaan. Harhaisia uskomuksia edistävät ihmisen havaintokyvyn puutteet, sosiaalinen paine, matala koulutustaso, auktoritatiivisten tahojen tahattomasti uskomuksia motivoivat toimet, mediajulkisuus ja sensaationhakuinen lehdistökirjoittelu sekä huhut ja muut virheelliset uskomukset. Joukkohysteria hiipuu, kun kriittiset äänensävyt alkavat tulla enemmän esille ja asiaan kyllästytään. Lisäksi voidaan olettaa, että epävarmuuden ajat 1890-luvulla lisäsivät turvallisuuden, toivon ja hengellisten kokemusten kaipuuta, jotka osittain ilmenivät henkevinä ja taianomaisina kertomuksina mystisistä ilmalaivoista.

Uudessa-Seelannissa havaittiin vuonna 1909 paljon mystisiä ilmalaivoja. Edellä mainittujen selitysten lisäksi huhuttiin, että saksalaiset ovat kehittäneet huipputeknisen vakoilualuksen. Tällaiset pelot juontuivat siitä, että Saksan sotilasmahti oli voimistunut ja sen ilmailuteknologia oli kehittynyt merkittävästi (Zeppeliini-ilmalaivat). Saksa koettiin uhaksi Uuden-Seelannin emämaalle Englannille, jonka puolustuskyky perustui sen mahtavaan laivastoon. Hyökkäyksen pelkoa lietsoi Uuden-Seelannin menestyksekäs, vihollista houkutteleva talouskasvu.

Kummituslentokoneet ja aaveraketit

Orville ja Wilbur Wright suorittivat Pohjois-Carolinan Kitty Hawkissa 17. joulukuuta 1903 maailman ensimmäisen onnistuneen lentokonelennon. Ilmalaivoista siirryttiin lentokoneiden aikaan. Pian alettiin havaita ihmeellisiltä kyvyiltään mystisiä ilmalaivoja vastaavia "kummituslentokoneita" (*ghost airplane, ghost flier*). Pelot sotilaallisista hyökkäyksistä ja sota-aikojen vainoharhaiset tunnelmat liittyvät kummituskonehavaintoihin aivan kuten ilmalaivoihinkin.

Kanada tuli mukaan ensimmäiseen maailmasotaan syksyllä 1914. Erityisesti Ontarion ja Quebecin alueilla havaittiin vuosina 1914–1916 tiuhaan kummituskoneita, jotka oletettiin saksalaisiksi. Ne lensivät pääosin öisin, vaikka sellainen oli tuonaikaisilla lentokoneilla hyvin vaarallista. Viranomaiset yrittivät rauhoitella kansalaisia puhumalla kanadalaisista yksityiskoneista. Kuitenkin myös viranomaiset olivat epävarmoja tilanteesta, sillä syyskuussa 1914 sotavoimissa oli käsketty ampua alas lentokoneet, jotka tulivat alle 23 kilometrin etäisyydelle radioasemista. Yksi yhdysvaltalaiskone tulitettiinkin alas rajan lähistöllä. Loppukeväällä 1917 Yhdysvallat liittyi sotaan. Delawaren alueella oli edellisenä vuonna ollut kummituskoneaalto, joka sitten vuonna 1917 siirtyi New Hampshireen.

Vuosina 1933–1937 kummituslentokoneista raportoitiin erityisesti Pohjoismaissa, ja eniten havaintoja tehtiin vuonna 1934. Viranomaiset selittivät ne lähinnä harhanäyiksi ja joukkohysteriaksi. Ruotsissa epäiltiin asian liittyvän myös viinan tai aseiden salakuljetukseen, joten Ruotsin tulliviranomaiset ryhtyivät tutkimaan asiaa. Tyypillisimmin kuitenkin kummituslentokoneiden epäiltiin olevan saksalaisia, venäläisiä tai japanilaisia vakoilukoneita. Tammikuussa 1934 Ruotsin ilmavoimien hävittäjät komennettiin ajamaan takaa outoja lentokoneita ja kaksi hävittäjää tuhoutui rytäkässä, mutta ihmishenkiä ei menetetty. Koneet kykenivät taas uskomattomiin suorituksiin, kuten lentämään pimeässä ja lumipyryssä. Ruotsin ja Venäjän suhteet olivat olleet kehnot jo kahdensadan vuoden ajan, joten ymmärrettävästi Ruotsissa spekuloitiin koneiden olevan venäläisiä. Suomen armeija alkoi tutkia havaintoja vuoden 1934 kummituslentokoneaallon myötä. Pääteltiin, että kyseessä oli ”massapsykoosi” (mieluummin voitaisiin puhua joukkohysteriasta), koska kuvaillut koneiden lentosuoritukset olivat teknisesti mahdottomia.

Toisen maailmansodan aikana kuvattiin kiekkomaisten ja pallomaisten kohteiden (*foo-fighter*) seurailevan sodan eri osapuolten hävittäjiä. Niitä havaittiin myös tutkilla. Sotivat valtiot epäilivät toisiaan. Yksi kuuluisimmista toisen maailmansodan aikaisista kummituskonetapauksista sattui, kun ”rivitalon kokoista” kirkasta kohdetta tulitettiin ilmatorjunta-asein Los Angelesissa helmikuussa 1942 valonheittimien loisteessa. Tulitus oli hyödytöntä. Kohde pysyi paikallaan tunnin ennen kuin katosi. Kolme ihmistä sai tapahtuman aikana surmansa räjähtämättömiin ammuksiin ja kolme kuoli sydänkohtaukseen. Kaksikymmentä amerikanjapanilaista vangittiin välikohtauksen vuoksi. Heidän syytettiin kommunikoineen aluksen kanssa

antamalla merkkejä taskulampuilla; japanilainen sukellusvene oli juuri ennen kummituskoneen ilmestymistä ampunut Kalifornian Santa Barbarassa polttoainevarastoon. Erityisesti vuosina 1944–1945 kummituskoneista ilmoitettiin Saksan ilmatilassa. Havaintoja tehtiin myös Yhdysvalloissa, Kanadassa, Japanissa, Etelä-Afrikassa ja Euroopassa.

Pelon ilmapiirissä toisen maailmansodan jälkeen vuonna 1946 Skandinaviassa raportoitiin järjenvastaisesti lentäneistä "aaveraketeista" (*ghost rocket*). Havaintoja tehtiin paljon Norjan, Ruotsin ja Suomen pohjoisosissa, erityisesti Ruotsissa, mutta myös muualla Euroopassa ja jopa Intiassa. Esineet olivat kirkkaita, pallomaisia, sikarinmuotoisia ja rakettimaisia sekä loistivat usein oranssia tai vihreää valoa.

Ruotsin armeija määrättiin hälytystilaan 27. heinäkuuta. Norjan hallitus päätti samoin kaksi päivää myöhemmin ja Tanskan hallitus elokuun 16. päivä. Ruotsi kielsi lehdistöä kertomasta aaverakettien havaintopaikoista, ja Norja kielsi kaiken raketteja koskevan tiedon julkaisemisen 31. elokuuta. Havaintojen pelättiin kuvailevan Venäjän oletetusti takavarikoimia saksalaisvalmisteisia V-ohjuksia. Ruotsin ja Tanskan lisäksi Belgia ja Iso-Britannia tutkivat rakettihavaintoja virallisesti. Ruotsin armeija tarkasteli perusteellisesti havaintoilmoituksia sekä rakettien väitettyjä maahansyöksypaikkoja, jälkiä ja jälkeensä jättämiä materiaaleja. Tilanne oli jännittynyt. Ruotsi ja Venäjä kiistelivät rakettien alkuperästä. Pelättiin, että Venäjä onnistuisi valmistamaan atomiaseen saksalaisperäisen teknologian avulla. Yhdysvallat oli huolissaan mahdollisuudesta, että Venäjä saattaisi pommittaa sijaintinsa vuoksi strategisesti tärkeää Ruotsia.

Väitettyjä aaveraketteja tai niiden osia ei löytynyt, eikä lopulta mikään viitannut tuntemattomiin huipputeknisiin raketteihin. Noin viidennes havainnoista jäi selittämättä, mutta Ruotsin armeijan mukaan tämä johtui vain informaation puutteesta. Yleisesti selityksinä tuotiin esille muun muassa harhanäyt tai virhetulkinnat, joukkohysteria ja ilmapallot.

Moderni ufoaika ja ufotutkimusten alkutaival

Kesäkuun loppupuolella 1947 Kenneth Arnold teki kuuluisan havaintonsa lentävästä lautasesta, ja sen synnyttämän kohun myötä alkoi modernin ufoajan ensimmäinen ufohavaintoaalto. Ufohavaintoilmoituksia alkoi tulvia jo heinäkuun ensimmäisellä viikolla Oregonin Portlandista. Paitsi että ilmavoimat (Wright-Pattersonin lentotukikohdan lentovälineistö; Air Materiel

Command, AMC) esitti luonnollisia selityksiä, kuten auringon valon valaisemia pilviä, *New York Times* väläytti myös oletusta Maan ulkopuolisten olentojen aluksista.

Heinäkuun 8. päivänä Roswellin lentotukikohdan tiedotusupseeri luutnantti Walter Haut ällistyttävästi julkisti, että ilmavoimat oli löytänyt maahan syöksyneen lentävän lautasen. Uutinen kumottiin tukikohdasta saman päivän aikana ja selitettiin, että kyse oli säähavaintopallon jäännöksistä. Kiinnostus ufonmaahansyöksyväitettä kohtaan hälveni, mutta 1980-luvulla sen perustalta kehkeytyi ufologien toimesta maailmankuulu ufotapaus salaliittoteorioineen.[10]

Niin ikään heinäkuun 8. päivänä upseerit ja lentosotamiehet havaitsivat Mojaven autiomaassa sijaitsevassa Murocin lentotukikohdassa taivaalla kohteita, joita he eivät pystyneet tunnistamaan. Näiden ja eräiden muiden havaintojen vuoksi annettiin salainen määräys tutkia kaikki vastaavat havainnot. Tiedot tuli lähettää ilmavoimien silloiseen Tekniseksi tiedustelukeskukseksi (Technical Intelligence Division, TID) kutsuttuun yksikköön Ohion Daytonaan. Keskuksen henkilökunta ei epäillyt lentävien lautasten todenperäisyyttä. Niiden oletettiin olevan joko Neuvostoliiton huipputeknologiaa (suosituin oletus), Yhdysvaltain laivaston keksintö tai Maan ulkopuolisia laitteita.

Ilmavoimien päällikkö pyysi loppukesällä selvitystä lentävistä lautasista. Wright-Pattersonin lentovälineistön päällikkö Nathan F. Twining antoi 23. syyskuuta 1947 kirjatussa kirjeessään päällikölle tiedoksi, että ilmoitetut ilmiöt viittaavat huipputeknisiin lentolaitteisiin, mahdollisesti kotimaisiin koneisiin tai ydinkäyttöiseen ulkomaiseen teknologiaan. Twining suositteli, että perustettaisiin pysyvä projekti ilmoitusten tutkimiseksi. Joulukuun 30. päivänä 1947 tutkimus- ja kehitysosaston johtaja L. C. Craigie antoi päiväkäskyn perustaa vakinainen ja salainen tutkimusryhmä kansallisen turvallisuuden nimissä. Ryhmä nimeltä "Projekti merkki" (*Project Sign*) aloitti toimintansa 22. tammikuuta 1948. Oletus inhimillisestä teknologiasta oli jo katsottu epäuskottavaksi, joten monet tutkijat kannattivat hypoteesia Maan ulkopuolisesta älystä (*Extraterrestrial Intelligence*, ETI). Kansalaisille kuitenkin uskoteltiin, että havainnot selittyvät luonnonilmiöillä ja huijauksilla.

Tammikuun 7. päivänä 1948 kapteeni Thomas F. Mantell kuoli harjoituslentonsa aikana. Hän oli lentotukikohdan pyynnöstä lähtenyt tarkistamaan tunnistamatonta kohdetta, minkä seurauksena hänen koneensa

syöksyi maahan Kentuckyssä lähellä Franklinia. Toinen vuoden 1948 dramaattinen ufotapaus sai alkunsa, kun Eastern Airlines -lento oli heinäkuun 24. päivänä lentokapteeni Clarence S. Chilesin ja yliperämies John B. Whittedin ohjaamana etenemässä kohti Atlantaa. Lentäjät havaitsivat punaisena hehkuvan soikionmuotoisen ohjatulta vaikuttaneen kohteen, jonka kyljessä näkyi kaksi ikkunarivistöä. "Projekti merkin" tutkijat päättelivät, että kummassakin tapauksessa kyse oli Maan ulkopuolisesta aluksesta. Näistä havainnoista tuli sittemmin ufohistorian klassikoita. Julkisesti tutkijat sanoivat Mantellin jahdanneen epähuomiossa Venusta. Astrofyysikko J. Allen Hynek, ilmavoimien pitkäaikainen tieteellinen pääneuvonantaja ufokysymyksessä, arvelikin, että Mantell tosiaan oli erehtynyt Venuksesta ja että Chiles ja Whitted olivat nähneet kirkkaan meteorin. Ilmavoimien esikuntapäällikölle kenraali Hoyt S. Vandenbergille lähetettiin joka tapauksessa syyskuussa huippusalainen asiakirja nimeltä "Tilannearvio", jossa esitettiin, että lentävät lautaset ovat todellisia ja peräisin Maan ulkopuolelta.

Lokakuun 1. päivänä tapahtui kolmas klassinen tapaus. Rakennuspäällikkö ja ilmavartioston vänrikki George F. Gorman jahtasi koneellaan tunnistamatonta kohdetta. "Projekti merkin" henkilökunta tutki Gormanin koneen muun muassa Geiger-mittarilla, joka osoitti sen radioaktiivisuuden kohonneen. Tutkijat päättelivät, että on tapahtunut jotain erikoista.

Sekä ilmavoimat että kansalaiset ottivat havainnot lentävistä lautasista vakavasti. Elettiin toisen maailmansodan jälkeistä kylmän sodan aikaa, ja tiede ja teknologia olivat edistyneet merkittävästi. Taivaalle tähyiltiin huolestuneina, sillä pelättiin vihollisen huipputeknologista hyökkäystä. Myös tieteisfiktio, tiedeusko ja tieteelliset unelmat kukoistivat jälleen. Sodan kauheuksista huolimatta tieteellisten keksintöjen ajateltiin tuovan turvaa ja auttavan paremman yhteiskunnan rakentamisessa. Sotilashenkilökunta, poliisit ja muut luotettavina pidetyt ihmiset tekivät luotettavan tuntuisia havaintoja lentävistä lautasista, joten ne eivät olleet ainoastaan huhu tai mielikuvitusta. Yksittäiset vaikuttavat ufotapaukset lisäsivät asian vakavuuden tuntua. Selkeän analyyttinen ote uforaportteihin ei ollut vielä kehkeytynyt.

ETI-hypoteesin vetovoimaa ilmavoimien tutkijoiden keskuudessa lisäsi se, että oltiin avaruusajan kynnyksellä. Avaruusteknologian valtava kehitys oli tuloillaan. Ufohavaintoraporttien ottaminen todesta sellaisenaan luultavasti myös lisäsi ETI-hypoteesin suosiota. Mikään tunnettu materiaali eikä myöskään ihmiskeho voisi kestää lentävien lautasten ku-

vailluista liikkeistä aiheutuvia G-voimia, ja tiedustelu oli jo sulkenut pois neuvostoliittolaisen teknologian mahdollisuuden. Niin ikään monet korkea-arvoiset sotilashenkilöt tukivat ETI-hypoteesia. Median (painettu sana, radio, televisio ja elokuvateollisuus) kehitys auttoi popularisoimaan ilmiötä alusta lähtien.

Vandenberg palautti saamansa "Tilannearvio"-asiakirjan lokakuussa 1948. Esitetyt todistusaineistot eivät hänen mielestään olleet uskottavia, ja skeptikot saavuttivat ilmavoimien tutkijoissa enemmistön alkuvuodesta 1949. Järkevää näyttöä lentävien lautasten olemassaolosta, saati avaruudellisuudesta, ei ylipäänsä ollut saatu, ja moni lentäviin lautasiin uskova oli kääntynyt skeptikoksi. Helmikuussa tutkimusprojektin nimi vaihdettiin "Projekti kaunaksi" ja myös "Projekti merkin" loppuraportti valmistui. Siinä todettiin lentävien lautasten olemassaolo epäuskottavaksi ja suositeltiin ilmoitusten rutiinikäsittelyä normaalin tiedustelutoiminnan tapaan. Näin "Projekti kaunan" toiminta käytännössä lopetettiin.

Tutkimukset aloitettiin kuitenkin taas lokakuussa 1951, koska Monmouthin tukikohdassa New Jerseyssä tehtiin yhtäaikainen näkö- ja tutkahavainto tunnistamattomasta kohteesta, joka seurasi sotilashävittäjää. Kapteeni Edward J. Ruppelt määrättiin "Projekti kaunan" johtoon. Hän pyrki perusteelliseen tieteelliseen otteeseen ja myös popularisoi termin *Unidentified Flying Object* (UFO) käytön ilmavoimien tutkimuksissa. Selontekonsa lopussa hän kuitenkin totesi, ettei ufoista toistaiseksi ollut pitäviä todisteita. Vuoden 1952 alussa Ruppelt tutki Mantellin tapausta ja päätteli, että Mantell oli itse asiassa jahdannut ilmakehätutkimuspalloa. Maaliskuussa 1952 projektin nimi muutettiin jälleen, nyt "Projekti siniseksi kirjaksi" (*Project Blue Book*), mikä heijasti sen parantunutta statusta. Ilmavoimat ilmoitti 3. huhtikuuta 1952, että tutkimukset jatkuvat.

Yhdysvaltain ilmavoimien ufotutkimukset 1950–1960-luvuilla

Vielä 1940-luvun lopulla oletukset omasta tai vieraan vallan aseesta olivat yhdysvaltalaisten keskuudessa yleisiä, mutta 1950-luvun alkupuolella ETI nousi suosituimmaksi selitykseksi lentäville lautasille. Raymond A. Palmerin ja Curtis Fullerin perustamalla *Fate*-lehdellä oli merkittävä rooli ETI-hypoteesin popularisoinnissa. Sen artikkeleissa esitettiin jo vuonna 1948 säännöllisesti, että lentävät lautaset tulevat Maan ulkopuolelta. Seuraavana

vuonna myös muut populaarit julkaisut alkoivat kirjoittaa lentävistä lautasista. *Life*-lehti julkaisi 7. huhtikuuta 1952 H. Bradford Darrachin ja Robert Ginnan artikkelin ”Have we visitors from space?” Siinä kerrottiin, että entinen saksalainen raketti-insinööri, Walther Riedel, ja johtava aerodynamiikan tutkija, Maurice A. Boit, ovat vakuuttuneita ufojen todellisuudesta ja siitä, että ne tulivat Maan ulkopuolelta. Ensimmäistä kertaa valtakunnallisessa julkaisussa oli ufomyönteinen artikkeli. Eräs ilmavoimien kenraali Pentagonista uskoi ufojen edustavan Maan ulkopuolista älyä, ja hän oli informoinut Darrachia ja Ginnaa. Useat lentävien lautasten Maan ulkopuoliseen alkuperään uskovat korkea-arvoiset upseerit olivat vaikuttaneet ufoasiassa *Lifen* linjaan.

Noin 350 sanomalehteä mainitsi *Lifen* artikkelista. Ufoilmoitukset lisääntyivät vauhdikkaasti. Kesäkuussa Yhdysvaltojen itärannikolta alkoi virrata ufoilmoituksia ilmavoimille. *Life, Time, Look, Newsweek* ja *Popular Science* -lehdet julkaisivat artikkeleita ufoista ja painottivat avaruushypoteesia.

Kesän 1952 merkittävimmät havainnot tapahtuivat kesäöinä 19.–20. ja 26.–27. heinäkuuta Valkoisen talon ja kongressitalon ilmatilassa. Ufoja havaittiin visuaalisesti ja tutkalla. Havainnot selitettiin sittemmin lämpötilainversioilla ja virheellisillä tutkakaiuilla. Ne herättivät kuitenkin CIA:n kiinnostuksen. CIA päätteli, että osaa ufohavainnoista oli vaikea selittää millään luonnonilmiöillä, vaikka ne luultavasti selittyisivät esimerkiksi ilmakehän huonosti tunnetuilla sähköilmiöillä. CIA suositteli maan turvallisuuselimille, että tieteellinen paneeli tarkastelisi ufokysymystä. Asia eteni, ja CIA:n pyynnöstä Kalifornian teknologisen tutkimuslaitoksen fyysikko H. P. Robertson otti paneelin johtaakseen. Robertsonin kokoama, merkittävistä tieteilijöistä koostunut arvovaltainen paneeli tutkaili ilmavoimien valikoimia, parhaimmiksi katsottuja ufoaineistoja tammikuussa 1953.

Joulukuussa 1951, jo ennen kuin paneeli kokoontui, Ruppelt antoi arvostetulle Battelle Memorial Institute -tutkimuslaitokselle tehtäväksi tutkia ufoilmoituksia. Tutkimuslaitoksen virkailijat ilmaisivat huolensa paneelin ennenaikaisuudesta Ruppeltille kirjeessään 9. tammikuuta 1953. He vaativat, että paneelin aineiston laatua tulisi parantaa, sillä annettavan aineiston perusteella ei voitaisi tehdä riittävän kauaskantoisia päätelmiä. Tämä arvostelu ei kuitenkaan vaikuttanut paneelin toimintaan. Lisäksi, esimerkiksi paneelin lisäjäsen Hynekin mukaan paneeli ei saanut tarkasteltavakseen ilmavoimien arkistojen kaikkein arvoituksellisimpia ufotapauksia.

Paneelin salaisiksi luokiteltujen johtopäätösten mukaan ufoilmoitukset eivät mitä ilmeisimmin sisällä sellaisia uusia fysikaalisia ilmiöitä, jotka vaatisivat tieteellisten käsitteiden uudistamista, mutta sen sijaan (kuten CIA oli jo aiemmin todennut) niihin liittyy epäsuora turvallisuusuhka. Epäolennainen ufoilmoittelu voisi tukkia suojeluelimien tiedotuskanavat, ja toistuvien väärien hälytysten vuoksi havainnot vihollisteknologiasta saatettaisiin vahingossa sivuuttaa. Lisäksi ufoilmoitukset mahdollistaisivat joukkohysterian luomisen ja psykologisen sodankäynnin. Paneeli suositteli kansalaisten koulutusohjelmaa, "sädekehän riisumista" ufoaiheelta sekä ufokiinnostuksen vähentämistä ja painottamalla ufotapauksia, jotka ovat ensin tuntuneet tosilta mutta jotka oli sitten onnistuttu selittämään tavanomaisin ilmiöin. Johtopäätös määräsi ilmavoimien ufotutkimusten suunnan tästä eteenpäin, ja ufoilmoitukset yleensä vain arkistoitiin. Samaten CIA tyytyi arkistoimaan ja ainoastaan toisinaan tarkastamaan saamiaan ufoilmoituksia.

Suositusten myötä elokuussa 1953 annettiin määräys nimeltä Air Force Regulation 200-2 ja joulukuussa Joint-Army-Navy-Air Force Publication-146. Ilmavoimille ilmoitetut havaintoraportit määrättiin salaisiksi ja kiellettiin julkistamasta ufohavaintoja koskevaa tietoa – paitsi jos havainnolle oli tavanomainen selitys. Ohjeistettiin myös, kuinka puolustuksellisesti tai tiedustelullisesti ehdottoman tärkeää havaintoinformaatiota kuten "tunnistamattomia lentäviä esineitä" koskevia havaintoja tuli käsitellä. Alkuvuonna 1958 ohjeisiin tehtiin lisäys, jonka mukaan sallitaan laittomasti tai petoksellisesti ufoaiheesta puhuneiden henkilöiden tietojen antaminen FBI:lle. Säädökset ovat saaneet salaliittoteoreetikkojen keskuudessa epäilyttävän maineen, sillä niiden avulla on katsottu pimitettävän merkittävää ufotietoutta.

Battelle Memorial Institute laati Ruppeltin pyynnöstä mittavan tilastollisen analyysin ufoilmoituksista, joita ilmavoimat oli saanut vuosina 1952–1953. Tutkimustulosten mukaan selittämättömiksi jääneiden ilmoitusten piirteet erosivat selitettyjen raporttien piirteistä tilastollisesti erittäin merkittävästi. Havaittiin myös, että mitä luotettavampi ilmoitus, sitä todennäköisemmin sen taustalla ei näytä olevan mikään tavanomainen ilmiö. Havaintokohteiden tunnistamattomuus ei siis johtunut ilmoituksiin liittyvästä informaation puutteesta vaan vaikutti aidosti arvoitukselliselta. Ilmavoimien lokakuussa 1955 antamassa lehdistötiedotteessa todettiin kuitenkin, että kaikki ufohavainnot selittyvät, jos vain on tarjolla riittävästi

tietoa niiden tutkimiseksi. Painotettiin myös, että Battellen analyysin mukaan ufohavainnot eivät mitä todennäköisimmin sisällä mitään kumoukselliseen teknologiaan viittaavaa.

Yhdysvaltain ilmavoimien ufotutkimukset olivat 1950-luvun alun jälkeen kevytluontoisia ja huonolaatuisia "Projekti sinisen kirjan" lopettamiseen saakka 1960-luvun lopussa. Ufoilmoitusten selitykset olivat joskus luokattomia ja niistä annetut lausunnot harhaanjohtavia. Toisinaan kansalaisille vihjailtiin, että ufohavaitsijat ovat epärationaalisia tai tasapainottomia (mikä ei pääosin pidä paikkaansa). Ufologit ovat nähneet nämäkin seikat viitteenä salaliitosta.

Toisaalta kuitenkin "Projekti sinisen kirjan" hyvin pieni henkilökunta oli ilmeisesti vain melko haluton ja turhautunut tutkimaan uforaportteja. Ufotutkimus lienee ollut heille enemmänkin häiritsevä kuin vakavasti otettava toimi, ufotutkimuksella kun oli jo tuolloin vierastettavan humpuukin maine. Ja olihan Robertsonin paneeli ottanut asiaan selvän kielteisen kannan ja suositellut ufokiinnostuksen vaimentamista. Tärkeämpää henkilökunnalle saattoi olla yleneminen sotilaallisessa hierarkiassa. Ilmavoimat oli ylipäänsä huolissaan julkisuuskuvastaan ja uskottavuudestaan sotilaallisena organisaationa. Puolustusvoimien ensisijainen tarkoitus ei myöskään ole ratkoa tieteellisiä epäselvyyksiä, ja kuitenkin ilmavoimat joutui vastaamaan mullistavalta vaikuttaneesta tieteellisestä ongelmasta. Kysymystä ufohavaintojen todenperäisyydestä ei ensisijaisesti otettu vakavasti tiedeinstituutioissa. Ilmavoimat ei siten ehkä aina osannut selkeästi hahmottaa tutkimusprojektinsa tarkoitusta ja linjoja, ja tämä sekavuus näkyi tarkastelujen sisällöissä. Robertsonin paneelin on tulkittu olleen oire kylmän sodan sekä Neuvostoliiton hyökkäyksen ja psykologisen sodankäynnin pelosta.

Ufoaaltoja Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa muun muassa vuosina 1947, 1952, 1954, 1957 ja 1965–1967 sekä niiden virallis-ufotutkimuksellisia seurauksia on selitetty yhteiskunnallisilla tekijöillä. Esimerkiksi Sputnikin laukaisu lokakuussa 1957 oli sokki yhdysvaltalaisille, sillä Neuvostoliitto näytti olevan teknologisesti Yhdysvaltoja edellä. Vuoden 1957 ufoaallon taustalla vaikuttivat ilmeisesti myös Korean sota ja rotuongelman kärjistyminen. Yhdysvallat taisteli Etelä-Korean puolella kommunistista Pohjois-Koreaa vastaan ja kolmannen maailmansodan tuntu oli käsin kosketeltavissa. Rotuerottelu kiellettiin Yhdysvaltain koulujärjestelmässä perustuslain vastaisena, mikä nostatti aggressioita osassa kansalaisia.

Vuosien 1965–1967 lisääntyneiden ufohavaintojen taustalla voidaan Yhdysvalloissa nähdä seuraavia yhteiskunnallisia epävarmuuksia. Presidentti John F. Kennedy murhattiin 22. marraskuuta 1963 Dallasissa, Teksasissa. Vuonna 1965 Yhdysvallat alkoi pommittaa Pohjois-Vietnamia ja lähetti joukkojaan Etelä-Vietnamiin. Yhdysvalloissa esiintyi sisäisiä levottomuuksia muun muassa Vietnamin sodan takia. Koko amerikkalaista elämäntapaa arvosteltiin, ja kaikenlaiset salaliittoepäilyt voimistuivat. Epäilyt kohdistuivat moniin tahoihin, kuten CIA:han, FBI:hin ja öljyteollisuuteen. Lisäksi äänekkäät ufologit vaativat hanakasti ufokysymyksen ja ilmavoimien toimien selvittämistä. Myös jotkut poliitikot ja kansalaiset kaipasivat vastauksia. Voidaan tulkita, ettei Yhdysvaltain ilmavoimien ufotutkimusprojektia pitänyt yllä niinkään aito tieteellinen ongelma kuin sosiaalispoliittiset ilmiöt ja jännitteet projektin ympärillä.

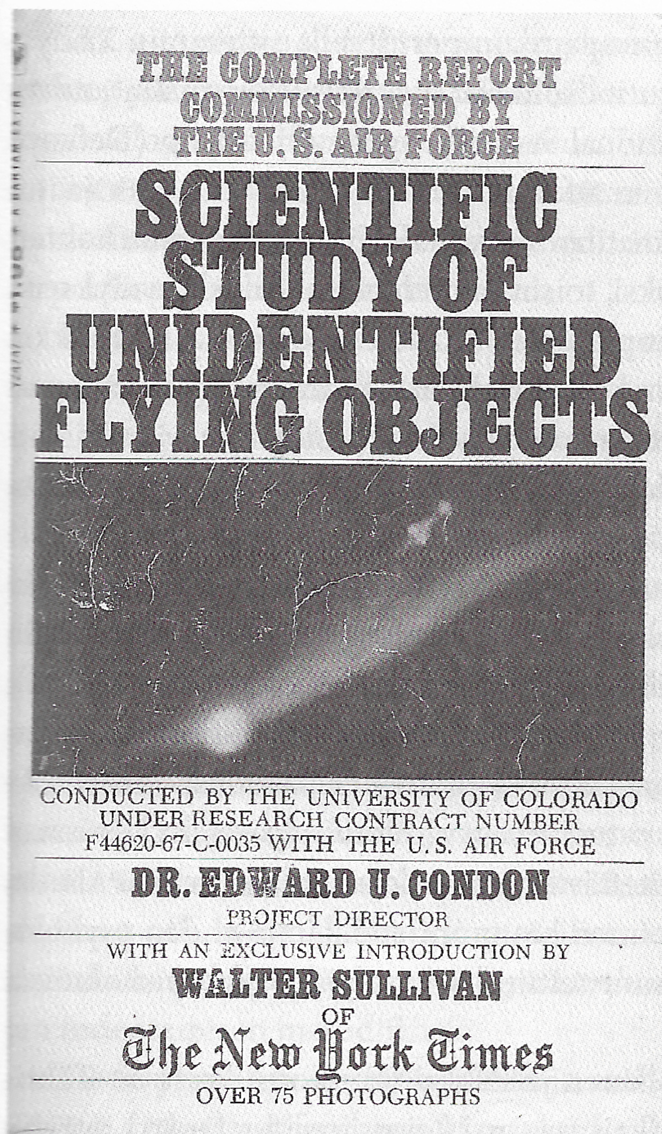
Avaruusteknologia kehittyi 1950–1960-luvuilla valtavasti ja huipentui Neil Armstrongin astumiseen Kuun kamaralle heinäkuussa 1969. Avaruustieteellinen kehitys innosti ihmisiä, ja Maan ulkopuolisen älyn olemassaoloa pidettiin yhä mahdollisempana. Jännittävä avaruudellinen ja vieraan älyn olemassaololla spekuloiva ilmapiiri synnytti kiinnostusta ufohavaintoja ja -väitteitä kohtaan. Ufouskomusten avulla ihmeteltiin ja käsiteltiin tuntematonta avaruutta koskevia kysymyksiä. Yhdysvaltain avaruusohjelmaan yhdistyi myös voimakas ja vetoava, ufoaiheellekin vakavasti otettavuuden tuntua antanut uskonnollinen innoitus. Uskontotieteilijä Brenda Denzler toteaa, että ohjelman alkupuolen moni astronautti oli tunnustuksellinen kristitty. Astronautit kokivat, että heillä on uskonnollinen tehtävä, ja he muun muassa lukivat ihmisille Raamattua ja rukouksia avaruudesta. Denzler tulkitsee, että astronautit miellettiin uusiksi Kristuksiksi, jotka lähetettiin avaruuteen ihmiskunnan pelastamiseksi – vastaavasti kuin Kristus lähetettiin Maahan. Avaruuslennot koettiin eräänlaisena Jeesuksen ylösnousemuksen vertauskuvana. Astronautit tuntuivat ihmisten mielissä olevan kuin uusia Aadameja, joiden kautta ihmiskunta syntyisi kosmiseen aikakauteen.[11]

Kanadan hallituksen ufotutkimusohjelma "Projekti magneetti" (*Project Magnet*) toimi vuosina 1950–1954. Sen johtajan, insinööri Wilbert B. Smithin mukaan ufot ovat todellisia ja todennäköisesti Maan ulkopuolisia. Kanadan hallitus ei vahvistanut Smithin päätelmiä. Vuosina 1952–1954 tohtori Peter Millmann puolustusministeriöstä johtikin Kanadassa hallituksen toista ufotutkimuskomiteaa nimeltä "Projekti toinen kerros" (*Project Second Storey*). Johtopäätöksenä esitettiin, etteivät laajat tutkimukset ole tarpeen ufokysymyksessä.

Maaliskuussa 1966 ufohavainnot Michiganin Dexterissä ja Hillsdalessa johtivat poliittiseen prosessiin, jonka seurauksena Coloradon yliopisto (Boulder) perusti ufotutkimuskomitean Yhdysvaltain ilmavoimien pyynnöstä ja rahoituksella. Epäselvästi jäsennelty ja paljon arvosteltu miltei tuhatsivuinen loppuraportti julkaistiin tammikuussa 1969. Tutkimuksen johtaja, fyysikko Edward U. Condon totesi johtopäätöksissään, ettei ufoilmoituksista todennäköisesti löydy Maan ulkopuolisia aluksia ja etteivät ilmoitukset ylipäänsä ole tieteellisesti järin kiinnostavia. Raportin analyysiosuudessa esitellään kuitenkin tapaustutkimusten mukaan mahdollisesti, todennäköisesti ja lähes varmasti aitoja tuntemattomia outoja kohteita. Ilmavoimien "Projekti sininen kirja" lopetettiin virallisesti Condonin komitean loppuraportin myötä maaliskuussa 1969.

Kun Condonin komitean loppuraportti valmistui syksyllä 1968, Yhdysvaltain kansallista tiedeakatemiaa pyydettiin arvioimaan se. Tiedeakatemia esitti ristiriitaisen kuuloisesti – huomioiden ristiriidan analyysiosuuden ja Condonin johtopäätösten välillä – että tutkimus on asiallisesti tehty ja että akatemia yhtyy Condonin päätelmiin. Kanadan ufoprojektin johtaja Millmann sanoi Condonin raporttiin liittyen, että tarkasteltuaan niin sanottuja kovia ufotapauksia kaksi vuosikymmentä hän aikoo suositella ufoilmoitusten kansainvälistä käsittelyä.

Merkittävä tieteellinen yhdistys, Amerikkalainen ilmailu- ja avaruuslentoinstituutti (American Institute of Aeronautics and Astronautics, AAIA) tutki ufoasiaa 1960-luvun loppupuolella ja julkaisi tutkimustuloksensa *Journal of Astronautics and Aeronautics* -lehdessään. Katsottiin, että laajat tutkimukset olivat tarpeen ja että ufokysymys ansaitsisi teknis-tieteellisen yhteisön huomion. Vuonna 1970 julkaistussa artikkelissa Condonin komitean tutkimusraportin esitettiin viittavan aitoon tieteelliseen ongelmaan.

THE COMPLETE REPORT
COMMISSIONED BY
THE U. S. AIR FORCE
SCIENTIFIC
STUDY OF
UNIDENTIFIED
FLYING OBJECTS
CONDUCTED BY THE UNIVERSITY OF COLORADO
UNDER RESEARCH CONTRACT NUMBER
F44620-67-C-0035 WITH THE U. S. AIR FORCE
DR. EDWARD U. CONDON
PROJECT DIRECTOR
WITH AN EXCLUSIVE INTRODUCTION BY
WALTER SULLIVAN
OF
The New York Times
OVER 75 PHOTOGRAPHS

Kuva 2. Condonin raportti.

Lisäksi todettiin, että AIAA:n todistusaineiston perusteella löytyy hyvin dokumentoituja ja vaikeasti selitettäviä uforaportteja, jotka muodostavat ufo-ongelman vakavasti otettavan ytimen.

Amerikkalaisen tieteenedistämisyhdistyksen (American Association for the Advancement of Sciences, AAAS) symposiumissa vuonna 1969 ufoista esitettiin erilaisia näkemyksiä. Esimerkiksi ilmakehäfysiikan professori James McDonald kertoi tutka-näköhavaintotapauksista, joita hän oli tutkinut ja piti todenperäisinä. Ufohistorian kenties kuuluisin skeptikko, tähtitieteen professori Donald H. Menzel, tulkitsi ufohavainnot osaksi ufomyyttiä. J. Allen Hynek esitteli ufohavaintoja 21 vuoden ajalta. Symposiumin seurauksena ilmavoimia pyydettiin säilyttämään ufohavaintoarkistonsa tulevia tutkimuksia silmällä pitäen.

Vuonna 1974 annetun tiedonvapauslain perusteella sittemmin Yhdysvalloissa julkistetut ufodokumentit osoittavat turvallisuusorganisaatioiden, kuten CIA:n, FBI:n, NSA:n (National Security Agency) ja DIA:n (Defence Intelligence Agency) käsitelleen ufoilmoituksia toistuvasti. UFOja on yleensä kuitenkin tarkasteltu ilmatilan valvontaan liittyvänä asiana kohteiden tunnistamattomuuden vuoksi, toisin sanoen turvallisuuskysymyksenä eikä siis esimerkiksi Maan ulkopuolisten alusten näkökulmasta. Kaikkia asiakirjoja ei tosin ole julkistettu kansallisen turvallisuuden nimissä, ja osa julkaistujen dokumenttien teksteistä on mustattu. Ufologit pitävät tätä viitteenä dramaattisen ufotietouden salaamisesta, mutta arkisempi tulkinta on, että turvallisuuselimet pyrkivät suojaamaan turvallisuustietoja.

Ranskan puolustusministeriö perusti virallisen ufotutkimusyksikkönsä, tunnistamattomien ilmakehä- ja avaruusilmiöiden tutkimusryhmän (Groupe d'Études des Phénomènes Aérospatiaux Non-identifiés, GEPAN), valtiollisen avaruustutkimusjärjestönsä (Centre National d'Études Spatiales, CNES) yhteyteen vuonna 1977. Santarmikunta eli paikallispoliisilaitokset määrättiin vastaanottamaan ja tutkimaan ufoilmoitukset sekä laatimaan niistä raportit. Hankalasti selitettävät ilmoitukset annettiin GEPAN:lle, joka teki kenttätutkimuksen kolmen luonnontieteilijän ja yhden psykologin yhteistyönä. Tarvittaessa suoritettiin lisäkyselyjä ja yksityiskohtaisia asiantuntija-analyyseja.

Tähtitieteilijät Juhani Kyröläinen ja Pekka Teerikorpi kertovat Tähtitieteellinen yhdistys Ursan julkaisussaan *Ufojen arvoitus* (1980), että jo vuoden 1978 loppupuolella GEPAN tutki viitisentoista seulottua, arvoitukselliselta vaikuttanutta uforaporttia monitieteellisesti. Katsottiin, että niistä vähintään kuudessa kuvattiin täysin tuntematonta voimanlähdettä käyttävä outo lentolaite. GEPAN:n mukaan ufoilmoitukset eivät jääneet selittämättä siksi, että havaitsijoilta olisi saatu liian vähän informaatiota. Tämä vastasi siis Battellen aikaisempia tuloksia. CNES:n johto suhtautui tutkimusraporttiin epäilevästi eikä julkaissut sitä.[12] Sittemmin organisaation nimi on useaan otteeseen vaihtunut ja ufoilmoituksia on tutkittu entistä vähemmän. Vuonna 2005 yksikön nimeksi annettiin tunnistamattomien ilmakehä- ja avaruusilmiöiden tutkimus- ja informaatioryhmä (Groupe d'Études et d'Informations sur les Phénomènes Aérospatiaux Non-identifiés, GEIPAN). Yksikkö on jatkuvasti saanut ilmoituksia, jotka sen mukaan jäävät asiallisen tutkimuksen jälkeen selittämättömiksi. Arvoituksellisia tapauksia löytyy myös muun muassa Britannian virallisista ufoarkistoista.

Sitä, että ufojen todellisuuskysymyksen virallisia tarkasteluja on pitkään pidetty yllä useissa maissa, voidaan jälleen pyrkiä ymmärtämään historiallis-sosiologisesti ufouskonnollisuutena. Ensiksikin Yhdysvaltojen auktoritatiivinen esimerkki ufokysymyksen ottamisesta vakavasti ja yhdysvaltalainen väittely on voinut vaikuttaa siihen, että muissakin maissa on katsottu tarpeelliseksi tehdä ufotutkimusta.

Toiseksi, ufoilmoitusten tutkiminen ei ole poikkitieteellisyydessään helppoa. Havaintojen tekijöitä haastatellaan ja heidän luotettavuuttaan (rehellisyyttä ja havaintokykyä) arvioidaan. Sovelletaan esimerkiksi havaintopsykologiaa, ilmailutekniikka- ja lentoliikennetietoja sekä tähti- ja ilmatiedettä. Instrumenttihavaintoja kuten tutka- ja valokuvia analysoidaan teknisesti. Havaitsijoiden mahdollisesti ufohavaintoon liittyviä fyysisiä ja psyykkisiä oireita, esimerkiksi poikkeavan tuntuisia särkyjä tai iho-ongelmia, saatetaan tarkastella lääketieteellisesti. Ufojen väitetyistä jäljistä maaperässä, kasvillisuudessa tai esineissä tai niiden jälkeensä jättämistä aineksista voidaan ottaa näytteitä ja tutkia laboratorioissa. Informaation kokonaisuuden jäsentäminen ja tulkinta on vaativaa. On otettava huomioon monia asioita, eikä aina ole aivan selvää, mitä tulisi tutkia, sillä tapaukset saattavat olla mutkikkaita. Yliopistollista ufotutkimusalaa ei ole, eikä ole myöskään selkeää yhteisymmärrystä tutkimusmenettelyistä, ufohavaintojen todentamisen metodiikasta.

Tiede ylipäänsä on inhimillistä ja erehtyväistä toimintaa. Tutkijatkin tekevät virheitä. Ufoaiheen käsittelyä hankaloittavat niin ikään ufouskomusten tunteellinen ja älyllinen vetoavuus – mysteerin houkuttelevuus sekä tuntemukset tabumaisuudesta, häiritsevyydestä, pelosta ja vitsinkaltaisuudesta. Lisäksi virallisissa projekteissa on epäilemättä työskennellyt myös ufoasiasta erityisen innostuneita henkilöitä, joiden persoonalliset tuntemukset ovat saattaneet vaikuttaa tutkimustuloksiin.

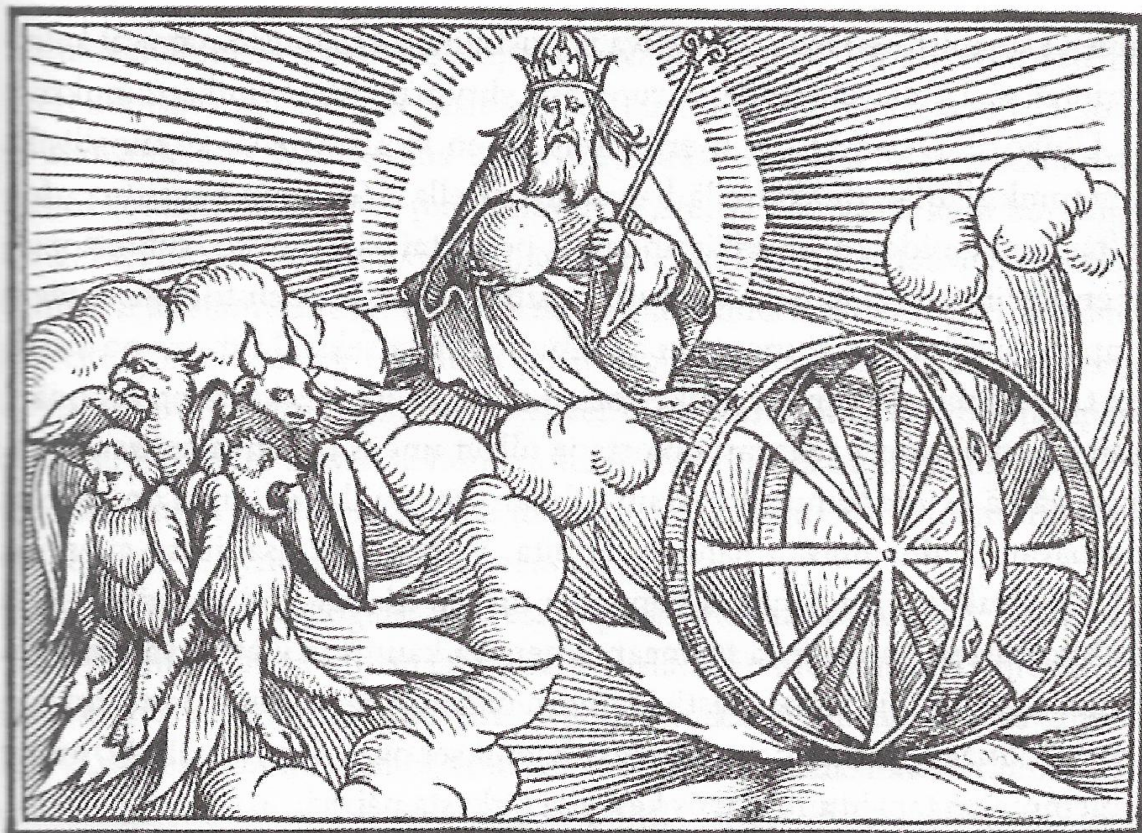
Ufohavainnot ja maltillinen ufologia kansanomaisena uskonnollisuutena

Taianomaisilla kyvyillä varustettujen lentolaitteiden – ilmalaivojen ja lopulta ufojen – idea on syntynyt teollistumisen ja modernisaation muoteissa. Länsimaalaisittain modernisaatio tarkoittaa 1800-luvun teollistumisesta vahvistunutta yhteiskunnallista muutosta, jonka piirteitä ovat järkiperäisyyden, tieteen ja tekniikan edistyminen, niiden arvostaminen

(rationalisaatio), teollistuminen, kaupungistuminen, vaikutteiden liikkuvuus, humanismi, demokratia ja tasa-arvokehitys. Modernisaatiolle ei ole yksimielistä määritelmää, eivätkä sen länsimaalaisen perusmallin piirteet aina täyty. Esimerkiksi Kiinan yhteydessä voidaan puhua hitaasta modernisaatiokehityksestä, johon on sisältynyt muun muassa pankki- ja rahatalouden sekä kaupallisen toiminnan merkittävä kehitys pitkällä aikavälillä. Länsimaisen modernisaation uskonnollista muutosta tuottavina keskeisinä tekijöinä on pidetty maallistumista, itsestään selvinä pidettyjen auktoriteettien katoamista, yhteiskunnan moniarvoistumista, ajattelutapojen yksilöllistymistä ja valinnanvapauden lisääntymistä. Keskeinen auktoriteetti uskonasioissa on henkilökohtainen kokemus ja valinta eivätkä valmiit opit. Maallistuminen (sekularisaatio) vähentää uskonnollisten instituutioiden valtaa muttei välttämättä uskonnollisuutta sinänsä. Ihmisen taipumus uskonnolliseen ajatteluun on voimakas, ja tieteellis-teknologiset käsitteet myös innoittavat uskonnollisia ideoita. Psykologisesti askel perinteisestä uskonnollisuudesta teknologis-uskonnollisiin uskomuksiin on lyhyt. Tunnetasolla tiede, tieteisfiktio ja uskonnollinen ajattelu ovat sukulaisilmiöitä: toiveikkaat unelmat, fantasia ja tunne ihmeestä ovat merkittäviä osatekijöitä kaikilla näillä alueilla.

Perinteiset uskonnolliset kuvaukset saivat 1800-luvun loppupuolelta lähtien uudenlaista ilmiasua, kun ensin tulivat ilmalaivahavainnot ja sitten esiintyi kummituslentokone ja -aaverakettinäkyjä. Muodista poistuneita, "vanhentuneita" uskonnollisia uskomuksia ja elämysmalleja varustettiin modernisaation kestävällä ufopuvulla toisen maailmansodan jälkeen. Tämä ilmenee siitä, kuinka ufohavainnot vertautuvat monin ja usein päällekkäisin tavoin monenlaisiin vanhoihin uskonnollisiin, esimerkiksi kristillisiin ja keijuperinteissä esiintyviin kertomuksiin.

Ufot kuvataan tavallisesti pistemäisiksi ja myös tähtimäisiksi kohteiksi. Monesti ufojen kerrotaan esiintyvän kirkkaina, hehkuvina tai tulisina ilmiöinä, pilven hahmossa, utumaisina kiekkoina tai palloina tai häikäisevinä valokiiloina. Joskus niiden mainitaan pitäneen jyrisevää ääntä. Ufohavainnot saattavat herättää silminnäkijöissä tuntemuksia pyhästä, ihmeestä, rakkaudesta, liikutuksesta tai suuresta ilosta, ja ufojen on kuvattu toimivan johdatuksen ja parantumisen välineinä. Menneinä aikoina tähtien, pilvien, kirkkaiden ja tulisten taivaallisten ilmiöiden sekä taivaalta lankeavien voimakkaiden valojen miellettiin liittyvän pikemminkin Jumalaan. Vanhassa testamentissa Jumala esimerkiksi johdattaa juuta-

Kuva 3. Profeetta Hesekielin näky. Hans Holbein nuoremman kuvitusta Raamattuun 1500-luvulla.

laisia autiomaassa yöllä tulipatsaana ja päivällä pilvipatsaana. Profeetta Elia kuvailee Jumalan tulivaunuja ja profeetta Hesekiel Jumalan tulta syöksevää ja mahtavasti jylisevää alusta. Eliaan pyynnöstä Jumalan valtava tuli myös iskeytyy kansan keskuuteen taivaalta. Moosekselle Jumala enkeleineen ilmestyy palavana pensaana. Uudessa testamentissa Jumala näyttäytyy kirkkaana pilvenä apostoleille ja Jeesus nousee pilvessä taivaaseen. Paavalille Jeesus ilmestyy voimakkaana leimahtavana valoilmiönä. Paavali sokeutuu kolmeksi päiväksi eikä pysty syömään eikä juomaan tuona aikana.

Keijuperinteet ovat eurooppalaista esikristillisen ajan kansanomaista uskonnollisuutta. Perinteet kulkevat läpi Euroopan, Irlannista Balkanille ja Lähi-itäänkin. Myös esimerkiksi Kanadan Newfoundlandin keijuperinne on elävää. Keijut on käsitetty ulkomuodoiltaan, toimintatavoiltaan ja motiiveiltaan monenlaisiksi olennoiksi. Keijuperinteet eivät myöskään ole selvärajainen uskomusmaailma, vaan ne linkittyvät monitasoisesti muihin uskomustraditioihin. Keiju-uskomukset limittyvät usein muun muassa aaveiden, paholaisten, noitien ja suojelushenkien kuvausten kanssa. Eurooppa-

lainen samanistinen maailmankuva ja kristillinen käsitteistö näkyvät keijuperinteissä. Ufohavainnoilla on runsaasti yhtymäkohtia keijukertomuksiin.

Ufokokemus alkaa usein erikoisen äänen kuulemisella, kummallisilla tuntemuksilla tai yhtäkkisellä halvaantumisella. Henkilön havaittua ufon ja/tai humanoideja seuraa hämmennys, pelko tai päinvastoin rauhoittunut, unenomainen tila. Kokija kietoutuu osittain kuin toiseen todellisuuteen; ympäristö esimerkiksi muuttuu aavemaisen hiljaiseksi. Lumous on samaten tyypillinen elementti keijukertomuksissa. Edelliseen verraten keijunäyt ovat usein alkaneet sekavasta olosta ja olleet unen- ja kangastuksenomaisia, eivätkä ne ole toimineet arkimaailman säännöillä. Keijujen on ajateltu lumoavan ja aiheuttavan hallusinaatioita. Vaikka paikassa, jossa ei ennen ollut puutakaan, on nähty kokonainen metsä. Lisäksi keijuhavaintojen ja -kohtaamisten yhteydessä tosinaan ilmenevä kaunis ja viettelevä musiikki tai keijujen laulu ja tanssi viestivät toisen maailman lomittumisesta kokijan arkimaailmaan. Sekä ufo- että keijukokemukset ovat yleensä yöllisiä, mutta molempia on tapahtunut myös keskellä kirkasta päivää.

Sekä keijut että humanoidit on useimmiten kuvattu lapsen kokoisiksi ihmisen kaltaisiksi olennoiksi, joilla on oudot kasvonpiirteet. Toisinaan keijut ja humanoidit on todettu aivan ihmisen näköisiksi, eläimiksi tai hirviömäisiksi. Keijuilla on monesti sanottu olleen vihreä väritys, valoa hohtava keho ja/tai huomiota herättävät silmät kuten humanoideillakin. Molemmat liikkuvat lentäen, erityisen vikkelästi, kummallisen kömpelösti tai yhtäkkiä ilmestyen ja kadoten. On kerrottu, että sekä keijuilla että humanoideilla on oma kieli tai että ne eivät ole aina osanneet kohtaamiensa ihmisten kieliä. Molemmilla on sanottu olleen omituinen puheääni. Niiden on todettu lentävän tulipallomaisilla ja läpikuultavilla lentoaluksilla. Ilmavirran on esitetty liittyvän sekä keijujen että ufojen ja humanoidien ilmestymiseen ja läsnäoloon. Keijut, ufot ja humanoidit ovat puolimateriaalisia ja kyvyiltään maagisia, ja ne pystyvät muuttamaan kiinteyttään ja muotoaan sekä olemaan näkymättömiä. Keiju- ja ufoilmiöitä on esiintynyt samanlaisilla alueilla, kuten syrjäseuduilla, soilla, vuorilla.

Keijut on kuvattu ristiriitaisiksi olennoiksi, jotka ovat antaneet halvaannuttavia, kivuliaita, rampauttavia ja sokeuttavia sekä tajuttomuutta, mielen järkkymistä, sairastumisia ja kuolemia aiheuttavia iskuja esimerkiksi nuolen kaltaisilla esineillä. Toisaalta keijujen on kerrottu muun muassa auttaneen eksyneitä kotiin, pilailleen ihmisten kustannuksella, tanssineen piirissä ja keräilleen marjoja. Ufot ja humanoidit ovat vastaavasti halvaan-

nuttaneet ihmisiä väliaikaisesti, usein valonsäteillä. Ufokokemusten jälkeen ihmiset ovat kärsineet esimerkiksi kuvotuksesta, päänsärystä, pelosta ja ahdistuksesta sekä joskus vakavista sairastumisistakin tai vammoista. Humanoidien on kuvattu puuhailevan alustensa ympärillä kuin korjaillen niitä, keräilevän maasta näytteitä, tarkkailevan ihmisiä ja joskus pilailevan ihmisten kustannuksella. Humanoidit ovat esimerkiksi kyselleet ihmisiltä asioista, joiden luulisi olevan superteknologiselle matkailijalle samantekeviä: ne ovat esimerkiksi tiedustelleet mopedin moottorin toimintaperiaatteita. Keijujen, ufojen ja humanoidien vierailuista on jäänyt fyysisiä todisteita, kuten kehämäisiä jälkiä maahan. Sekä keiju- että ufohavaintoihin on kerrottu liittyneen eläinten stressireaktioita.

Maltillisessa ufologiassa ei esiinny selkeitä uskonnollisia käsitteitä, vaan se muistuttaa normaalitiedettä. Maltillis-ufologisessa tarkastelutavassa kysymys ufohavaintojen totuudenmukaisuudesta otetaan kuitenkin vakavasti. Ufohavainnot voidaan tulkita moderniksi kansanomaiseksi uskonnollisuudeksi, jolloin voidaan pohtia myös ufojen alkuperää sekä luonnetta. Kristillisessä teologiassa on vastaavan tyyppisesti eli järkeen vetoamalla pyritty todistelemaan Jumalan ja demonisten ilmiöiden, esimerkiksi noitien, olemassaoloa. Kristilliset oppineet ovat koettaneet esittää loogisesti vakuuttavia jumalatodistuksia halki vuosisatojen. Euroopan 1400–1700-lukujen noitaoikeudenkäynneissä noitaväitteitä arvioitiin todisteluin, jotka tuolloin katsottiin järkeenkäyviksi ja loogisiksi. Kansanuskon traditioissa on myös aina yleisinhimilliseen tapaan ollut epäilyjä, pohdintaa ja vakuutteluja monien uskomusolentokertomusten olemassaolosta. Esimerkiksi keijuille on menneiden vuosisatojen saatossa esitetty useita "hypoteeseja". Niiden on arveltu olevan ihmisen kaltainen maanalainen kuningaskunta, primitiivinen, kehittymätön luolarotu, langenneita enkeleitä – tai avaruudesta. Tästä näkökulmasta voidaan tulkita, että maltillinen ufologia on osin ufohavainnoiksi muuntuneiden vanhojen kristillisten kertomusten sekä kansanuskonnollisten kokemusten tosiasiallisuuden todistelua, systematisointia ja kehittelyä moderniksi, tieteellis-teknologiseksi versioksi.

3

Monimuotoinen ufokontaktiliike

Jaakko Närvä & Jussi Sohlberg

Ufokontaktiliike pohjautuu länsimaiselle esoterialle. Termi "esoteerinen" tulee kreikan "sisäistä" merkitsevästä termistä *eso*. Platon (427–347 eaa.) käytti ilmaisua *ta eso* eli sisäiset asiat ja termiä *ta ekso* eli ulkoiset asiat. Näin esoteerisella tiedolla viitataankin usein erityiseen tietoon, jota opetetaan tai joka voidaan ymmärtää siihen vihkiytyneiden sisäpiirissä. Vastaavasti "eksoteerisella" tarkoitetaan laajemmalle tai suurille joukoille annettavaa tietoa. Aristoteleen (384–322 eaa.) oppilaiden tiedetään käyttäneen termiä esoteerinen viittaamaan filosofien tapaan kätkeä ja verhota opetuksiaan myytteihin. Ensimmäisellä vuosisadalla syyrialaissyntyinen puhuja ja kirjailija Lukianos Samosatalainen käytti termiä "esoteerinen" (*esoterikos*).

Englanniksi esoteerinen-sanaa (adjektiivi) käytti ensimmäiseksi Thomas Stanley teoksessaan *History of Philosophy* (1701) ja termiä esoteria (substantiivimuoto) ranskalainen Jacques Matter teoksessaan *Histoire Critique Du Gnosticisme* (1828). Termin popularisoi 1800-luvulla ranskalainen okkultisti Eliphas Lévi, oikealta nimeltään Alphonse Louis Constant. Nykyään esoteria-käsitteellä viitataan populaaristi usein kaikkeen mahdolliseen, mikä liittyy paranormaaliin, okkultismiin tai mystiikkaan. Aiheen kulttuuritieteellisessä tutkimuksessa käytetään myös käsitettä esoterismi.

Tarkemmassa historiallisessa merkityksessä länsimaisella esoterialla tarkoitetaan uskonnontutkija Antoine Faivrea mukaillen maailmankuvaa, jossa maailmankaikkeus ja luonto tulkitaan eläväksi kokonaisuudeksi, "kätketyn valon" läpäisemäksi. Kosmos on maailmansielun elävöittämä ja sisältää useita toisiinsa yhteydessä olevia näkymättömiä tasoja. Todel-

lisuus nähdään erilaisten "korrespondenssien" eli vuorovaikutusten ja riippuvuuksien sekä "salattujen" merkitysten kudelmana, joka ei paljastu aistihavainnolle. Ihminen voi muuttua sisäisesti (transmutaatio) eli siirtyä tasolta toiselle, sulautua lopulta jumalaan tai jumaluuteen ja pelastua. *Gnosis* eli viisaususkonnollinen tai valaistumiseen ja pelastumiseen johtava sisäinen tai kokemuksellinen tieto luonnehtii keskeisesti esoteriaa (kreikan *gnosis* tarkoittaa tietoa). Pyrkiessään saavuttamaan valaistuksen esoteerikko käyttää erilaisia välittäjiä eli apuvälineitä, kuten opettajien ohjeita, yhteyksiä enkeleihin, rituaaleja tai vaikka tarot-kortteja. Keskeinen väline jumalayhteyttä tavoiteltaessa on kuitenkin aina mielikuvitus. Länsimaisessa esoteriassa on lisäksi usein noudatettu niin sanottua sopusoinnun käytäntöä eli eri uskontoperinteiden hahmottamista yhdeksi. Oletetaan, että eri perinteiden ja filosofioiden taustalta löytyy yksi yhteinen totuus. Länsimaisen esoterian muotoihin on niin ikään monesti kuulunut ulkopuolisilta salatun opin välittäminen mestarilta oppilaalle muodollisten vihkimysten kautta.

Historiallisesti katsoen länsimainen esoteria käsitetään tietynlaiseksi renessanssin aikakaudesta (erityisesti 1300–1500-luvut, luonnontieteiden osalta myös 1600-luku) alkunsa saaneiden henkisten perinteiden kokonaisuudeksi. Se syntyi itämaisten vaikutteiden sekä antiikin filosofisten, juutalaisten, kristillisten ja islamilaisten ainesten yhdistelystä. Niistä katsottiin löytyvän samaa piilotettua jumalallista tai ikiaikaista viisautta, jota olisivat siirtäneet eteenpäin muun muassa Mooses, Zarathustra ja Platon. Esoteeriset liikkeet voivat poiketa toisistaan paljonkin, mutta niillä katsotaan olevan "hengenheimolaisuus" edellä määritellyssä löyhässä mielessä. Ne ovat huomattava osa eurooppalaista mielenmaisemaa ja katsomusten monimuotoista kirjoa. Esoteeriset liikkeet ovat merkittävästi vaikuttaneet länsimaiseen kulttuuriin.

Länsimaisen esoteria ja avaruuskontaktit

Ufokontaktiliike nivoutuu osaksi länsimaisen esoterian linjaa, jossa kuvataan yhteyksiä avaruus- ja muihin korkeampiin olentoihin. Ensimmäisenä on syytä mainita ruotsalainen luterilainen pappi, tieteilijä, filosofi ja esoteerikko Emanuel Swedenborg (1688–1772). Kirjassaan *De Telluribus in Mundo Nostro Solari, quæ vocantur planetæ: et de telluribus in coelo astrifero: deque illarum incolis; tum de spiritibus & angelis ibi; ex auditis & visis* (1758),

vapaasti suomennettuna "Aurinkokuntamme planeetoista ja tähtitaivaan maailmoista sekä niiden asukkaista, hengistä ja enkeleistä", hän kertoo matkanneensa aurinkokunnassamme ja kauempanakin.

Swedenborg kertoo matkanneensa transsissa, eräänlaisina sielun matkoina tai "hengessä". Hän sanoo tavanneensa moraalisesti ja tieteellisesti pitkälle kehittyneitä Kuun ja planeettojen olentoja ja henkiä. Matkojensa perusteella hän kuvasi muun muassa marsilaisten anatomiaa ja fysiologiaa sekä heidän harmonista sosiaalista todellisuuttaan. Swedenborg lienee antanut kirjalleen erityisen painoarvon, koska hän julkaisi sen erillisenä teoksena. Teksti käännettiin myös ranskaksi ja saksaksi.

Uskonnontutkija J. Gordon Meltonin mukaan Swedenborgin kirja on ajalle tyypillinen fantasiaromaani. Sankari matkaa vieraaseen kohteeseen, esimerkiksi kaukaiseen maahan (Jonathan Swiftin romaanihenkilön Gulliverin tavoin), avaruuteen tai Maan sisään ja löytää yhteiskunnan. Vastaavien kirjoitusten ja Swedenborgin kertomuksen ero on, että Swedenborg väitti todella matkanneensa avaruuteen.[13]

Fiktiossakin esiintyi siis jo tuolloin avaruusolentojen kohtaamisia. Kuuluisa esimerkki on ranskalaisen filosofin Voltairen tieteistarina vuodelta 1752. Se kertoo kiehtovasti tänne saapuneesta Sirius-tähden erään planeetan asukkaasta, hyönteistutkijasta nimeltään Micromégas. Olento päätyy tutkimusretkelle Maahan ystävänsä, Saturnuksen akatemian sihteerin, kanssa. Olennot ovat valtavan kokoisia: Micromégas on 37 kilometriä pitkä ja saturnuslainen 1,8 kilometrin pituinen. He eivät aluksi havaitse ihmisiä pienen kokomme vuoksi. Tajuttuaan olemassaolomme he hämmästyvät sitä, että olemme älyllisiä olentoja. Micromégas ja saturnuslainen opettelevat puhumaan ihmisten kanssa, ja olennot saavat kuulla muun muassa Tuomas Akvinolaisen Maa- ja ihmiskeskeisestä maailmakäsityksestä, jolle he nauravat makeasti. Avaruusolennot säälivät ihmisiä. Micromégas päättää kirjoittaa ihmisille kirjan kaiken tarkoituksesta. Kun kirja sitten avataan Pariisin tiedeakatemiassa, sivut ovat tyhjää täynnä.

Tosiasiallisiksi väitetyt yhteydet avaruusolentojen kanssa 1800- ja 1900-luvun alkupuolella tapahtuivat yleensä spiritualistisessa yhteydessä, "astraalisina" matkoina ja telepaattisesti. Spiritualismi nosti 1800-luvulla läntisessä maailmassa esiin kokemukset ja tulkinnat erilaisista todellisuuden yliluonnollisista ulottuvuuksista, joihin suhtauduttiin valtavirtauskonnon eli kristinuskon piirissä yleensä kielteisesti. Spiritualismi loi näin pohjaa myös spekulaatiolle älyllisestä elämästä Maan ulkopuolella.

Jo vuonna 1858 ilmestyneessä ranskalaisen spiritualistin Allan Kardecin julkaisemassa lehdessä *Revue spirite* esitetään, kuinka useat meediot ovat saaneet viestejä toisten planeettojen olennoilta. Kardec kehitti kardecismiksi kutsutun spiritualistisen liikkeen, jossa korostuivat erilaiset sosiaalieettiset painotukset. Myös lääkäri ja spiritualisti John B. Newbrough puhui 1800-luvulla henkiseen maailmankaikkeuteen liittyvistä esoteerisista näyistä ja taivaallisista enkeleistä eli "ashtareista", jotka liikkuivat yliaistillisilla "aluksilla". Spiritualististen avaruusmatkojen perusteella kuvattiin korkealle kehittyneitä avaruusolentoja ja heidän tieteellis-teknistä tietämystään. Yleensä kuvaukset koskivat Kuun sekä aurinkokuntamme planeettojen kuten Marsin ja Venuksen asukkaita. Meediot Helene Smith (ranskalainen) ja Sara Weiss (amerikkalainen) olivat aikakauden kuuluisimpia avaruusolentojen kanssa kommunikoineita spiritualisteja.

Esimerkiksi Williard M. Magoon kuvasi, kuinka hän joutui 1900-luvun alussa kehostaan irtautuneena Marsiin jonkin voiman saattelemana. Marsilaiset olivat näkymättömiä, ja Magoon saattoi vain vaistota heidän läsnäolonsa. Marsilaiset olivat teknologisessa kehityksessään huimasti ihmiskuntaa edellä, heillä oli esimerkiksi jo autot ja radiot paljon ennen ihmisiä. Magoon kuvasi Marsin kauniita ja runsaita metsiä, puistoja ja puutarhoja. Kokemuksensa myötä hänelle kehittyi syvä vastuuntunto ja kriittisyys ajan uskonnollisia johtajia kohtaan. Hän painotti, ettei tieteellistä edistystä tulisi pelätä, sillä se ei voi kumota todellista uskontoa.

Vuonna 1875 perustetun Teosofisen seuran vaikutus paitsi ufokontaktiliikkeeseen myös yleisesti länsimaiseen moderniin esoteriaan ja *new age* -henkisyyden eri virtauksiin on ollut erittäin merkittävä. Seuran alkuperäisen opin muotoili lähinnä sen keskeinen perustajahahmo ja johtaja Helena Petrovna Blavatsky (1831–1891), joka esitti, että maailmanuskontojen taustalla vaikutti "ikiaikainen viisaus". Blavatskyn mukaan esimerkiksi Buddha ja Jeesus, kuten muutkin maailmanhistoriassa esiintyneet jälleensyntymien kautta valaistuneet mestarit (mahatmat), ovat opettaneet samoja henkisiä totuuksia. Teosofit ovat väittäneet tällaisten mestareiden asustavan Aasiassa jossain salaisessa paikassa, esimerkiksi Tiibetin alueella. Mestarit pyrkivät edistämään ihmiskunnan henkistä ja moraalista evoluutiota sekä johdattamaan ihmiset uuteen henkisempään, globaalin yhteisöllisyyden ja rauhan aikaan. Tämä tapahtuu erityisesti mestareiden oppilailleen viestimien opetusten ja varoitusten avulla. Blavatskyn mukaan mestarit olivat

seuran todelliset perustajat, ja näiden opetukset on koottu julkaisuun nimeltä *The Mahatma Letters* (1923).

On huomionarvoista, että Blavatsky esitti osan suunnattomasti edistyneistä henkisistä mestareista asuvan Venuksessa. Hän käytti mestareista nimitystä *Great White Brotherhood* eli Suuri valkoinen veljeskunta. Charles Leadbeater, joka oli teosofisen liikkeen johdossa Blavatskyn kuoleman jälkeen ja merkittävä vaikuttaja teosofiassa, kehitti näkemystä. Kirjassaan *The Inner Life* (1911) hän kirjoitti yksityiskohtaisesti elämästä Marsissa ja siitä, millainen sivilisaatio planeetalla vaikutti. Leadbeater väitti vierailleensa Marsissa astraalitasolla. Tällaiset viittaukset ulkoavaruuden sivilisaatioihin on teosofiassa kuitenkin haluttu jättää vähälle huomiolle.

Yhdysvaltalaisten teosofien Guy W. Ballardin (käytti myös nimeä Godfre Ray King) ja Edna W. Ballardin opissa teosofispohjaset avaruudelliset elementit muotoutuivat entistä voimakkaammiksi. Ballardit perustivat 1930-luvun alussa liikkeen I AM Religious Activity -liikkeen ("MINÄ OLEN uskonnollinen toiminta"). Liikkeen opetus "Suuresta valkoisesta loosista" ja "Ylösnousseista mestareista" on ilmeisellä tavalla teosofisluonteista. Liike opetti, että I AM tarkoittaa tietoisuutta siitä, miten ihmisen sisimmässä on jumalallinen ydin. Lisäksi opetettiin niin sanottuja affirmaatioita ja dekreitä. Affirmaatiot ovat mietiskelytekniikoita, joilla vahvistetaan suhdetta jumaluuteen. Dekreet puolestaan ovat eräänlaista rytmistä rukousta, joilla pyrittiin vaikuttamaan asioihin ja tapahtumiin jumalallisen energian avulla.

Liike sai alkunsa, kun Guy W. Ballard tapasi Pohjois-Kaliforniassa Shasta-vuoren kupeessa valaistuneen mestarin kreivi Saint-Germainin, joka opetti Ballardille ikuisia mysteereitä (Saint Germain oli 1700-luvulla elänyt Euroopan hoveissa vaikuttanut arvoituksellinen henkilö, jolla uskottiin olleen mystisiä kykyjä). Myöhemmin, uuden vuoden aattona, hän kohtasi muiden seurassa Royal Teton -vuoren sisällä kaksitoista avaruusolentoa Venuksesta. Olennot ilmestyivät kirkkaassa valossa heidän joukkoonsa. Kaikkien riemuksi olennot soittivat viuluja ja harppuja sekä esittelivät sivilisaationsa korkeaa tiedettä ja -teknologiaa suuresta peilistä. He myös paljastivat pimeiden voimien uhkaavan Maata mutta totesivat Maan kuitenkin kehittyvän hiljalleen kohti rauhaa ja hyvää tahtoa. Ballardille kerrottiin, miten korkeasti kehittyneet olennot ohjaavat ihmiskunnan kehitystä ja tietoisuutta kohti jumaluutta. Hän totesi saaneensa viestejä sekä fyysisellä että ei-fyysisellä tasolla. Ballardin pääteos, jossa hän kertoo mainituista asioista, on *Unveiled Mysteries* (1934).

Edellä esitellyissä perinteissä planeettojen väliset matkat ja kommunikointitapahtumat sisälsivät samoja piirteitä, joita olivat liikkuminen henkiruumiissa tai tietoisuudessa, viestien saaminen, maailmankaikkeuden moniulotteinen ja hierarkkinen rakenne eri tasoineen ja olentoineen sekä ideat jälleensyntymästä, karman laista ja sielujen henkisestä evoluutiosta. Meltonin mukaan ainoa uusi elementti *ufo*kontaktiliikkeessä on lentävän lautasen käsite, joka vuoden 1947 jälkeen lisättiin "okkultistiseen" eli esoteeriseen kontaktiperinteeseen.[14] Uskontotieteilijä Christopher Partridge esittää ufouskomusten ammentavan paljolti "okkulttuurista" (engl. *occulture*) ja edustavan samalla vastakulttuurista ajattelua poiketessaan esimerkiksi valtavirtatieteellisestä maailmankuvasta. "Okkulttuurilla" Partridge tarkoittaa paitsi länsimaisia esoteerisia aatevirtauksia myös aasialaisperäistä uskonnollisuutta ja pakanaperinteitä sekä näiden ilmenemistä populaarikulttuurissa.[15]

Ufokontaktiliikkeen synty ja varhainen kehitys

Jotkut esoteerisesti suuntautuneet henkilöt alkoivat 1950-luvun alun Yhdysvalloissa esittää, että henkisesti korkealle kehittyneet avaruusihmiset ovat matkanneet tänne lentävillä lautasilla. Näiden "ufokontaktihenkilöiden" mukaan olennot halusivat varoittaa ydinsodan vaaroista ja auttaa ihmiskuntaa kehittymään henkisesti.

Idea rauhan sanomaa lentävillä lautasilla tuovista avaruusolennoista esitettiin kuitenkin jo ennen kuin ufokontaktihenkilöt alkoivat puhua siitä ja tulkita sitä esoteerisesti. Eläkkeelle siirtynyt merijalkaväen majuri Donald E. Keyhoe (1897–1988) kirjoitti kirjassaan *The Flying Saucers Are Real* (1950), että lentävät lautaset ovat avaruusolentojen aluksia ja että olennot pelkäävät ihmisten laukaisevan atomipommeja. Räjäytyksistä nimittäin seuraisi Maan ajautuminen pois kiertoradaltaan. Sitten Maa sinkoilisi ympäri aurinkokuntaamme, mikä vaarantaisi myös avaruusolentojen asuinplaneetat Marsin ja Venuksen. Keyhoe esitti myös, että olennot olisivat ihmisten näköisiä ja että he ottaisivat rauhanomaisen kontaktin ihmiskuntaan. Kirja herätti runsaasti huomiota, ja siitä kehkeytyi ufokirjallisuuden klassikko. Kontaktimyytin perusaineksen siis ilmeisesti määritteli Keyhoe eivätkä ufokontaktihenkilöt, jotka kyllä sitten kehystivät idean vetoavasti esoteerisin ajatuksin. Keyhoe oli vuonna 1956 perustetun merkittävän yhdysvaltalaisen

ufojärjestön NICAP:n johtaja ja ufologisen rintaman keskeinen henkilö väitteillään, että viralliset tahot peittelevät tietojaan ufoista.

Ufokontaktiliikkeen perusidea löytyy myös liikettä edeltävästä elokuvasta *Uhkavaatimus Maalle* (1951). Siinä hyväntahtoinen, komea, suojapukuinen avaruusihminen Klaatu laskeutuu ufolla Washingtoniin varoittaakseen ihmiskuntaa. Ihmiskuntaa ja elämää avaruudessa uhkaa tuhoutuminen ydinteknologian vuoksi. Muilla planeetoilla otetaan jo vastuu ja eletään rauhassa. Ihmiskunnalla on mahdollisuus muuttua rauhantahtoiseksi ja pelastua liittymällä avaruudelliseen yhteisöön, vaikka ihmiskunta nyt onkin aggressiivinen ja ymmärtämätön. Jos ihmiskunta ei kehity, se tuhotaan. Elokuvassa Klaatu myös pakenee armeijaa, jonka kuitenkin onnistuu tappaa hänet. Klaatun mukana saapunut isokokoinen robotti Gort hakee Klaatun ruumiin sellistä ja herättää Klaatun superteknologian avulla ufossa henkiin, jotta tämä voi julistaa sanomansa. Vaikutus on väliaikainen, sillä Klaatun mukaan vain Kaikkivoipa henki voi voittaa kuoleman. Tämän on tulkittu edustavan elokuvassa uskonnon ja teknologian vuorovaikutuksen teemaa. Elokuvassa avaruusolentojen teknologia toimii myös ihmiskunnan pelastuksen ja galaktiseen yhteisöön liittymisen välineenä: Gort on robotti-poliisi, jollaisille avaruussivilisaatiot ovat antaneet vallan rangaista väkivallantekijöitä. Rauha mahdollistuu tämän uhan alla. Uskonnollisen teknologian/tieteen ja pelastavan henkisen teknologian teemat esiintyvät sittemmin myös ufokontaktiliikkeessä.

Kuuluisin 1950-luvulla toimintansa aloittaneista ufokontaktihenkilöistä oli puolalaissyntyinen yhdysvaltalainen George Adamski (1891–1965), joka työskenteli sekatyömiehenä ja pikaruokakokkina. Vuonna 1934 hän oli perustanut teosofispainotteisen Royal Order of Tibet -nimisen järjestön. Adamski oli myös julkaissut kirjan *Wisdom of the Masters of the Far East* (1936) ja tieteisromaanin *Pioneers of Space: A Trip to the Moon, Mars, and Venus* (1949). Yhdessä englantilaisen esoteerikon Desmond Leslien kanssa Adamski julkaisi kirjan *Lentävät lautaset – onko niitä?* (1953). Kirjaa myytiin yli 100 000 kappaletta. Sittemmin häneltä ilmestyi *Olen ollut lentävällä lautasella* (1955) ja edelleen *Flying Saucer Farwell* (1961) sekä *Science of Life Study Course* (1964). Kirjat tekivät Adamskista kuuluisan ja johtivat luennointimatkoille Euroopan mantereelle, Englantiin, Australiaan ja Uuteen-Seelantiin sekä seuraajajoukon muodostumiseen.

Adamski puhui ydinsodan vaaroista ja muun muassa henkisesti kehittyneemmän Vesimiehen – tai Kultaisen tai Kosmisen – aikakauden tulosta,

Kuva 4. George Adamski toukokuussa 1959.

joka olisi rauhan ja harmonian aikaa. Hän painotti, että on lopulta ihmisistä itsestään kiinni, haluavatko he saavuttaa maailmanrauhan, tasapainon ja korkeamman henkisen tason. Lisäksi Adamskin mukaan avaruusihmisillä oli ihmisjärjelle toistaiseksi käsittämätöntä henkistä tieteellistä tietoa, jota hyödynnettiin muun muassa ufoalusten rakentamisessa.

Adamskin ufologiassa näkyy vahvasti teosofistaustainen oppi. Esimerkiksi *Lentävät lautaset – onko niitä?* sisältää monia suoria viittauksia teosofiseen kirjallisuuteen. Adamski oli kiinnostunut Blavatskyn teoksesta *Salainen oppi* (1888) ja katsoi teosofian mukaisesti, että kaikki todellisuus koostuu Valosta. Teosofiseen tapaan Adamski puhui Venuksen ja muinaisten henkisten mestarien merkityksestä, chakroista eli ihmiskehon näkymättömistä elämänenergiakeskuksista ja harjoitti joogaa. Kirjoissaan hän julkaisi venuslaisilta mestareilta saamaansa opetusta. Näin Adamski laajensi teosofisen Venuksen mestarien käsitteen siten, että hänen mukaansa aurinkokuntamme muillakin planeetoilla asusti henkisesti edistyneitä avaruusihmisiä.

Adamskin avaruusmatkakuvausten ja avaruusmestarien hänelle antaman opetuksen perusteella avaruus on kaunis ja eksoottinen paikka ja täynnä elämää. Kaikki muut avaruuden asukkaat paitsi Maan ihmiset ovat ehdottoman hyväntahoisia. Avaruusaluksilla tapaamiaan aurinkokuntamme ihmisiä Adamski kuvailee paitsi ylväiksi ja viisaiksi myös komeiksi ja kauniiksi, hyvin viehättäviksi. Esimerkiksi saturnuslaisella tukialuksella hän tapasi ihania avaruusnaisia, joiden kehon symmetrisyys, kauneus ja sulokkuus tuli piukoissa avaruuspuvuissa esille. Yleensä avaruusnaiset pukeutuivat juhlaviin pitkiin mekkomaisiin asuihin. Adamski kertoi myös, että Kuussa asui (Kuun) ihmisiä.

Adamskin matkakuvauksissa korostuvat avaruusalusten upeat, arvokkaat ja juhlalliset tilat, useita metrejä korkeat huoneet, ihana, pehmeä, outo valaistus, hienot, erikoisen elävät taulut, joista yhdessä oli paimenidyllimäinen maalaismaisema, sekä lumoavat värit. Hän kuvaa myös ihmeellisiä, saumattomasti avautuvia ja sulkeutuvia ovia ja ikkunoita, läpinäkyviä seiniä, teleskooppilinssejä, joista saattoi havaita hätkähdyttäviä maisemia, ja haltioittavia, hämmästyttävän eläviä näkymiä Kuusta ja Venuksesta. Adamskille oli niin ikään tarjolla maukasta ja virkistävä juomaa tahrattomista, kristallimaisesta aineesta koostuvista pikareista, ja hän myös juhli ufossa ja söi esimerkiksi maukasta kakkua. Kuuta tarkkaillessaan hän näki siellä jokia, järviä, kasvillisuutta, eläimiä ja lumihuippuisia vuoria. Tutkail-

lessaan Venusta hän havaitsi Venuksen huolettomia ja kiireettömiä ihmisiä kauniissa kaupungeissaan, tiheitä metsiä, vuoria lumisine huippuineen, lintuja, koiria ja lehmiä sekä uimarannan, jonka hiekka oli puhtaan valkoista.

Adamskin on epäilty suoranaisesti huijanneen – kieltämättä herää kysymys, noinkohan lähiavaruudesta moisia soreita neitojakaan löytyy. Adamski väitti kuvanneensa fyysistä avaruutta eikä henkisiä ulottuvuuksia. Adamskin aikaisemmat tekstit, kuten edellä mainittu tieteisromaani, sisältävät huomattavia samankaltaisuuksia hänen 1950–1960-luvuilla julkaisemien ufokirjojensa kanssa. Adamskin kerrotaan myös esimerkiksi todenneen, että hän ansaitsi huomattavasti rahaa Royal Order of Tibet -järjestöllään, koska sillä oli erityislupa tehdä viiniä uskonnollisista syistä, ja että ellei kieltolakia olisi kumottu, hän ei olisi koskaan lähtenyt mukaan "lentävälautasroskaan".

Adamski ei ollut aivan ensimmäinen ufokontaktihenkilö, mutta hänen vaikutuksensa ufokontaktiliikkeen syntyyn ja varhaiseen kehitykseen näyttää olleen merkittävin. Hänen onnistui myydä tarinansa menestyksekkäästi. Toinen varhaisista tunnetuimmista kontaktihenkilöistä oli George Van Tassel (1910–1978), joka julkaisi ensimmäisen ufokontaktikirjansa *I Rode a Flying Saucer! The Mystery of Flying Saucers Revealed* vuotta aiemmin kuin Adamski (1952). Hän kertoi ensimmäisen kontaktinsa avaruusolentoihin tapahtuneen psyykkisellä tasolla. Van Tassel oli Adamskia merkittävämpi pidempiaikaisempana vaikuttajana ufokontaktiperinteessä. Hän perusti ufokultin nimeltä "Universaalin viisauden ministeriö" (*Ministry of Universal Wisdom*) ja järjesti kontaktihenkilöille hyvin organisoituja kokouksia, jotka jatkuivat 1980-luvulle saakka.

Adamskia ja Van Tasselia seurasivat yhdysvaltalaiset ufokontaktihenkilöt Truman Bethurum, Daniel Fry, Orfeo Angelucci ja Howard Menger sekä englantilainen George King. Bethurum oli huoltomekaanikko, joka keskusteli clarionilaisten kanssa. Hän väitti, että Auringon takana sijaitsi Clarion-planeetta. Teknikko Daniel Fry keskusteli avaruusolennon nimeltä Alan kanssa, ja Angelucci oli yhteydessä muiden muassa Neptune-, Lyra- ja Orion-nimisiin olentoihin ja yrittäjä Menger vaaleaan avaruuskaunottareen. He kaikki julkaisivat ufokontaktikirjat 1950-luvun puolivälissä ja Angelucci toisen kirjan vielä vuonna 1959. Kirjat, jotka julkaistiin 1950-luvun puoliväliin mennessä, loivat lentävien lautasten esoteerisen tulkinnan ja ufokontaktiliikkeen perustan.

George Kingin (1919–1997) 1950-luvun puolivälissä perustama Aetherius-seura osoittautui menestyksekkääksi. Perustettuaan ufouskontonsa King jätti taksikuskin työnsä ja omistautui seuralleen. Kultti on säilynyt elinvoimaisena läpi vuosikymmenten. Sen jäsenet saavat edelleen avaruusolennoilta telepaattisia lähetyksiä ja avaruusmestari Aetheriuskin jakaa viisauttaan liikkeen kannattajille. Liikkeen oppi on hyvin teosofinen. Keskeiset opit käsittelevät ihmisen henkistä olemusta, chakroja, kundalini-energiaa, joogaa, jälleensyntymää, karman lakia, jumalallisella energialla parantamista, paluuta jumaluuteen henkisten harjoitusten avulla, älyllistä elämää kaikkialla maailmankaikkeudessa sekä Vesimiehen henkisen ajan koittamista. Kingin kirjoituksissa viitataan erityisesti myös maailmankaikkeuden olentojen henkiseen hierarkiaan. Maapallon katsotaan olevan korkealle kehittynyt olento, jota tulee suojella ihmisen tuhoavilta toimilta. King oli kiinnostunut esoteriasta ja joogasta jo ennen Aetherius-seuran perustamista.

Seuran opin ja rituaalien keskiössä ovat "Ylösnousseet mestarit", aurinkokuntamme planeettojen henkiset mestarit. King kertoi ennen seuran perustamista olleensa transsitilassa yhteydessä Aetherius-nimiseen venuslaiseen kosmiseen mestariin, jolta hän sitten kanavoi viestejä seuraajilleen. Teosofiseen tapaan King esitti mestareiden muodostaneen Valkoisen veljeskunnan. Mestarit ovat esiintyneet ihmiskunnan menneisyydessä useasti. Muiden muassa Krishna, Buddha ja Jeesus olivat mestareita, ja viitteitä mestareista löytyy esimerkiksi intialaisesta Veda-kirjallisuudesta. Mestarit asuttavat lähinnä Venuksen, Marsin, Jupiterin ja Saturnuksen henkisiä tasoja. 1950-luvun huolestuttavassa tilanteessa he valitsivat Kingin varoittamaan ydinsodan vaaroista sekä toteuttamaan suunnitelmansa ihmiskunnan auttamiseksi ja johdattamiseksi korkeammalle henkiselle tasolle ja rauhan aikaan. Uusi aika toisi tullessaan syvemmän, mystisen ymmärryksen elämästä, rikkoisi uskontojen ja kulttuurien väliset rajat sekä sulauttaisi tieteen ja uskonnon yhteen. Aetherius-seura on jo 1950-luvulta odottanut ihmiskunnan henkistä kohoamista Vesimiehen aikaan. Hyvien avaruusolentojen lisäksi on olemassa vihamielisiä olentoja, joiden hyökkäyksiä Kingin kerrotaan torjuneen hyvien olentojen avulla. Seuran opetuksissa on myös viittauksia kadonneisiin Atlantis- ja Mu-mantereisiin.

Blavatskyn ja Kingin mestareiden välillä näyttää olevan ainoastaan neljä olennaista eroavaisuutta. Blavatsky oli yhteydessä Valkoisen veljeskunnan Tiibetin osaston mestareihin, King puolestaan sen venuslaisiin mestareihin. Blavatskyn mukaan Venuksen mestarit asuvat fyysisesti Venuksessa,

kun taas Kingin kuvaamat olennot asuivat Venus-planeetan toisessa ulottuvuudessa. Kingin opissa mestarit liikkuivat ufoaluksilla. Seuran jäsenet tulkitsivat myös George Kingin kosmiseksi mestariksi vuodesta 1958 lähtien. Hänen katsottiin kehittäneen parapsyykkisiä kykyjään mestaritasolle.

Kingin mukaan avaruusmestarit käynnistivät 1950–1960-luvuilla erilaisia paratieteellisiä projekteja. Kingin roolille ja ryhmän toiminnalle merkittäväksi muodostui vuonna 1958 heinäkuussa alkanut yhteys Venuksen mestarin Jeesuksen kanssa. Tämä tapahtui Devonissa sijaitsevan Holdstone Downin huipulla. Mestari Jeesus antoi Kingille kirjoituksen nimeltä *The Twelve Blessings* ja hänen tehtäväkseen johtaa eri puolilla maapalloa sijaitsevien tarkasti valittujen yhdeksäntoista pyhän vuoren "magnetisoimista" kosmisella energialla. Energiaa voitaisiin sitten rukousten avulla vapauttaa ihmiskunnan hyväksi. Projektin nimi oli "Operaatio tähtivalo" (*Operation Starlight*), ja se kesti vuoteen 1961. Lataaminen tapahtui yleensä kahdesti vuodessa Satelliitti 3:ksi kutsutun avaruusaluksen tullessa tarpeeksi lähelle Maata. Maan tieteilijöiden on ollut mahdotonta havaita toistuvasti Maan läheisyyteen saapuvaa alusta mestareiden ylivoimaisen teknologian vuoksi. Samalla henkistä energiaa voitiin varastoida eräänlaisiin pattereihin, jotta se saatettiin myöhemmin vapauttaa hyviin käyttötarkoituksiin ("Operaatio avaruusvoima", *Operation Space Power*).

Mainittujen operaatioiden lisäksi esimerkiksi "Operaatio auringonsäteen (*Operation Sunbeam*) ja "Operaatio rukousvoiman" (*Operation Prayer Power*) oli määrä myötävaikuttaa uuden aikakauden tulemiseen. Ensimmäinen käynnistettiin ihmiskunnalle korvamerkityn henkinen energian ohjaamiseksi Maan käyttöön ja jälkimmäinen sen suuntaamiseksi katastrofialueille kuten tulva- ja maanjäristysalueille. Jos maailmanlaajuinen katastrofi yllättäisi, kultin jäsenistö noudettaisiin avaruusaluksiin tietyiltä hengellisesti ladatuilta vuorilta. "Operaatio Rukousvoimassa" käytetään rukouspatteria. Se on laatikkomainen laite, joka säilöö seuran jäsenten rukousten tuottaman psyykkisen energian. Energia voidaan säteen kaltaisesti suunnata mihin tahansa maailmassa. "Operaatio sinisen veden" (*Operation Blue Water*) tarkoitus oli korjata 1950-luvun ydinkokeiden sekä ihmiskunnan kielteisten ajatusten aiheuttamaa vääristymää Maan magneettikentässä.

Jo 1950-luvun puolivälissä Yhdysvalloissa oli reilusti yli toistasataa ufokerhoa. Median avustuksella ufokontaktihenkilöiden suosio saavutti huippunsa 1950-luvun lopulla. Yhdysvalloissa ufouskonnoista Unarius- ja

Mark-Age-nimiset organisaatiot muodostuivat merkittävimmiksi ja levittivät paikallisryhmiä ympäri maata. Vaikka kiinnostus ufokontakti-ilmiöön alkoi 1960-luvulla laantua, ufokontaktiliikkeestä kehittyi tärkeä osa yhdysvaltalaista ja ylikulttuurista esoteerista ja vaihtoehtoista aatevirtausta.

1960-luvulta lähtien avaruusolentojen alettiin kuvata tulevan aurinkokuntamme ulkopuolelta, kaukaa ja tuntemattomasta avaruudesta sekä toisista ulottuvuuksista. Astronominen tieto oli edistynyt. Tiedettiin esimerkiksi, että Venuksen ilmakehä on hiilidioksidia ja rikkihappopilvien kyllästämä ja että Venuksen pinnan lämpötila on noin 480 celsiusastetta. Fyysisessä Venuksessa ei voinut elää avaruusihmisiä. Myös monenlaiset olennot alkoivat saada sijaa kontaktikuvauksissa, kun ufologiassa alettiin 1960-luvulla ufohavaintojen lisäksi kiinnostua humanoiditapauksista ja kirjoittaa aiheesta.

Suomessa ufokontakti-ilmiö alkoi rakentua 1970-luvulla, vaikka esimerkiksi merkittävä selvänäkijä, ompelijana ja kotiapulaisena toiminut Aino Kassinen (1900–1977) kuvasi avaruuskontaktejaan jo 1960-luvulla. Hierojana työskennellyt Helge Lindroos (1921–1981) oli merkittävä ufokontaktihenkilö 1970-luvulla, ja samalla vuosikymmenellä myös liikennetarkastaja, kirjailija ja henkiparantaja Tapio Kaitaharju (1923–2004) kertoi ufokontakteistaan. Tällä hetkellä näkyvin ufokontaktihenkilö ja pitkäaikainen vaikuttaja suomalaisessa *new age* -kentässä on yrittäjä ja ufokontaktikirjailija Kalevi Riikonen (s. 1950). Yksi merkittävimmistä esoteerisista ufologeista Suomessa on arkkitehti ja kirjailija Tapani Koivula (s. 1946).

Ufosieppausperinteen muodostuminen

Ufosieppausliike voidaan tulkita ainakin osittain perinteisen ufokontaktiliikkeen kehityslinjaksi. Liike alkoi muodostua 1960-luvulla, ja alkunsa se sai kahdesta klassisesta tapauksesta. Ensimmäisenä modernina, vuoden 1947 jälkeen ylös kirjattuna ufosieppauskokemuksena mainitaan tavallisesti 23-vuotiaan brasilialaisen maanviljelijän ja lakitieteen opiskelijan Antônio Villas Boasin tapaus. Hänet siepattiin perheen maatilalla. Villas Boas kertoi tulleensa yöllä 15.–16. lokakuuta 1957 siepatuksi ufoon. Monivaiheisen kokemuksensa aikana hänet muun muassa houkuteltiin yhdyntään pienikokoisen, vaalean ja oudon mutta hyvin viehättävän avaruussulottaren kanssa. Toinen klassikko on yhdysvaltalaisen pariskunnan Betty ja Barney Hillin sieppaus, jonka he raportoivat tapahtuneen New Hampshiressä 19.–

20. syyskuuta 1961. Varsinkin sitä on ufologisesti pidetty oikean tai todellisen ufosieppauksen prototyyppinä.

Betty, sosiaalityöntekijä, ja Barney, Bostonin postin yövuorolainen ja kansalaisoikeusaktivisti kuten vaimonsakin, olivat mainittuna ajankohtana iltahämärissä palaamassa Kanadan-lomaltaan. He ajoivat pitkin maantietä Yhdysvaltain itärannikolla White Mountains -vuorilla New Hampshiressa. Puolen yön tienoilla Hillit näkivät ufon, tähtimäisen kohteen, joka näytti seuraavan autoa. Tämän jälkeen he kuulivat piipittävää ääntä ja tunsivat olonsa raukeiksi. Tapahtuman jälkeen Betty alkoi nähdä eläviä painajaisia, joissa hänet ja Barney siepattiin ufoon. Siellä humanoidit tekivät heille jonkinlaisia lääketieteellisiä toimenpiteitä. Barneyta vaivasivat muun muassa unettomuus ja pelkotilat. Hillit ilmoittivat kokemuksestaan ufojärjestö NICAP:lle, ja noin kuukauden kuluttua ufologi saapui haastattelemaan heitä. Hillit tajusivat haastattelussa, että h2e olivat saapuneet kotiin kaksi tuntia odotettua myöhemmin – he olivat kokeneet aikakadon.

Hypnoosiin erikoistunut arvostettu psykiatri ja neurologi Benjamin Simon hypnotisoi pariskunnan. Hypnoosissa Hillit muistivat tulleensa tiesululle, jossa heidän autonsa moottori sammui. Heidät pakotettiin autosta ulos (Betty suostuteltiin, Barney pakotettiin fyysisesti) metsään ja sitten ufoalukseen. Betty kertoi olonsa olleen unenomainen kuin hän olisi ollut puolittain unessa. Humanoidit olivat lyhyehköjä, niillä oli laaja rintakehä, pitkä nenä, harmaa iho, siniset huulet, mustat silmät ja musta tukka. Ufossa Bettylle tehtiin muun muassa raskaustesti työntämällä pitkä neula hänen napansa alueelle. Testin ei pitänyt sattua, mutta se oli hyvin kivulias. Kaksi olentoa säpsähti, mutta muita pidempi johtajaolento poisti kivun liikuttamalla käsiään Bettyn silmien edessä. Betty tunsi kiitollisuutta ja ystävyyttä humanoidia kohtaan, ja hänen pelkonsa haihtui täysin. Betty ja johtaja myös keskustelivat jonkin aikaa. Humanoidit eivät ymmärtäneet ikääntymisen käsitettä. Betty kysyi, mistä muukalaiset tulivat, jolloin hänelle näytettiin tähtikartta. Johtajaolento ei kuitenkaan suostunut osoittamaan kotiplaneettaansa, koska Betty ei kyennyt näyttämään kartalta Maan sijaintia. Johtajaolento myös otti Bettyltä pois sieppaustodisteeksi aiemmin antamansa symboleja sisältävän kirjan. Betty vannoi harmistuneena muistavansa kokemuksen. Johtaja totesi, ettei kukaan kuitenkaan uskoisi häntä ja että hänen miehensä muistaisi eri tavoin.

Tohtori Simonin mukaan Bettyn sieppauskertomus oli hänen uniinsa perustuvaa kuvitelmaa ja Barney oli omaksunut kuvitelmat Bettyltä. Simon

Kuva 5. Betty ja Barney Hill kuvailevat heidät siepanneen aluksen kokoa ja muotoa vuonna 1966.

esitti, että Betty oli innostunut ufoista ja että hän oli toivonut kokevansa ufosieppauksen. Myös ajan televisiossa esitetyn tieteisfiktion on todettu vaikuttaneen Hillien kertomukseen.

Villas Boasin ja Hillien tarinat antoivat seuraavanlaisin piirtein mallia "todelliselle" ufosieppaukselle. Sieppaus alkaa usein siepattavien matkatessa autolla. Ufossa siepatulle tehdään lääketieteellisiä toimenpiteitä, ja hän voi jopa olla yhdynnässä humanoidin kanssa. Toimenpiteiden jälkeen siepattu voi käydä jonkinlaisen keskustelun johtajaolennon kanssa. Siepatun tunteet saattavat vaihdella sieppauksen aikana esimerkiksi voimakkaista pelon ja kivun tuntemuksista kiitollisuuteen ja ystävyyteen humanoideja kohtaan. Avaruusolennot kontrolloivat siepattua psyykkisesti jol-

lakin tavoin. Humanoidit voivat edelleen kierrättää siepattua aluksessaan esitellen sitä siepatulle. Sieppauksen jälkeen tapahtuu muistikatko, eli siepattu muistaa kokemuksensa vain osin tai ei lainkaan. Sen sijaan hänellä on outoja oireita kuten kummallisia arpia ihossa ja hän näkee painajaisia sieppauksesta.

Edellä kuvatut tapaukset antoivat mallia myös sieppaustutkimukselle. Hillien muistikuvia palautettaessa käytettiin hypnoosia, ja heidän kertomuksessaan esiintyi tulkinta, että muukalaiset ovat kiinnostuneita ihmisen lisääntymiseen liittyvistä seikoista. Villas Boasin sieppauksen kohdalla pohdittiin, että humanoidien motiivina saattoi olla uudistaa omaa rotuaan risteyttämällä ihmisiä ja humanoideja.

Villas Boasin ja Hillien tarinoiden jälkeen ufosieppauskertomuksia alkoi 1970-luvulla esiintyä yhä enemmän. Osa ufologeista kiinnostui sieppauksista ja toi asiaa esille. Sieppaukset saivat myös kuuluisuutta, sillä poliisikin joutui Yhdysvalloissa ottamaan kantaa joihinkin tapauksiin. Kertomusten totuutta yritettiin selvittää myös valheenpaljastustestein. Ufologit ja skeptikot keskustelivat ufosieppauksista kiivaasti. Kertomukset olivat kuitenkin vielä huomattavan erilaisia keskenään. Villas Boasin ja varsinkin Hillien kuvaama sieppauskertomuksen prototyyppi tai ideaalisen ufosieppauskuvauksen asetelma pääsi oikeuksiinsa vasta 1980-luvulla. Sieppauskirjallisuudesta kehittyi 1980-luvulla oma kirjallisuuden lajinsa ja ufosieppausliike kasvoi ja tiivistyi merkittävästi.

Tärkeä hahmo liikkeen ajatusten muotoilussa oli 1980–1990-luvuilla newyorkilainen taiteilija Budd Hopkins (1931–2011), joka kehitti kirjoissaan *Missing Time* (1981), *Intruders* (1987) ja *Witnessed* (1996) huolellisesti rakennetun sieppausskenaarion. Skenaario on seuraavanlainen. Sieppaajina toimivat niin sanotut harmaat humanoidit, jotka kuvataan reilun metrin korkuisiksi, hoikiksi tai heikkorakenteisiksi ja isopäisiksi. Niiden silmät ovat suuret, vinot ja mustat, erikoisen intensiiviset, voimakkaat, läpitunkevat ja hypnoottiset. Sieppaajat kuvaillaan tyypillisesti ihonmyötäiseltä vaatetukseltaan tai ihonväriltään harmaan sävyisiksi. Pinnan alla muhii kokonainen sieppausepidemia. Kuka tahansa voi olla siepattu. Ufosieppauksesta kertovat vihjeet ovat hyvin hienovaraisia: aikakato (muistinmenetys), oudot arvet iholla, huomion kiinnittäminen ufoaiheiseen kuvaan, ufokirjan lukeminen, häiritsevät unet sieppaustapahtumasta tai peitemuistikuvat jostakin kummallisesta seikasta, kuten jättikokoisesta pöllöstä tai yllättävästä liikenneruuhkasta. Humanoidit merkitsevät naispuoliset

"lahjoittajat" jo lapsuudessa ja asentavat heihin pieniä seurantalaitteita. Murrosikäisinä heitä aletaan siepata uudestaan ja hyödyntää hybridiohjelmassa. Heiltä otetaan munasoluja, joita muokataan geneettisesti. Tuotetut ihminen-avaruusolentoalkiot asetetaan siepattujen kohtuihin kypsymään. Muutaman kuukauden nämä naiset siepataan taas ja sikiöt otetaan avaruusolentojen huomaan kasvatettaviksi. Myös miehiä hyödynnetään hybridiohjelmassa eli tuotettaessa ihmisten ja avaruusolentojen välimuotoja: heiltä viedään spermaa, usein jonkinlaisilla imulaitteilla.

Joidenkin siepattujen lapset saattavat olla hybridejä, eli kaikkia hybridejä ei siis kasvateta humanoidien hoidossa. Humanoidit näyttävät haluavan, että siepattujen ja hybridien välille muodostuu tunnesiteitä ja että siepatut hoivaisivat hybridivauvoja. Humanoidit tuovat lisäksi siepattuja lapsia yhteen, jotta nämä aikuisina siepattuna ollessaan tuntisivat seksuaalista vetovoimaa toisiinsa. Humanoidit myös rohkaisevat siepattuja lapsia leikkimään humanoidilastenkin kanssa. Sieppaukset tapahtuvat sukupolvesta toiseen, minkä vuoksi siepatut vanhemmat ovat hyvin huolissaan lastensa kohtalosta. Humanoidit yrittävät ilmeisesti selvitä lajina kehittämällä hybridejä. Olentojen asuinplaneetta saattaa olla tuhoutunut mahdollisesti niiden omien toimien vuoksi. Siksi ne haluavat muokata lajistaan paremman ja vallata Maan ihmisistä välittämättä.

Hopkinsin työn tuloksena sieppausmyytistä muodostui aikaisempaa tungettelevampi. Aiemmin humanoidien oli kuvattu käyttäneen lähinnä vain erilaisia skannauslaitteita siepattujen tutkimuksissa. Hopkinsin kehittelemässä visiossa avaruusolennot ovat älykkäitä mutta tunteellisesti välinpitämättömiä ja petollisia. Siepatut ovat humanoideille vain koe-eläimiä hybridien tuottamiseksi.

Folkloristiikan tohtori ja ufologi Thomas Bullard alkoi 1980-luvun loppupuolella painottaa ufosieppausten kiinnostavuutta paitsi kansanperinteen myös ufologian tutkimuskohteena. Hän täsmensi ja tiivisti "stereotyyppisen" sieppauskertomuksen jakautuvan maksimissaan kahdeksaan osaan. Kokija (1) vangitaan, jolloin a) ufo tai humanoidi tunkeutuu siepattavan kokemuspiiriin ja lamauttaa hänet, b) outo, fysiikan lait ylittävä todellisuus ympäröi kokijan, c) alkaa aikakato, joka tajutaan sieppauksen jälkeen, ja kokijan henkinen kyvykkyys laskee, minkä jälkeen d) kokija viedään ufoalukseen. Tämän jälkeen (2) olennot tutkivat kokijan paitsi fyysisesti myös henkisesti, (3) kokija keskustelee olentojen kanssa (kuten jo Betty Hill), (4) hän tutustuu ufoalukseen olentojen seurassa (kuten Villas

Boas), (5) kokija viedään ufolla toiseen maailmaan, (6) hän kohtaa jumalallisen olennon, (7) kokija palautetaan Maahan normaaliin elämään, ja lopulta (8) kokijan fyysiset, psyykkiset ja paranormaalit jälkivaikutukset alkavat ilmetä.[16]

Teoksessaan *Ne ovat täällä* (1987) kirjailija Whitley Strieber kertoo omakohtaisiksi väittämistään ufosieppauskokemuksista. Ilmestyttyään kirja oli valtava myyntimenestys, minkä myötä sieppausilmoitukset moninkertaistuivat. Niin ikään vuonna 1993 aloitti ensimmäisen tuotantokautensa televisiosarja *Salaiset kansiot*, joka hyödynsi runsaasti sieppausmytologiaa ja edelleen popularisoi sieppausliikettä.

1980-luvulla tapahtunutta muutosta kauniista kontaktitarinoista väkivaltaisiin sieppauksiin on selitetty kielteisillä yhteiskunnallisilla prosesseilla. Yhdysvalloissa elettiin 1950-luvulla tiedeuskon aikaa ja presidenttinä oli isoisämäinen Dwight "Ike" Eisenhower. Kennedyn aikana yhdysvaltalaisilla oli tunne valoisasta tulevaisuudesta ja Yhdysvaltojen voittamattomuudesta. Tultaessa 1980-luvun puoliväliin hallitus ja yliopistomaailma nähtiin korruptoituneena ja tiede ihmisvastaisena ja aids herätti pelkoa. Ylevät avaruusihmiset muuntuivat teknologisiksi raiskaajiksi. 1980-luvun ufosieppausliikkeen tai "muukalaismyytin" taustan on yhdysvaltalaisittain tulkittu myös heijastaneen vasemmiston ja oikeiston välisiä jännitteitä. Osapuolet demonisoivat toisiaan ja spekuloivat valtion ja tiedusteluelinten salaliitoilla. Yleisemmin on esitetty psykologis-sosiologinen ajatus, että kielteiset ufosieppauskokemukset edustaisivat yhteiskunnallisten kriisien tuottamia avuttomuuden, vierauden, itsen kadottamisen, yksinäisyyden ja voimattomuuden tunteita. Lisäksi on todettu, että teknologiasta on muodostunut pelon kohde, joka tuntuu miltei meitä hallitsevalta persoonalliselta oliolta (mikä ilmenee *Terminator*-elokuvistakin). Tämä voi ilmetä sieppauskertomuksissa, joissa ihminen menettää kykynsä hallita itseään ja joissa hänet alistetaan teknologisesti kehittyneemmän rodun koekaniiniksi.

Ufosalaliittoteorioista

Donald E. Keyhoe oli 1950–1960-luvuilla merkittävin ufotietouden peittelystä puhuva henkilö. Hänen väitteensä saivat tuulta alleen Yhdysvaltain ilmavoimien huonosti toteutetuista ja epäilyttäviltä vaikuttavista ufotutkimuksista. Keyhoen mukaan lentäviä lautasia koskevia tietoja ei voitu

paljastaa, koska tämä aiheuttaisi laajaa paniikkia. Hän arveli, että ilmavoimien tutkimusprojektien tarkoitus oli ollut tutkia ufoja ja salata tutkimustulokset mutta antaa myös kansalle hienovaraisia, ufojen avaruudellista alkuperää koskevia vihjeitä ihmiskunnan valmistelemiseksi tähän suureen uutiseen. Keyhoen näkemykset synkkenivät jo 1950-uvun edetessä. Hän alkoi uskoa, että esimerkiksi ilmavoimat, CIA ja FBI olivat Valkoisen talon johdolla jonkinlaisessa salaliitossa. Hän väitti muun muassa, että Robertsonin paneelin myötä annetut ilmavoimien säädökset oli määrätty salaliiton tarkoituksia varten. Keyhoe tulkitsi säädöksissä mainittujen "UFOjen" tarkoittavan avaruusolentojen aluksia, ei tunnistamattomia lentäviä kohteita.

Perusvision laajasta pahaenteisiä sopimuksia avaruusolentojen ja ihmisten välillä sisältävästä salaliitosta esitti yhdysvaltalainen ufologi Paul Bennewitz 1980-luvun alkuvuosina, ja hän liitti sen myös sieppausteemaan. Bennewitzin mukaan on häijyjä harmaita olentoja, joita hän kutsui EBE:iksi (*Extraterrestrial Biological Entities,* Maan ulkopuoliset biologiset olennot), ja hyväntahtoisia pitkiä olentoja, joita hän nimitti esimerkiksi pohjoismaalaistyyppisiksi. Bennewitz väitti harmaiden tehneen sopimuksen Yhdysvaltain hallituksen kanssa. Sopimus salli niiden siepata ihmisiä ja silpoa karjaa vahvistaakseen lajiaan geneettisesti. Harmaat olivat siepanneet tuhansittain ihmisiä ja asentaneet heihin siirrännäisiä, pieniä jäljityslaitteita. Niillä oli myös lupa rakentaa maanalaisia tukikohtia. Yhdysvalloille harmaat lupasivat vastalahjaksi superaseteknologiaa, mutta aseet eivät toimineet. Harmaat olivat kavalia ja jättivät Yhdysvallatkin valloituspyrkimystensä armoille. Ne aikoivat orjuuttaa ihmiset tai käyttää heitä karjana. Bennewitz yritti varoittaa tästä muita ufologeja, ja hänen väitteensä saikin huomiota. Bennewitz päätyi psykiatriseen sairaalaan. Itse asiassa jo varhaiset ufokontaktihenkilöt kuten Adamski ja Menger väittivät, että hyväntahtoisten avaruusolentojen lisäksi on epäystävällisiä olentoja, jotka juonittelevat yhdessä tietyn ihmisjoukon kanssa muun ihmiskunnan päänmenoksi.

Ufosalaliittoväitteisiin liittyy toisinaan kyseenalaisiakin ideologisia sävyjä. Esimerkiksi yhdysvaltalainen merkittävä salaliittoväitteitä muotoillut Milton William Cooper sanoi vuonna 1989, että "isonenäharmaat" olivat 1950-luvulla tehneet (edellä kuvatun kaltaisen) sopimuksen Yhdysvaltain hallituksen kanssa. Harmaiden petollisuus ja sopimuksen pettäminen selvisi kuitenkin pian. "Isonenäharmaiden" ja Cooperin kirjassaan käyttämän antisemitistisen aineiston on katsottu viittavan hänen juutalaisvastaisuu-

teensa. Edelleen esimerkiksi ruotsalainen ufologi Sune Hjort esitti antisemitistisiä ja rasistisia ufologisia näkemyksiä ja väitti, että vanhat skandinaaviset jumaluudet, kuten Thor ja Odin, ovat avaruusolentoja. Hjort oli 1940-luvulla ollut mukana ruotsalaisessa natsiliikkeessä.

Länsimaisen esoterian professorin Nicholas Goodrick-Clarken (1953–2012) mukaan äärioikeistolaisessa esoteerisessa alakulttuurissa ufoilla onkin omanlaisensa merkitys.[17] Jo 1950-luvulla äärioikeistolaisissa piireissä syntyi teorioita siitä, että ufot olivat sodan aikana saksalaisten kehittämää huipputeknologiaa. Pohjoisnavalla, Etelä-Amerikassa ja Antarktiksella katsottiin olevan tukikohtia, joissa ufoaluksia säilytettiin. Esoteeriseen natsismiin kytkeytyivät 1990-luvun alusta ufot ja Maan ulkopuoliset sivilisaatiot. Äärioikeistolaisen salaliittoteoreetikon Jan van Helsingin mukaan saksalaiset olivat olleet yhteydessä Aldebaran aurinkokunnassa sijaitsevaan sivilisaatioon. Natsiesoteerisessa alakulttuurissa on muotoutunut monimutkainen ideologioiden vyyhti, johon kuuluivat yhtä lailla niin temppeliritarit, sumerilaiset myytit, kanavointi, ariosofiset opit kuin ufomytologiakin. Itävaltalainen Jörg Lanz von Liebenfelsin muotoili 1900-luvun alkupuolella rasistisen rotuopin, ariosofian, jonka mukaan arjalaiset olivat jumalallinen, alempia rotuja vastaan kamppaileva rotu vierailta tähdiltä. Chileläinen diplomaatti ja tunnettu natsiesoteerikko Miguel Serrano uskoi arjalaisen rodun polveutuvan toisen universumin korkeammista olennoista.

Ufosalaliittoteorioiden perusideoita esitettiin jo 1900-luvun alkupuolella, silloin tosin vielä ilman ufon käsitettä. Entinen toimittaja ja normaalitieteen kriitikko Charles Fort spekuloi 1900-luvun alussa, että ihmiskunta oli *jonkin avaruusrodun omaisuutta ja että avaruusmuukalaiset kävivät* sopivin väliajoin tarkastamassa omaisuutensa. Hän väitti myös, että jokin ryhmä tai kultti, avaruusolentojen omistama ylempi orjajoukko, olisi tiennyt tästä jo pitkään ja ohjailisi muita ihmisiä. Fort jopa kuvasi olentojen alukset kiekkomaisiksi. Jo ennen tätä H. G. Wells oli julkaissut romaaninsa *Maailmojen sota* (1898), jossa marsilaiset haluavat vallata Maan, koska Mars on kuolemassa. Kun Orson Welles esitti kirjaan pohjautuvan radiokuunnelman Yhdysvalloissa halloweenina 1938, moni pakeni kodistaan uskoen, että marsilaiset todella olivat hyökänneet Maahan.

Nykyisten ufosalaliittokäsitysten mukaan salaliittoon kuuluu valtaa käyttäviä ja korkea-arvoisia jäseniä maailman johtavista hallinnollisista ja kaupallisista tahoista kuten Trilateraalisesta komissiosta (David Rockefellerin aloitteesta 1973 perustettu kansainvälinen poliittis-taloudellinen

järjestö) ja YK:sta. Mukana on huipputieteilijöitä ja merkittäviä sotilashenkilöitä. Liitto muodostaa salaisen "maailmanhallituksen", ja Bilderberg-kokousten (valikoitujen eurooppalaisten ja pohjoisamerikkalaisten vaikuttajahenkilöiden 1950-luvulta jatkuneita suljettuja tapaamisia) on epäilty olevan sen keskeinen toimintamuoto. Salainen maailmanhallitus ulottaa lonkeronsa yhteiskunnan jokaiselle alueelle: kauppaan, teollisuuteen, mainontaan, pankkialaan, mediaan ja uskontoon. Koalitio on kaikkialla. Se kuulee ja näkee kaiken, ja sitä on lähes mahdoton paljastaa. Yrittäjiä sabotoidaan tai heidät eliminoidaan. On oletettu, että harmaat humanoidit tai niiden ja ihmisten hybridit haluavat valloittaa Maan esimerkiksi oman planeettansa tuhoutuneisuuden vuoksi. Kuitenkin koska hyväntahtoiset avaruusolennot pyrkivät pelastamaan ihmiskunnan, toivoa on jäljellä.

Englantilainen urheilutoimittajana ja vihreän liikkeen kunnallispoliitikkona ollut David Icke (s. 1952) on nykyään värikkäimpiä ja näkyvimpiä ufosalaliiton puolestapuhujia. Hän kertoo saaneensa yhteyden henkimaailmaan vuonna 1990 ja toimineensa kanavoijana ja selvänäkijänä. Icken salaliittoteorian ytimessä on näkemys avaruudellisista lisko-olennoista, jotka ovat historian aikana pyrkineet saamaan planeettamme ja ihmiskunnan hallintaansa. Olennot ovat kotoisin Lohikäärme-tähdistöstä. Muinaisbabylonialaisissa kirjoituksissa heidät on kuvattu jumaluuksina. Olennot ovat vaikuttaneet perinteisten uskontojen, yhteiskunnallisten ja poliittisten järjestelmien sekä tieteiden syntyyn. Icke pitää tätä salaliittoa alkuperäisenä *illuminatien* salaliittona, ja edellä mainittujen lisäksi siinä on mukana muun muassa Kansainvälinen valuuttarahasto. Historiallinen Illuminati-järjestö oli Baijerissa vuonna 1776 syntynyt salaseura, jonka tarkoitus oli luoda maailmanhallitus ja vapauttaa ihmiset valtion ja kirkon kahleesta.

Ufosieppausten positiivinen tulkinta

Huolimatta ufosieppausten kielteisen tulkinnan korostumisesta 1980-luvulla ja jo ainakin 1970-luvulta lähtien on esiintynyt myös joitakin hengellisiä elementtejä sisältäviä ja henkistä kasvua edistäviä sieppauskertomuksia. Lisäksi jo Adamski, joka välitti henkisesti korkealle kehittyneiden avaruusihmisten sanomaa, piti mahdollisena, että joitakin ihmisiä olisi siepattu ufoihin. Adamski myös havainnoi ufoja ennen kontaktejaan, kuten ufosiepatut usein tekevät ennen sieppaustensa alkamista. Adamskin kertomukset olivat hyvin tunteellisia ja fantasianomaisia samoin kuin monesti

ufosieppauskuvaukset. Muistikatkot ovat sieppauksissa tyypillisiä – avaruusmestarit lohduttivat jo Adamskia, että hän muistaisi kokemuksistaan kaiken, kun olisi sen aika. Myös Angelucci koki aikakadon ja muisti kontaktinsa vasta useita kuukausia sen jälkeen. Monien ufosiepattujen tapaan Menger kertoi yhteyskokemustensa alkaneen jo lapsuudessa. Van Tassel väitti ihmisten olevan Maan apinoiden ja venuslaisten ihmisten hybridejä.

Positiivinen ufosieppaustulkinta kiteytyi kuitenkin vasta 1990-luvulla psykiatri John E. Mackin työn tuloksena. Mack julkaisi kaksi merkittävää kirjaa: *Ufosieppaukset* (1994) ja *Passport to the Cosmos* (1999). Hän kehitti siepattujen "potilaidensa" kanssa ufosieppausmyytistä eräänlaisen *new age* -version. Mackin mukaan siepatut ovat moderneja samaaneja, jotka avaruusolennot ovat valinneet suorittamaan pyhää, jumalallista tehtävää. Voidaan puhua "ufosieppaushenkisyydestä" (*abduction-spirituality*) tai eräänlaisesta teknologisesta tai ekosamanismista.

Skenaarion mukaan ihmisen toimet ovat ajaneet Maan ja ihmiskunnan lähes tuhon partaalle. Positiivisiksi kutsutut ufosiepatut ovat erityisen huolissaan paitsi ihmiskunnan sotaisuudesta ja ydinaseista myös ekologisista uhista. Siepattujen tehtävänä on toimia rakkauden, viisauden ja uuden henkisen aikakauden sekä muiden esoteeristen totuuksien välittäjinä. He auttavat suojelemaan ja pelastamaan Maata ja ihmiskuntaa (tai ainakin osaa siitä). Siepatut ovat kertoneet avaruusolennoilla olevan monenlaisia pelastussuunnitelmia maailmanlaajuisten katastrofien varalle. On esitetty, että kyse on ihmiskunnan henkisestä kehityksestä, jota avaruusolennot vauhdittavat jumalallisen suunnitelman mukaisesti muun muassa manipuloimalla ihmistä geneettisesti. Tarkoituksena on luoda katastrofeista selviytymään pystyvä viisaampi ihmiskunta tai sulauttaa ihmislaji avaruusolentojen lajiin. On myös esitetty, että sekä ihmiset että avaruusolennot asuttaisivat katastrofienjälkeistä Maata.

Positiivisiksi kutsutut ufosiepatut katsovat maailmankaikkeuden olevan kaikkiallinen Tietoisuus ja sisältävän lukemattomia näkymättömiä ulottuvuuksia olentoineen. Ihmisen he tulkitsevat olevan osa jumaluutta tai yhtenäistietoisuutta. "Positiiviset" puhuvat varhaisten ufokontaktihenkilöiden tapaan esimerkiksi ihmisen jälleensyntymästä ja karman laista.

Avaruusolennot paitsi jakavat positiivisille tietoa ja varoituksia myös kouluttavat näitä valittuja pelastustehtäviin. Koulutus on rankka sekä henkisesti että fyysisesti. Usein avaruusolennot pakottavat siepatun katsomaan heitä silmiinsä. Tällä tavoin olennot ottavat siepatun valtaansa. Harmaiden

katse tunkeutuu sieluun. Siepatut tuntevat harmaiden tietävän kaikki heidän ajatuksena, eivätkä he pysty salaamaan olennoilta mitään. Sieppausten todellisuuden tajuaminen, väkivaltaiset toimenpiteet, jotka usein kohdistuvat sukupuolielimiin, sekä nöyryytyksen, kauhun ja avuttomuuden kokemukset tuhoavat siepattujen egon. Tällaiset tapahtumat poistavat siepattujen itsekkyyden ja rajoittuneisuuden sekä ravistelevat heidät henkisesti hereille. Toisinaan siepatuille tehdään uskomattomia leikkauksia: siepattujen rintakehä, raajoja ja vatsa on aukaistu, silmät ja aivot on poistettu ja sisäelimiä käsitelty. Sieppausten aikana siepattu saattaa tuntea olevansa kirjaimellisesti kappaleina. Siepattujen elämään tunkeutuminen, pakottaminen ja rajut toimenpiteet ovat siis osa koulutusta sen lisäksi, että toimenpiteet liittyvät ihmisen geneettiseen manipulaatioon ja myös siepattujen parantamistoimiin.

Lisäksi sanotaan, että hybridiohjelman tarkoituksena on ehkä auttaa samalla parantamaan avaruusolentojen omaa lajia. On esitetty, että olennot yrittävät kehittää itselleen syvempää tunne-elämää, joka heiltä puuttuu tai on tuhoutunut. Harmaat ovat siepattujen mukaan vaikuttaneet tunnemaailmaltaan ohuilta. Ne ovat vierastaneet tai pelänneet siepattujen voimakkaita ja aggressiivisia tunteita, kun siepatut yrittävät puolustautua. Muukalaiset eivät ole kyenneet ymmärtämään ihmisen mieltä ja motiiveja.

Siepattuja koulutetaan myös apokalyptisillä sanomilla sekä lohduttomilla visioilla Maan, ihmiskunnan ja avaruusolentojen planeetan tuhoista. Koulutus tapahtuu niin ikään parantavilla elämyksillä, joihin liittyy usein erityinen valon elementti. Parantavilla valokokemuksilla on monesti kokoava vaikutus sen jälkeen, kun siepattu on jollakin tavoin hajotettu kappaleiksi. Siepattuja koulutetaan myös mystisillä kokemuksilla. Nämä ovat autuaan onnellisia ja syvästi merkityksellisiä sulautumisia todellisuuteen tai valoon. Siepattu voi myös ihastella ufosta öisen kaupungin valoja tai maapallon haltioittavia luonnonmaisemia. Siepatuille saatetaan lisäksi näyttää heidän entisiä elämiään vaikka muinaisen Egyptin asukkaana.

Ennen koulutuksen myönteisiä seurauksia siepatut traumatisoituvat ja saavat kärsiä erilaisista vaivoista. John Mackin mukaan traumaattisuus esiintyy muun muassa stressaantuneisuutena, maailmankuvan pirstoutumisena, ajoittaisina psykoottisina paniikkioireina, painajaisina, pimeän pelkona ja identiteettiongelmina. Trauma ilmenee myös erikoisina ahdistuksen ja pelon tunteina. Siepattu voi tuntea kummallista pelkoa esimerkiksi hyönteisiä kohtaan sekä kokea vieraantuneisuuden, eristäytyneisyyden,

haavoittuvuuden, hyväksikäytetyksi joutumisen ja likaisuuden tunteita. Hänellä voi esiintyä psykoseksuaalisia häiriöitä, ja häntä vaivaavat myös hämmentävät ja elävät välähdyksenomaiset muistikuvat sieppaustapahtumista, kokemukset kadonneesta ajasta ja transsiherkkyys.

Siepattujen fyysisiä oireita ovat esimerkiksi päänsärky, verenvuoto nenästä, korvasta ja/tai peräaukosta, urologiset ja gynekologiset vaivat, voimakas janon tunne, metallin maku suussa, oudot hajuaistimukset ja jopa kehon osittaiset muodonmuutokset. He voivat myös alkaa kärsiä sähköallergiasta ja vaikuttaa tahattomasti sähkölaitteiden toimintaan. Siepattujen ihosta väitetään lisäksi usein löytyvän erikoisia naarmuja, painaumia, pistohaavoja, arpia ja väriaineitakin.

Sieppausten myönteisiä seurauksia ovat laaja-alainen henkinen kasvu, tietoisuuden voimakas älyllis-tunteellinen avautuminen ja todellisuuskuvan uskonnollis-filosofinen syveneminen. Siepatulle paljastuu usein hänen kaksoisidentiteettinsä avaruusolentona ja ihmisenä. Siepatut tajuavat syvän yhteytensä humanoideihin ja sen, että he ovat itsekin jollakin tavoin muukalaisia. He saattavat kuvailla psyykkisesti tai jopa fyysisesti humanoideiksi muuntumisiaan sieppausten yhteydessä. Siepatuista tulee Maan ja ihmiskunnan neuvonantajia, parantajia sekä ihmisen ja luonnon välisen tasapainon ylläpitäjiä. Heille kehittyy erilaisia paranormaaleja kykyjä.

Ufokontakteja ja sieppauksia ei aina voida erottaa selvästi toisistaan. Esimerkiksi siepattujen suhde humanoideihin vaihtelee: toiset ovat vahvasti alisteisessa asemassa sieppaajiinsa nähden ja toiset tasa-arvoisemmassa roolissa. Siepatusta voi myös kehittyä kontaktihenkilö, eli hänen suhteestaan olentoihin muodostuu vapaaehtoinen. Toisaalta ufokontaktihenkilöiden elämänkaareen kuvataan toisinaan liittyvän initiaation kaltaisia testejä ja toimenpiteitä.

Ufokontakti- ja *new age* -liike sekoittuvat nykyään toisiinsa niin, että niiden edustajia on usein mahdotonta erottaa toisistaan. Esimerkiksi myönteisten ufosieppauskertomusten ja *new age* -henkisyyden yhtäläisyydet ovat perustavia. Molemmissa tietoisuus ja sen eri ilmenemismuodot kuvaavat parhaiten sitä, miten ihminen ja maailma tulisi nähdä ja tulkita. Kaikessa on kyse Tietoisuudesta, puhutaanpa sitten vaikka juoksulenkistä tai television katselusta. Tietoisuuden – todellisuuden – voi muuttaa henkisten harjoitusten avulla. On olemassa guruja, mestareita, opettajia, jotka ovat henkisesti kehittyneitä ja jotka voivat auttaa muita kokemaan saman erilaisten henkistä tietoa siirtävien toimenpiteiden avulla. Ufosieppauksissa

humanoidit edustavat eräänlaisia superguruja, jotka pystyvät muovaamaan tietoisuutta. *New agen* tapaan ufosieppausperinteessä korostetaan myös yksilöllisyyttä ja sisäistä totuutta. Jokaisen oma kokemus sieppauksestaan ja tulkinta sen merkityksestä on viime kädessä se oikea, jokaisella on oma tiensä.

Ufokontaktiliikkeen ja *new age* -henkisyyden olennainen ero näyttää olevan, että ufokontaktiliikkeen kannattajat ovat kiinnostuneita nimenomaan ufokontakteista yksilöllisen ja globaalin henkisen muutoksen välineinä. *New age* -liikkeen kannattaja voi käyttää muutoksen pääasiallisena välineenä esimerkiksi joogaa tai kasvisravintoa.

Ufosieppausten voidaan analysoida olevan ufokontaktien uskottavampi versio. Kontaktikertomukset ovat voimakkaan antropomorfisia, eli avaruusolennot kuvataan ihmisen näköisiksi. Ufokontaktihenkilöt eivät myöskään lainkaan pelkää avaruusolentoja, vaan päinvastoin he kokevat onnellisuutta heidät tavatessaan. Sieppauskertomuksissa toistuvimmin esiintyvät harmaat ovat sen sijaan outoja (joskin niissäkin antropomorfismi on varsin ilmeinen), vieraita, arveluttavia ja tunkeilevia, ja ainakin aluksi siepatut pelkäävät niitä. Siepatut eivät halua tulla siepatuiksi, ja he kokevat voimakkaita itse-epäilyjä, järjen menettämisen kauhua ja kokemustensa todenperäisyyden kyseenalaistamista. Vaikuttaa siltä, että tällaisia elementtejä painottamalla pyritään korostamaan kokijan uskottavuutta. Sieppauskertomukset ovat hienovaraisempia, yksityiskohtaisempia, mutkikkaampia ja joustavampia kuin kontaktitarinat. Niihin liitetään monenlaisia erikoisia tapahtumia, muistoja, elämyksiä, psykologisia ja fyysisisiä oireita sekä erilaisia olentoja, kuten demonisia ja aavemaisia hahmoja ja luonnonhenkiä. Tämä lisää ufosieppausten mystisyyttä ja kiehtovuutta. Sieppausmatkat tapahtuvat toisissa ulottuvuuksissa, ja sieppausten todistusaineisto esitetään monimutkaisena. Se sisältää esimerkiksi keskustelua hypnoosista, tukahdutetuista muistoista, psykologisten traumojen luonteesta, paranormaaleista ilmiöistä sekä tieteen ja todellisuuden käsitteiden luonteesta.

Ufosieppauskertomusten uskontohistoriallinen ja fiktiivinen tausta

Ufosieppausliikkeen keskeiset ideat tulevat kansanuskonnollisista perinteistä ja tieteisfiktiosta. Hopkins ei esimerkiksi noin vain keksinyt sieppausskenaarionsa elementtejä vaan muokkasi vanhoja ideoita tietoisesti tai tiedostamattaan.

Ufosieppausten yhtäläisyydet keijusieppauksiin ovat ilmeiset. Keijut ovat siepanneet ihmisiä, usein lumoamalla humanoidien tavoin. Sekä ufo- että keijusieppaukset sijoittuvat monesti taianomaiseen maailmaan. Ufosieppauksen alettua unenomainen tila jatkuu, ja siepattu matkaa henkikehossa tai tietoisuutena fyysisten esteiden läpi ufoon. Ufon sisusta voi olla kirkkaasti ja ilman näkyviä valaisimia valaistu, ilma sumuinen ja raskas sekä vaikea hengittää, ja ovet aukeavat saumattomiin seiniin. Joskus ufon sisusta laajenee esimerkiksi upeaksi istuntosaliksi, maastoiksi tai värejä loistavaksi metsäksi. Kokija saattaa kuitenkin epäillä, ettei hän ole oikeasti vastaavanlaisessa tilassa vaan kelmeässä ufossa. Humanoidit tuottavat hänelle vain hallusinaatioita. Siepattu kokee epätavallisia tuntemuksia, ja todellisuus tai sen osat saattavat yhtäkkiä vaihtua. Muisti- tai aikakadot ovat tyypillinen vihje käynnistä toisessa maailmassa. Samaten keijumaa on kaapatusta voinut näyttää hyvin kauniilta, ja hän on kokenut suurta onnea, mutta kaikki onkin osoittautunut vain harhaksi. Keijumaa olikin ruma ja karu. Aikakadot ovat toistuva elementti keijukokemuksissa.

Keijujen ja ihmisten välinen seksuaalinen kanssakäyminen ja lisääntyminen, keijunen ja ihmisten hybridit sekä keijujen pyrkimykset parantaa lajiaan ovat hyvin keskeisiä teemoja keijuperinteissä. Keijut ovat vieneet naisia keijumaahan lisääntyäkseen heidän kanssaan. Keijut ovat tarvinneet ihmisiä lajinsa geneettiseen jalostukseen. Keijujen ja ihmisten välimuotojen on kerrottu olevan terveempiä ja voimakkaampia kuin keijulapset. Hybridejä on voinut syntyä ihmisillekin. Niiden on esimerkiksi sanottu osaavan puhua jo syntymästään lähtien, ja niillä on ollut erikoisia voimia. Keijut ovat niin ikään vaihtaneet sairaalloisia lapsiaan ja keijuvanhuksia ihmislapsiin (kuten suomalaisessa kansanuskossa maahiset).

Toisaalta keijut ovat humanoidien tavoin suojelleet ja parantaneet ihmisiä ja opettaneet heille esimerkiksi parantajan, puusepän ja muusikon taitoja. On myös sanottu, että keijut sieppaavat mieluummin ihmisiä, jotka eivät ole raakoja, tekopyhiä, ahnaita ja riitaisia vaan parantajia tai muusikoita.

Keijut ovat opettaneet ihmisille moraalia. Onnettomuuksin rankaisevien keijujen on tulkittu olevan moraalinvartijoita, jotka muistuttavat ylpeyden ja epärehellisyyden vääryydestä.

Ylipäänsä kaappausnarratiivit ja vierailut kaukaisissa, maan alaisissa tai korkeuksissa sijaitsevissa toisissa maailmoissa ovat tavanomaisia uskonnollisia teemoja. Esimerkiksi Zeuksen kerrotaan vieneen kuolevaisia mukanaan. Raamatussa Jumala ottaa profeettoja mukaansa taivaisiin. Jumalien pojat yhtyvät ihmisten tyttärien kanssa ja saavat jälkeläisiä. Jeesus on eräänlainen Jumalan ja ihmisen hybridi, Marian synnyttämä Jumalan poika. Paholaiset ja noidat ovat siepanneet ihmisiä ja kiduttaneet heitä. Noidat ovat muun muassa kovertaneet uhrejaan terävin välinein sekä paritelleet ihmisten kanssa. Seksuaalisesti ahnaat miespuoliset *incubus*- ja naispuoliset *succubus*-demonit kiusasivat kristittyjä keskiajalla heidän makuukammareissaan.

Tunnettuja vanhoja uskonnollisia aiheita ovat myös siirtymäriitit, initiaatiot sekä kääntymis- ja tuomioelämykset. Tällaisiin on ufosieppausten tavoin liittynyt voimakasta kipua, seksuaalisia elämyksiä ja vaikeaa hengellistä kasvua. Vastaavaa ekstaattista uskonnollista kokemista tapahtuu esimerkiksi siperialaisessa samanismissa. Samaanit ovat yhteisönsä parantajia ja hengellisiä auktoriteetteja, joiden ensisijainen tehtävä on parantaa, ehkäistä rituaalisesti yhteisöä uhkaavia kriisejä sekä ylläpitää tämän- ja tuonpuoleisen välistä tasapainoa.

Samaanikokelas käy läpi kiduttavan initiaation. Hän ei valitse osaansa, vaan henget valitsevat sopivan henkilön, ja tämä ei-vapaaehtoisuus tukee samaanin arvovaltaa. Kokelas muokataan henkisesti ja fyysisesti brutaalein toimenpitein esimerkiksi takomalla, leikkelemällä, paloittelemalla ja sitten kokoamalla hänet uudelleen. Kuvataan jopa aivojen ja silmien repimistä pois. Kokelas vastustelee osaansa rankkojen psykofyysisten ilmiöiden eli "samanistisen sairauden" vuoksi. Ilmiöitä ovat voimattomuus, päänsärky, kehon hillitön tärinä ja jopa verenvuoto otsalta. Samaanikokelaan kehoon saatetaan asentaa kristalleja erikoisten voimien tuottamiseksi (vrt. ufosiepattujen implantit). Inuiittien samaaniperinteessä kerrotaan hengestä, joka menee kokelaan sisään ja täyttää hänet valolla. Tämän jälkeen kokelas näkee pimeässä, ihmisten sieluun ja voi ennustaa tulevaa. Henget paljastavat hyväksytylle kokelaalle hänen todellisen alkuperänsä ja hän saa mahtavia kykyjä.

Vanhasta fiktiosta ja 1950-luvun ufoelokuvista löytyy myös useita nyttemmin ufosieppauksissa esiintyviä elementtejä. H. G. Wellsin romaanissa

Maailmojen sota (1898) marsilaiset kuvataan heikkorakenteisiksi ja näivettyneiksi, karvattomiksi sekä isopäisiksi, mikä antaa jo mallia harmaalle sieppaavalle humanoidille. Lisäksi jo siinä Maa joutuu avaruusolentojen hyökkäyksen ja valloittamisen kohteeksi, koska Mars on kuolemassa. Myös Percival Lowell antoi 1900-luvun alkupuolella aineksia avaruusolentojen kuolevan planeetan teemalle. Hän väitti, että "Marsin kanavat" (jotka italialainen G. V. Schiaparelli oli ensin "havainnut") olivat kastelujärjestelmä, jossa virtasivat kuolevan planeetan viimeiset vesivarat. Niin ikään 1930–1940-lukujen *pulp*-julkaisuissa kuvattiin monesti kaljuja, isopäisiä ja mulkosilmäisiä hirviöitä.

Samankaltaista avaruusolentotyyppiä toistivat useat 1950-luvun ufoelokuvat. Muukalaisille kuvattiin mulkosilmät tai ne esitettiin iso- ja päärynäpäisiksi, kaljuksi, vino- ja isosilmäisiksi ja pienikokoisiksikin. Televisiosarjoissa *Hämärän rajamailla* (1959–1964) ja *Äärirajoilla* (1963–1965) esiintyi kuperapäisiä avaruusolentoja. *Star Trek* -sarjassa näytettiin 1960-luvun loppupuolella hauraita, pienikokoisia, harmaita, iso- ja kaljupäisiä olentoja, jotka kykenivät kontrolloimaan ihmismieltä telepaattisesti harhanäyin.

Ihmisten sieppaaminen on keskeinen teema jo 1950-luvun ufoelokuvissa (vaikkakin tosikertomuksina esitetyt yhteydet avaruusolentoihin kuvattiinkin 1950-luvulla vapaaehtoisina ja rakastavina), ja niissä esiintyy monia sittemmin ufosieppauskertomuksissa kuvattuja piirteitä. Elokuvassa *Tappajat avaruudesta* (1953) tohtori Douglas Martin joutuu lento-onnettomuuden takia sairaalaan. Hänellä on rinnassaan outo arpi. Totuusseerumin vaikutuksen alaisena hän kertoo Astron Deltalta tulleiden muukalaisten siepanneen hänet ja vieneen maanalaiseen luolastotukikohtaansa. Olennot herättävät Martinin eloon tekemällä hänelle ihmeellisen leikkauksen. Herättyään Martin näkee sydämensä asetettuna roikkumaan yläpuolelleen. Johtajaolento näyttää Martinille telepaattisesti maisemia muukalaisten tuhoutuneesta planeetasta. Olento paljastaa, että he tulevat valtaamaan Maan ja hävittämään ihmiset. Olento hypnotisoi Martinille muistinmenetyksen ja ohjelmoi hänet tekemään sabotaasin. Martin pakenee sairaalasta ja tuhoaa olentojen tukikohdan. Elokuvassa *Avaruuden pirut* (1953) avaruusolennot asentavat isolla mekaanisella neulalla siepattujen aivoihin siirrännäisiä niskan kautta kontrolloidakseen heitä ja sabotoidakseen ydinasekokeita.

Elokuvassa *I Married a Monster from Outer Space* (1958) avaruusolennot yrittävät tuottaa heidän ja ihmisten hybridejä. Planeetaltaan pelastuneet

miespuoliset olennot pyrkivät ratkaisemaan, miten muokata ihmisnaisten kromosomeja siten, että olennot voisivat saada lapsia naisten kanssa. Lisäksi elokuvassa *Tuntematon maailma* (1955) sankarikaksikko ydinfyysikko Cal Meacham tohtori Ruth Adams siepataan pienkoneessaan vetosäteellä ufoon. Useissa 1950-luvun ufoelokuvissa avaruusolennot kuvataan tunteettomiksi. Avaruusolentojen tunnekyvyttömyys ylikorostuneen älyn kustannuksella on tieteistarinoissa tavallinen piirre. Elokuvassa *Mantshurian kandidaatti* (1962) joukko miehiä siepataan outoon lentoalukseen ja viedään kaukaiseen paikkaan. Palattuaan he alkavat nähdä kummallisia unia tapahtumista. Elokuvan päähenkilö on muutettu sieppaajien sätkynukeksi ja hänelle on ohjelmoitu peitemuistoja.

Steven Spielbergin elokuva *Kolmannen asteen yhteys* (1977) siivitti harmaan humanoidin vakiintumista sieppaavaksi humanoidityypiksi. Elokuvan loppukohtauksessa valtavasta ufosta astelee aikaisemmin siepattuja, hyvinvoivia ihmisiä. Luukku aukeaa toistamiseen, taas valoa tulvahtaen. Sieltä tulee pitkä, hyvin hoikka, isopäinen, suuri- ja vinosilmäinen avaruusolento ja sitten noin kaksikymmentä pientä humanoidia (näyttelijät ovat lapsia). Ne ovat hoikkia, isopäisiä ja ihonväriltään vaaleanharmaita, ja niillä on suuret, vinot, tummat silmät. Elokuvassa harmaat humanoidit kuvataan hyväntahtoisiksi korkeammiksi olennoiksi. Niillä ja ihmisillä on syvä yhteys, joka vetää ihmisiä olentojen puoleen. Humanoidit sieppaavat ihmisiä, mutta sieppaukset ovat onnellisia ja merkityksellisiä tapahtumia. Elokuvan lopussa muodostuu joukko vapaaehtoisia kontaktihenkilöitä. Elokuvassa ymmärrettiin ufokontaktien tunteellinen sanoma, ihmeen tunne, ja se esitettiin sieppausteemalla harmaiden humanoidien toimiessa sieppaajina.

Lopuksi

Esimerkiksi Christopher Partridge on painottanut, että spiritualistisista vaikutteistaan (kuten transsissa matkaamisen teemastaan) huolimatta ufokontaktiliikkeen maailmankuva näyttää olennaisesti olevan versio populaareista teosofisista opeista. Ideat panteistisesta jumaluudesta, todellisuuden "värähtelytasoista", henkistä evoluutiotamme edistävistä ylevistä avaruusolennoista, intergalaktisesta veljeydestä (teosofiassa universaali veljeys), ihmisen jälleensyntymästä ja karman laista periytyvät teosofiasta. Samoin teosofiasta periytyy ajatus, että korkeat olennot ovat luoneet ihmisen ja että uskonnot saivat alkunsa ihmisten alettua palvoa olentoja jumalinaan,

ja kriittinen asenne kristinuskoon. Edelleen itämaisen hengellisyyden korostaminen uskonnon ja tieteen korkeimpana muotona on teosofista perua, kuten myös idea teknologiasta, jota voidaan hallita vain riittävän kehittynein henkisin kyvyin. Niin ikään viestien "kanavoiminen" korkealle kehittyneiltä olennoilta – ei kuolleilta, kuten spiritualismissa – juontuu teosofiasta.[18] Ufoyhteyskertomusten taustalla ovat myös moninainen kansanuskonnollinen kokemusmaailma sekä ufoaiheinen ja muu tieteisfiktio.

Nykyään ufokontaktiliike niveltyy monin osin *new age* -henkisyyteen ja päinvastoin. Toisaalta ufokontaktiliike on *new age* -perinteen yksi merkittävä taustatekijä. Jo esimerkiksi Adamski painotti jokaisen yksilöllistä vastuuta globaalin rauhan ja tasapainon ja Vesimiehen ajan saavuttamisessa. Nykyisen new *age* -ajattelun tapaan 1950-luvun ufokontaktiliikkeessä puhuttiin myös yksilöllisestä vastuusta uuden ajan saavuttamisessa, Maan pyhyydestä ja ekologisista uhista.

Vaikka ufokontaktiliike on ilmiluonteeltaan esoteerinen ja vaikka sen edustajat usein voimakkaasti arvostelevat kristinuskoa, itse asiassa liike näyttää olevan ytimeltään varsin kristillispohjainen. Liikkeen kannattajat olettavat, että henkinen tai hengellinen tekijä (kuten avaruussivilisaatio) on luonut ihmisen ja että ihmiskuntaa koskee kosminen pelastussuunnitelma. Ratkaisevana seikkana pidetään ihmisen vapaata tahtoa viisastua, josta pelastuminen on lopulta kiinni. Ennen pelastusta odotetaan tapahtuvaksi suuria katastrofeja ja apokalyptisiä aikoja. Näin ovat "valitut" eli ufokontaktihenkilöt ja -siepatut profeetallisesti ennustaneet. Ufokontaktiliikkeessä pelätään salakavalia, demonisia salaliittoja ja niiden tuhoisia seurauksia ihmiskunnalle.

Avaruusolennot muistuttavat olemukseltaan ja käytökseltään enkeleitä, kristillistä jumalaa ja Jeesusta. Ne kuvataan hyväntahtoisiksi ja usein valo-olennoiksi. Ne välittävät ihmisistä syvästi, antavat moraalisia sanomia, opettavat, parantavat ja suojelevat kontaktihenkilöitä ja siepattuja. Avaruusolennot vievät heitä aluksillaan ylös taivasiin, avaruuteen. Olentojen opetus on keskeisesti lähimmäisenrakkauden sanomaa. Toisaalta monissa ufosieppauksissa humanoidit ovat kuin uhrejaan kiduttavia epäinhimillisiä paholaisia.

Sosiologisesti katsoen ufokontaktiliike on yleisesti ottaen modernin tieteellis-teknisen ajan ilmentymää sekä muunnosta vanhemmasta esoteriasta ja esoteerisesta kontaktiperinteestä. Se on ollut muun muassa myös eräänlainen tapa käsitellä sodan traumoja, ydinsodan pelkoja ja toiveita

paremmasta huomisesta. Partridgen mukaan ufoperinteen eräs keskeinen piirre on "uudelleen lumous" (*re-enchantment*). Modernissa länsimaisessa rationaalista ajattelua painottavassa kulttuurissa luonto katsotaan perustaltaan elottomaksi. Kosmos on riisuttu yliluonnollisen ja lumouksen elementeistä. Ufokontaktiliikkeessä maailmankaikkeus nähdään ja koetaan lumovoimaisena, ihmeellisenä ja elävänä. Tämän "uudelleen lumoutumisen" keskeisenä innoittajana ovat erilaiset ufoihin liittyvät tieteellis-tekniset spekulaatiot ja tunnepitoiset kokemukset, joilla kosmokselle luodaan pyhää sisältöä ja merkitystä.

4

Ufohavainnot psykologisena ilmiönä

Jaakko Närvä

Ufohavainnoiksi luokiteltavia kokemuksia esiintyy niin ulkosalla kuin sisätiloissakin. Ulkosalla tapahtuvat ufohavainnot ovat "alkuperäinen" ja ylivoimaisesti suurin ufokokemusluokka, osa keskeisesti modernia kansanomaista uskonnollisuutta. Niiden psykologiaa ei voida sanoa selvitetyn perusteellisesti, esimerkiksi ufohavaitsijoiden psykologisten haastattelu- ja kokeellisten tutkimusten pohjalta. On kuitenkin opettavaista tarkastella tekijöitä, jotka ulkosalla aiheuttavat silminnäkijäkokemuksia ufoista ja humanoideista.

Suurin osa mainitunlaisista ufohavainnoista on niin sanottuja kaukohavaintoja. Havaitsijat katselevat tällöin tyypillisesti jonkinlaista pimeässä tai hämärässä taivaalla näkyvää pistemäistä valoa, jonka he ajattelevat tai epäilevät olevan ufo. Silminnäkijät ymmärtävät tai olettavat sen kaukaiseksi kohteeksi. Vaikka havaintokohteiden pistemäisyys on tavallista, niitä kuvataan olevan monenlaisia, kuten kolmiomaisia, liekkimäisiä, ristimäisiä ja neliömäisiä. Havainto jää kokijalle useimmiten ainutkertaiseksi. Pienehkössä osassa ufohavaintoja puhutaan lähituntumista, jolloin havainnontekijät samaten usein katselevat taivaallisia valopisteitä mutta mieltävät ne lähietäisyydelle. Käsitys kohteen läheisyydestä syntyy esimerkiksi silloin, kun todistaja mielestään kuulee siitä lähteneen jonkinlaisen äänen tai huomaa esimerkiksi matkapuhelimen häiriön, jonka otaksuu ufon aiheuttamaksi. Toisinaan ufo ja/tai humanoidit kuvaillaan kohtuullisen selkeiksi, isokokoisiksi ja yksityiskohtaisiksi niin, että kertomuksen perusteella kohteet näyttävät sijoittuvan maastoon lähitienoolle. Joskus taas ufohavainto määrittyy lähituntumaksi siksi, että kohde epäilemättä on nähty lähi-

etäisyydeltä. Tähtitieteilijä ja ufologi J. Allen Hynekin ufohavaintoluokittelua seuraten lähituntuman rajana on pidetty ufon ja/tai humanoidien noin alle 150 metrin välimatkaa kokijasta tai silminnäkijän suunnilleen vastaavaa etäisyystulkintaa.[19]

Virheellisiä ja arveluttavia selityksiä

Moni ufohistorian vuosikymmeninä esitetty ufohavaintojen selitys on yleisesti ottaen paikkansapitämätön ja osa ylipäänsä arveluttavia. Ufokokemusten, mukaan lukien ufohavaintojen, on toisinaan uumoiltu olevan psykiatrisen sairauden oireita, esimerkiksi psykoottisia hallusinaatioita. Hallusinaatio on keskushermoston tuottama harha-aistimus, jolla ei ole ulkoista virikettä. Harhat voivat esiintyä kaikkien aistien, esimerkiksi näön ja kuulon alueella. Myös hallusinaatioita, jotka eivät liity mielisairauteen, on esitetty ufohavaintojen selitykseksi. Niiden on spekuloitu olevan esimerkiksi "juoppojen horinoita". Vaikka psykiatrinen sairaus on hallusinaatioiden keskeinen syy, niin monenlaisia hallusinaatioita – myös näkyjä – voi esiintyä terveilläkin. Näyt saattavat olla hyvin eläviä tai yksityiskohtaisia. Hallusinaatioiden ei-psykiatrisia syitä ovat muun muassa aistiärsytyksen tai vakava unenpuute, hallusinogeenisten huumausaineiden vaikutus, huumausaineiden käytön jälkeiset vieroitusoireet ja sekavuustila sekä voimakas stressi.

Valtaosa ufohavainnoista ei liity mielisairauteen. Ufotutkimukset, virallisia myöten, ovat yksimielisiä myös siinä, ettei ufohavainnoissa ole kyse myöskään tilapäisistä, mielisairaudesta riippumattomista hallusinaatioista.

Psykoanalyyttisen käsityksen mukaan ufohavainnot ovat eräänlaisen seksuaalisen neuroosin ilmentymää. Psykoanalyyttisen teorian muotoili itävaltalainen lääkäri Sigmund Freud 1800–1900-lukujen taitteen molemmin puolin. Teoriaa mukaillen lapsi alkaa noin kolmivuotiaana kokea alitajuista seksuaalisluontoista mustasukkaisuutta vastakkaista sukupuolta olevasta vanhemmastaan ja pyrkii saamaan tämän itselleen. Jos vanhemmat ovat ankaria tai välinpitämättömiä kilpailua kohtaan, lapsen seksuaalinen kehitys häiriintyy. Mikäli lasta kohtaan ollaan ymmärtäväisiä, kompleksi ratkeaa suotuisasti. Lapsi käsittää, ettei voi saada halumaansa, ja omaksuu samaa sukupuolta olevan vanhempansa piirteitä ja samastuu häneen.[20] Koska ufot kuvataan usein kehämäisiksi ja sikarimaisiksi, ufohavainnot on

psykoanalyyttisesti tulkittu taivaalle heijastetuiksi, lapsuudesta kumpuavien seksuaalisten paineiden ja odotusten ilmentymiksi.

Freudin neuroositeoria on ongelmallinen, koska Freud perusteli sitä hoitotyönsä pohjalta eli tulkinnoillaan, joita hän teki erilaisista sairauksista *kärsivistä potilaistaan, sekä päätelmillään omasta lapsuudestaan eli* pohtimalla omia ajatuksiaan ja tuntemuksiaan. Teorian yleistettävyys on siis kyseenalainen. Lisäksi vaikka teoria pitäisikin paikkansa, oletus ufoista seksuaalisen neuroottisuuden ilmaisuina freudilaisittain ufojen kuvatun ulkonäön vuoksi on vain spekulaatio.

Carl Gustav Jung esitti 1950-luvulla, että ufot viittaavat ufohavaitsijan psyykkiseen eheytymisprosessiin. Jungin mukaan ihmisillä on tietoisten ajatustensa lisäksi piilotajuinen, kaikille yhteinen "kollektiivinen alitajunta", joka sisältää "arkkityyppejä". Arkkityypit ovat alitajunnan eli tiedostamattoman sisäsyntyisiä rakenteita, jotka ilmenevät historiassa ja kulttuureissa aina samankaltaisina ajasta ja paikasta riippumatta. Esimerkiksi jumala on merkittävä arkkityyppi, joka edustaa kokonaisuutta ja eheytymistä tai harmonista itseä. Jumala-arkkityypin symboleita ovat muun muassa ympyrä ja mandala-kuviot. Jungin mukaan tiedostamattoman on tarkoitus kääntää huomio itseensä, jotta ihminen voisi tuntea itsensä paremmin ja eheytyä psyykkisesti. Tätä eheytymistä Jung kutsuu individuaatioprosessiksi. Arkkityypit tai niiden symbolit ilmenevät esimerkiksi unissa ja myyteissä, jotka muodostavat väylän alitajuntaan. Myös ufohavaintojen Jung esittää olevan myytti ja tie alitajuntaan. Tyypillisesti kirkkaat ja kehämäiset ufot edustavat Jumalaa ja täydellisyyttä samalla tavoin kuin esimerkiksi kristillisten pyhimysten päiden ylle kuvatut sädekehät ja symboli, joka kuvaa Jumalan kaikkinäkevää silmää. Järkeä tähdentävä ihminen torjuu uskonnon, joten tiedostamaton tarvitsee muita, aikaan sopivampia esittäytymistapoja – teknologispiirteisiä ufohavaintoja. Eheytymisen toivetta ajaa muun muassa yhteinen huolestuneisuus ja jännitys. Stressin syyksi Jung sanoo kylmän sodan – hän esitti teoriansa 1950-luvulla.

Uskontotieteilijä Robert Segal esittää, ettei Jung välttämättä kiellä todellisten ufojen olemassaoloa. Hän tulkitsee Jungia niin, että ufot saattavat olla arkkityyppisiä kuvia tai kuvitelmia, tai sitten havainnot todellisista ufoista voivat antaa tiedostamattomalle tilaisuuksia tehdä itsensä tiettäväksi. Kuten Segal esittää, Jung esittää tiedostamattoman osaavan myös eräällä tavoin järjestää niin, että henkilö vaikka näkee ufounen ja seuraa-

vana päivänä ufon. Tällaisia "merkityksellisiä sattumia" Jung nimittää synkronisiteetiksi.[21]

Jungin arkkityyppiteoria on tieteellisesti sikäli arveluttava, että Jungin kollektiivinen tiedostamaton ja arkkityypit ovat metafyysisiä käsitteitä. Arkkityypit sijaitsevat ikään kuin jonkinlaisessa ihmisten näkymättömän yhteismielen varastossa. Lapsi on yhteydessä niihin jo syntymästään lähtien ja ne ilmenevät luonnostaan ihmispsyykessä, ylihistoriallisesti ja -kulttuurisesti. Jungin alitajunta vaikuttaa suorastaan jonkinlaiselta päämäärähakuiselta, persoonan kaltaiselta voimalta, uskonnolliselta idealta. Jungin ajattelu sinänsä on tarkkanäköistä: yhdeltä osin ufohavaintojen avulla käsitellään modernilla tavalla ihmiskunnan selviytymistä koskevia huolia, tarkoituksen ja ideaalin yhteiskunnan löytämisen unelmia sekä turvallisuuden, suuremman yhteyden ja eheytymisen tarpeita. Tämä on merkittävä tekijä ufohavaintokokemusten muodostumisessa.

Joskus on skeptisesti väitetty, että merkittävä osa ufohavainnoista on yksinkertaisesti piloja tai huijauksia. Yhdysvaltalaisen ufojärjestön (Center for UFO Studies, CUFOS) tutkijana 1970-luvulla toiminut tähtitieteilijä Allan Hendry pohti ufohuijausten olevan tietynlainen psykologinen ilmiö osana sosiaalista ufoilmastoa. Hendryn mukaan ufovilpit ilmentävät ufomytologian tuottamaa itseilmaisun tarvetta mahdollisesta pilkastakin välittämättä. Ufoilmiöille kaivataan lopullista selitystä, ja epäselvät ufoväitteet otetaan psykologisesti haltuun huijaamalla ja tällä tavoin muokkaamalla niistä jotain konkreettista. Ufosepitelmien esittäjät eivät välttämättä itse tiedosta toimintansa ufologista linkkiä eli sitä, että he eräällä tavalla osallistuvat ufo-ongelman vastausten muotoilemiseen. Hendry toteaa, että ufohuijarit ovat tietynlaisia ufomyytin virtuooseja, jotka pystyvät ufouskomusten tietoiseen muokkaamiseen, kun taas esimerkiksi passiiviset ufohavaitsijat eivät tähän kykene. Vehkeilijät osaavat käsitellä ufouskomuksia samalla tavoin kuin ufoaihetta hyödyntävät taiteilijat ja kirjoittajat.[22]

Tämä on kiinnostava tulkinta ufohuijareista, mutta on selvää, että ufohavaintovalheiden määrä on hyvin pieni. Näin on siitä huolimatta, että internet mahdollistaa nykyään helpon pilailmoittelun ufotutkijoille. Tähdennettäköön, että pila- tai huijausyritys voi tapahtua vain ilmoittamalla tai esittämällä valheellinen ufohavaintokokemus johonkin tai jollekin. Koska ufohavaintoja tehdään moninkertainen määrä verrattuna havaintoilmoitusten määrään, ufohavaintovilpit edustanevat vain muutamia promilleja ufohavaintoilmiöistä.

Ufohavaintojen on niin ikään sanottu olevan ufouskovien tai -intoilijoiden, herkkäuskoisten, "epäjärkevien", lohdun tarpeessa olevien tai syrjäytyneiden tuotoksia. Ufohavainnot perustuisivat siis lähinnä toiveikkaille tai erityisen kritiikittömille virhetulkinnoille tavanomaisista kohteista sekä kuvitelmille. Ufouskovaisuus ja voimakas halu nähdä ufo syntyy, kun ihminen sosiaalistuu pitämään ufokokemuksia toivottavina. Hän omaksuu perheessään tai ufoyhteisössä ryhmän myönteiset ufoaiheiset arvostukset, normit ja roolit sekä tuntee syvää yhteenkuuluvuutta yhteisöönsä. Henkilön noudattaessa rooliaan eli esimerkiksi tehdessä ufohavainnon ryhmä palkitsee häntä, usein emotionaalisesti.

Useimmiten ufohavaitsijat eivät kuitenkaan ole ufoja hartaasti odottelevia taivaalle tähyileviä ufouskovia. Yleensä he eivät myöskään ole poikkeavan kritiikittömiä tai lapsellisia eivätkä syrjäytyneitäkään. Tietysti joidenkin ufohavaintojen taustalla on esimerkiksi vahvaan ufouskoon liittyvä tarve kokea ufouskomusten kautta merkitystä, ihmettä, yhteyttä ja yhteisöllisyyttä. Voimakas ufousko korostuu tapauksissa, joissa henkilö näkee ufoja toistuvasti.

Ufohavaintoja tarkasteltaessa on myös selvästi todettu, etteivät sellaiset ilmiöt kuin kellujat, varjokuvat ja silmien taittovirheet yleensä selitä ufohavaintoja. Kellujat ovat silmän lasiaisessa ajelehtivia kuolleita soluja. Sopivissa olosuhteissa – vaikka jos katselee taivasta selällään maaten – ne luovat varjon verkkokalvolle näkyen pyöreähköinä ja sauvamaisina kohteina. Jälkikuva tarkoittaa kirkkaan kohteen katsomisesta jäänyttä kohteen kuvaa verkkokalvolla, joka näkyy "silmissä" jonkin aikaa. Neutraalia taustaa vasten jälkikuva näyttää liikkuvan. Se voi olla alkuperäisen kohteen värinen tai sen vastavärinen. Ihmiset ovat yleensä tietoisia tällaisista ilmiöistä ja tunnistavat ne silloin, kun niitä havaitsevat. Taittovirheet ovat silmän optiikan eli valon taittamisominaisuuksien vikoja tai häiriöitä, joista yleisimmät ovat liki-, kauko- ja hajataitteisuus. Likitaitteinen silmä näkee hyvin lähelle, mutta kauas katsottaessa näkö on epätarkka. Kaukotaitteisella silmällä tilanne on päinvastainen. Liki- ja kaukotaitteisuus johtuvat silmän joko liiallisesta pituudesta tai lyhyydestä taittovoimaansa nähden. Silmään saapuvien valonsäteiden polttopiste ei ole oikeassa kohdassa verkkokalvolla vaan liian edessä (likitaitteisuus) tai takana (kaukotaitteisuus). Hajataitteisuudessa silmä ei ole pinnaltaan symmetrinen, jolloin silmä taittaa valonsäteitä eri voimakkuudella eri suunnista. Hajataitteisessa silmässä on usein myös sekä liki- että kaukotaittoa.

Tunnetut kohteet, huonot havainto-olosuhteet ja ufomaiset näyt

Valtaosa ufohavainnoista on niin sanotusti tavallisten ihmisten tekemiä virhetulkintoja tavanomaisista kohteista. Ylikansallisesti yleisimpiä virhetulkintojen aiheuttajia ovat tunnetut lentolaitteet (lentokoneet, helikopterit ja kauko-ohjattavat lennokit), tähdet ja planeetat, satelliitit, meteorit ja tulipallot eli isot meteorit (bolidit) ja rakettilaukaisut. Toistuvia havaintovirikkeitä ovat myös esimerkiksi lentokoneiden punertavat jättövanat (laskevan auringon värjäämät), säähavaintopallot, oransseina valopisteinä taivaalla näkyvät leijuvat paperilyhdyt, valonheitinvalojen heijastumat pilvissä ja pimeällä taivaalla, valoammukset, linnut ja Kuu.

Virhetulkintoihin perustuvat ufohavainnot eivät monestikaan johdu siitä, että ufoista innostunut silminnäkijä epärealistisesti tai voimakkaasti liioittelisi havaintokohteita "ufomaiseen" suuntaan. Useimmiten ne ovat kohtuullisen tarkkoja havaintoja siten, että pistemäisenkin taivaallisen kohteen näennäinen eli silminnähtävä koko, muoto, väri ja liike havaitaan suunnilleen oikein. Ilmiö nähdään toisin sanoen jokseenkin sellaisena kuin miltä se katsomistilanteessa näyttää (vaikka havaintoja kuvaillaan tietysti vaihtelevin termein). Esimerkiksi yöaikaan havaitut lentokoneiden valot ja tähtitaivaan ilmiöt kuvataan sellaisena kuin ne niitä katsottaessa ilmenevät, esimerkiksi pistemäisinä, paikallaan pysyvinä tai tasaisesti liikkuvina taivaallisina valoina. Kokijan havaintokokemus on sinänsä totuudenmukainen, mutta ilmiö näkyy huonosti tai puutteellisesti havainto-olosuhteiden, kuten suuren etäisyyden, pimeyden tai sumun vuoksi. Virhetulkintaufohavainnot eivät tässä mielessä useinkaan poikkea havainnoista, joissa ihmiset tietävät katselevansa vaikka meteoria. Miten tavallisen ihmisen ufohavainto syntyy tunnetun kohteen virikkeellistämänä?

Vastausta on valaisevaa lähteä hakemaan katsomalla, mitä taivaalla ja maan pinnan läheisyydessä näkyy tunnettujen kohteiden ja kehnojen havainto-olosuhteiden yhteispelin tuloksena. Taivaalla ja lähellä maan pintaa voi havaita yllättäviä tai oudon tuntuisia valopisteitä tai -ilmiöitä tai lentolaitemaisia kohteita, jotka näyttävät soikeilta tai kiekkomaisilta jopa niitä kiertävine ikkunoineen tai valoineen. Ne vaikuttavat lentävän ilmiömäisen nopeasti, ilmestyvän ja katoavan yhtäkkiä, tekevän kovassa vauhdissa jyrkkiä käännöksiä ja monimutkaisia lentosuorituksia sekä leijuskelevan paikoillaan. Niiden kuvataan loistaneen erikoisen kirkkaina tai hohtaneen

Kuva 6. SpaceX-raketin laukaisu Cape Canaveralissa vuonna 2015. Raketti kuljetti tutkimusvälineitä ja varustetäydennyksiä kansainväliselle avaruusasemalle.

eri väreissä. Ilmeisen laitemaiset kohteet havaitaan toisinaan äänettömiksi, vaikka ne tuntuvat olevan lähietäisyydellä.

Esimerkiksi takaa tai edestä päin päivänvalossa havainnoitu eli lähestyvä tai loittoneva lentokone vaikuttaa kirkkaan valkoiselta, hohtavalta tai hopeiselta kiekkomaiselta ilmiöltä, joka näyttää hitaasti suurenevan tai pienenevän. Niin ikään katsottaessa kaukaista lentokonetta päivänvalossa niin, että se näkyy sivusuunnassa, se vaikuttaa soikealta, lieriömäiseltä tai kiekkomaiselta kirkkaalta kohteelta. Ilta-auringon valo voi saada koneen näyttämään oranssilta tai vaaleanpunaiselta soikealta ilmiöltä. Kone saatetaan sen oman värityksen vuoksi havaita myös vaikka sinertävänä. Kaukaiset helikopterit voivat aiheuttaa samantyyppisiä havaintoja vieläpä esimerkiksi leijuvine liikkeineen. Pitkä etäisyys havaitsijasta ja valon heijastuminen kopterista häivyttävät näkyvistä kopterin tarkemman muodon ja yksityiskohdat. Nykyään myös dronet eli robottilennokit näyttävät helposti kiek-

komaisilta usein soikean ja kehämäisen muotonsa vuoksi. Erilaiset epätyypilliset lentolaitteet, kuten sotilaallisiin käyttötarkoituksiin tehdyt kauko-ohjatut lennokit, voivat olla monenmuotoisia, esimerkiksi kolmiomaisia tai kiekkomaisia. Joskus saatetaan nähdä salaisia laitteita, joita on hyvin vaikea jäljittää.

Suurissa korkeuksissa liikkuva säähavaintopallo voi sen korkeudesta riippuen näyttää pallomaiselta, pisaramaiselta, kolmiomaiselta tai kiekkomaiselta. Pallon väritys havaitaan kirkkaassa päivänvalossa valkoisena tai hopeisena ja pilvisellä säällä harmaana. Auringonlaskun aikaan pallot vaikuttavat vaihtelevan väritystään. Eniten virhetulkintoja sääpalloista lieneekin tehty auringon laskiessa. Toisinaan pallot tuntuvat lentävän vastatuuleen aivan kuin niillä olisi oma työntövoimanlähde. Ilmavirta, jonka mukana pallo liikkuu, etenee eri suuntaan ilmakehän ylemmissä kerroksissa kuin ilmakerros lähellä maan pintaa. Pallot saattavat myös vaikuttaa kohoavan kohti korkeuksia oman voimalähteen avulla, kun ne osuvat ylöspäin nousevaan lämpövirtaukseen.

Niin ikään kemikaaleilla tehtävät ilmakehän yläosien sähköisiä ominaisuuksia tutkivat kokeet näkyvät taivaalla kiekkomaisia ilmiöinä. Tällaisissa kokeissa esimerkiksi bariumlataus viedään raketilla 120–150 kilometrin korkeuteen ja räjäytetään, jolloin syntyy nopeasti pallomainen, violetti, läpikuultava pilvi. Se laajenee, heikkenee ja muuttuu soikeaksi ja turkoosinsiniseksi ja alkaa Auringon valon ionisoimana ja sähköisesti varautuneena liikkua ilmakehän sähkö- ja magneettikenttien vaikuttamana. Jos kokeessa käytetään litiumia, pilven väri saattaa olla syvän punainen ja vaihtua violetiksi. Pilvi näkyy taivaalla tyypillisesti tuntien ajan. Tällaiset kokeet ovat tosin vähentyneet, koska tekniikan kehityttyä vastaavat tutkimukset onnistuvat satelliittien avulla. Ihmisen luovuuden tuotteena taivaalla voi aina näkyä jotain tuntematonta tai ainutkertaista, esimerkiksi jokin taivaalle heijastettu "ufomainen" valotaideteos.

Meteorihavainnoissa tapahtuu toisinaan "ilmalaivaefekti". Tummaa taivasta vasten nähtyjen perätysten lentävien, valopisteinä näkyvien meteorin kappaleiden ympärille mielletään helposti soikea ufon hahmo. Meteorin kappaleet tulkitaan tällöin ikkunoiksi tai ufoa kiertäviksi valoiksi. Illuusio syntyy havaintopsykologisten seikkojen kuten läheisyys- ja samankaltaisuustekijän sekä yhteisen liikkeen tekijän yhteisvaikutuksesta. Kahden tai useamman toisiaan lähellä olevan kohteen mielletään kuuluvan yhteen, vaikka niillä ei olisi keskenään mitään tekemistä. Samaten

samanlaiset, samoin liikkuvat ja liikkeensä vuoksi liikkumattomasta taustasta erottuvat kohteet hahmotetaan yhteenkuuluviksi. Meteorin kappaleet näyttävät muodostelmalta. Kehkeytyy helposti mielikuva ne yhdistävästä soikeasta tai kiekkomaisesta rakenteesta.

Vastaava havaintoilmiö voi tapahtua muidenkin peräkkäisinä, kehänä tai ryhmänä näkyvien valokohteiden pohjalta. Esimerkiksi mainoslentokoneiden valomainoksia on kuvattu varsin hätkähdyttävästikin pyöriviksi kiekoiksi, kun niitä on katsottu yöllä pitkän etäisyyden päästä. Lentokonetta ei tällöin ole nähty pimeyden ja mainoksen kirkkauden vuoksi. Mainoksen kirjaimet ja niiden välit ovat vaikuttaneet ikkunoilta ja luoneet illuusion akselinsa ympäri kiertävästä pyöreästä kohteesta.

Tähden (kuten Sirius ja Arcturus) tai planeetan (ufohavainnoissa erityisesti Venus) lähettämä valo voi taittua eri tavoin ilmakehässä saaden aikaan havaintovääristymiä. Esimerkiksi niiden näkyminen eri väreissä tai tuikkiminen (väreistä punainen, valkoinen ja sininen yleisimpinä) ja säteet aiheutuvat ilmakehän taittaman tähdestä lähteneen valon havaitsemisesta. Nämä illuusiot ovat voimakkaimmillaan, kun tähti tai planeetta on lähellä horisonttia. Tähtitaivaan kohde voi näyttää vastaavanlaisten valontaittumisten takia myös soikealta tai kiekkomaiselta. Lähellä horisonttia tähti tai planeetta saattaa vaikuttaa erikoisen suurelta. Suuren koon tuntu ei liity valon taittumiseen ilmakehässä vaan niin sanottuun kuuilluusioon – useimmista meistä Kuu näyttää isommalta horisontissa kuin korkealla taivaalla. Ilmiön selityksestä ei olla yksimielisiä, mutta psykologisesti sitä on selitetty eri tavoin. Ihminen esimerkiksi mieltää taivaan holvimaiseksi katoksi ja tulkitsee, että taivaankatto on lähempänä kuin horisontti, johon katto kaareutuu. Koska ihminen kokee, että Kuu on koko ajan samankokoinen, sen tulisi horisontissa näkyä pienempänä. Todellisuudessa se näkyy verkkokalvolla kuitenkin yhtä isona sekä korkealla taivaalla että horisontissa. Ihmisaivot pyrkivät korjaamaan tämän "virheen" eli suurentavat Kuun kuvan horisontissa. Ihminen myös havaitsee horisontaalisesti paremmin kuin vertikaalisesti. Tähtitaivaan ilmiötä katsovaa saattaa myös harhauttaa se, että hän olettaa vaikka Jupiterin olevan Venus – ja kun hän ei sitten löydä samaan aikaan näkyvälle Venukselle selitystä, se alkaa vaikuttaa hänestä oudolta ja hän alkaa epäillä sitä ufoksi. Samaten esimerkiksi ikkunalasit, jos havaitsija katsoo ikkunasta ulos, ja autojen lasit voivat taittaa tähtitaivaan kohteiden lähettämää valoa niin, että kuva kohteesta vääristyy.

Niin tähtien, planeettojen kuin yöllisten lentokoneiden valojenkin katsominen kiikareilla tai käsikäyttöisillä kaukoputkilla saattaa tehdä niistä entistä oudomman näköisiä. Nämä välineet voivat vahvistaa ilmakehän vääristävää efektiä, eivätkä välttämättä selvennä valtavan kaukana avaruudessa olevan kohteen luonnetta. Lisäksi kohde vaikuttaa ehkä liikehtivän, koska optista laitetta pitelevä käsi vähän liikkuu. Tähti saattaa näyttää kummalliselta kehämäiseltä ilmiöltä varsinkin, jos kiikarit on virheellisesti säädetty. Kun katsotaan kiikarilla kahta tähteä, joista toinen näkyy valoisuudeltaan selvästi heikompana, ja liikutetaan samalla kiikaria hitaasti horisontaalisessa suunnassa, himmeämpi tähti näyttää seuraavan kirkkaampaa viiveellä. Ilmiön syy on, että heikompi valo ärsyttää verkkokalvon soluja vasta pidemmän ajan kuluessa kuin valoisampi tähti. Kuva himmeämmästä tähdestä syntyy verkkokalvolle hieman valoisempaa myöhemmin, joten kirkkaampi tuntuu liikkuvan ensin.

Yötaivaalla lentävän kaukaisen lentokoneen runko ei näy, vaan koneesta näkyvät ainoastaan sen valot tai osa niistä. Kun niitä välillä jää katsomiskulman ja koneen liikkeiden takia näkymättömiin tai tulee näkyviin, ne näyttävät etenevän valtavan nopeasti eli kuin vain kadoten tai ilmestyvän yhtäkkiä. Sama efekti voidaan kokea yötaivaalla kulkevien lentolaitteiden valojen syttyessä ja sammuessa. Yöllinen lentokone (tai sen pimeällä havaitut valot) voi myös vaikuttaa leijuvilta valoilta, kun kone lentää matalalla havaitsijaa kohden tai hänestä poispäin. Myös liikkuvasta ajoneuvosta katsomisen vuoksi lentokoneen valot saattavat näyttää kummallisesti leijuvan paikallaan. Yöllisen helikopterin valojen havaitaan kopterin liikkeestä riippuen leijuvan, nousevan ja laskevan, liikkuvan sivusuunnassa edestakaisin sekä pysähtelevän ja lähtevän liikkeelle nopeasti. Joskus lentolaitteissa kuten pelastushelikopterissa on kirkkaita valonheittimiä, jotka havaitaan kauas, mikä antaa pimeällä taivaalla erikoisen vaikutelman.

Autokinesia – ilmiö, jossa jokin asia näyttää liikkuvan, vaikka se todellisuudessa pysyy paikallaan – saa aikaan vaikutelman yötaivaalla näkyvän valopistemäisen kohteen, esimerkiksi Venus-planeetan, nopeasta liikehdinnästä. Ihmisen näköaisti havainnoi kohteen liikettä aina suhteessa ympäristöön ja sen muihin kohteisiin. Jos ympäristöä muine kohteineen tai vertailukohtineen ei näy havaintokehyksenä, kuten tummalla taivaalla, katseen kohdistaminen valopistemäiseen kohteeseen epäonnistuu ja syntyy illuusio sen liikkumisesta. Myös taittumisilmiö voi saada tähdet ja planeetat ikään kuin liikkumaan. Lisäksi tähti tai planeetta näyttää katoavan

ja ilmestyvän tai lähestyvän ja loittonevan, koska sen edessä on etenevä, paksuudeltaan vaihteleva pilviverho tai sumu. Tällaisessa tilanteessa ilmiön kirkkauden vaihtelut – valaistuminen ja himmeneminen – mielletään toisinaan viitteiksi lähestymisestä ja loittonemisesta. Hyvin kaukainen taivaallinen ilmiö vaikuttaa taas seuraavan kulkuneuvolla tai kävellen liikkuvaa havaitsijaa. Esimerkiksi Kuu on niin kaukana, ettei se liiku tai siirry suhteessa havaitsijan liikkeisiin. Koska ihmisen näköaisti on kehittynyt kohtuullisen läheisten kohteiden tarkkailuun eikä se rekisteröi Kuun olevan valtavan kaukana, näköaisti tulkitsee Kuun sijaitsevan lähiympäristössä ja seuraavan havaitsijaa. Liikeilluusio on niin vahva, että koemme näin, vaikka tiedämme Kuun astronomiseksi ilmiöksi.

Saattaa käydä niinkin, että katsotun planeetan paikan vaihtuminen taivaalla herättää ihmetystä, jos havaitsija ei tiedä tai muista, että planeetat liikkuvat aurinkokuntamme ulkopuolisiin tähtiin (aurinkoihin) verrattuna nopeasti, kuin tähtitaivaan editse. Ei mene kauan, kun planeetta on jo yötaivaalla havaittavasti vaihtanut paikkaa myös suhteessa muihin ”tähtiin”. Planeetan liikkumisen voi myös milteipä nähdä paljain silmin tarkkailemalla esimerkiksi sitä, kuinka planeetta liukuu hitaasti ikkunan pielen taakse.

Isojenkin meteorien kesto on yleensä vain sekuntien luokkaa, mutta huomattavasti pidempikestoisempiakin meteoreja esiintyy, vaikka ne ovatkin harvinaisia. Ilmakehään putoava avaruusromu näkyy joskus minuuttien ajan. Vastoin yleistä luuloa meteorit saattavat lentää katsojan näkökulmasta havaittuna mistä päin tahansa tai mihin suuntaan vain, esimerkiksi horisontista ylöspäin. Meteori ja tähti on mahdollista virhetulkita yhdistetysti siten, että syntyy illuusio kohteesta, joka ensin syöksyy valtavaa vauhtia eteenpäin (meteori), pysähtyy sitten yhtäkkiä ja jää paikalleen leijumaan (huomio kiinnittyy tähteen).

Satelliitit havaitaan yleensä tähtimäisinä pisteinä. Muodoltaan satelliitit ovat epäsymmetrisiä, ja niillä on erilaisia heijastavia pintoja. Ne pyörivät ja sitten vilkkuvat tai ”syttyvät” ja ”sammuvat” tai ikään kuin katoavat ja ilmestyvät taas näkyviin ilman pilviverhonkaan liikkeen vaikutusta. Joskus havaitsijat yllättyvät, kun he olettavat katselevansa satelliittia, mutta se vaihtaakin yhtäkkiä suuntaa. Tosiasiassa tapahtuu niin, että havaitsija on hetkeksi irrottanut katseensa satelliitista tai pilviverho on peittänyt sen toviksi, ja tämän jälkeen havainnoidaankin toista satelliittia. Taivaalla liikennöi nykyään runsaasti satelliitteja.

Kaukaiset vaaleat linnut kuten lokit näyttävät pimeällä taivaalla pieniltä hohtavilta palloilta, jos ne heijastavat kaupungin tai Kuun valoa. Päivällä ne voivat näkyä taivaalla auringon valossa loistavan valkoisina pistemäisinä ilmiöinä, kun ne ovat tarpeeksi kaukana havaitsijasta. Efekti on erityisen voimakas, jos lintujen taustalla on tumma pilvipeite. Kirkkaat valkoiset valopallot näyttävät lentelevän nopein ja jyrkin käännöksin, leijuvan välillä (kuten lokit lentelevät) ja toisinaan katoavan taas yhtäkkiä ilmestyäkseen. Viimeinen vaikutelma syntynee lokkien kääntyilystä tai etäisyyden muutoksista, sillä lokin valoa heijastelevat pinta-alat vaihtelevat kääntyilyssä ja riittävän kaukana havaitsijasta lokki lakkaa näkymästä ja "ilmestyy" taas lennähdettyään lähemmäs.

Kun silmät ovat tottuneet hämärään, yhtäkkiä havaittu valo yötaivaalla tuntuu herkästi häikäisevältä ja erikoiselta. Varsinkin lyhytkestoisten valoilmiöiden kirkkauden arvioiminen pimeällä on epävarmaa. Havaitsija saattaa vaikka todeta, että hänelle tunnistamattomaksi jäänyt kohde oli liian kirkas tähtitaivaan ilmiöksi tai lentokoneen valoiksi, vaikka todellisuudessa kyse oli Venuksesta tai koneen valosta. Niin ikään kokijalle tunnistamaton kohde, jonka hän tulkitsee niin lähellä olevaksi lentolaitteeksi, että hän olettaisi kuulevansa sen äänen, mutta jonka ääntä hän ei kuulekaan, antaa ilmiöstä aavemaisen vaikutelman. Ihminen kuitenkin erehtyy helposti taivaalla näkyvän kohteen etäisyydestä vertailukohtien puutteen vuoksi, eikä esimerkiksi lentokoneen ääni kuulu riittävän pitkän etäisyyden päästä. Myös katsojasta poispäin etenevä tuuli voi häivyttää havaitsijalta koneen äänen. Samoin ilmakehän ilmakerrosmuodostumat estävät joskus lentokoneen äänen kantautumisen havaitsijan korviin. Toisinaan ei tulla ajatelleeksi, että lähellä olevaksi mielletty tunnistamaton kohde saattaisikin olla tähti tai planeetta, josta ei tietystikään kuulu ääntä.

On monia havaintopsykologisia tekijöitä, jotka saattavat vaikuttaa ufohavaintojen muodostumisessa. Yhtenäisen kuvion muodostavat viivat tuntuvat yhteenkuuluvilta (sulkeutuneisuustekijä), näemme täydellisenä ympyränä nopeasti nähdyn ympyrän, jossa on pieni katko (valiomuotoisuustekijä), ja alkuperäistä kuviota on mahdotonta erottaa kuviosta, jota on jatkettu samaan tapaan alkuperäisen kuvion muodon kanssa (hyvän jatkon tekijä). Henkilökohtainen havainnointikoordinaatisto vaikuttaa siten, että pimeässä ja ilman vertailukohtia nähdyn kohteen liike tulkitaan oman kehon asennon linjaisesti pystysuoraksi. Näin viistosti ylöspäin kohoava kohde voi vaikuttaa lentävän pystysuorasti ylös, jos silminnäkijä on

havaintohetkellä esimerkiksi nousemassa autosta vinossa asennossa. Psykofyysinen sopeutuminen vaikuttaa siihen, miten ihminen arvioi asioita sen pohjalta, miten on tottunut mittaamaan ja tulkitsemaan asioita elinpiirissään ja ympäristössään. Tietyn kokoinen rakennus voi olla jollekin valtava mutta toiselle pieni.

Kun ihmisen huomio kiinnittyy kuvatunlaisina outoina tai "ufomaisina" näkyviin kohteisiin eikä hän tunnista näkemäänsä tavanomaiseksi ilmiöksi, mieleen lennähtää hyvin herkästi ufo – eivät niinkään jumalalliset merkit, piru tai luonnonhenget. Ufo alkoi 1940-luvun loppupuolella muotoutua yleiseksi malliksi, jolla tulkittiin sellaisia ilmakehässä näkyviä esinemäisiltä vaikuttavia ja valoilmiöitä, joita havaitsija ei tunnista tai tiedä inhimillisiksi tai luonnonkohteiksi. Ufotulkinta on syrjäyttänyt vastaavanlaisten näkykokemusten vanhoja uskonnollisia selityksiä. Tätä voisi luonnehtia eräänlaiseksi historiallis-sosiaaliseksi edestakaiseksi palauteprosessiksi. Virhetulkintoihin perustuvat havainnot ovat muovanneet käsitystä siitä, miltä ufo näyttää ja miten se näyttäytyy ja liikkuu. Tätä kulttuurista ufomallia sitten taas sovelletaan tahattomasti, kun nähdään mainitunlaisia tunnistamattomia kohteita. Meistä tuntuu suorastaan itsestään selvältä, että oudoilta vaikuttavat kirkkaat, sävähdyttävästi liikkuvat valopistemäiset, kehämäiset, kiekkomaiset ja pallomaiset ilmakehäilmiöt tarkoittavat "ufoja". Ennen toisen maailmansodan jälkeistä aikaa ihmiset eivät laajasti vakiintuneena ylikulttuurisena tapana tulkinneet esimerkiksi tähtiä ja planeettoja oudoiksi "tunnistamattomiksi" kohteiksi tai superteknologiaksi. Tämä selittää, miksi peräkkäin kiitävistä meteorin kappaleista hahmottuu juuri ufoehdokas. Meillä on sen mahdollistava ja suorastaan siihen kutsuva havaintopsykologinen kokemustekijä, opittu tulkintakehys.

Voimme siis nähdä taivaalla ja maan pinnan läheisyydestä lukemattomia "ufomaisia" kohteita tavallisten ja epätyypillisten ilmiöiden esiintymisen, hankalien havainto-olosuhteiden ja havaintopsykologisten tekijöiden yhteisvaikutuksen ansiosta. Ufomielikuvan syntyminen ei vielä kuitenkaan tarkoita, että havaitsija välttämättä todella uskoisi tai vakavasti epäilisi näkevänsä ufon. Hän saattaa ajatella, että "näyttipä ufomaiselta, mutta ei se tietenkään mikään ufo voinut olla vaan mikä lie ilmiö, joka ei näkynyt tunnistettavasti". Miksi moni kuitenkin hämmästyy ja jopa pelästyy ufomaista havaintoaan ja uskoo tai epäilee todistaneensa ufon näyttäytymistä?

Ufohavaintokokemusten toden tunnun taustatekijöitä

Ufohavaintotilanteessa vaikuttavat monet elementit. Ufon käsitteen ja siihen linkittyvien ufouskomusten moniulotteinen vetovoima on suuri. Ufo on rakenteeltaan tietyllä tavoin intuitionvastainen – arkisemmin yliluonnollinen – idea, joka herättää kiinnostusta ihmismielessä. Ufo vaikuttaa olevan myös tunteellisesti ja älyllisesti varsin vetoava ja koukuttavakin käsite. Voidaan hahmotella useita tätä selittäviä ja toisiinsa kytkeytyviä tekijöitä. Lisäksi ufohavaintotilanteessa esiintyy konkreettisempia piirteitä, jotka lujittavat ufohavainnon luotettavuuden tuntua. Kaikki nämä elementit yhdessä rakentavat ufonäyn uskottavuuden elämystä. Yleensä ne eivät ole meille ilmeisiä, ja ne pohjautuvat paljolti tiedostamattomiin seikkoihin.

Intuitionvastaisuus tarkoittaa tietynlaisia ihmismielessä muodostuvia erikoisia ideoita. Ihmisillä on psykologinen taipumus automaattisesti jäsentää todellisuus eräänlaisen hyvin yleisen perusluokittelun mukaan. Tämä julkilausumaton hahmotustapa ohjaa mielekkäästi käyttäytymistämme. Ilmiöt hahmotetaan henkilöiksi (persooniksi), eläimiksi, kasveiksi, (elottomiksi) fyysisiksi kappaleiksi ja esineiksi. Esimerkiksi kivet ymmärretään vaistomaisesti erilaisiksi ja eri tavoin toimiviksi ilmiöiksi kuin esimerkiksi päämäärähakuisina ja liikkuvina nähdyt eläimet, jolloin kiviä ja hirviä kohtaan myös käyttäydytään eri tavoin. Intuitionvastaisessa ajattelussa jätetään noudattamatta odotuksia, joita yleensä tiedostamattomasti sovellamme mainittujen ilmiöluokkien jäseniin. Ilmiölle lisätään piirteitä toisesta luokasta, tai ilmiöltä jätetään pois piirteitä, joiden välittömästi oletetaan kuuluvan sille luokkansa perusteella. Esimerkiksi vertavuotavan kiven ideassa elottomaan kappaleeseen on lisätty eläin- ja henkilöluokan piirre eli verenvuoto. Ajatuksessa puhuvasta tiikeristä eläimeen on liitetty henkilön ominaisuus eli kyky puhua. Henkiolennon ideassa puolestaan henkilöltä on jätetty pois fyysinen keho, jonka automaattisesti miellämme kuuluvan persoonille eli ihmisille. Jos kuulet nimeäsi huudettavan kadulla selkäsi takana, ensimmäinen spontaani ajatuksesi tavallisesti on, että sinua kutsuu fyysinen ihminen eikä vain näkymätön ääni. Katsot ilman muuta taaksesi olettaen näkeväsi fyysisen henkilön.[23]

Mainituissa esimerkeissä intuitionvastaisuus on ideoiden "epäloogisuudesta" huolimatta ymmärrettävää. Tällaiset ideat ovat helposti hyödynnettävissä vaikkapa fiktiivisesti. Hankalampi sen sijaan on esimerkiksi idea

kuolemattomasta puuveistoksesta, joka pystyy jakautumaan kahdeksi, on kasvanut täyteen mittaansa ja yhteyttää. Se ei tartu mieleen yhtä sutjakasti kuin puhuva tiikeri. Lisäksi on vaikeampi tuottaa oletuksia siitä, mitä tuo veistos tekee ja miksi ja mikä merkitys sillä on meille. Sopivasti tai ymmärrettävästi intuitionvastaiset ideat tuntuvat erityisen huomionarvoisilta, jäävät helposti mieleen ja leviävät tehokkaasti. Ne vetoavat meihin paremmin kuin hyvin intuitionvastaiset ja ei-intuitionvastaiset ajatukset. Ne tuntuvat jännittäviltä ja ihmetyttävät, ovat avoimia moninaisille tulkinnoille ja vaativat erityistä huomiota mielemme tiedonkäsittelyjärjestämässä. Tunteeko itkevä mänty kipua? Intuitionvastaisia (yliluonnollisia) ideoita käytetään uskonnoissa usein syvän ajattelun ja kokemisen välineenä, mutta toisaalta niistä tehtävät päätelmät voivat johtaa kummastuttaviin ja hassunkintuntuisiin ajatuksiin. Jumalan pojalla Jeesuksella oli inhimillisiä mielentiloja ja tunteita, joten olisiko hän voinut sairastua vaikeaan masennukseen? Kiinnostavimpia ovat persoonaan viittaavat intuitionvastaiset ideat. Niistä voidaan tehdä eniten ihmisille merkityksellisiä päätelmiä. Miten esimerkiksi reagoisimme tai toimisimme suhteessa näkymättömään tai ajatuksiamme lukevaan persoonaan? Painoton omena ei kaikessa hämmästyttävyydessään ole meille yhtä tärkeä huolenaihe. Intuitionvastaisuus kiinnittää huomiotamme riippumatta siitä, uskommeko intuitionvastaisen idean, kuten väitteen materian tietoisuudesta, todeksi vai fantasiaksi.

Yksittäisissä ufohavainnoissa havaitsijoiden olettamille ufokohteille ei välttämättä kuvata mitään sellaisia piirteitä, jotka tuntuisivat erityisen yliluonnollisilta. Pistemäisen ilmiön saatetaan vain ilmoittaa näkyneen yötaivaalla paikallaan tai lentäneen tasaista vauhtia eteenpäin. Käsitteenä ufo kantaa kuitenkin aina intuitionvastaisia merkityksiä, joten *ufo*havainnoksi mielletty kokemus on aina intuitionvastainen elämys. ”Ufo” määritetään olennaisesti paranormaaliksi laitteeksi, joka kykenee muun muassa jyrkkiin käännöksiin valtavassa vauhdissa. Ufot toimivat vastoin lentävien esineiden liikeratoja koskevia spontaaneja oletuksia. Lisäksi ufot tyypillisesti yhdistetään humanoideihin eli tietynlaisiin intuitionvastaisiin persoonaideoihin. Ufojen ajatellaan olevan muun muassa telepatiaan ja seinien läpi kulkemaan pystyvien olentojen ohjaamia. Telepatia ja kiinteän esteen läpi kulkeminen esteen ja kulkijan rikkoutumatta on intuitionvastaista. Ihmiset eivät automaattisesti oleta toisten viestivän heille täysin aistittomasti, kuten vailla kuultavaa puhetta, eleitä, merkitseviä katseita tai kirjallista viestintää. Seinän läpi kulkeva humanoidi puolestaan on intuitionvastai-

nen, koska siihen ei päde kiinteä olomuoto, joka spontaanisti oletetaan henkilöille.

Ufon käsitteen erityisen vetoavuuden taustalla on useita historiallisia ja sosiaalis-psykologisia ulottuvuuksia. Ensiksi, ufon käsitteeseen ja ufo-uskomuksiin on ladattu uskonnollista ja filosofista syvyyttä, vaikka tätä ei ehkä useinkaan huomata muun muassa ufon käsitteen teknologisten elementtien ja helposti vitsailun kohteena olemisen vuoksi. Ufouskomukset tarjoavat antoisia kosketuspintoja olemassaolomme ja tarkoituksemme hahmottamiseen ja ratkaisupyrkimyksiin. Ufon käsitteen tausta erilaisine yhteyksineen on kansanuskonnollisissa, kristillisissä ja esoteerisissa merkitysmaailmoissa, jotka ovat olleet tärkeitä ihmiselon perimmäisten kysymysten käsittelyn kehyksiä. Esimerkiksi keijukertomusten tavoin ne ovat kuin näynomaisten lumotodellisuuksien leikkauksia keskelle arkea outoine olentoineen, unenomaisine tapahtumineen ja ajan kulun vääristymisineen. Muun muassa ihmisen luominen, avaruusolentojen sanoman välittäjän profeetallinen rooli, ihmeellinen yhteys suurempaan sekä turvan ja pelastuksen kokemus ovat ufouskomuksissa esiintyviä kristillisiä teemoja. Esoteerisia merkityksiä ovat esimerkiksi ihmisen jumalallisuus, tietoisuuden jatkuminen kuoleman jälkeen ja sanoinkuvaamattoman mystisen ykseyden ja autuuden tajuaminen.

Toiseksi, avaruuden fantasiointi sähköistää ufon käsitettä. Ufothan mielletään tyypillisesti juuri avaruusolentojen lentolaitteiksi, ja ufoihin linkitetään mitä moninaisempia avaruusaiheisia ideoita. Samalla ufon käsite edustaa avaruutta, joka usein toimii modernin ihmisen merkitysongelmien työstämisen välineenä. Elämme eräällä tavoin tieteellis-teknistä avaruusaikaa, jossa avaruutta koskevilla ajatuksilla ja elämyksillä on näkyvä ja huomattava merkitys. Avaruus on aikamme arvoituksellinen korpimaa, jonka kuvaa piirretään elokuvien, tähtitieteellisten dokumenttien, SETI-projektin, avaruusohjelmien, mainonnan ja avaruusaiheisten lelujen kautta.

Samalla, avaruuden jännittävyyttä ja puoleensavetävyyttä käsitteenä korostaen, avaruus on – ufon käsitteen tavoin ja siihen kietoutuen – ottanut osittain vanhojen uskonnollisten kertomus- ja elämysmaailmojen tehtävän. Sen avulla käsitellään ongelmia, joita koemme ajatellen olemassaolomme ja merkitystämme. Esimerkiksi mielikuvat taivaasta ovat sekoittuneet kuvitelmiin avaruudesta. Siirtymä on luonteva, sillä yläpuolellamme tai ympärillämme on avaruus eikä esimerkiksi kristillinen taivas. Avaruus näyttäy-

tyy elämäntarkoituksellisten unelmien, tarpeiden ja pelkojenkin tyyssijana, jonka populaarit materiaalit esittävät idyllisine utopistisine avaruusyhteisöineen kauniina, onnellisena ja harmonisena mutta myös tuntemattomana ja kauhistuttavana paikkana.[24]

Avaruudesta löytyy hyvyyteen kehottavia zen-mestareiden kaltaisia ja valo-olentomaisia hahmoja sekä jumalolentomaisia persoonia samoin kuin demonisia tai peikkomaisia otuksia. Siellä käydään uskonnollis-filosofisia keskusteluja sekä hyvän ja pahan kosmista taistelua apokalyptisine uhkineen. Avaruudessa suoritetaan rituaaleja, suunnataan vaarallisillekin sisäisille tai samanistisille matkoille ja nähdään näkyjä kutsumuksen löytämiseksi. Puhutaan jumalasta ja mysteereistä, toivon ja vapautuksen teemoista. Avaruusrodut taianomaisine kykyineen seikkailevat eri ulottuvuuksissa hyödyntäen näkymättömiä energioita.

Kolmanneksi, ufon käsitteessä korostuu mysteerin viehätys, joka yllyttää ufoaiheista mielikuvitusta ja lisää ufoilmiöiden kiehtovuutta. Ufojen arvoituksellisuuden lumo rakentuu moniäänisesti. Esimerkiksi ufologiset tulkinnat, ufodokumentit ja populaarikulttuuri, kuten *Salaiset kansiot* -televisiosarja, ovat muokanneet ufoista kuvaa ristiriitaisena ja epäselvänä tieteellisenä sekä poliittisiin, rahaan, valtaan ja eliittiin liittyvänä ongelmana. Selkeät ratkaisut näyttävät aina pakenevan selvittämisyrityksistä huolimatta. Joku tai jokin on jatkuvasti askeleen edellä, kulisseissa tai salaliiton verhoissa. Eri lähteissä esitetyt kiinnostavat ja lupaavat mutta toisaalta sekavat ja hajanaiset johtolangat ja yhteydet pitävät yllä juuri ratkeamaisillaan olevan arvoituksen tunnetta.

Neljänneksi, ufon käsite voi tuottaa varsin kielteisiä ja häiritseviäkin tuntemuksia ja lisätä ufotulkintojen emotionaalista otetta tälläkin tavoin, sitouttaen miettimään ufoilmiöitä. Ufoaihe on luonteeltaan tabun kaltainen. Asia on jossain määrin naurettavaksi koettu, leimaava ja monista pelottavakin ja siinä on jonkinlaista sosiaalisen riskin, peiteltävyyden ja hankaluuden tuntua. Ufot ovat jännitteinen puheenaihe, joka ei ole aivan neutraali ja mukavan helppo. Salaliittoteorioiden ja ufosieppauskertomusten kielteiset sisällöt, kuten ideat ihmiskunnan orjuuttamisesta, ihmisten käyttämisestä koekaniineina julmissa kokeissa sekä kuvaukset yöllisistä piittaamattomista olennoista, herättävät vastenmielisyyden ja ahdistuksen tunteita. Lisäksi on katsottu, että muun muassa ikävät sieppauskuvaukset robottimaisine harmaine humanoideineen heijastavat yhteiskunnallisia kriisejä, väkivaltaa, vierauden, avuttomuuden ja yksinäisyyden kokemusta

sekä hallitsemattoman teknologisen kehityksen pelkoja. Ehkä niin ikään biologisperustainen, vaistomainen pelko mahdollista vahvempaa ja älykkäämpää lajia kohtaan herättää ahdistusta.

Viidenneksi, ajatus ufoilmiöiden todellisuudesta voi tuntua järkevältä monista sensaatiomaisista ja epäuskottavan kuuloisista ufoväitteistä huolimatta. Ihmiset eivät useinkaan huomaa tehdä eroa ufojen ja Maan ulkopuolisen älyn välillä. Kuulee esimerkiksi sanottavan, että onhan avaruus käsittämättömän valtava, joten saattaahan ufoja ollakin olemassa. Ufojen olemassaolon kysymyksen samastaminen Maan ulkopuolisen älyn pulmaan antaa ufouskomuksille uskottavuuden sävyä. Mahdollinen avaruusäly on kuitenkin sinänsä eri asia kuin idea ufoista, vaikka nämä aihepiirit limittyvätkin toisiinsa. Lisäksi erityisesti maltillis-ufologiset väitteet tuntuvat monesti järkeenkäyviltä virallisine tutkimuksineen ja vaikuttavine ufotapauksineen. Tarkastellessaan ufoilmiön olemassaoloa ja luonnetta ufologia *esiintyy juridiseen arviointityyliin* harkituin luonnontieteellisin, teknologisin, psykologisin ja lääketieteellisin argumentein. Ufologia on kyllästetty tiedepuheella, ja sen käytännöt vaikuttavat ilmeisen tieteellisiltä. Tulkinnoissa voidaan tarjota myös mukaansatempaavia mutta vaikeaselkoisia kvanttifysiikan löydöksiä. On vaikea erottaa, mikä ufologiassa on asiallista tarkastelua ja mikä perusteetonta. Ufologiaan kuulostaa sisältyvän vakavasti otettavuutta ja luotettavuutta. Ufouskomukset haastavat ihmisiä ottamaan kantaa ufoihin, totuuden kriteereihin ja todellisuuden luonteeseen.

Kuudenneksi, "kevyt" ja passiivinen kansanomainen ufouskonnollisuus, jota edellä kuvatut ufon käsitteen tiedostamattomat vetoavuustekijät tuottavat ja ravitsevat, voidaan olettaa ufohavaintojen merkittäväksi taustatekijäksi. Ufojen olemassaoloon jonkinasteisen avoimesti suhtautuvia on moninkertaisesti verrattuna ufohavaitsijoiden määrään. On luonteva ajatus, että avoimesti suhtautuvat ovat skeptisiä alttiimpia tekemään ufotulkinnan tai epäilevän ufon läsnäoloa tilanteessa, jossa ufohavainto voi muodostua otollisten tekijöiden saattelemana.

Viimeiseksi, ufon käsitteen ja ufouskomusten vetovoima voi aalloittain entisestään korostua monenlaisten tapahtumien vuoksi, joiden myötä ihmisten herkkyys ufohavaintojen tekoon kasvaa. Esimerkiksi epävarmojen tai levottomuutta herättävien aikojen on esitetty olleen yhteydessä ufohavaintomäärien nousuun. Kimmokkeen ufoilmiön käsittelylle mediassa saattavat antaa tilannekohtaiset ufoihin huomion vievät seikat, kuten mer-

kittävän henkilön kertoma ufohavainto. Tällöin ufojulkisuus saattaa lisätä kansalaisten herkkyyttä ufohavainnoille joukkohysterian lainalaisuuksien mukaisesti.

Ufon käsitteen ja ufouskomusten tiedostamaton vetovoima tuntuu näkyvän ufohavainnoissa monesti toistuvassa tahattomassa halussa lukea ufo melko helpostikin tunnistettaviin taivaan ilmiöihin. Esimerkiksi Kuutakin on epäilty ufoksi, vaikka se on kuvattu kellertäväksi tai oranssiksi, pallomaiseksi tai puolikuumaiseksi ja suunnilleen kuun kokoiseksi. Muusta pilvipeitteestä erottuvaa tai ehkä hiukan erikoiselta vaikuttavaa pilvimuodostetta voidaan ounastella ufoksi, vaikka se aivan oikein kuvataan pilvimäiseksi ilmiöksi. Leijuvan, nousevan, laskevan ja sivusuuntaisesti liikkuvan yöllisen valon tapauksessa ufotulkinta voi sivuuttaa oletuksen helikopterista. Saatetaan liioitella havaintokohteiden ufomaisia, aerodynamiikan vastaisia liikkeitä ja käyttää ufomytologista puhetapaa. Voidaan vaikka kuvata, että ilmiö "ampui" taivaalle, liikkui "vauhdilla" tai oli liian nopea lentokoneeksi – vaikka todellisuudessa se olisi ollut juuri lentokone.

On myös konkreettisempia tekijöitä, jotka ufohavaintotilanteessa vahvistavat tapahtuman uskottavuuden tuntua. Kiistellyissä asioissa ihmiset luottavat paitsi auktoriteetteina pitämiinsä tahoihin myös nimenomaan omakohtaisiin havaintoihin. Oma havainto on jotain aivan muuta kuin pinnalliselta kuulostava huhu tai tarina siitä, mitä joku toinen on nähnyt. Yllättävä havainto kohteesta, jonka voisi ottaa vähänkään vakavasti vieraasta älystä kertovana ilmiönä, hätkähdyttää ja häkellyttää. Tällaisen odottamattoman tilanteen ilmaantumisen aiheuttama säpsähtäminen voi alentaa arviointikykyä. Monet myös yrittävät parhaansa tunnistaakseen kohteen joksikin tavanomaiseksi mutta epäonnistuvat siinä, mikä myös hämmentää heitä. Lisäksi väsymys sekä alhaisempi vireys- ja tarkkaavaisuuden tila saattavat lisätä tunnereaktioiden voimakkuutta – ufohavaintojahan tehdään yleensä illalla, yöllä ja varhain aamulla, jolloin pimeältä taivaalta erottuu enemmän valokohteita. Mitä voimakkaampi tunnereaktio on, sitä todennäköisemmin havaitsijan pohdinta- ja arviointikyky heikkenee. Mainituilla asioilla on taipumus vahvistaa tuntemusta oudon elämyksen, todellisen ufon läsnäolosta. Tavallisina järkevinä ihmisinä ufohavaitsijat usein kyllä puntaroivat tapahtumaa sekä havaintotilanteessa että jälkeenpäin, mutta ajatus mahdollisesta ufosta pitää heitä otteessaan. Virhetulkintaan perustuva havaintokokemus voi joskus yltyä paniikinomaiseksi tilaksi. Herää

kauhu, voisiko esimerkiksi tulla ufosiepatuksi. Voimakkaassa tunnetilassa tehtyä tulkintaa on vaikea muuttaa.

Luotettavamman tuntuiset ufohavaintotapaukset virhetulkintoina

Ufotutkimuksen historiassa on monesti epäilty, että ryhmähavainnot ja välineiden avulla tehdyt havainnot, lähituntumat ja luotettavina pidettyjen silminnäkijöiden ufohavainnot vaativat selityksiä, jotka poikkeavat virhetulkintaolettamuksesta. Näin ei kuitenkaan ole, vaan suurin osa tällaisistakin havainnoista on luontevasti selitettävissä tavanomaisiksi virhetulkinnoiksi.

Ryhmähavainnoissa ufon käsitteen vetoavuustekijät vaikuttavat eri yksilöihin eri tavoin mutta luultavasti useimmissa havaintotapauksissa jokaiseen ainakin jonkin verran. On ilmeistä, että ryhmän jäsenet altistuvat kulloisenkin havaintotilanteen paljolti samoille virhelähteille ja havaintopsykologisille seikoille, jotka muovaavat näystä ufomaisen ja uskottavan tuntuisen. Esimerkiksi autokinesia vaikuttaa jokaisessa havainnoijassa. Ryhmässä sen merkitys voi jopa korostua sosiaalisen paineen myötä. Tällöin joku toteaa autokineettisen efektin takia ufon liikkuvan tietyllä tavoin, ja muut kokevat liikkeen omien autokineettisten illuusioidensa ja ryhmäpaineen takia todelliseksi ja samankaltaisiksi. Sosiaalisella paineella on ylipäänsä taipumus vahvistaa epävarman yksilön ufotulkintaa.

Ryhmässä tehtyjä ufohavaintoja saattaa muodostua myös pienryhmähysterian perustalta. Tällöin ryhmän vahvatahtoisin tai muulla tavoin johtohahmo saa muut vakuuttumaan ufokokemuksen todellisuudesta. Hänen vakuuttuneisuutensa ja hysteerinen käytöksensä vahvistaa muiden voimakasta tunteenomaista ufotulkintaa. Syrjäinen tai maantieteellisesti erikoinen paikka on otollista maaperää tällaiselle tapahtumaketjulle. Havaitsijoille voi kehittyä äkillisiä stressi- ja jälkioireita, kuten hengitysvaikeuksia, pahoinvointia, huimausta, näköaistimusongelmia, päänsärkyä, ihottumaa ja ajantajun menetys.

Kaikki ryhmän jäsenet eivät välttämättä täysin usko kokemuksen todenperäisyyteen. Joku saattaa epäillä havainnon aitoutta mutta ei oikein uskalla esittää mietteitään suorasukaisesti olettaessaan, että muut ovat vakuuttuneita todellisesta ufoilmiöstä. Näin sosiaalinen paine ja sii-

hen liittyvä jonkinasteinen pelko tai syyllisyys tapauksen paljastamisesta, kun kerran on "lähtenyt leikkiin", voivat osaltaan ylläpitää ryhmähavaintoa. Epäilevä henkilö ei halua vetää takaisin sanomisiaan tai ilmaista epäilyjään – varsinkaan, jos hän ei ole varma, jospa kohde sittenkin oli ollut ufo.

Instrumenttihavainnot voivat olla yksittäisten ihmisten tekemiä tai ryhmähavaintoja. Tyypillisissä välinehavainnoissa silminnäkijä ottaa ufoksi tulkitsemastaan kohteesta kuvia tai videota. Kuvamateriaali ei kuitenkaan välttämättä kerro sen enempää kuin visuaaliset havainnot, sillä niissä näkyy tyypillisesti valopiste samaan tapaan kuin havaitsija silmämääräisestikin havaitsi. Edes selkeästi ufon näköinen kohde kuvassa ei takaa, että kyseessä on ollut oikea ufo – eikä tämän tarvitse tarkoittaa, että ilmoittaja huijaa. On otettava huomioon, että ilmassa saattoi olla esimerkiksi ufoa jäljittelevä ilmapallo. Ufoehdokkaita on seurattu myös näkö-tutkahavainnoin. Tällaisissakin piilee erehdyksen vaara. On mahdollista, että tutkan käyttäjä ja silminnäkijä havainnoivat samaa kummastusta herättävää mutta tavanomaista kohdetta. Silminnäkijän on myös joskus todettu ilmoittaneen tutkaoperaattorille oudosta kohteesta ja tutkan käyttäjän sitten mieltäneen tutkakaiun tai -häiriön ufoilmiöksi.

Lähituntumakokemuksista on usein arveltu, etteivät ne voi olla tavanomaisia tai yksinkertaisia virhetulkintoja havaintokohteen lähietäisyyden – tai oletetun sellaisen – takia ja usein myös siksi, että kohde on näkynyt huomattavasti pistemäistä suurempana ja yksityiskohtaisena. Lisäksi osassa lähituntumia kokijoilla esiintyy voimakkaiden pelkoreaktioiden ohella fyysisiä seurauksia, kuten tapahtuman jälkeistä huonovointisuutta, päänsärkyä, iho-ongelmia ja kipuja. Niin ikään kuvataan tapahtumapaikalla olleiden eläinten, esimerkiksi havaitsijan koiran, pelko- tai levottomuusreaktioita. Joskus taas esimerkiksi kameran tai auton laitteiden ilmoitetaan lakanneen toimimasta. Samaten saatetaan raportoida ilmeisen "ufomaisena" havaitun ilmiön erikoisesta äänestä, sen jättämistä jäljistä tai aineksista maassa, kasvillisuudessa tai esineissä (esimerkiksi rakennuksissa) tai jopa ilmiöstä irronneesta palasesta tai useammasta kappaleesta. Siispä on oletettu, että lähituntumien täytyy olla vahvasti liioiteltuja, olennaisesti kuvitteellisia piirteitä sisältäviä virhetulkintoja, fantasioita eli puhtaita kuvitelmia, hallusinaatioita ja huijauksia. Kaukohavaintoihin verrattuna näiden selitysten onkin katsottu jonkin verran korostuvan lähituntumisen kohdalla.

Useimmiten kuitenkin lähihavaintokokemuksetkin ovat tavanomaisia virhetulkintoja, olivatpa ne sitten yhden henkilön tekemiä tai ryhmähavaintoja, ja vaikka niihin sisältyisi valokuvia tai videoita. Tyypillisessä lähituntumassa havaitsija yksinkertaisesti kuvittelee tai olettaa yöllisten havainto-olosuhteiden ja vertailukohtien puutteen vuoksi, että kaukainen kohde, jota hän ei tunnista, on lähietäisyydellä. Suomessa tällaisia lähituntumailmoituksia aiheuttivat 2010-luvulla Suomen Ufotutkijat ry:n Ufohavaintotietokannassa esitettyjen tarkastelujen mukaan todennäköisesti esimerkiksi Hornet-hävittäjä, helikopteri, Capella-tähti, valonheittimien valot, leijuva paperilyhty ja satelliittilaukaisu. Syksyllä 1977 satojen kilometrien etäisyydellä Venäjän Plesetskissä suoritetun rakettilaukaisun aiheuttama kaasupilvi sai yöllisissä olosuhteissa aikaan dramaattisen lähituntumakuvauksen Turussa. Valkoinen, valoisa, kaasumainen mutta selvärajainen rengas, jonka halkaisijaksi havaitsijat arvioivat kymmenen metriä, näytti leijuvan pellon takana metsänreunan päällä. Se vaikutti pyörivän sumun ympäröimänä, sitten nousevan samalla laajentuen, muuttavan muotoaan palloksi ja himmenevän ja alkavan lähestyä havaitsijoita. Silminnäkijät, kaksi miestä, pelästyivät ja pakenivat paikalta. Tapaus myös havainnollistaa, kuinka virhetulkintoihin perustuvat lähituntumakokemukset saattavat joskus olla varsin eläviä, jolloin tunnereaktiot voivat yltyä hyvin voimakkaiksi – vaikka havaintokohde olisi tavanomainen ja kaukana.

Kohde voi myös olla lähietäisyydellä, ja se voidaan havaita silminnähtävästi hyvin, mutta se voi silti jäädä tunnistamattomaksi ja vaikuttaa ufomaiselta. Jyväskylän keskustan alueella syksyllä vuonna 2012 ystävykset havaitsivat taivaalla hitaasti leijuvan äänettömän esineen, jossa loisti sinisiä ja punaisia kirkkaita valoja. Se valaisi ympäristöään ja oli lähimmillään ehkä kahdensadan metrin päässä, miltei lähituntuma sovinnaisen määrityksen mukaan. Toinen ystävyksistä kertoi nähneensä kohteen vielä uudestaan myöhemmin samana iltana. Kyse oli kauko-ohjattavasta lennokista, dronesta, mutta pimeyden vuoksi se ei näkynyt kunnolla ja näytti ufomaiselta.

Virhetulkintalähituntumissa koetut ufon vaikutukset, jäljet ja kappaleet selittyvät pääosin erheellisillä mielleyhtymillä. Meillä on taipumus tulkita samanaikaiset, peräkkäin ja samalla suunnalla tapahtuvat ilmiöt yhteenkuuluviksi etenkin, jos koemme pelkoa. Kokija päättelee virheellisesti, että jokin hänen näköhavaintonsa kanssa yhtäaikainen erikoinen ääni tai hänen

havaintonsa jälkeen maasta löytämänsä jälki liittyy tapahtumaan, tai hän tulkitsee päänsärkynsä ufon aiheuttamaksi, koska se alkoi pian havaintotapahtuman jälkeen. Koira voi reagoida omistajansa pelkoon levottomuudella – se ei siis arkaile havaitsijan näkemää kohdetta, vaikka kokija näin päättelee. *Jokin yhtäkkinen ja harvinainen ilmiö, kuten pallosalama, saattaa* tietysti pelästyttää koirankin.

Maan kamaran tuntumassa ja lähietäisyydellä saattaa tavata lähietäisyydellä epätavallisia luonnonilmiöitä, jotka näkyvät tällöin pistemäistä selvästi suurempina kohteina. Ne voivat näyttää ilmeisen ufomaisilta ja käyttäytyä kuten ufojen oletetaan toimivan. Ihmiset eivät aina tunnista niitä luonnollisiksi kohteiksi. Tällaisten ilmiöiden syntymekanismeja ja vaikutuksia ei aina varmasti täysin tunneta. Myös toistaiseksi tuntemattomat luonnonilmiöt ovat mahdollisia.

On otaksuttu, että tällaisia dramaattisen tuntuisia lähituntumia on useimmin aiheuttanut pallosalama. Se on hyvin harvinainen, yleensä pallomainen, kirkas tai hehkuva, läpimitaltaan noin 20–40 senttimetrin mittainen ilmiö. Koko voi kuitenkin olla vain parin senttimetrin luokkaa. Lisäksi on raportoitu poikkeuksellisista, useamman metrin läpimittaisista pallosalamoista. Pallosalama saattaa esiintyä myös pitkänomaisena tai keppimäisenä. On myös raportoitu poikkeuksellisista, useamman metrin läpimittaisista pallosalamoista. Väri on useimmiten punainen, oranssi, keltainen tai valkoinen, mutta se voi olla esimerkiksi vihreäkin. Väri pysyy yleensä samana, mutta pallosalama voi vaihtaa väriä. Pallosalamaa on kuvattu utumaiseksi, kiinteäksi, kipinöiväksi ja pinnaltaan heijastavaksikin. Yleensä se liikkuu horisontaalisesti, melko hitaasti ja usein, muttei aina tuulen mukana, toisinaan kuin pompahdellen. Se saattaa leijua, pysähdellä, muuttaa suuntaa, mutkitella ja kiitää nopeaakin vauhtia. Pallosalaman on myös ilmoitettu pyörineen halkaisijansa ympäri. Pallosalama on tyypillisesti äänetön, mutta toisinaan se sihisee tai rätisee tai katoaa paukahtaen. Se ei useinkaan säteile lämpöä. Pallosalaman on mainittu tuoksuneen rikille. Pallosalama näyttäytyy tavallisesti vain muutaman sekunnin ajan, mutta joskus sen on raportoitu kestäneen jopa minuutteja. Pallosalamoiden on myös esitetty voivan joskus ilmaantua poikkeuksellisesti ilman ukkosmyrskyä ja viivasalamointia. Pallosalaman olemassaoloa ei tutkijapiireissä juurikaan enää epäillä.

Vastaavanlaisina lähituntumavirikkeinä voivat toimia myös esimerkiksi plasma, Pyhän Elmon tuli, pietsosähköilmiö, virvatuli ja kangastus. Plasma

syntyy esimerkiksi silloin, kun voimalinjoissa tapahtuu koronapurkauksia, jolloin "sähköä virtaa harakoille". Plasma on kiinni johtimessa ja saattaa liikkua sitä pitkin. Ilmiö on keskeisesti sama kuin Elmon tuli (tai ukonvirva), ja molemmat ilmiöt ovat tiettävästi sukua pallosalamalle. Elmon tuli on sähköilmiö, joka näkyy suihkumaisena tai liekkimäisenä purkauksena korkeissa teräväkärkisissä kappaleissa, kuten laivojen mastoissa, kirkon torneissa ja vuorten huipuilla. Tällainen koronapurkaus syntyy, kun terävä kärki vahvistaa sähkökentän. Pietsosähköilmiö näkyy alueilla, joissa esiintyy seismistä jännitystä. Se on valoilmiö, joka voi muodoltaan olla valopallomainen, munamainen, pitkänomainen tai soihtumainen ja jonka väritys on esimerkiksi kirkkaan valkoinen tai sinertävä. Ilmiö syntyy, kun kallioperän kvartsikiteet luovat puristaville ja venyttäville voimille altistuessaan voimakkaan sähkökentän. Ilman atomit virittyvät, ja kun viritystila laukeaa, purkautuu sähkömagneettista säteilyä – valoa. Virvatuli (aarnivalkea) esiintyy soilla ja näkyy heikohkona sinertävänä, vihreänä, keltaisena tai punaisena liekin kaltaisena valoilmiönä, joka lähellä suon pintaa hyppelehtii paikasta toiseen. Ilmiö syntyy kasvi- ja eläinperäisten aineiden mätänemisen eli palamisen tuloksena. Kangastus muodostuu, kun ilman lämpötila jossain kohden ilmakehää vaihtuu nopeasti, jolloin erilämpöiset ilmakerrokset tuottavat peilimäisen tai linssimäisen vaikutuksen. Tyypillisimmät kangastukset ovat kuumilla autoteillä ja aavikolla näkyvät lammikon kaltaiset näyt. Lammikko on kuva taivaasta: taivaalta tuleva valo taittuu maan pinnan läheisestä lämpimästä ilmakerroksesta ylöspäin katsojan silmään. Kangastukset voivat olla hätkähdyttäviä ilmassa näkyviä vääristyneitä tai epätäydellisiä heijastumia maan pinnan läheisistä kohteista.

Joskus vaikutukset, äänet ja jäljet saattavat olla virhetulkitun ilmiön aiheuttamia. Meteorien on esimerkiksi joskus todettu tuottavan radiohäiriöitä syöksyessään ilmakehään. Pallosalama saattaa jättää jälkensä koskettamiinsa kohteisiin tai vaurioittaa niitä ja aiheuttaa palovammoja. Sen on myös spekuloitu voivan aiheuttaa tunnottomuuden tuntemuksia ja väliaikaisia halvaantumisia sekä häiriöitä sähkölaitteissa ja kompassissa. Pietsosähköilmiöllä on esitetty olevan yllättäviä vaikutuksia henkilöön, joka joutuu sen lähelle. Ilmiön aikaansaama sähkökenttä on niin voimakas, että se stimuloi otsalohkon aivokuorta. Tällöin se aiheuttaa pistelyn, hiusten nousemisen pystyyn, kuvotuksen, tukehtumisen sekä toisaalta rauhallisuuden ja autuuden tunnetta, silmien ärtymistä ja muistikatkoja. Tukehtumisen tunteen syyksi on sanottu, että kokijan atomit ionisoituvat, jolloin

hänen elintoimintoihinsa heikkenevät. Pietsosähköilmiö saattaa laukaista myös epileptistyyppisiä oireita, kuten kirkkaita tai utuisia näkyjä sekä leijumisen tai kehosta irtautumisen tuntemuksia. Mahdollisiin jälkioireisiin kuuluvat pahoinvointi, päänsärky ja ripulointi. Kauniiden ja mystisluontoisten elämysten myötä tällainen havaintokokemus voi edistää minäkuvan myönteisiä muutoksia ja merkityksen tunteiden korostumista.

Humanoideja sisältävissä havainnoissa kirkas tähti tai planeetta nähdään joskus aluksena, jonka ikkunoista kurkistelevat humanoidit. Edellä mainittujen ilmakehän vaikutusten ja havaintopsykologisten tekijöiden myötä etenkin muita planeettoja huomattavasti kirkkaampana näkyvä Venus voi olla varsin vaikuttava ufomainen ilmestys. Tarkkailin kerran Venusta tummalla taivaalla. Yllätyksekseni se näytti sillä kertaa erikoiselta, kummallisen isolta, soikealta ja kirkkaalta kohteelta, ja se vaikutti liikuskelevan hieman. Kerran se jopa jakautui kahtia ehkä pariksi sekunniksi. Illuusion aiheutti joko valon taittuminen ilmakehässä tai mahdollisesti silmieni liike ja/tai kosteus. Venuksen "yläpinnalla" alkoi näkyä kuin liikkuvia hahmoja, mikä vaikutelma liittyi ylöspäin osoittaviin valonsäteisiin. Ihmetyksekseni näin myös kuin jonkinlaisia häilyviä ikkunamaisia rakenteita Venuksen pinnassa. Tiesin katsovani Venusta, mutta silti se vaikutti ufoalukselta. Vastaavanlaiset kuvaukset planeetoista ufoina "ikkunoineen" ja olentohahmoineen eivät olekaan aivan harvinaisia. Toisinaan maastossa huonosti, yleensä hämärässä ja odottamatta nähdyt eläimet ja ihmiset ovat toimineet humanoiditulkintojen virikkeinä.

Niin ikään skeptiset ja korkeasti koulutetut henkilöt sekä harjaantuneet havaitsijat tekevät virhetulkintoja, vaikka jonkin verran vähemmän kuin ihmiset keskimäärin. He eivät useinkaan ole immuuneja aiemmin kuvatuille ufohavainnon rakentumisen syille. Skeptinen asenne, korkea koulutus, oppineisuus tai kouliintunut havaintokyky jollakin alueella eivät aina takaa riittävää tietotaitoa päätellä, miten oma ufohavainto oli erheellinen ja mikä tavanomainen ilmiö oli sen virike. Huonoissa havainto-olosuhteissa pätevinäkin pidettävät havaitsijat erehtyvät helposti yllättävien ja nopeiden havaintojen yhteydessä varsinkin, jos havaintokohde ei ole heille tuttu. Ufokielteinen ihminen esimerkiksi voi naureskellen nojautua tuttuun mutta harhaanjohtavaan "uskon kun näen" -periaatteeseen eikä sitten nähdessään hämmästyttävän ufomaisen kohteen osaa analysoida kokemustaan kriittisesti.

Lisäksi alun perin vahvasti skeptinen henkilö, joka havaintonsa perusteella alkaa epäillä nähneensä ufon, saattaa kokea asiasta häiritsevää epä-

varmuutta. Uskomus on hämmentävästi hänen aikaisemman käsityksensä vastainen. Tällainen kalvava ristiriidan kokemus voi aiheuttaa huomion kiinnittymisen havaintokokemukseen yhä uudelleen. Havaintoa pohditaan ahdistuneenakin, ja sille koetetaan hakea ratkaisua. Jos kokija ei löydä uskottavan tuntuista tavanomaista selitystä, hän alkaa sitoutua ufotulkintaan ja etsiä päätelmälleen tukea ja vastustaa vastakkaista tietoutta. Havaitsija voi myös lähteä hakemaan sosiaalista tukea ufoharrastajien joukosta kokemuksensa vahvistamiseksi. Nämä vahvistavat oletetun ufoilmiön ottamista vakavasti ja tämän vakavasti ottamisen säilymistä. Tuen tarve on erityisen voimakas, jos uskomuksen perumisesta aiheutuu kova "hinta". Skeptisesti suhtautuneelle sen myöntäminen, että hänen havaintonsa oli sittenkin erehdys, saattaa tuntua nololta tai ahdistavalta tai tuntua jopa vihjaavan, että hänen todellisuudentajunsa on tai oli puutteellinen. Uskomusta voi siten olla hankala perua. Tämän tyyppinen psyykkinen prosessi koskee enemmän tai vähemmän kaikkia, jotka eivät ole jo ennen ufohavaintoaan aivan vakuuttuneita ufojen olemassaolosta.

Lopuksi

Ulkosalla syntyvistä ufohavainnoista valtaosa on tavallisten ihmisten tekemiä virhetulkintoja tunnetuista kohteista. Taivaalla näkyy helposti ufomaisia, kulttuurisen ufomallimme mukaisia kohteita, joita silminnäkijät eivät useinkaan tunnista tavanomaisiksi ilmiöiksi. Tunnistamattomuus ja ufomaisuus johtuvat katsotuista kohteista, erilaisia havaintokohteita koskevasta tiedon puutteesta, huonoista havainto-olosuhteista ja havaintopsykologisista tekijöistä.

Tulkinnan todellisesta ufosta voidaan olettaa vahvistuvan tiettyjen havaintotilanteessa vaikuttavien toisiinsa yhdistyvien tiedostamattomien tekijöiden johdosta. Ufon käsitteellä ja ufouskomuksilla vaikuttaa olevan merkittävä psykologinen vetovoima. Ufo on sopivasti intuitionvastainen, luonnostaan ihmismieltä kiehtova ja myös erityisellä tavallaan huomattavan vetoava käsite. Se tausta on osin vanhoissa uskontoperinteissä, ja siihen sisältyy uskonnollis-filosofista syvyyttä. Ufon käsite on ladattu avaruusfantasioiden merkitysulottuvuuksilla, ja toisaalta se toimii modernin ihmisen eksistentiaalisena työvälineenä symboloidessaan populaaria avaruutta. Ufouskomuksiin liittyy punoksiinsa kietova ja mielikuvitusta väkevöittävä salaperäisyyden tuntu, kielteisiä ja pelottavia sisältöjä sekä

tietynlainen järkevyyden aura. Oletettavasti suurin osa ufohavaitsijoista on myös jonkinasteisesti avoimia ufojen todellisuutta kohtaan. Ufouskomusten kiinnostavuus saattaa lisäksi erilaisten tapahtumien vuoksi joskus joksikin ajaksi korostua laajemmalla tai pienemmällä alueella, mikä nostaa ihmisten herkkyyttä havaita ufoja. Havaintotilanteessa esiintyy myös konkreettisempia seikkoja, joilla on taipumus vahvistaa ufotulkintaa. Näitä ovat ihmisen alttius luottaa omaan havaintoon, tapahtuman yllätyksellisyys, ajatus vieraan älyn kohtaamisesta ja näihin liittyvät tunnereaktiot sekä vireys- ja tarkkaavaisuuden tason alentuneisuus esimerkiksi pimeässä. Nämä heikentävät arviointikykyä.

Ryhmähavaintotapaukset, valokuvia ja videoita sisältävät havainnot sekä lähituntumakokemukset ufoista ja humanoideista ovat niin ikään useimmiten virhetulkintoja. Ryhmätapauksissa silminnäkijät altistuvat samassa havaintotilanteessa paljolti samoille virhelähteille ja havaintopsykologisille tekijöille sekä sosiaaliselle paineelle, joskus jopa pienryhmähysterialle. Lisäksi ryhmän kokemuksen todenperäisyyden epäilemisen julkituomiseen liittyvä pelko tai syyllisyys sekä epäilevän henkilön epävarmuus ja kokemus ristiriidasta saattavat kannatella kokijan tulkintaa havainnon objektiivisuudesta.

Näkö-instrumenttihavainnot ovat myös yleensä virhetulkintoja. Esimerkiksi valokuvat ja videot eivät välttämättä tuo näköhavaintoon mitään konkreettisempaa, eikä kuvan selkeästi ufon näköisestä kohteestakaan voi suoraan päätellä, että se todella on ufo.

Lähituntumissa havaitsija usein mieltää tunnetun taivaallisen kohteen lähietäisyydellä olevaksi ufoksi yöllisten havainto-olosuhteiden ja vertailukohteen puutteen vuoksi. Havaittu tavanomainen ilmiö voi myös olla lähietäisyydellä, mutta se jää huonoista havainto-olosuhteista johtuen tunnistamattomaksi ja vaikuttaa ufolta. Ufon koetut vaikutukset sekä oletetut jäljet ja kappaleet selittyvät toisiinsa liittymättömien ilmiöiden erheellisillä mielleyhtymillä. Joskus ne voivat olla virhetulkittujen ilmiöiden kuten meteorin tai pietsosähköilmiön aiheuttamia. Näyt humanoidihahmoista ovat toisinaan taivaallisten kohteiden havainnoinnissa tapahtuvia illuusioita, jotka johtuvat ilmakehän vaikutuksesta. Osa lähituntumista ja myös humanoidielämyksistä perustuu huonosti nähtyihin maan pinnalla oleviin kohteisiin. Joissakin tapauksissa on kohdattu lähietäisyydellä harvinainen, ufomaisen vaikutelman antanut luonnonilmiö, jota on jäänyt kokijalta tunnistamatta.

Skeptisiin, korkeasti koulutettuihin ja harjaantuneisiin havaitsijoihin vaikuttavat paljolti samat virhelähteet kuin muihinkin. Skeptinen asenne, jonkin alan oppineisuus tai kouliintunut havaintokyky eivät myöskään takaa oikeanlaista analyyttisyyttä ufohavaintojen osalta. Hankalan ristiriidan kokemuksen ja tuen etsimisen jälkeen alun perin skeptisenkin henkilön voi olla vaikea perua muodostunutta uskomusta ufoista.

5

Ufot ja Kristus – samoilta taivailta?

Aleksi Leppänen

Kristinusko on yli kahdella miljardilla tunnustajallaan maailman suurin uskonto. Tunnustuskuntiensa moninaisuudesta huolimatta se on jäsentynyt ja yhteisöllisesti järjestäytynyt, ja läntisessä maailmassa sillä on laajasti hyväksytty ja vakiintunut asema. Kristinuskolla on valtava yhteiskunnallinen ja kulttuurinen merkitys. Maailmanlaajuisesti valtaosa ihmisistä ymmärtää maailmankaikkeuden ja elämän peruspiirteet kristillisen vakaumuksen pohjalta.

Ufouskonnollisuudella, joka on paljolti kansanomaista ja organisoitumatonta, vaikuttaisi äkkiseltään olevan kovin vähän yhteistä perinteisten kristinuskon tulkintojen kanssa. Pintapuolisesti tarkasteltuna ne näyttävät edustavan tyystin erilaisia käsityksiä maailmasta. Tiukasta konservatiiviskristillisestä näkökulmasta ufoideologiaan saatetaan suhtautua torjuvasti. Ufoperinne ei tunnu tarjoavan ajatuksia, jotka sopisivat yhteen sen kanssa, miten kristinusko vastaa maailmankatsomuksellisiin kysymyksiin.

Ufoihin on kristillisestä näkökulmasta suhtauduttu pahojen voimien ilmentymänäkin. Ufokertomuksiin yhdistyy ylipäänsä pelkoa ja epäluuloa. Ajatukset vaikka siitä, kuinka humanoidit hyödyntävät ihmiskuntaa tekemällä jonkinlaisen valtavan ihmiskokeen tai hallitsevat ihmisiä heidän tietämättään, herättävät monissa vähintäänkin epämukavuutta, sillä ihmiselle on ominaista suhtautua tuntemattomaan varauksellisesti. Toisaalta myös ufoperinteessä on suhtauduttu kristinuskon oppeihin jokseenkin karsaasti. Kristinuskon kosmosta koskevat selitysmallit voidaan esoteriaa tai tieteellisyyttä korostettaessa kokea puutteellisiksi tai kauttaaltaan paikkansa pitämättömiksi.

Kristinuskon ja ufouskomusten suhde toisiinsa on ensi silmäyksellä jännitteinen. Onko hedelmällinen dialogi oudoksutun ufouskonnollisuuden kanssa mahdollista? Onko kristinuskossa tilaa ufouskomuksille ja ymmärrystä niitä kohtaan? Nykyistä länsimaista uskonnollisuutta luonnehtivien ilmiöiden kuten maallistumisen ja uususkonnollisuuden voimistumisen valossa on kiehtovaa pohtia, voisiko vastakkainasettelun tunnusta huolimatta kristinuskolla ja ufouskonnollisuudella olla toisiaan tukevia piirteitä, lähtökohtia ja kenties jopa päämääriä.

Katsomuksia tulee vertailla niiden luovuttamattomien ominaispiirteiden perustalta. Näin kumpikin katsomus tulee tunnustetuksi sellaisena kuin se on, ilman että kumpaakaan yritetään taivuttaa toisen puoleen omien keskeisimpien piirteidensä kustannuksella. Lähtökohta on selvittää kristinuskon ja ufouskonnollisuuden olennaisimpia aineksia ja keskinäisiä eroja. Vertailua on hedelmällistä jatkaa yhtäläisyyksien ja yhteisten mahdollisuuksien tarkastelemiseen tulkiten niitä dialogin ja vastavuoroisten ainesten antamisen hengessä.

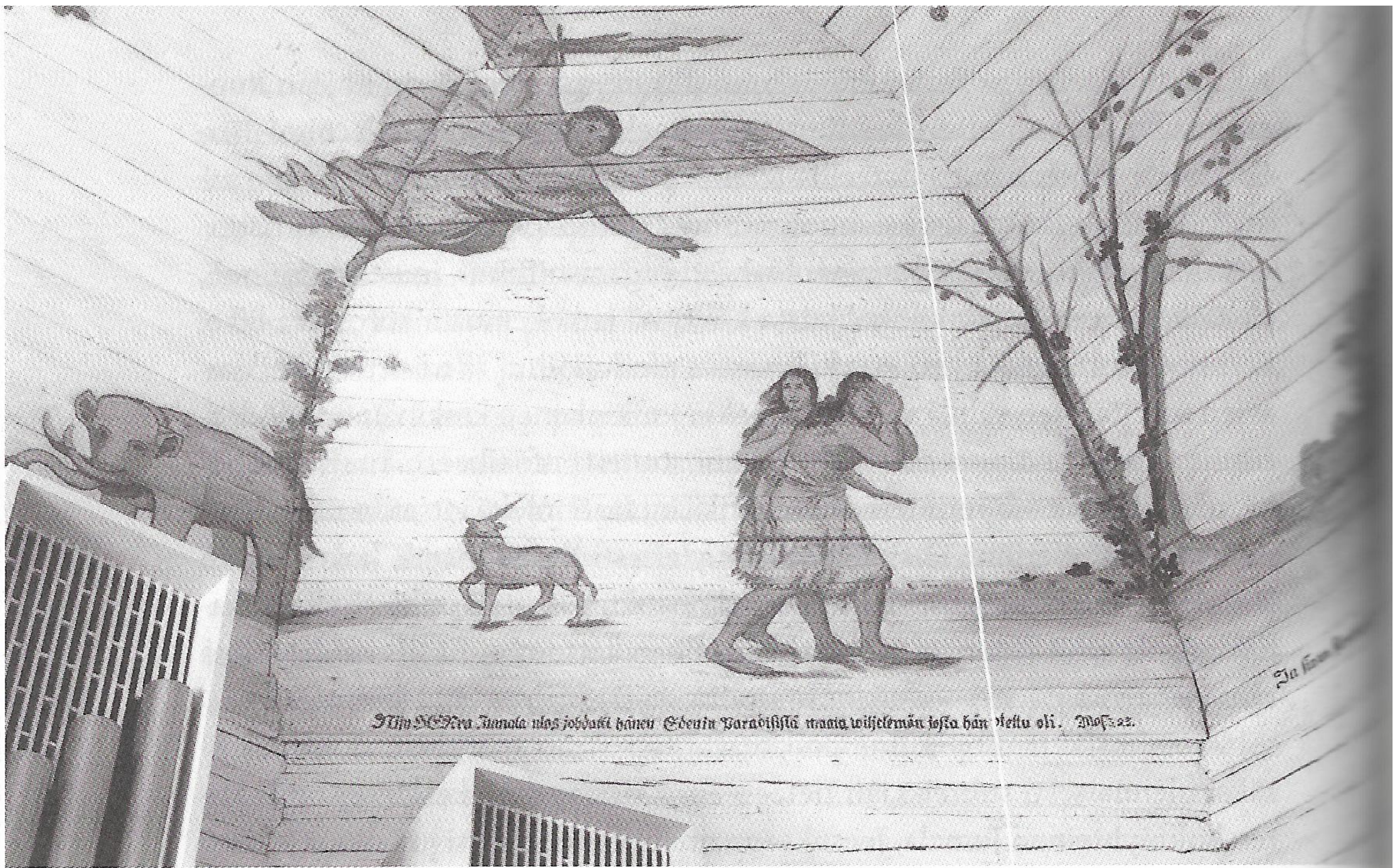
Kristinuskon ja ufoperinteen eroja

Kristinuskon oppi ja sen maailmanselityksen pohja ovat muotoutuneet pääosin Levantin ja Välimeren alueilla sikäläisten kulttuuriperinteiden ristivaikutuksessa. Oppi kehitettiin Jeesus Nasaretilaisen esittämien opetusten ympärille. Näkemykset ja kertomukset näistä opetuksista ja Jeesuksen elämästä elivät varhaisten kristittyjen yhteisöissä, joissa niiden kokonaisuus ajan mittaan muovautui: ainesta karsiutui, jalostui ja lisääntyi. Sittemmin nähtiin tärkeäksi kiinteyttää ja määritellä kristinuskon yhteinen sisällöllinen aines – toisin sanoen varhainen kirkko katsoi tarpeelliseksi muodostaa opin. Eräs syy tälle oli kristittyjen tarve määritellä suhdettaan ympäröiviin uskonnollis-kulttuurisiin ryhmiin, kun haluttiin erottautua ja kehittää oma identiteetti. Raamatun kaanon eli vakiintunut kirjoituskokonaisuus muodostettiin ja kristinuskon oppi kristallisoitiin uskontunnustuksiin. Näitä kristinuskon opillisia peruslähteitä on historiallisesti tulkittu ja yhä edelleen tulkitaan monin tavoin, erilaisia aiheita ja näkökulmia painottaen. Kristityt jakautuvat lukuisiin yhteisöihin, joissa Raamattua tulkitaan eri tavoin. Eroista huolimatta opilliset näkemykset perustuvat tiettyihin koko kristikunnan tasolla hyväksyttyihin uskonnollisiin auktoriteetteihin.

Kristinuskosta poiketen ufouskonnollisuus ammentaa sisältöjään huomattavasti nuoremmista kulttuurisista aineksista, kuten modernista länsimaisesta esoteriasta ja tieteellis-teknologisista elementeistä. Se ei ole samalla tavalla selkeärajaiseksi muotoutunut traditiokokonaisuus kuin kristinusko vaan kulttimainen perinne: löyhästi organisoitunut, joustavarajainen, yksilökeskeinen ja henkilökohtaista käsitystä ja kokemusta korostava liike. Perinteen kannattajia yhdistää kiinnostus ufoilmiöihin, ja toisistaan poikkeavien suuntausten välillä vallitsee ainakin jonkinlainen keskinäinen solidaarisuus. Toisaalta monet voivat olla kiinnostuneita ufoaiheesta mutteivät halua identifioitua ufoperinteeseen mitenkään, saati mieltää itseään ufouskonnollisiksi. Ufoperinne ei sisällä mitään yleisesti hyväksyttyjä, koko kentän kattavia pyhiä kirjoituksia tai muita uskonauktoriteetteja, eikä se alun alkaenkaan ole ollut yhtenäinen ja tarkkarajainen katsomus. Ei siis voida puhua samalla tavoin jäsentyneestä uskonnollisesta traditiosta kuin kristinusko.

Kristinusko ja ufoperinne poikkeavat toisistaan syntyhistorioidensa lisäksi olennaisesti suhteissaan tieteeseen. Kristinuskon keskeiset opit, kuten kolmiyhteinen Jumala, Jeesuksen samanaikainen täysi jumaluus ja täysi ihmisyys tai ristillä tapahtunut lunastus, eivät ole asioita, joita pyrittäisiin perustelemaan tieteellisesti. Ufouskonnollisuuteen liittyy sen sijaan hyvin voimakas pyrkimys identifioitua tieteelliseen ajatteluun ja olla näin järjellisesti uskottavaa. Järkiperusteita käytetään oikeuttamaan ufouskomusten asemaa ja vakiinnuttamaan niitä osaksi nykyaikaista tiedepohjaista maailmankäsitystä. Ufotraditiosta käsin kristinusko saattaa vaikuttaa epäuskottavalta maailmanselitysmallilta. Kristinuskon tapa määrittää itseään uskontunnustusten ja muiden kanonisointien avulla ja toisaalta ufoperinteen tieteellisyyden korostus ja halu työntää ilmeistä uskonnollisuutta loitommas tuottaa jännitteen katsomusten välille.

Vaikka kristinuskon ydinoppeja ei pyritä oikeuttamaan tieteellisesti, kristinusko on kuitenkin laajasti lyönyt kättä tieteen kanssa. Harvan – jos kenenkään – maailmankatsomus rakentuu nykyään yksin uskonnollisten käsitysten varaan. Tieteestä on tullut vakiintunut osa kulttuuria, ja sen näkökulmat läpäisevät lähes kaikki elämänalueet. Uskonto ja tiede kietoutuvat jollakin tavalla yhteen miltei kenen tahansa katsomuksessa. Yleensä länsimaisissa kristinuskon tulkinnoissa pyritään sopusointuun ja rauhaisaan rinnakkaiseloon tieteen kanssa. Tällöin puhutaan tietysti normaalitieteestä eli vakiintuneesta tieteellisestä todellisuuskäsityksestä sekä siihen sopivista havainnoista ja teorioista.

Kuva 7. Aadam ja Eeva karkotetaan Eedenin puutarhasta. Michael Toppeliuksen seinämaalaus Haukiputaan kirkossa (1774–1779).

Usein ristiriidat Raamatun ja luonnontieteen välillä pyritään sovittelemaan. On esimerkiksi mahdollista käsittää Raamattu inhimillisen, vaikkakin Jumalan inspiroiman työn tulokseksi, ei siis sellaisenaan täysin Jumalasta peräisin olevaksi. Tällainen Raamatun historiallisen rakentumisen hyväksyvä suhtautuminen on eurooppalaisessa protestanttisessa perinteessä tavallinen, ja se mahdollistaa siinä ilmenevän jumalallisen ilmoituksen ja tieteen rinnakkaiselon.[25]

Esimerkiksi Vanhan testamentin luomiskertomuksen luonnontieteelliset puutteet, kuten sen maakeskeisyys, eivät muodosta ristiriitaa ilmoituksen ja tieteen välille. Kertomus kuvaa, kuinka ihmisen silloin tuntema maailma sai muodon ja elämän, joka huipentui ihmiseen. Näin se ei ota – eikä voikaan ottaa – kantaa siihen, mitä taivaankannen takana tai vesimassojen toisella puolen mahdollisesti on. Kristinopin mukaan Jumala loi koko maailmankaikkeuden, mutta luomiskertomus ei kuvaa sitä tieteellisen täsmäl-

lisesti inhimillisten puutteiden vuoksi. Silloin, kun kertomus sai sisältönsä, ei tiedetty, että aurinkokuntia ja planeettoja on lukemattomia ja että elämää voisi olla muuallakin. Ihmisillä ei ollut käytössään tieteen mekanismeja ja välineitä, joiden avulla kaikkeudesta olisi saatu tietoa. Kuitenkin, kun kristinuskon mukaan Jumala yksin on kaikkivoipa, ei mikään muu voima ole voinut saada aikaan maapallon ulkopuolisia maailmankaikkeuden rakenteita. Jumalan on täytynyt luoda myös ne – koko kaikkeus.

Näin luomiskertomuksen luonnontieteellisen puutteellisuuden ei tarvitse katsoa todistavan Jumalan kaikkivoipaisuutta vastaan vaan pikemminkin ihmisen tiedollisen vajavaisuuden puolesta. Ihminen saavuttaa tieteen kehityksen avulla tietoa kaikkeudesta hiljalleen, ja luomiskertomuksen muotoutumisen aikaan tuota tietoa ei vielä ollut mahdollista hankkia. Luomiskertomuksen merkitys ei näin tulkittuna tyhjene epätarkkuuteen tai ohueen tietoon. Pikemminkin se sisältää monelle kristitylle merkitystietoa, joka poikkeaa luonnontieteellisen tiedon olemuksesta.

Ufotradition sisällä etenkin ufokontaktiliike suhtautuu liberaaleista länsimaisista kristinuskon tulkinnoista poiketen normaalitieteeseen torjuvasti, vaikka omanlaista, esoteerista tulkintaa tieteestä korostetaan näkyvästi. Esimerkiksi tieteelliset päätelmät, joiden mukaan ufojen olemassaoloa ei ole todettu, jätetään huomiotta leimaamalla ne usein salaliiton korruptoimiksi. Ajatus on, että suurelta yleisöltä järjestelmällisesti pimitetään ufojen olemassaolon ja vaikutuksen todistavaa tietoa. Tällaisen argumentaation avulla voidaan suojautua virheellisten oletusten stigmalta; ufot ovat tosiasia, mutta tämä salataan. Vastaavanlainen salaliittoteoreettinen vivahde kuuluu melko yleisesti koko ufoperinteeseen.

Voidaan sanoa, että sekä kristinusko että ufokontaktiliike suhtautuvat tieteeseen kaksijakoisesti mutta keskenään eriävin tavoin. Kristinuskon opit perustuvat uskoon ja ilmoitukseen, mutta usein niiden myös tulkitaan mukailevan normaalitieteellisiä faktoja. Ufokontaktiliike korostaa tieteellistä ajattelua mutta esoteerisena projektina ja hakien samalla tukea sopivista normaalitieteellis-teknologisista keksinnöistä. Liikettä vastaan asettuvat tieteen tulokset julistetaan merkityksettömiksi ja arvostellaan vallitsevaa tieteellistä paradigmaa.

Tiedesuhteidensa erojen lisäksi kristittyjen ja ufoperinteen kannattajien suhtautuminen uskonnollisuuteensa poikkeaa toisistaan. Kristityt hyväksyvät kristinuskon mieltämisen uskonnoksi ja sen harjoittamisen luokittelemisen uskonnollisuudeksi. Usein he kuvailevat itseään tai ovat valmiita

tulemaan kuvailluiksi uskonnollisina, hengellisinä tai henkisinä ihmisinä. Kuitenkaan kristityille, kuten muillekaan, ei ole selkeää, missä uskonnon ja kulttuurin raja kulkee. Monelle kristitylle onkin varmasti mielekkäämpää lähestyä uskonnollisuuttaan elämäntavan kuin uskonnon kategorian avulla. Ylipäänsä uskonto on hankalasti määriteltävissä, ja rajankäynti uskonnon ja kulttuurin välillä on paitsi elettynä todellisuutena myös aihetta käsitteellisesti tarkasteltaessa vaikeaa.

Ufoihin uskojat puolestaan eivät useinkaan tunnustaudu ufouskonnon kannattajiksi eivätkä halua mieltää ufokiinnostustaan uskonnolliseksi. Koska ufoperinteeseen liittyy kuitenkin paljon uskonnollisiksi ymmärrettäviä piirteitä, ulkopuolisesta näkökulmasta uskonto-käsitteen käyttäminen ufoperinteen kentästä on perusteltavissa. Tosin tällöinkin on muistettava, että uskonto käsitteenä on vaikea määritellä.

Luominen, synti ja pelastus

Kristinuskon maailmanselitys perustuu siihen, että Jumala on tarkoituksellisesti luonut kaikkeuden. Luomiskertomus kuvaa, kuinka maailma sai alkunsa ja muotonsa Jumalan työn tuloksena. Ennen kuin mitään oli luotu, oli kuitenkin Jumala. Tämä ilmaisee Jumalan ja maailman keskinäisen hierarkiasuhteen: Jumala on ensimmäinen, luomaton ja ikuinen, ja maailma puolestaan on Jumalan luoma ja siten Jumalasta riippuvainen. Kertomuksessa kuvataan seitsemän päivän jakso, jonka viimeisenä päivänä Jumala lepäsi ensimmäisten kuuden päivän luomistyöstään. Luominen toteutui tietyssä järjestyksessä. Jumala loi maailmaan taivaankannen, joka erottaa vedet kannen ala- ja yläpuolella. Hän loi auringon ja kuun, joiden vaikutus vuorottelee. Kun puitteet elämälle olivat valmiit, Jumala loi kaikki elämänmuodot, joista aivan lopuksi ihmisen. Kristinuskon keskeinen näkemys on, että ihminen on luotu Jumalan kuvaksi ja sikäli ihmisessä on jotain Jumalan kaltaista. Kaikista elämänmuodoista juuri ihmisellä on luomakunnassa erityinen asema.

Ufokontaktiliikkeessä ajatellaan usein samaan tapaan, että korkeampi taho on luonut maailman ja ihmisen. Toisaalta toisin kuin tavanomaisten kristinuskon tulkintojen mukaan, maailman katsotaan olevan osa panteistista, kaikkiallista jumaluutta. Ihminen käsitetään tyypillisesti avaruusolentojen luomukseksi tai kokeiluksi, jolle on annettu vapaa tahto. Ihminen on

avaruusmuukalaisten kuva sikäli, että olentojen esitetään hyödyntäneen omaa geneettistä materiaaliaan ihmistä luotaessa.

Kristillisessä maailmanselityksessä katsotaan, että täydellisen Jumalan luomana kaikki luotu on hyvää ja että maailma on perusolemukseltaan hyvä. Tästä huolimatta elämään väistämättä sisältyy kärsimystä. Ristiriidasta nousee kysymys kärsimyksen merkityksestä: miksi täydellinen Jumala sallii kärsimyksen? Tämä teodikean ongelmaksi nimetty kysymys näyttäisi jäävän vaille tyhjentävää vastausta. Eräs kristinuskon tulokulma kärsimyksen tematiikkaan löytyy syntiinlankeemuskertomuksesta, jossa mytologisessa muodossa tehdään tiettäväksi ihmiskunnan henkinen turmeltuminen.

Syntiinlankeemuskertomuksessa ihminen päättää poiketa Jumalan tahdosta syömällä kiellettyä hyvän ja pahan tiedon puun hedelmää. Kristillisessä kielenkäytössä poikkeamiseen Jumalan tahdosta viitataan termillä synti. Kristillisen näkemyksen mukaan ihminen on olemuksellisesti syntiin taipuvainen, ja kansanomaisessa kielenkäytössä synti usein jollain tavalla rinnastuu toimimiseen moraalinvastaisesti. Teologisena käsitteenä se ei kuitenkaan ensisijaisesti määrity moraalinvastaisuutena vaan Jumalasta vieraantumisena. Pikemminkin synti kuvaa ihmiselle tyypillistä itsekkään näköalattomuuden perusasennetta, joka johtaa kärsimystä aiheuttavaan toimintaan.

Syntiin vivahtavia käsityksiä on löydettävissä myös ufoperinteestä. Ufokontaktiliikkeessä ilmenee olettamus, jonka mukaan ihmiskunta on jollain tavalla turmeltunut ja kyvytön elämään rauhanomaisesti. Ihmiskunnan turmeltuneisuutta ja sen syitä ei välttämättä kuitenkaan ruodita sen kummemmin. Tavallisesti tyydytään näkemykseen, että ihminen on toistaiseksi henkisesti kehittymätön ja aggressiivinen laji, jonka yhteys korkeimpaan ei vielä ole kovin hyvä.

Pelastus on kristinuskon teemoista keskeisin. On jopa muotoiltavissa, että kristinusko on olennaisemmin pelastuksesta ja sen mahdollisuudesta kertova traditio kuin maailmanselitysmalli. Kristinuskon draaman kaari tähtää alusta alkaen pelastukseen, joka on vastaus syntiin. Kristillisen pelastushistorian mukaan Jumala lähetti poikansa Jeesuksen maailmaan elämään ihmisten keskuudessa, jotta syntiin langennut ihmiskunta oppisi jälleen Jeesuksen kautta tuntemaan Jumalan. Jeesuksen rooli avautuu eräänlaisena välittäjänä Jumalan ja ihmiskunnan välillä. Hän kuoli ihmiskunnan puolesta, jonka myötä ihmisten syntisyys sovitettiin. Jumala ilmoittaa

itsensä ihmiskunnalle Jeesuksessa. Jeesuksessa hän myös tarjoaa ihmisille pelastuksen synnin ongelmasta. Kristuksen sovitustyön lisäksi kristinuskon tulkinnoissa voidaan vaihtelevasti painottaa eskatologiaa, jonka avulla hahmotellaan turmeltuneen maailman viimeisten vaiheiden tapahtumia.

Ufokontaktiliikkeessä esiintyy verrattain samantyyppisiä käsityksiä pelastuksen teemassa. Perustavan turmeltuneisuuden kokemuksesta nousee esiin toivo paremmasta maailmasta ja harmonisesti toimivasta ihmiskunnasta. Käsityksiin liittyy ajatuskulkuja, joiden mukaan avaruusolennot tarkkailevat ihmiskuntaa ja sen kehityksen suuntaa mahdollisesti ohjaillen sitä jonkin verran. Lisäksi esitetään, että vieraan elämänmuodon on tietyssä kriittisessä vaiheessa puututtava ihmiskunnan kärsimystä aiheuttavaan elämäntapaan. Avaruusolennot tulisivat pelastamaan ainakin osan ihmiskunnasta häilyvältä hävitykseltä. Ne koetaan siis odotettuina pelastajina, jotka toimillaan kääntävät maailman tuhoutumiskehityksen suunnan.

Näin ajatus siitä, että ihmiskunta tarvitsee ihmisyyden rajoitteet ylittävän taivaallisen pelastajan, ilmenee molemmissa katsomuksissa – avaruusolennot vertautuvat pelastajina Kristukseen. Ihmiskunnan historian lopun aikojen ja uuden maailmanjärjestyksen toteutumisen idea on itse asiassa yleinen, ja se toistuu useissa katsomusperinteissä ja mytologioissa. Ihmisen tarvetta pohtia maailman tulevaisuutta ja paremman elämänlaadun mahdollisuutta on sanallistettu monin eri tavoin.

Kristus käsitetään teologisesti yhtäältä täysin ihmiseksi ja toisaalta tosi Jumalaksi. Tämän kaksiluonto-opin mukaan Kristus on samaan aikaan yksi ihmisistä kaikkine inhimillisine piirteineen, tunteineen ja tarpeineen sekä kaikkivoipa Jumala. Hän ei ole erillinen jumaluus vaan samaa olemusta Jumalan kanssa. Samalla hän oli kuitenkin ihmisten kanssa eläessään yhtä paljon ihminen kuin kuka tahansa muu.

Samankaltainen idea kahta luontoa olevista olennoista esiintyy ufokontaktiliikkeessä ihmisten ja avaruusolentojen välisten hybridien muodossa. Vaikka ufosieppaukset vaikuttavat hämmentävältä ja pelottavalta ajatukselta, niitä on luonnehdittu myös myötätunnon pohjavireellä. Humanoidien on koettu tavoittelevan henkistä yhteyttä siepattuun ja muuhun ihmiskuntaan. Ne ovat huomattavan älykkäitä edistyksellisine teknologioineen, kyvyiltään jotain aivan muuta kuin ihmiset – kuin jumalallisia olentoja. Sieppauskertomuksissa humanoidit tuottavat hybridejä, geneettisiä humanoidin ja ihmisen välimuotoja, jalostaakseen ihmiskuntaa. Toisaalta

myös moni siepattu ja kontaktihenkilö kokee itsensä osin avaruusolennoksi – kaksoisidentiteetin kantajaksi sekä ihmisenä että humanoidina. He tuntevat usein, että heidän todellinen kotinsa on avaruuskansan luona.

Vanhan testamentin kertomukset Jumalan tahtoa julistavista profeetoista sisältyvät kristinuskon perinteeseen. Esimerkiksi profeetta Hesekiel sai Jumalalta tehtävän välittää tämän tahdonilmaus Israelin kansalle. Jumala ilmestyi hänelle tulta ja loistetta sädehtivässä hehkussa neljänä erikoisena hahmona. Profeettojen tavoin ufokontaktihenkilöt ja usein siepatutkin tuntevat itsensä jollakin tavalla erityisiksi. Kokemustensa myötä heille kehittyy itseymmärrys profeetallisesta roolistaan, jossa he käyttävät kokemuksiaan ja niistä ammennettua tietoa edistämään ihmiskunnan tietoisuutta. He mieltävät avaruusolentojen valinneen heidät kosmisen sanomansa välittäjiksi. Viestien mukaan rakkaus on olennaista. Niissä ilmaistaan ihmisiä koskevan henkisen kehityksen pelastussuunnitelman olemassaolo, vaikka myös apokalyptisiä aikoja ennustetaan mahdollisiksi.

Kristinuskon enkelit kuvataan taiteessa perinteisesti ihmishahmoisina siivekkäinä olentoina. Raamatun kertomuksissa enkelit ilmestyvät usein yllättäen ja saattavat havaitsijansa hämmennyksen valtaan. Kristinuskossa on oma enkeliperinteensä, mutta enkelit ovat myös suodattuneet kristinuskosta jossain määrin erilliseksi kulttuuriseksi elementiksi. Enkelit ovatkin esillä myös kokemuksellisella tasolla: monet kertovat kohdanneensa enkeleitä, jotkut puolestaan kokevat suojelusenkelin läsnäolon elämässään. Raamatun kertomusten kuvaama ennalta arvaamattomuus toistuu myös enkeleitä kohdanneiden ihmisten kokemuksissa. Kristinuskossa enkelit ovat Jumalan sanansaattajia, jotka välittävät Jumalan tahdonilmauksia luomakunnalle. Enkeleillä on usein kerrottavanaan jotain merkityksellistä, täysin uutta tietoa niille, joille he ilmestyvät. Esimerkiksi arkkienkeli Gabriel ilmestyi Raamatun mukaan Neitsyt Marialle ilmoittamaan, että tämä tulee synnyttämään Jeesuksen.

Vastaavanlaista yllätyksellisyyttä ja tuonpuoleisuutta on löydettävissä ufoperinteeseen sisältyvistä ufokokemuksista. Ne ovat usein ennalta arvaamattomia, jolloin kokija havaitsee hänelle selkeästi näyttäytyvän ufon täysin yllättäen. Vastaavasti kokijan havaintokenttään saattaa ilmestyä humanoidi ilman, että tästä tulisi minkäänlaista ennakkoaavistusta. Olennot kuvataan monesti enkelimäisinä valohahmoina. Myös tiedonvälityksen aspekti on usein läsnä. Humanoidit saattavat käyttäytyä kuin myötätuntoiset, varjelevat suojelusenkelit. Eräissä kertomuksissa humanoidin on

koettu suojelevan ja auttavan kokijaa uhkaavassa tilanteessa. Samoin ufoja kohtaavat kokevat ufokokemusten yhteydessä yllättävän usein myönteisiä tunteita, kuten kiintymystä ja onnellisuutta.

Taivaaseen liittyvä tematiikka on sekä kristinuskossa että ufoperinteessä tärkeä. Kristinuskon kielellä puhutaan taivasten valtakunnasta, millä alun perin on ilmaistu Jumalan valtaa. Taivasten valtakunta on Jumalan vaikuttamisen tila. Taivasta on hahmoteltu myös tuonpuoleiseksi, kuolemanjälkeisen olemisen tilaksi, jossa vainajien sielut elävät Jumalan yhteydessä paratiisinomaisissa olosuhteissa. Taiteessa ja populaarikulttuurissa "Jumalan taivasta" on kuvattu "luonnon taivaan" elementein, ja kuva hattarapilvien muodostamasta taivaanisän olinpaikasta on tuttu. Myös ufoperinteessä taivas on olennainen elementti. Mystiset ufot liikehtivät taivaalla ja humanoidit ilmestyvät taivaalta tuomaan sanomaansa ja vievät yhteyshenkilöitään ylös kohti taivasta, avaruuden ihmeisiin. Humanoidien ideaali, paratiisimainen yhteiskunta sijaitsee avaruudessa tai maailmankaikkeuden näkymättömillä tasoilla.

Perimmäinen merkitys

Kristinuskon ja ufouskonnollisuuden tietyt ideologiset, kristinuskon tapauksessa myös opilliset peruspiirteet ovat pitkälti muodostaneet pohjan, jolta näitä maailmankatsomuksia on ollut valaisevaa tarkastella. Intuitiivisesti on sopivaa vertailla katsomuksia asettamalla maailmaa kuvaavia ideologisia ilmaisuja ja opillisia muotoiluja rinnakkain. Niitä voidaan peilata toisiinsa ja tulkita löydettyjä eroja ja samankaltaisuuksia. Toisaalta katsomukset ovat myös aina kouriintuntuvasti esillä niihin sitoutuneiden ihmisten käytännön elämissä, joten olisi harhaanjohtavaa tarkastella niitä ainoastaan ideologioina. Katsomusten kokemuksellinen puoli on olennainen ja ansaitsee huomiota. Ihmisten kokemukset ovat universaalisti samankaltaisia ja samastuttavia. Siten aiheen lähestyminen kokemuksellisuuden kautta voi tarjota sovittelevan näkökulman.

Maailmanselitysmallien ja kokemuksellisuuden välisen suhteen tarkastelu jäsentää katsomusten ideologisen olemuksen suhdetta käytännön elämään. Suhde on kaksisuuntainen: yhtäältä tunteellisesti latautuneet kokemukset vaikuttavat paljon ihmisen maailmankuvan muodostumiseen, ja toisaalta näitä kokemuksia sanallistetaan kulttuurisesti muotoutuneiden maailmankatsomusten kielillä. Suuret kysymykset elämän rajallisuudesta ja

kärsimyksestä kiehtovat ihmisiä ajasta aikaan, ja varmasti jokainen jossain muodossa kysyy nämä kysymykset omassa elämässään.

Uskontojen ja muiden katsomusten keskeinen tehtävä on lisätä elämään merkityksellisyyttä niin opillisten ja maailmankuvallisten kuin yhteisöllisten ja rituaalisten sisältöjensä välityksellä. Katsomuksen tapa selittää elämää ja hakea vastauksia suuriin kysymyksiin tarjoaa siitä ammentavalle oivalluksen, ymmärryksen ja täyttymyksen elämyksiä. Parhaimmillaan maailmanselitykseen nojautuminen antaa monelle elämänalueelle ulottuvaa mielekkyyttä ja ohjaa pois eksistentiaalisen hämmennyksen ääreltä.

Kristinusko pyrkii omalla tavallaan etsimään vastauksia elämän ja ihmisenä olemisen ongelmiin. Se ohjaa ihmistä läheiseen suhteeseen korkeimman kanssa. Suhteen punomiseen tarjotaan väylä Kristuksen kautta. Kristinuskon taustalla vaikuttava perusteesi on, että liittyminen Jumalan välittömään läheisyyteen ja eläminen siitä käsin tekee elämästä kestävää ja merkityksellistä. Näin se osoittaa uloskäynnin eksistentiaalisen eksyneisyyden kokemuksesta. Maailmankaikkeus ei ole satunnainen ilmiö, jossa ihminen säntäilee pelokkaana, vaan tarkoituksellinen ja kaunis kokonaisuus, johon ihmisellä on ilo osallistua.

Kristityn elämässä uskon konkretisoituminen kokemuksellisuudeksi (ja toisin päin) ilmenee monin tavoin. Merkityksellisiä kokemuksia voivat olla erilaiset uskonnonharjoittamiseen liittyvät tapahtumat, kuten ehtoollisen nauttiminen, yhteiset hartaushetket tai hengellisten laulujen laulaminen. Suurta yksilöllisyyden ylittävää, jopa transsendenttista merkityksellisyyttä voi löytyä kristilliseen kieleen ja kuvastoon puetuista elämäntapahtumista, kuten kasteesta, avioliittoon vihkimisestä ja hautaan siunaamisesta. Tärkeän osan kokemuksista muodostaa elämänkysymyksiin jaetusta näkökulmasta vastauksia etsivien yhteisöllisyys. Monelle on tärkeää kokea kuuluvansa yhteisöön, ja monelle kirkko tarjoaa tällaisen alustan.

Kristinuskon kokemuksellinen aspekti ei pelkisty ainoastaan yhteisöllisyyteen. Sen lisäksi turvallisuudentunne nousee merkittäväksi kristinuskon tarjoamaksi kokemusulottuvuudeksi. Monet kristityt kokevat – kaikesta huolimatta – elävänsä maailmassa turvassa luottamalla Jumalan huolenpitoon, rakkauteen ja armoon. Kristillisessä kielenkäytössä turva on elementtinä tavallinen. Monet kristilliset ilmaisut liikkuvat "Jumalaan turvaamisen" tematiikan ympärillä. Joillekin suojelusenkelit toimivat huolenpidon ja turvallisuuden lähteinä. Usko antaa elämään pysyvyyttä korostavan perspektiivin, jolla uskova voi ylittää muutoksenalaisen maailman

herättämän tempoilevan epävarmuuden. Voikin sanoa, että jonkinlainen kristinuskon tavoite on herättää meidät ihmiset kokemaan, että olemme *jo* turvassa, joten voimme toimia toistemme hyväksi itsekkäät lähtökohtamme ylittäen.

Kolmas keskeinen kokemisen ulottuvuus kristinuskossa on pyhän kokeminen. Pyhää aistitaan monenlaisissa tilanteissa ja monin tavoin. Jollain tavalla pyhän kokemus palautuu haltioitumiseen Jumalan kaikivoipaisuuden edessä – tarkoituksellisuuden voimakkaaseen kokemiseen. Pyhyyden kokemisen sanallistaminen on vaikeaa, sillä siihen voi liittyä äärettömyyttä koskevia oivalluksia. Usein kokemus on tunnetasolla liikuttava. Siihen voi sisältyä aavistus omasta paikasta kaikkeudessa, kokemus siitä, että "kaikki on juuri kuten pitääkin". Pyhän kokemisessa voivat limittyä toisiinsa itsensä kokeminen pieneksi Jumalan edessä ja kokemus rajattomasta suuruudesta, joka juontuu kaikkeuden olemuksellisen ykseyden kokemisesta.

Eriteltäessä kristinuskon suhdetta tieteeseen on todettu, ettei – näkökulmasta riippuen – kristillisen maailmanselityksen ristiriitaisuus luonnontieteellisen kanssa tee sitä maailmanselityksenä kelvottomaksi. Tieteen ja kristinuskon voidaan katsoa ilmentävän erilaisia tiedon lajeja. Luonnontiede on itseään korjaava järjestelmä, jonka tehtävä on tulkita maailman rakennetta objektiivisuutta tavoitellen. Kristinuskolle ei osoiteta samaa tehtävää. Yleisemminkään uskonnon alueella kyse ei ole ulkokohtaisesta totuusarvosta vaan merkitystiedosta – ihmisten ohjaamisesta merkityksellisempään ja mielekkäämpään elämään. Myös ufouskonnollisuudelle annetaan tämä tehtävä, vaikka sitä monesti pyritään identifioimaan tieteeseen. Millaisia aineksia ufouskosta löytyy ohjamaan ihmistä merkityksellisyyden äärelle?

Kristillisestä näkökulmasta ufoideologiat saattavat näyttää jättävän vastaamatta kysymyksiin elämän merkityksellisyydestä. Näin koettuina ne tuntuvat jättävän ihmisen eksistentiaalisesti tyhjän päälle. Kristinusko on leimallisesti pelastususkonto. Sen olennainen tavoite on pelastaa uskovien sielut; tarjota jotain perustavalla tavalla vapauttavaa. Tämä tavoite on historiallisesti saanut eräänlaisen ilmauksensa kristinuskon tulkintoja enemmän ja vähemmän koskeneen eksklusivismin muodossa. Tällaisen poissulkevan tulkinnan mukaan ainoastaan usko Kristukseen tuo pelastuksen. Tästä näkökulmasta ufousko näyttäytyy vaihtoehtoisena tapana tarkastella kaikkeutta, mutta aineksia vapauttavaan pelastukseen siitä näyttäisi löytyvän laihasti. Laajemmin voidaan kysyä, riittääkö se päättämään eksistentiaalista neuvottomuutta.

On verrattain hankalaa pohtia ufouskonnollisuuden opillisten näkemysten antia maailmanselityksellisten kysymysten merkitystason ratkaisuun – kuten todettu, ufouskossa ei ole tiettyä yhteistä ydinoppia eikä esimerkiksi pyhää kirjaa. Ufouskomukset vaihtelevat ja painottuvat huomattavasti yksilöllisesti ja ryhmittäin. Toisille on tärkeää ufojen olemassaolon todistaminen, toiset taas ovat yhteydessä Siriuksen avaruusolentoihin. Joku on keskeisesti viehättynyt peltokuvioista tulkiten ne avaruusmuukalaisten johdatukseksi. Moni kokee olevansa siepattu ja hahmottelee todellisuutta sieppausskenaarion kontekstissa. Joillakin Roswellin ufotapaus vie kaiken vapaa-ajan, toisilla puolestaan jokin salaliittoväite tai innostuminen ufojen teknologiasta. Ufouskonnollisuudella ei ole selkeää päämäärää vastata kaikenkattavasti perimmäisiin kysymyksiin.

Ufouskomukset tarjoavat kuitenkin mahdollisuuden jäsentää näkemystä kaikkeudesta ja ihmisen asemaa siinä. Pyhyyden kokemus saattaa viritä kosmisten ulottuvuuksien pohdiskelusta. Kristillistä pyhän kokemusta vastaavasti merkityksellinen elämys nousee tällöin jostain itseä ja ihmisyyttä valtavasti suuremmasta ja selittämättömästä. Pyhyyden kokemisen kohde voi tällöin olla ihmisen ylittävä avaruusäly, joka on yhteydessä ihmisiin, ja myös osa maailmankaikkeuden ihmeellistä järjestystä. Kokemuksiin voi liittyä lohduttava oivallus, ettemme ole kylmässä kaikkeudessa yksin. Yleisesti ufouskomuksiin ja -kokemuksiin näyttää sisältyvän samanlaisia ihastuksen ja kunnioituksen tunteita kuin kristillisesti käsitettyyn pyhän elämykseen. Monilla on myönteisten tunteiden sävyttämiä ufokohtaamisia, joissa tärkeää on henkisen yhteyden kokeminen.

Ufouskonnollisuudessa, erityisesti ufokontaktiliikkeessä, turvallisuudentunne syntyy ajatuksesta, että maailma on jumalallinen ja että avaruusäly hallitsee ihmiskuntaa hyväntahtoisesti. Lisäksi ufoperinteessä esiintyneet kokemukset suojelevista humanoideista vaikuttavat samankaltaisilta tunne-elämyksiltä kuin suojelusenkelin varjelevan vaikutuksen kokeminen. Kuten todettu, avaruusolennoilla on usein enkelimäinen sanansaattajan ja suojelijan rooli.

Monenlaisten ufouskomusten piirteet ja merkitykset sekoittuvat populaareissa ufokokemuksissa ja -ajatuksissa, mutta selväpiirteisenä ufokontaktiliike on kapea-alaisempi perinne kuin populaarit (tai kansanomaiset) ufouskomukset. Usein ufot ja humanoidit pelottavat, ja ellei niitä koeta suorastaan vihamielisiksi, niin ainakin niiden koetaan suhtautuvan ihmiskunnan hyvinvointiin välinpitämättömästi. Tästä asetelmasta katsoen tur-

vallisuuden kokemusta on ufouskonnollisuudesta etsittävä syvemmältä. Ufouskonnollisuudessa turvan kokeminen liittynee joissain tapauksissa tiedollisiin tavoitteisiin: olemme ihmiskuntana turvassa *sitten, kun* meillä on riittävästi tietoa, jonka pohjalta toimia. Lisäämällä ihmisten tietoisuutta maailmankaikkeudesta, ufoilmiöstä, Maan ulkopuolisen elämän vaikutuksista ja aiheeseen liittyvästä salailusta saadaan vastauksia ihmisyyden historiaan, nykytilaan ja tulevaisuuteen. Kasvaneen tietoisuuden myötä ihmiset voivat kehittää ja omaksua uudenlaisia yhteiskunnallisia toimintamalleja, jotka edesauttavat rauhanomaista yhteiseloa Maassa ja interplanetaarisesti.

Kulttuuri- ja yhteiskuntatieteellinen näkökulma

Ufotradition ja kristinuskon välisille yhtäläisyyksille voidaan hakea syitä monista eri näkökulmista. Eräs lähestymistapa on tulkita yhteneväisyyksiä ihmisen psyykelle ominaisten toimintojen ja sisältöjen pohjalta. Psykologinen aines heijastuu yhteiseen kulttuuriin, jossa se edelleen jäsentyy ja saa vakiintuneita muotoja.

Analyyttisen psykologian kehittäjän, sveitsiläisen psykiatrin Carl Gustav Jungin (1875–1961) näkemykset tarjoavat omanlaisensa selityksen mytologisten kertomusten yhtäläisyyksille.[26] Jung hahmotteli arkkityypin käsitettä, jolla hän tarkoitti koko ihmiskunnalle yhteisiä tiedostamattomia taipumuksia eheyttäviin kokemuksiin. Niitä ilmennetään yhteisötasolla kulttuureissa, ja ne tulevat esille mitä moninaisimpien hahmojen, roolien, myyttien, unien ja symbolien välityksellä. Arkkityypit eivät sinänsä ole täysin sanallistettavissa tai tietoisesti käsitettävissä. Jungin teoria sellaisenaan on tieteellisesti kyseenalainen, koska se olettaa kollektiiviseksi alitajunnaksi kutsutun arkkityyppien ylifyysisen sijainnin tai lähteen. Teoria on kuitenkin vetoava ja tekee ihmisen myytinmuodostusta ymmärrettäväksi. Ihmisten taipumus etsiä vastauksia perimmäisiin kysymyksiin, kuten siihen, mihin kaikki päättyy, saa monessa uskonnollisessa perinteessä melko samantyyppisiä ilmauksia myytteinä. Kristinuskossa teemaa hahmotellaan eskatologian kautta.

Esimerkiksi suojelevan hengen käsite on hyvin yleinen, vaikka se eri kulttuureissa ja katsomusperinteissä esiintyy eri tavoin. Monissa traditioissa on ajatuksia suojelushengistä, joiden tehtävä on valvoa ja turvata suojattinsa elämää. Suojeltuna olemisen kokemus on ihmiselle

psykologisesti tarpeellinen. Suojelevan ja vierellä kulkevan hahmon idea voidaan tulkita sisäistetyksi perusturvallisuuden tunteeksi, joka saa erilaisia ilmenemismuotoja kokemuksen ja kulttuurin tasoilla.

Edellä on todettu, että uskontojen olennaisimpia tehtäviä on merkityksellistää elämää. Merkityksellisyys on kiinteässä yhteydessä kokemuksellisuuteen: merkityksellisyys on elettävä todeksi. Uskonnot osoittavat ja ilmaisevat merkityksiä myyttien muodossa. Ufouskonnollisuuden ja kristinuskon myyttiset aineistot poikkeavat toisistaan ulkoisilta muodoiltaan, mutta aineistot ovat samankaltaisia – silloin kun ovat – niiden osoittamien merkitysten tasolla. Esimerkiksi monet ufokontaktihenkilöt kertovat saaneensa viestin ihmisten keskinäisen rakkauden merkityksellisyydestä, joka myös kristinuskossa on keskeinen arvo. Merkitys on sama, vaikka se annetaan keskenään erilaisten kulttuuristen kuvastojen puitteissa. Yleisemminkin tietyt merkitykset ja arvot ovat universaaleja ja johtavat mahdollisesti samankaltaisiin mytologisiin merkityssisältöihin.

Länsimaiseen kulttuuriin sisältyy kärjistynytkin näkemys hyvän ja pahan vastakkainasettelusta. Kristillisen teologian lisäksi teema on vahvasti esillä länsimaisessa moraalifilosofiassa laajemminkin. Hyvän ja pahan dualismi näyttää lävistävän länsimaisen kulttuurin perusteellisesti, mikä näkyy esimerkiksi tieteisfiktiossa pahansuopien avaruusolentojen teoissa ja toimissa. Usein vieraita muukalaisia pelätään. Koska vieraita ja heidän tarkoitusperiään ei tunneta, on mahdollista, että he ovat pahantahtoisia. Näin muukalaiset ovat alttiita sille, että heihin heijastetaan olettamus pahasta.

Uskonnollisuus on viime vuosikymmeninä länsimaisessa ja eritoten protestanttisessa eurooppalaisessa viitekehyksessä muuttunut rajusti. Yhtäältä puhutaan maallistumiskehityksestä, kun yhä harvempi kokee tarpeelliseksi tyydyttää hengellisiä tarpeitaan tai kuulua hengellisiin yhteisöihin. Osallistuminen perinteiseen uskonnonharjoittamiseen, kuten Suomessa evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluminen, on vähentynyt.[27] Toisaalta on esitetty, ettei ihmisten uskonnollisuus sinänsä vähene vaan että se saa uusia muotoja. Monet kokevat, etteivät perinteiset uskonnolliset yhteisöt kuvastoineen, käsitteistöineen, tapoineen ja vaatimuksineen vastaa heidän hengelliseen kaipuuseensa. Uskonnollisuudesta, jossa kuulutaan osaksi tiettyä yhteisöä omaksuen sen maailmanselitysmallit ja noudattaen sen opetuksia, on siirrytty henkilökohtaisen henkisyyden suuntaan. Siinä ihminen valitsee itse ne kulttuuriset ainekset, joista hän muodostaa käsityksensä maailmasta ja perustotuuksista. Valmiiksi annettu maailman-

selitys ei monesta enää vaikuta uskottavalta. Uskonnollisuudesta tulee häilyvien rajojen myötä yhä monimuotoisempaa ja vaikeammin lokeroitavaa. Kristinuskolle ja ufouskomuksille tarjoutuu yhteinen kenttä yksilöllisen uskonnollisuuden rakennuspaloina.

Historiallisestikaan ei ole mitenkään poikkeuksellista, että tiettyä vakaumusta tunnustava ihminen sisällyttää maailmanselitykseensä synkretistisesti aineksia muista katsomusperinteistä. Esimerkiksi tutkittaessa kristinuskon ilmenemismuotoja hindulaisten uskontoperinteiden rinnalla Intiassa on todettu, että kristinusko on sopeutunut siellä ympäröivään kulttuuriin saaden kontekstuaalisia ilmenemismuotoja. Tämä näkyy esimerkiksi intialaisten teologien kristinuskon tulkinnoissa, jotka hyödyntävät paikallista kulttuuriviitekehystä ja uskonnollista käsitteistöä.[28] Vastaavalla tavoin ufouskonnollisuuden ja kristinuskon voidaan nähdä piirtävän toistensa päälle ja jakavan keskenään ideoita ja muita elementtejä.

Uskonnollisuuden muodonmuutos länsimaissa on kaventanut kristillisen maailmanselityksen asemaa ja tehnyt tilaa muille katsomuksille. Kulttuuri, jossa kulloisenakin aikana elämme, määrittää sen, kuinka sanallistamme kokemuksemme. Aikana, jolloin kristinusko tarjosi länsimaissa luontevimman ja kattavimman käsitteistön hahmottaa maailmaa, myös esimerkiksi tunnistamattomia taivaan ilmiöitä sanallistettiin kristillisen perinteen käsitteitä käyttäen. Sittemmin kulttuurissa on syntynyt uusia käsitekokonaisuuksia, joilla ilmiöitä voidaan luonnehtia – eräänä merkittävänä esimerkkinä ufotraditio.

Inhimillinen syvyys dialogin tavoitteena

Eksklusiivisia näkökulmia avoimemmat tulkintatavat ovat kristinuskossa mahdollisia, ja niitä sovelletaan myös käytännössä. Muut uskonnot voidaan hyväksyä tulkiten, että kaikki ne sisältävät perimmiltään saman tiedon ja tuntevat Jumalan, vaikka eri perinteissä asia ilmaistaan eri tavoin. Tällaista katsantokantaa kutsutaan pluralistiseksi. Näiden tulkintatapojen väliin sijoittuu inklusivismi. Sen mukaan kristinuskon totuus ja Kristuksen sovitustyö ilmenevät jossain määrin välillisesti myös muiden uskontojen kuin kristinuskon kautta.

Vaikka kristinusko ja ufoperinne ovat tietyiltä osin vastakkaisissa asemissa toisiinsa nähden, on todettava, että myös yhtäläisyyksiä löytyy merkittävästi. Ufotraditioon sisältyy paljon samankaltaista ainesta kuin

kristinuskon sisältöihin. Kysymykseen siitä, pyrkivätkö nämä katsomukset samaan päämäärään, on hankala vastata tyhjentävästi. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että ne ainakin jossain määrin tarjoavat samansuuntaisia selityksiä samoihin kysymyksiin. Molemmat antavat välineitä maailmankaikkeuden hahmottamiseen ja ihmisen paikantamiseen siinä. Kummallakin on ojennettavanaan kiehtovia näkemyksiä maailmankaikkeudesta ja henkistä tarttumapintaa elämän suuria mysteerejä pohtiville ihmisille. Katsomusten välisten yhteneväisyyksien tunnistaminen madaltaa kynnystä dialogille, josta parhaimmassa tapauksessa versoo uusia mahdollisuuksia hahmottaa maailmaa ja oivalluksia elämän rikastuttamiseen.

Avoin näkökulma Maan ulkopuolisen älyllisen elämän mahdollisuuteen asettaa myös kristikunnalle uudenlaisia haasteita. Ufoilmiöt ja vieras äly ovat toki tarkasti ottaen eri asioita. Ufohavaintojen on tyypillisesti epäilty viittaavan Maan ulkopuoliseen älyyn, mutta oletuksia ufojen ja humanoidien alkuperästä on monia. Tulisivatko ne kenties tulevaisuudesta tai toisista ulottuvuuksista?

Kristinopin mukaan Jumala on luonut koko kaikkeuden, jolloin hän on luonut myös muualla kuin Maassa olevan elämän, mikäli sellaista on. Kaikki elämä on lähtöisin Jumalasta ja tarkoitettu sopuisaan ja harmoniseen yhteiseloon. Siten elämänmuotojen arvottamiseen perustuva toisen lajin silmitön hyödyntäminen tai vihamielinen suhtautuminen siihen on kristinuskon näkökulmasta kyseenalaista. Elämän arvon kieltävä suhtautuminen mihin tahansa elämänmuotoihin – myös Maan ulkopuolisiin – näyttäytyy luomistyön halventamisena ja lähimmäisenrakkauden ideaalin vastaisena.

Lisäksi on huomioitu, että Maan ulkopuolisen älyn mahdollisuus asettaa kristityille velvollisuuden kosmiseen lähetystyöhön. Kristinuskon ohjenuoran mukaan evankeliumi tulee tehdä tunnetuksi kaikkialla, jossa se kyetään ottamaan vastaan. Kaikki ovat oikeutettuja pääsemään osallisiksi pelastuksesta. Historiallisesti kristinusko on ollut kaikkien kansanosien uskonto. Yhteiskunnallinen asema, sukupuoli tai kansallisuus eivät ole sulkeneet ulos kristinuskon piiristä. Miksi raja tulisi vetää lajiin? Myös ihmisälyn vertainen vieras älylaji voidaan käsittää lähetystyön kohteeksi ja pelastuksen arvoiseksi.

Kristinuskon joustavuudesta ja dialogin mahdollisuudesta länsimaista protestanttista viitekehystä laajemmin kertovat myös katolisen kirkon ja paavin julkitulot, jotka koskevat vierasta älyä. Paavi Franciscus lausui

vuonna 2014, että hän suostuisi kastamaan vieraan älyolennon, jos sellainen Vatikaaniin saapuisi.[29] Paavin eräs tarkoitus oli kenties vahvistaa toteamuksella viestiä katolisen kirkon vastaanottavaisuudesta ja suvaitsevaisuudesta, mutta huomionarvoista on, ettei hän olisi esittänyt asiaa näin, mikäli se olisi teologisesti ongelmallisesti ilmaistu. Edellä esitetyn suuntaisesti lausunto antaa ymmärtää, että paavi katsoo avaruusälyolentojen ansaitsevan mahdollisuuden pelastukseen. Kastettu otetaan kristikunnan jäseneksi, ja hän kasvaa yhteisön tuella rakkaudessa. Hän elää Jumalan yhteydessä tähän luottaen. Paavi näyttäisi ilmaisevan tunnustavansa mahdollisen Maan ulkopuolisen älyn sielulliseksi ja tarjoavan sille mahdollisuutta pelastukseen. Lausunto on linjanveto katolisen kirkon vastaanottavaisuuden ja avoimuuden puolesta. Se on myös merkittävä siten, että se luo siltaa ikivanhan kristillisen opin ja nykykulttuurin ilmiöiden välille. Kaikessa lyhykäisyydessäänkin lausunto pyrkii sovittamaan kristinuskon monesti jähmeänä pidettyä oppia nykypäivän kulttuuriseen kontekstiin.

Katsomusten vuoropuhelu yksinomaan opin ja ideologian tasolta on vaikeaa, koska opilliset muotoilut ovat luovuttamatonta katsomuksen perustaa mutteivät koko katsomus. Kokonaisvaltaisen ymmärryksen edellytykseksi nousee inhimillisen kokemuksen ymmärtäminen tunteineen, toiveineen ja pelkoineen. Uskonto ei ole uskontoa ainoastaan teoriana vaan ihmisen kokemukseen kiinteästi liittyvänä osana. Ymmärtääkseen toisen katsomusta on ymmärrettävä ihmistä – samastuttava.

Kristinuskon piiristä nousevat tavat suhtautua ufouskomuksiin saavat monenlaisia sävyjä riippuen tulkinnan esittäjän avoimuudesta ja näkökulmasta. Jos oppi asetetaan etusijalle, ne voidaan herkästi kokea uhkana omalle uskolle. Jos taas ihmisyys asetetaan etusijalle, rakentavimmillaan ne voidaan nähdä yhteisen inhimillisyyden ilmaisuina, kuten muutkin uskonnolliset tunteet. Ufouskomusten nostattama kosmoksen arvostaminen voidaan esimerkiksi inklusivistisessa hengessä mieltää jumalallisen ilmoituksen heijastumaksi. Samoin avaruusälyn hyväntahtoisessa ohjauksessa voi kuulla samoja kaikuja kuin Jumalan johdatuksen kokemisessa. Inhimillisen kokemuksen ymmärrys liudentaa katsomusten jakolinjoja.

6

Muinaisia astronautteja, ufoja ja niiden kristillisiä tulkintoja Suomessa

MARKO KANANEN

Modernin ufoilmiön katsotaan alkaneen Yhdysvalloissa vuonna 1947. Siellä muun muassa laajalti levinneen tieteisfantasiaharrastuksen on katsottu edistäneen ufologian syntymistä. Suomessakin lehdet kirjoittelivat aiheesta jo tuolloin, mutta vasta 1960-luvun loppupuolella kiinnostus ufoihin laajeni merkittävästi. Kansakunnan mieliä levisi hämmentämään ajatus ufoista, jotka yleisesti käsitettiin Maan ulkopuolisiksi aluksiksi. Osana suurta ufokiinnostusta esille nousi myös kysymys, onko maapallolla myös aiemmin ihmiskunnan historiassa käynyt muukalaisia, niin sanottuja muinaisia astronautteja tai vierailijoita (*ancient astronauts*). Joksikin aikaa nämä ajatukset valtasivat kirjamyyntitilastojen kärkipaikat ja saavuttivat mittavaa julkisuutta eri medioissa.

Suurpiirteisimmässä muodossaan teoria muinaisista astronauteista tarkoittaa uskoa, että ihmiskunnan historian aikana planeetallamme on käynyt vieraita muiden taivaankappaleiden sivilisaatioista. Olentojen esitetään olleen hyvin ihmismäisiä ja heidän teknologiansa kuvataan esimerkiksi rakettimoottoreineen vain jonkin verran meidän nykyistä teknologiaamme edistyneemmäksi. Käsityksen mukaan muinaisten astronauttien teknologia ei siis ole kovin maagista toisin kuin ufoteknologia. Astetta tiukempi versio teoriasta on näkemys, että nämä vierailijat ovat tavalla tai toisella vaikuttaneet ihmiskunnan kehitykseen. Kokonaisvaltaisimman käsityksen mukaan he ovat myös luoneet ihmisen ja ehkä koko elämän maapallolla. Todisteita näiden teorioiden tueksi on haettu uskontojen pyhistä teksteistä, legendoista ja myyteistä sekä arkeologisesta taiteesta, menneisyyden

esineistöstä, monumenteista ja raunioista. Vaikka muinaisastronauttiteoriat ovat omanlaisensa teema, ne koetaan tyypillisesti osaksi ufoilmiötä ja -tutkimusta.

On antoisaa tutkailla muinaisastronauttiteorioiden suomalaista historiaa, ufoilmiötä ja -tutkimusta laajemminkin Suomessa, niiden kristillisiä tulkintoja sekä näiden kaikkien yhteyksiä. Näkökulma juontuu ensiksikin jännitteestä, että muinaisastronauttiteoriat edustavat eräänlaista vaihtoehtoista raamatuntulkintaa, eksegeesiä. Raamattu on Suomessa ollut teorioiden yhtenä keskeisenä innoittajana ja aineistona, ja sen vaihtoehtoinen tulkintatapa on tuottanut kristillisiä reaktioita. Varsinaiset teoriat muinaisista astronauteista ja kristilliset ufonäkemykset eivät edusta ufotradition valtavirtaa eli ufohavaintojen tutkimusta ja esoteerista näkökulmaa. Toisaalta koska muinaisastronauttiteoriaa ja kristillisiä ufokäsityksiä ei voi saumattomasti erottaa suomalaisen ufoperinteen kokonaisuudesta, tarkastelen tässä myös suomalaista ufohistoriaa yleisemmin.

Von Däniken villitsee suomalaisia

Yhdysvalloissa yleisön painostus johti 1960-luvun jälkipuoliskolla tieteellisen, niin kutsutun Condonin komitean perustamiseen ufokysymyksen ratkaisemiseksi. Kuuluisa tutkimusraportti julkaistiin tammikuussa 1969. Samalla suomalainen yhteiskunta koki 1960-luvun lopulla monenlaisia mullistuksia. Uudet ajatukset ja ideat muuttivat yhteiskuntaa niin taloudellisesti, poliittisesti kuin sosiaalisestikin. Suomen suurin ufoinnostus koettiinkin vuosina 1969–1973, jolloin ufot toden teolla murtautuivat suomalaiseen mielenmaisemaan.

Ufoilmiöstä väiteltiin julkisesti, ja alan tilaisuudet keräsivät runsaasti yleisöä. Yhdistystoiminta kukoisti, ja vuonna 1962 perustetussa Interplanetistit ry:ssä oli kymmenen vuotta myöhemmin liki kahdeksansataa jäsentä. Yhdistyksessä aktiivisesti toiminut ja sen johtoon vuosiksi 1970–1972 valittu Tapani Kuningas oli vuonna 1968 perustanut eräänlaisen yhden miehen organisaation nimeltä Suomen Ufotutkimus. Se pyrki kartoittamaan ufohavaintoja ja luomaan järjestelmälliseen tutkimustoimintaan kykenevän tutkijaverkoston. Vuonna 1973 Kuningas perusti Suomen Ufotutkijat ry:n, josta kehittyi Suomen merkittävin ufoyhdistys. Lisäksi Kuningas toimi vuonna 1972 syntyneen *Ultra*-lehden päätoimittajana; ensimmäiset parisen vuotta lehteä julkaistiin nimellä *Ufoaika*. Tämä Pohjoismaiden

ensimmäinen ufolehti kirjoitti parapsykologiasta ja muusta rajatiedosta, mutta pääpaino oli ufoissa. Kuumimmillaan ufobuumi oli vuoden 1971 keväällä, jolloin ufoja nähtiin ja niistä kirjoitettiin päivittäin. Koko 1970-luvun alun ajan ufokysymys – mukaan lukien menneisyyden vierailijat – saivat jatkuvaa huomiota. Lehdet, radio ja televisio olivat huomattavan kiinnostuneita aiheesta.

Suuren ufokuumeen vuosina julkaistiin myös ufokirjallisuutta paljon enemmän kuin aikaisemmin. Osa kirjoista oli myyntimenestyksiä, ja kirjastoissa ufokirjat olivat tuolloin lainatuimpia teoksia. Julkaisemisen varsinainen korkeasuhdanne oli vuosina 1973–1974. Kahdessa vuodessa ilmestyi kahdeksantoista ufokirjaa, mikä miltei kaksinkertaisti Suomessa ilmestyneiden alan kirjojen lukumäärän. Varsinaiseksi "ufojulkaisijaksi" profiloitunut Kirjayhtymä julkaisi myös Tapani Kuninkaan hyvin menestyviä ufokirjoja, jotka käsittelivät lähinnä tuoreita suomalaisia havaintoja.

Huomattavan kohun aiheutti jo Kirjayhtymän kustantama sveitsiläisen Erich von Dänikenin (s. 1935) esikoisteos *Vieraita avaruudesta* (1968). Se oli aikaisemmin samana vuonna noussut kansainväliseksi bestselleriksi. Hotellinjohtajana toimineen von Dänikenin perusajatuksen mukaan vieras avaruuslaiva löysi Maan joskus menneisyydessä ja ryhtyi geneettisesti jalostamaan alkuihmistä. Avaruusmatkailijat varjelivat kehittämäänsä *Homo sapiensia* ja esimerkiksi siirtelivät ihmisiä mantereelta toiselle. Ihminen ei tuolloin osannut suhtautua luojiinsa muutoin kuin kunnioittamalla näitä jumalina.

Todistusaineistona väitteilleen von Däniken esittää muun muassa osmanien laivastoupseerin Piri Reisin 1500-luvun alkupuolella piirtämät hämmästyttävän tarkat maailmankartat, esihistorialliset luolamaalaukset ja Nazcan tasangon (Peru) vain ilmasta käsin näkyvät valtavat keinotekoiset kuviot. Hän vetoaa Raamatun kertomuksiin "Jumalan pojista" ja Hesekielin näystä, Egyptin pyramideihin sekä vanhoissa hindulaisissa teksteissä esiintyviin kuvauksiin jumalten lentävistä vaunuista ja palatseista eli Vimanoista. Von Däniken tuo myös esille Pääsiäissaarten suuret ja tyylitellyt ihmishahmoja esittävät kivipatsaat. Hänen kerrotaan käyttäneen kolmetoista vuotta ja 100 000 lentokilometriä tutkimuksiinsa. *Vieraita avaruudesta* vilisee kysymys- ja huutomerkkejä, joilla von Däniken pyrki provosoimaan tiedeyhteisön vastaamaan esittämäänsä haasteeseen.

Von Däniken on eniten julkisuutta saanut muinaisastronauteista kirjoittanut kirjailija. Yksin *Vieraita avaruudesta* -kirjan myötä aihe ja kirjailijan

ajatukset nousivat otsikoihin kaikkialla maailmassa. Julkisuuden vyöry oli niin suuri, että jo vuoden 1969 alussa muinaisista astronauteista kirjoittaminen koettiin jankuttamiseksi, koska aihetta oli jo käsitelty laajasti. Von Däniken on sittemmin kirjoittanut kymmeniä kirjoja, joista on suomennettu ensin kahdeksan ensimmäistä ja vuonna 1998 vielä yksi.

Kirjoja on käännetty lähes neljällekymmenelle kielelle ja niitä on myyty yli kuusikymmentä miljoonaa – Suomessakin yli 150 000. Räiskyvänä persoonana von Däniken on nostattanut paljon keskustelua. *Vieraita avaruudesta* on osoittautunut harvinaisen kestäväksi menestykseksi. Siitä otettiin uusin, kahdeksas suomenkielinen painos vielä vuonna 1993. Myös muutaman muun ulkomaisen muinaisastronauttikirjoittajan teokset on suomennettu, ja kolme suomalaistakin julkaisijaa on tarttunut aiheeseen.

Von Dänikenin esikoisteosta arvosteltiin monesta asiasta. Kuitenkaan siihen, että useimmat hänen ideoistaan oli jo esitetty paljon ennen häntä, ei juuri tuolloin kiinnitetty huomiota. Von Däniken on hallinnut julkisuutta siinä määrin, että yleisesti luullaan hänen keksineen koko muinaisastronauttiteorian. Harvoin on tuotu esiin myöskään sitä, ettei hän ole yksin kirjoittanut suurinta osaa suomennetuista kirjoistaan. Saksalainen toimittaja Wilhelm Utermann on merkittävästi muokannut von Dänikenin tekstejä ensimmäisestä teoksesta lähtien.

Kohu niin nykypäivän ufoista kuin menneisyyden vierailijoista jatkui 1970-luvulla keskeytymättä. Von Dänikenin seuraava teos oli *Takaisin tähtiin* (1970), jonka hän kirjoitti tutkintavankeudessa. Hänet tuomittiin paikallisessa oikeusistuimessa taloudenpitoon liittyvästä petoksesta, kavalluksesta ja väärennöksestä, ja vankilassa von Däniken oli marraskuusta 1968 elokuuhun 1971. *Takaisin tähtiin* on entistä spekulatiivisempaa pohdintaa, joka keskittyy biologiaan, evoluutioon ja genetiikkaan. Von Däniken toistaa ensimmäisen kirjansa teemoja Nazcasta, Intian Vimanoista, Hesekielistä ja Raamatusta yleisemminkin tuomatta kuitenkaan esiin mitään ratkaisevaa uutta. *Takaisin tähtiin* osoittautui kuitenkin myös menestykseksi. Siitä otettiin julkaisuvuotenaan neljä painosta ja viides vielä 1977.

Von Dänikeniltä ilmestyi uusi kirja *Tulimmeko tähtien takaa?* (1973) ja heti sen perään *Kaikuja avaruudesta* (1974). Ensin mainittu keskittyy fantastiseen tarinaan Ecuadorissa ja Perussa sijaitsevista luolajärjestelmistä, joissa von Däniken kertoo käyneensä. Luolista löytyivät ratkaisevat, muun muassa kullasta valmistetut todisteet ihmiskunnan kadonneesta alkuperästä. Valitettavasti luolan salaista suuaukkoa "vartioi villi intiaaniheimo",

Kuva 8. Erich von Däniken (s. 1935) kiertää yhä maailmalla puolustamassa ajatuksiaan.

eikä kuviakaan voinut ottaa, sillä salamavalo olisi voinut laukaista vaikka laser-ansan. Von Däniken kuitenkin itse pääsi näkemään nuo aarteet. Kun jokin on liian hyvää ollakseen totta, se yleensä on sitä. Saksalaiset lehdet *Stern* ja *Der Spiegel* haastattelivat von Dänikenin oppaana Ecuadorin luolissa toiminutta ja luolat alun perin löytänyttä Juan Moriczia. Tämä kertoi, ettei von Däniken ole koskaan käynyt itse pääluolissa eikä nähnyt niiden aarteita. Von Däniken taas nimenomaan sanoi itse nähneensä ja koskettaneensa kaikkea, mistä oli kirjoittanut. Myöhemmin hän myönsi värittäneensä tekstiä dramaattisemman vaikutuksen aikaansaamiseksi.

Kirjan *Kaikuja avaruudesta* (1974) alkukielinen nimi *Meine Welt in Bildern* kuvaa melko tarkasti sen sisältöä: kirjassa on niukasti tekstiä mutta 280 mustavalko- ja viisikymmentäkahdeksan värikuvaa. Von Däniken esittää vähän uusia löytöjä, mutta tällä kertaa hän oli ehkä vakuuttavampi kuin aikaisemmin esittäessään enemmän konkreettisia valokuvia pelkkien sanallisten spekulaatioiden sijaan. Ehkäpä tavallista vaikuttavamman sisältönsä takia *Kaikuja avaruudesta* otettiin kaikista von Dänikenin kirjoista mediassa myönteisimmän vastaan.

Ufokirjallisuuden vyöryssä ja von Dänikenin vanavedessä julkaistiin toki muitakin menneisyyden vierailijoita käsitteleviä teoksia. Von Dänikenin suomen kustantaja Kirjayhtymä julkaisi Ernst von Khuonin toimittaman *Tulivatko jumalat tähdistä?* (1971). Siinä kuusitoista kansainvälisesti tunnettua tiedemiestä kommentoi von Dänikenin teorioita ja todisteita. Yleensä he torjuvat von Dänikenin ajatukset mutta kohteliain sanakääntein. Von Dänikenin annetaan kirjan lopuksi sanoa viimeinen sana. Melko harvinaista kommentaarikirjan suomentamista voidaan pitää merkkinä yleisön vahvasta kiinnostuksesta muinaisia astronautteja kohtaan. Von Khuonin kirja ei tosin herättänyt kovin suurta huomiota. Maailmalla von Däniken-kommentaareja ilmestyi useita, ja tässä joukossa von Khuonin kokoomateos oli kohteliaimmasta päästä.

Oli kustantajan etu pitää yleisön kiinnostusta yllä mutta ei tappaa sitä tuomalla julkisuuteen von Dänikenin teoriat täydellisesti murskaavaa kritiikkiä. Kirjayhtymä takoi, kun rauta oli kuuma. Se julkaisi italialaisen Peter Kolosimon muinaisastronauttiaiheisen kirjan *Toisilta tähdiltä* (1971), jota mainostettiin mieltä kiehtovana kirjana von Dänikenin tapaan. Kolosimoa pidettiin jopa parempana kirjoittajana kuin Dänikeniä, mutta todelliseen maailmanmaineeseen hän ei useista aihetta käsittelevistä teoksista huolimatta yltänyt. Suomessa hän jäi auttamatta von Dänikenin varjoon.

Kuva 9. Jättimäiset Nazcan autiomaan viivakuviot Etelä-Amerikassa ovat kiihottaneet monien mielikuvitusta. Miksi intiaanit tekivät valtavia kuvioita, jotka voi kunnolla hahmottaa vain taivaalta käsin?

Ensimmäinen suomalainen selkeästi von Dänikenin innoittama kirja ilmestyi yllättävältä suunnalta – sosiaaliministerinäkin toimineelta pitkäaikaiselta keskustapuolueen kansanedustajalta, pastori Juho Tenhiälältä. Pamfletinomaisessa puheenvuorossaan *Usko ja ufot* (1972) hän kertaa von Dänikenin ajatuksia ikään kuin varustaen ne omilla reunahuomautuksillaan. Tenhiälä pohtii myös muinaisastronauttitulkinnan merkitystä *Kalevalalle*. Huomiota herättänyt kirja hämmensi monia näkemyksillään Raama-

tusta. Ne olivat sinänsä suoria kopioita von Dänikeniltä ja kumppaneilta, mutta nyt ne tulivat yhteiskunnallisesti arvostetun hengenmiehen kynästä.

Von Däniken sai yllättäen arvovaltaista tukea, kun Kirjayhtymä julkaisi Nasan projektisuunnitteluosaston johtajan Josef F. Blumrichin kirjan *Kun taivaat aukenivat* (1974). Se oli suoraan von Dänikenin innoittama; Blumrich oli lukenut von Dänikenin *Vieraita avaruudesta* ja siinä esitetyt väitteet Hesekielin avaruusaluksesta. Blumrich päätti käyttää profeetan esittämiä kuvauksia von Dänikeniä vastaan ja osoittaa hänen väittämiensä kestämättömyyden. Blumrichin teknispainotteinen tutkimus päätyi kuitenkin – tekijälleenkin yllätykseksi – vahvasti von Dänikeniä tukeviin johtopäätöksiin. Blumrichin kirja otettiin myönteisesti vastaan, ja sitä pidettiinkin von Dänikenin teoksia tasokkaampana.

Televisiotuottaja Alan Landsburg kirjoitti yhdessä vaimonsa Sallyn kanssa kirjan *Salattu maailma* (1974). Se toistaa piinallisen samankaltaisesti von Dänikenin jo esittämiä ajatuksia ihmisen avaruudellisesta alkuperästä, Hesekielistä, Nazcasta ja pyramideista. Landsburgien tyyli ei ole kuitenkaan aivan niin maaninen ja hyökkäävä kuin von Dänikenin. *Salattu maailma* jäi von Dänikenin varjoon. Ufokirjallisuuden julkaisemisen huippuvuosina myös useissa nykypäivän ufoihin keskittyneessä kirjassa sivuttiin menneisyyden vierailijoita.

Oman, hämmentävän hengentieteellisen näkemyksensä toi esiin sittemmin muista yhteyksistä tunnetuksi tullut Pekka Siitoin. Salanimillä Hesiodos Foinix ja Jonathan Shedd kirjoittamissaan kirjoissa *Yhteys ufoihin ja henkimaailmaan* (1973) sekä *Ufot, uskonto ja paholainen* (1974) Siitoin esittää tulkintansa ufologian yhteyksistä kristinuskon ja okkultismin historiaan. Ensin mainitun teoksen mukaan ensimmäiset ihmiset tuotiin ufoilla muilta planeetoilta. Myöhemmin Aatami ja Eeva luotiin juutalaisen rodun kantaisiksi. Ufot näyttäytyvät ihmisille, jotta nämä kiinnostuisivat henkisistä perustotuuksista: ihmiset ovat jälleensyntyviä olentoja, ja jatkamme elämäämme toisilla värähtelytasoilla. Jälkimmäisessä kirjassaan Siitoin esittää Luciferin tarkoituksen olevan, että mahdollisimman moni näkisi ufon, jotta Maan ihmiset ymmärtäisivät, ettei elämää ole ilman henkiolentoja ja henkisiä voimia.

Innostuksen hiipuminen ja kriittisiä sävyjä

Ufologian vetovoima alkoi hiipua ennen 1970-luvun puoliväliä, mikä näkyi esimerkiksi julkaistujen ufokirjojen määrässä. Romahdus vuoden 1973 julkaisuhuipun yhdestätoista kirjasta vuoden 1976 kahteen nimekkeeseen oli raju. Von Däniken puski kuitenkin uusia kirjoja maailmalle.

Ilmestysten arvoitus (1975) on aikaisempiin verrattuna erilainen muinaisastronauttikirja. Se koostuu paljolti uskonnollisten ilmestysten kuvailuista, vaikka muinaisastronauttitulkinta on teoksessa toki esillä. Von Däniken keskittyy esimerkiksi katolisen kirkon Neitsyt Maria -ilmestyksiin, joista hän löytää paljon yhtymäkohtia muinaisastronautti-ilmiöihin. Lisäksi kirjan sanoma on, että uskonnollisissa traditioissa koetut ihmeet ja ilmestykset ovat eräänlaisia viestejä ja johdatusta luojiltamme, avaruusvierailijoilta, ja että meidän tulisi pyrkiä yhteyteen heidän kanssaan. Kirjoittaja Eila Niiraselta *Uudessa Suomessa* meni kyllä "maku pois", kun von Däniken puuttui Raamattuun, kristinuskoon ja ilmestyksiin. Toisaalta *Ultrassa* 1/1976 nimimerkki "T R-nen" piti kirkon saamaa "korvapuustia" hyvänä.

Ufoinnostuksen hiljeneminen ei pelottanut von Dänikenin suomalaista kustantajaa. Vuosina 1977, 1978 ja 1979 se julkaisi von Dänikeniltä uudet kirjat. *Todisteita tuntemattomasta* (1977) on puettu oikeudenkäynnin puolustuspuheenvuoron muotoon. Nimestään huolimatta teos ei juuri esitä uusia todisteita vaan puolustelee vanhoja ajatuksia, erityisesti evoluutiota koskevia. *Olen oikeassa!* (1978) on puolestaan sekava ja jäsentelemätön kokoomateos von Dänikenille luentotilaisuuksissa esitetyistä 194 kysymyksestä ja niiden vastauksista. Von Däniken ottaa jälleen teorioidensa puolustusasianajajan roolin. *Menneisyyden profeetta* (1979) oli von Dänikenin ensimmäinen lähdeviittein varustettu teos. Kirja sisältää matkakertomuksia esimerkiksi Maltalta ja Bretagnesta sekä jälleen evoluutiospekulointia ja raamatuntulkintaa. Katsauksessaan kuluneeseen kymmeneen vuoteen von Däniken muistelee katkerana muun muassa televisio-ohjelmia, jotka kohtelivat häntä kaltoin. *Menneisyyden profeetta* ei muodosta minkäänlaista kokonaisuutta, mutta von Däniken on hiukan vähentänyt paatosta, kysymysmerkkejä ja huutomerkkejä. Yksittäiset artikkelit ovatkin ehkä luettavinta von Dänikeniä koko hänen suomennetusta tuotannostaan. Von Däniken jatkoi uusien kirjojen kirjoittamista ehtymättömän tarmokkaasti. Seuraavaksi häneltä suomennettiin kuitenkin vasta *Jälkiä avaruudesta* (1998), joka oli alun perin julkaistu jo 1990. Kirja ei aiheuttanut suurempaa huomiota.

Marraskuussa 1977 von Däniken saapui vierailemaan Suomeen ja markkinoimaan uutta kirjaansa. Kustantajan mukaan von Däniken "valtasi kaikki tiedotusvälineet ja täytti luentosalit".[30] Hän piti tiedotustilaisuuden, esiintyi Helsingin Akateemisessa kirjakaupassa ja yliopistolla Porthanian suuressa luentosalissa. Luentosali oli ääriään myöten täynnä, ja moni jäi ulkopuolelle. Von Dänikeniä haastateltiin myös Mainos-TV:n *Erikoistoimitus*-ohjelmassa. Häntä tituleerattiin julkisuudessa maailman menestyneimmäksi tietokirjailijaksi, mutta osa medioista suhtautui häneen avoimen vihamielisesti ja osa vaikeni vierailusta täysin. Esimerkiksi lusikantaivutustempuistaan tunnetun israelilaisen esiintyjän Uri Gellerin Suomen vierailuihin verrattuna von Dänikenin käynti tuli ja meni ilman, että koko kansa olisi asiaa edes huomannut.

Von Dänikenin visiitin jälkeen hänen saamansa julkisuus kääntyi selvästi kielteiseksi. Eräs armottomimmista hyökkäyksistä häntä vastaan oli Seppo Hyrkäksen koko sivun artikkeli *Uudessa Suomessa* toukokuussa 1978. Otsikolla "Takaisin tähtiin – tättärää!" Hyrkäs murskaa von Dänikenin teesit yhden toisensa jälkeen. Hyrkäs muistuttaa von Dänikenin erehtyneen käyttämään lähdeaineistonaan *New Scientist* -lehden aprillipilaa mannantekokoneesta, toteaa von Dänikenin valehdelleen käynnistään Ecuadorin luolissa ja kertoo haamukirjoittajan joutuneen korjaamaan joka ainoaa riviä von Dänikenin esikoisteoksen käsikirjoituksesta.

Hyrkäs selostaa niin ikään laajasti länsisaksalaisen psykologin Knut Hebertin näkemyksiä, joiden mukaan von Dänikenin kirjat ovat psykologiselta luonteeltaan peitelty kirjailijan kiihkouskovaisen isän murha. Tyrannimaisen kasvatuksen saanut von Däniken surmaa symbolisella tasolla isistä suurimman eli vanhatestamentillisen jumalan. Näin hän pääsee eroon sekä pelkäämästään ankarasta isästä että tämän edustamasta ahdistavasta uskonnosta. Yhdeksänvuotiaana von Däniken oli nähnyt omin silmin amerikkalaisen pommikoneen pakkolaskun Sveitsiin. Hebertin mukaan tämä oli avainkokemus, joka kiteytyi myöhemmin pakkomielteeksi jumalten tulosta.

Von Däniken ja teoria muinaisista astronauteista olivat 1980-luvulle tultaessa melkoisesti ryvettyneet. Ufologinen aktiivisuus oli lamaantunut,

Kuva 10. Palenquesta löytynyt mayakuningas Pacalin kivilaatta esittää von Dänikenin mukaan astronauttia kapselissaan.

vaikka ufokirjoja vielä julkaistiinkin jonkin verran. Von Dänikenin viimeisten suomennosten jälkeen ilmestyi saksalaisen tieteiskirjailijan Walter Ernstingin tieteisromaanin suomennos *...ja sinä päivänä jumalat kuolivat* (1981) ja Peter Kolosimon *Ajaton maa* (1982). Kirjat eivät herättäneet suurempaa kiinnostusta, ja 1980-luvun puolivälissä kustantajat menettivät uskonsa aihepiiriin ja jättivät sen kokonaan.

Auttamattomasti myöhässä tuli myös suomalaisten alan kirjojen tähdenlento. Oikeastaan ainut Suomessa kirjoitettu todellinen muinaisastronauttikirja on Tom Pellertin *Ileyn komeetta* (1982). Tom Pellert on peitenimi, sillä kirjoittaja pelkäsi Raamatun uudelleentulkinnan herättävän joissain ihmisissä aggressioita. Kirja sisältää lähinnä von Dänikenin ja Blumrichin teorioiden jatkokehittelyä erityisesti apokryfikirjoihin kuuluvan Heenokin kirjan tarkan tulkinnan avulla (apokryfikirjat ovat alkukristillisiä tai juutalaisia kirjoituksia, jotka on jätetty Raamatun kaanonin ulkopuolelle).

Pellert analysoi Heenokin kirjan sisältöä lause lauseelta päätyen samaan johtopäätökseen kuin Blumrich kymmenisen vuotta aikaisemmin Hesekielin kirjan osalta. Heenokin kirja kertoo Maan ulkopuolisen tutkimusryhmän saapumisesta ja kohtaamisesta ihmisten kanssa. Pellertin mukaan Heenok pääsi myös avaruuslennolle vierailijoiden kanssa. Juutalaiset eivät olleet ainoita, joiden elämään ja uskontoon muukalaisten vierailu jätti jälkensä, vaan Pellert tulkitsee käytännössä kaikkien muidenkin uskontojen joko syntyneen tai muuttuneen avaruusvierailijoiden vuosia kestäneen ja koko maapallon kattaneen kyläilyn ansiosta. Muukalaisten alukset olisivat olleet kristittyjen kirkkojen ja temppeleiden esikuvia. Tämä selittäisi kirkkojen rakettia muistuttavat yksityiskohdat ja kirkonkellojen soiton, joiden kumu jäljittelisi lähtevän raketin jyrinää.

Lukuun ottamatta kirjan loppupuolen syrjähyppyä Immanuel Velikovskin, venäläissyntyisen yhdysvaltaisen psykoanalyytikon, näennäistieteellisiksi katsottuihin teorioihin Pellert on uskottavampi kuin von Däniken. Velikovski uskoo planeettojen kiertoratojen olleen kaaoksessa vielä muutama tuhat vuotta sitten ja esimerkiksi Venuksen irronneen Jupiterista ja aiheuttaneen Maan lähiohituksissaan taivaallisia ihmeitä, joista kerrotaan Raamatussa. Pellertin teos kuuluu suomen kielellä julkaistuista muinaisastronauttikirjoista laadukkaimpiin.

Vaikka Pellert itse myöhemmin valitteli, ettei kukaan ollut rohjennut keskustella hänen kirjoittamistaan aiheesta, sai kirja todellisuudessa melko

paljon huomiota osakseen. Pellert markkinoi teostaan ja teorioitaan aktiivisesti. Hän esiintyi radiossa ja televisiossa sekä useiden lehtien palstoilla. Pellertin kirja herätti keskustelua useamman vuoden keskittyen käytännössä kokonaan uskonnollisiin ja raamatullisiin kysymyksiin. Vielä vuonna 1986 – neljä vuotta teoksen julkaisemisen jälkeen – silloinen eksegetiikan eli historiallis-kriittisen raamatuntutkimuksen apulaisprofessori Raija Sollamo kirjoitti *Teologiseen Aikakauskirjaan* viiden sivun perusteellisen artikkelin. Sollamo esittää Pellertin ymmärtäneen täydellisesti väärin Heenokin kirjan synnyn ja merkityksen.

Tiedeyhteisöstä dänikenismin haasteeseen vastasivat pääasiassa ufologiaa laajemminkin arvostelleet tähtitieteilijät, jotka järjestäytyivät virallisesti vuonna 1987 Skepsis ry:ksi. Skeptikoiden ja *Skeptikko*-lehden henkinen koti ainakin ufoilmiön ja muinaisastronauttiteorioiden osalta löytyy Tähtitieteellinen yhdistys Ursasta sekä *Tähdet ja avaruus* -lehdestä. Ennen kuin *Tähdet ja Avaruus* 1980-luvun alussa aktivoitui ufokysymyksessä, kritiikkiä ufologiaa ja etenkin von Dänikeniä kohtaan esitettiin 1970-luvun lopulla Kriittisen tutkimusryhmän *Alfa*-lehdessä. Samat kirjoittajat siirtyivät lehdestä toiseen joko ufokysymyksen perässä tai sitten sen itse mukanaan vieden. Myös Vapaa-ajattelijat voidaan nähdä yhtenä Skepsiksen edeltäjänä ja hengenheimolaisena. He eivät kuitenkaan suhtautuneet muinaisastronauttiteorioihin yksinomaan tyrmäten. Teoriat heittivät haasteen myös arkeologialle ja historiankirjoitukselle. Historioitsijat ja arkeologit eivät kuitenkaan joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta reagoineet mitenkään omien tieteidensä tulosten kyseenalaistamiseen, tai sitten he eivät katsoneet oman tieteensä tulleen kyseenalaistetuksi.

Avaruusmuukalaiset taivaallisina merkkeinä ja Jumalan asialla

Suomalaisen ufologian historiasta löytyy yllättäviä kristillisiä kytköksiä. Saarnaaja Frank Mangsin nostattama herätys sota-ajan Suomessa johti vuonna 1942 kustannusosakeyhtiö Kuvan ja Sanan perustamiseen. Yhtiötä johti Ensio Lehtonen, ja se kustansi muun muassa *Kipinä*-lehteä (perustettiin 1948 nimellä *Nuorten Raamattukerho*, muutettiin *Kipinäksi* 1953). Lehti ilmestyi kerran kuussa vuoteen 1993, jolloin tahti harveni neljään numeroon vuodessa, ja 2000-luvun alussa sen julkaiseminen lopetettiin. *Kipinässä* olivat keskeisiä niin Raamatun kuin uudemmatkin profetiat, ja se

määrittelikin itsensä Suomen ainoaksi "profeetallisen sanan äänitorveksi". Lehdessä kannettiin myös huolta kansan moraalisesta tilasta; osansa saivat niin alkoholi, tupakka, tanssi kuin elokuvatkin.

Lehtonen esitti näkemyksensä *Kipinässä* ufoilmiöstä jo vuonna 1954. Artikkelissaan "Lentävät lautaset" hän toi ufot esiin Jeesuksen toisen tulemisen raamatullisina merkkeinä. Lehtonen viittaa myös Nebukadnessarin (tai Belsassarin, Babylonian viimeisen hallitsijan) pitojen kuuluisaan, yliluonnollisesti ilmestyneeseen seinätekstiin sekä väitteisiin Amerikan ilmavoimien hallussa olevista ufon kappaleista. Samana vuonna joulutervehdyksessään lukijoille Lehtonen esitti, että jos enkeli laskeutuisi Mannerheimintielle, sitä luultaisiin lentäväksi lautaseksi.

Lehtosen laaja kirjatuotanto jakautui kahteen osaan: hartauskirjoihin ja eskatologiseen profetiakirjallisuuteen. Suurimmaksi menestykseksi osoittautui hartauskirja *Äidin rukous* (1936). Sitä oli vuoteen 1964 mennessä painettu 100 000 kappaletta. Lehtosen profeetalliseksi päätyöksi muodostui sen sijaan *Ajan kello* (1957), jossa hän luo nykyhetken tapahtumista ja Raamatun eskatologisista profetioista vaikuttavan kokonaisuuden. Sodat, atomipommi ja Israel nähdään lopun merkkeinä samoin kuin moraalinen rappio sekä mormonien ja jehovantodistajien kaltaiset "eksytykset". Oman lukunsa saavat spiritismi, parapsykologia ja astrologia.

Ajan kellossa Lehtonen käsittelee myös – viisi vuotta ennen ensimmäisiä Suomessa ilmestyneitä ufokirjoja – kuuden sivun ja neljän valokuvan verran lentäviä lautasia otsikolla "Merkkejä taivaalla". Hän kertoo muun muassa vuoden 1954 auringonpimennyksen yhteydessä kuvatuista valoilmiöistä, yhdysvaltalaisten Kenneth Arnoldin ja kapteeni Thomas F. Mantellin kuuluisista tapauksista sekä kontra-amiraali Delmar S. Fahrneyn ja lentomarsalkka Sundayn lentävien lautasten olemassaoloa tukevista lausunnoista. Kapteeni Mantellin tapaus oli dramaattinen ja nousi sittemmin ufoperinteen klassikoksi; Mantell kuoli koneensa maahansyöksyssä jahdattuaan ufoa (skeptikot ovat selittäneet kohteen säähavaintopalloksi). Useisiin raamatunkohtiin tukeutuen Lehtonen vakuuttaa lentävien lautasten olevan todellisia. Ne eivät kuitenkaan ole vierailijoita toiselta planeetalta, ja "ehkäpä ne eivät ole pahuuden henkiolentojakaan". Lehtosen mukaan lentävät lautaset ovat "niitä merkkejä, joita taivaan ja maan Herra armossaan antaa ihmislapsille ennen toista tulemustansa".[31] *Ajan kellosta* ilmestyi useita painoksia, ja usean vuoden ajan *Kipinästä* uhrattiin puolikas tai jopa koko sivu kirjan markkinointiin. Kirjaa mainostettiin *Kipinässä* vielä vuonna 1968.

Lentävät lautaset olivat vuonna 1957 näkyvästi esillä myös *Kipinässä*. Heti vuoden alkupuolella ne pääsivät esiin kansikuvassa ja monisivuisessa jutussa. Juttu on osin sanatarkasti yhtenevä vuoden lopulla ilmestyneen *Ajan kellon* kanssa. Lisäksi Lehtonen kertoo yhdysvaltalaisesta lentokapteeni Lawrence W. Vintherin tapauksesta vuodelta 1951 ja pohtii laajemmin pahuuden henkiolentojen mahdollista osuutta erityisesti humanoidihavainnoissa. Saman vuoden lopulla lentäviä lautasia käsiteltiin lehdessä vielä kahdesti lopun ajan taivaallisina merkkeinä. Näissä artikkeleissa tulee esiin myös uusi tekijä, joka myöhemmin paljolti syrjäyttää lentävät lautaset "taivaallisen merkin" asemasta: Sputnik ja avaruuden valloitus. Vielä vuonna 1957 tekokuut ja lentävät lautaset mainitaan rinnakkain, mutta myöhemmissä *Kipinä*-lehdissä avaruuden valloitus saa useimmiten yksin edustaa lopun ajan merkkiä taivaalla.

Samanlaisia ajatuksia lentävistä lautasista oli 1950-luvulla muillakin kristityillä kuin Lehtosella. Esimerkiksi Toivo Pajalan joka suhteessa paljon *Ajan kelloa* muistuttaneessa kirjassa *tumat Raamatun profetian valossa* (1958) uhrataan miltei kaksikymmentä sivua ufoilmiölle. Lehtosen tavoin Pajalakin todistelee ensin lentävien lautasten olevan todellisia ja tulkitsee sitten niiden olevan merkkejä Jeesuksen paluusta.

Vielä vuonna 1960 Lehtonen kirjoitti neuvostoliittolaisen Matest Agrestin teoriasta, jonka mukaan toisen planeetan avaruuslaiva laskeutui Raamatun aikoina Baalbekin terassille ja tuhosi Sodoman ja Gomorran kaupungit. Tämän jälkeen lehteen saapui toimittajaksi Leo Meller, joka sai tai otti ufokysymyksen käsittelyn tehtäväkseen. Lehtonen palasi kuitenkin vielä kirjatuotannossaan ufoihin amerikkalaisen Gordon Lindsayn kanssa toimittamassaan teoksessa *100 merkkiä Jeesuksen tulemuksesta* (1967): "Olkoon lentävien lautasten alkuperä mikä tahansa, meidän on syytä pitää niitä todellisina ajan merkkeinä."[32] Lehtosen mukaan myös 1960-luvun ensimmäiset SETI-projektit (*Search for Extra-Terrestrial Intelligence*), joilla etsitään älyllistä elämää avaruudesta, olivat lopun ajan merkkejä.

Kun järjestäytynyt ufotutkimus pääsi 1960-luvun alussa porvoolaisen Lentävät lautaset -kerhon ja Interplanetistien myötä käyntiin, sukeutui vilppulalaisesta rovasti Arvi Merikalliosta alan yksi keskeisimmistä henkilöistä. Hän kuitenkin jätti Interplanetistien jäsenyyden ja puheenjohtajuuden vuonna 1965 mainiten perusteluiksi Raamatun vastaisen hengen ja sääntöjen vastaisen toiminnan. Eron taustalla olivat ainakin Merikallion erimielisyydet teosofisesti suuntautuneen Margit Lilius-Mustapan kanssa.

Merikallio perusti saman tien oman, "kristillissiveellisen yleisnäkemyksen hengessä" toimivan Suomen Planetistien Seura ry:n (SPS).[33]

Planetisteja kutsuttiin "pappien ufokerhoksi", koska siinä oli aktiivisesti mukana muun muassa korkealla kirkon hierarkiassa ollut tuomiorovasti Eino Sares. SPS – tai ainakin Merikallio – oli vakuuttunut "luojan luomien avaruus-asukkaitten" olemassaolosta: "emme asu yksin valtasuuressa avaruudessa". Yhdistyksensä avulla hän pyrki taistelemaan sitä käsitystä vastaan, että "tähtiveljiemme sanoma" olisi "panteistista mystiikkaa".[34] Kirkon saarnastuolista Merikallio julisti, että lentävät lautaset tulevat suorittamaan kristittyjen tempauksen taivaisiin lopunaikojen koittaessa.

Planetistiseurassa oli parhaimmillaan satoja jäseniä. Paikalliskerhoja perustettiin useille paikkakunnille, mutta kotipaikkana ja keskuksena oli Vilppula. Seura julkaisi *Planetisti*-lehteä, joka oli ulkoasultaan vaatimaton ja ilmestyi vain pari kertaa vuodessa. Merikallio, yhdistyksen keulakuva, esiintyi paljon julkisuudessa. Hän oli lähtöisin lestadiolaispiireistä, missä kunnioitetun pappismiehen ufoharrastuksesta mieluiten vaiettiin. Sitä myös ihmeteltiin ja paheksuttiin.

Planetistit oli selkeästi keskittynyt nykypäivän ufoilmiöön, eikä *Planetisti*-lehdessä juuri käsitelty muinaisia vierailijoita. Merikallio oli kuitenkin vakuuttunut myös menneisyyden ufojen olemassaolosta: "Vuosituhansien takaiset todisteet kirjallisina, kallio-hakkauksina, -maalauksina, merkkikivinä tms. kertovat vakaata ufototuutta, ja todistavat: ei uutta auringon alla, mitä on nyt sitä on ollut ennenkin." [35]

Merikallio hallitsi seuraansa yksinvaltaisesti, joten hänen voimiensa iän myötä ehtyessä Planetistien toiminta hiipui. "Huomioon ottaen SPS/kenttätoiminnan vakioituneen kuoleutumisen" seuran hallituksella ei ollut keväällä 1972 muuta mahdollisuutta kuin lakkauttaa seura.[36] Ainakin Tampereen paikalliskerho päätti kuitenkin jatkaa itsenäisenä omaa toimintaansa.

Useita kirjoja kirjoittanut ja kirkkoherrana Helsingissä toiminut Voitto Viro puuttui ufokeskusteluun. Hän oli näkyvästi esillä paitsi uskonnollisena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana myös yliluonnollisen tutkijana ja tuntijana. Viro kirjoitti kirja-arvosteluja ufokirjoista ja esiintyi muutoinkin lehtien palstoilla ufoaiheen yhteydessä. Ufoinnostuksen ollessa suurimmillaan keväällä 1971 *Kalevassa* oli juttu, jossa hän piti ufoja täysin mahdollisena selityksenä monille Raamatun tapahtumille. Viro hyväksyi yhdeksi mahdollisuudeksi senkin, että Jeesus olisi ollut humanoidi. Yliluonnollisia

ilmiöitä käsitelevässä kirjassaan *Sielu on suunnaton ihme* (1981) hän kertoo erityisesti Raamattuun liittyvistä muinaisia astronautteja koskevista spekuloinneista, ja toteaa, että von Dänikenin vakavalle pyrkimykselle mysteerien selvittämiseen ei ole syytä nauraa.

Vaikka monet yksittäiset papit olivatkin kiinnostuneita ufologiasta, papisto otti yleensä varovaisesti kantaa ufoihin. Yksittäiset papit saattoivat olla esillä sanoma- ja aikakauslehdissä, mutta esimerkiksi teologisissa julkaisuissa ufologiaan tai muinaisastronauttiteorioihin puututtiin hyvin vähän. Näin oli siitä huolimatta, että etenkin von Dänikenin esikoisteoksen sanottiin järkyttäneen kirkollisia piirejä. Kirkko instituutiona ei ole ottanut mitään virallista kantaa ufokysymykseen. Välinpitämättömyys herätti katkeruutta vähintäänkin niissä, joiden mielestä muinaisastronauttiteorioiden ja ufologian tärkein merkitys oli niiden raamatuntulkinnoissa tai uskonnollisessa sanomassa.

Koska muinaisastronauttiteoriat ovat syntyneet kristillisessä kulttuuripiirissä, ei ole ihme, että Raamatun kertomuksilla on ollut niin suuri merkitys niiden synnyssä ja niistä käydyssä debatissa. Itse asiassa ennen ensimmäisenkään suomenkielisen ufokirjan ilmestymistä pastori Wiljam Aittala kirjoitti 1950-luvun lopulla teoksen *Kaikkeuden sanoma avaruuskauden ihmiselle*, jossa hän spekuloi Raamatun Jumalan poikien olleen muiden maailmojen lankeamattomia asukkaita ja Heenokin olleen "ihmiskunnan ensimmäinen avaruusmatkailija". Aivan muinaiset astronautit -teorioiden tapaan Aittala sanoo, että on "sekä Raamatun että terveen järjen mukaista uskoa, että on olemassa muitakin maailmoja kuin meidän" ja että "yhtä varmaa on myöskin se, että Maa on useaankin otteeseen ollut kanssakäymisessä näiden muiden maailmojen asukkaiden kanssa".[37] Mielenkiintoista on, että itse kristillisen perinteen sisälläkin jo 1950-luvulla Suomessa esiintyi tällaista eräänlaista vaihtoehtoista raamatuntulkintaa, jossa osa Raamatun kertomuksista katsottiinkin kuvauksiksi avaruusvierailijoista eikä Jumalasta.

Kristillisten perinteiden ja avaruusolentouskomusten – joiden alueeseen ufot ja muinaisastronauttiteoriat kuuluvat – suhde onkin ylipäänsä monisäikeinen. Jo paljon ennen modernin ufoilmiön alkua vuonna 1947 osalla kristillisistä uskontokunnista on ollut valmiutta uskoa avaruuden olevan asuttu. Erityisesti adventistit ovat uskoneet taivaan olevan konkreettinen planeetta tai paikka universumin tai linnunradan keskuksessa, ja avaruuksien lukemattomien aurinkokuntien on ajateltu olevan asuttuja.

Liikkeen merkittävin innoittaja Ellen G. White kirjoitti jo 1800-luvulla siitä, kuinka ”pelastetut” tulevat väsymättä lentämään rajattoman avaruuden kaikkiin maailmoihin ja siellä saavat ”maan lapset tutustua lankeamattomien olentojen iloon ja viisauteen”. Arvi Merikallio huomauttaa *Planetisti*-lehden pääkirjoituksessaan (3/1970) myös lestadiolaisen herätysliikkeen perustajan, pastori Lars Levi Laestadiuksen uskoneen elämään muilla planeetoilla. Suomalainen adventistisaarnaaja O. Angervo uhrasi ensin omakustanteena ilmestyneessä kirjassaan *Suuria tapahtumia pienessä maailmassa* (1939) kymmenen sivua ”asutuille maailmoille”.

Leo Meller tutkailee ufoilmiötä avoimesti

Esittämällä avaruusolennon ihmisen luojana ja tulkitsemalla uskonnollisia tekstejä avaruusnäkökulmasta muinaisastronauttiteoriat kyseenalaistavat uskontojen jumalallisen alkuperän. Siten niiden voidaan kokea hyökkäävän uskonnollisen ajattelun ydintä vastaan. Ei siis ihme, että tiedeyhteisön lisäksi juuri kristilliset piirit vastustivat teorioita voimakkaimmin. Suomessa tämä käytännössä tarkoitti vapaiden suuntien reaktiota – dänikenismi herätti suurinta kielteistä huomiota vakaumuksellisissa kristityissä. Muinaisastronauttiteorioiden epäkristillisiksi koettuja argumentteja paheksuttiin myös yleisesti. Ufologia laajempana ilmiönä on päässyt myös useiden uususkontoja ja *new agea* arvostelleiden kristillisten julkaisujen sivuille. Näkyvimmän osan ufologiasta muodosti jo 1980–1990-luvuilla *new age* -uskonnollisuuteen liitetyt ufokontaktikertomukset, kosmisten viestien kanavointi ja tietoisuuden kehityksen tavoittelu. Kritiikin kiivaudessa ja määrässä vapaiden suuntien joukosta nousee yksi henkilö ylitse muiden: fundamentalistisena kristittynä tunnettu Leo Meller. Hän tosin aloitti ufoilmiön maltillisilla tarkasteluilla, kuten tästä luvusta selviää.

Ensio Lehtonen luotsasi *Kipinää* aina kuolemaansa vuoteen 1971 saakka, jonka jälkeen Melleristä tuli päätoimittaja. Hän toimi *Lasten Kuvalehden* toimitussihteerinä ja *Kipinän* toimittajana jo 1960-luvun alussa mutta lähti sitten vuosiksi 1965–1967 Yhdysvaltoihin opiskelemaan. Meller sai oppia helluntailiikkeen Bible Training Centerissä Arizonassa. Palattuaan 1960-luvun lopulla *Kipinään* hänen osuutensa lehden teossa kasvoi. Päätoimittajuus lankesi Lehtosen kuoltua Mellerille kuin itsestään. Hän oli tullut Kuvan ja Sanan toimintaan mukaan jo 14-vuotiaana, jolloin Lehtosesta tuli tärkeä hahmo hänen elämälleen ja ajattelulleen.

Meller päätyi myös juuri ennen Lehtosen kuolemaa perustetun Patmos ry:n johtoon. Patmos on tunnustuskuntiin sitoutumaton, yleiskristillinen evankelioimistyön ja kehitysavun organisaatio. Nimensä yhdistys sai Ilmestyskirjan jakeista 1:9–11; niissä mainitaan Kreikan saari Patmos, jossa ollessaan apostoli Johannes sai jumalallisen tehtävän opastaa seurakuntia, kristillistä yhteisöä. Patmos harjoittaa evankelioimista, kehitysprojekteja ja katastrofiapua kaikkialla maailmassa, mutta erityisesti kohteina ovat olleet Israel, Itä-Eurooppa ja Venäjä. Israel oli jo Ensio Lehtosen lempilapsi, josta hän muun muassa kirjoitti kolmen kirjan trilogian. Myös *Kipinä*-lehti puolusti ja ymmärsi Israelia. Aktiivisen itätyönsä ansiosta Patmos ja Meller joutuivat vuonna 1984 pahaan ahdinkoon, kun Raamattujen salakuljettaminen ja avoin kommunismin vastustaminen veivät Mellerin vankilaan ja yhdistyksen lakkautettavaksi. Huhutaan, että vain *glasnostin* eteneminen Neuvostoliitossa mahdollisti hovioikeuden päätöksen, jolla Patmoksen lakkauttaminen peruutettiin. Melleriä voidaan pitää kristittyjen vapaiden suuntien tunnetuimpana hahmona maassamme. Hän on saanut nimiinsä jopa oman uudissanan ”mellerismi”, joka tulee hänen yltiökirjaimellisista lopun aikoja koskevista raamatuntulkinnoistaan.

Jo vuonna 1961 Meller kirjoitti *Kipinään* laajan artikkelin ”Lentävät lautaset ovat sittenkin todellisuutta!” Esillä ovat jälleen Arnold, Mantell ja Sunday mutta myös esimerkiksi Harvardin yliopiston astrofysiikan professori Donald H. Menzel ja puolalaissyntyinen, yhdysvaltalainen George Adamski, yksi merkittävimmistä, 1950–1960-lukujen ufokontaktihenkilöistä. Meller kertoo monista eri tapauksista niin Suomessa kuin maailmallakin. Näistä hämmästyttävin on väite kiinni saadun natsirikollisen Adolf Eichmannin kirjasta ”24. joulukuuta 1960”, jonka mukaan lentävällä lautasella saapuvan olennon olisi tuona päivänä pitänyt tulla tuomaan maailmaan pysyvä rauha. Meller esittää, että lentävät lautaset ovat yliluonnollista alkuperää olevia lopun ajan merkkejä mutta etenkin humanoidikontaktien ja niissä annetun kehotuksen maailmanrauhaan merkki ”demoonisten” voimien eksytyksestä.

Mellerin ensimmäinen profeetallinen kirja oli *Avattu tulevaisuus* (1962). Selkeästi Lehtosen *Ajan kellon* jalanjälkiä seuraavassa teoksessaan Meller tuo esiin useimmat niistä teemoista, joita hän seuraavina vuosikymmeninä käsittelee. Ufot ovat mukana kahdeksan sivun osuudella, otsikolla ”Lentävien lautasten arvoitus”. Meller luettelee samoja tapauksia, lausuntoja ja raamatunkohtia, jotka ovat tuttuja sekä *Ajan kellosta* että *Kipinän* sivuilta.

Hän laajentaa aiheen käsittelyä menneisyyden tapahtumiin ja kertoo yhdysvaltalaisen ufologin ja *Saucers*-lehden toimittajan Max B. Millerin kirjaan *Flying Saucers Fact or Fiction* (1957) tukeutuen muinaisen Egyptin, Intian ja keskiaikaisen Englannin lentävistä esineistä. Mellerin suurta kiinnostusta aihepiiriä kohtaan osoittaa, että hän pyysi juuri perustetun kustannusosakeyhtiö Vimanan toimitusjohtajalta, kauppatieteiden maisteri Joel Rehnströmiltä, apua tutustuakseen alan ulkomaiseen kirjallisuuteen. Meller pohdiskelee, ovatko lentävät lautaset demonista alkuperää vai lähtöisin toisilta planeetoilta. Ilmiön todenperäisyydestä hän on vakuuttunut: "Nykyisin on lautasten olemassaolon puolesta esitetty niin eittämättömiä todisteita, että asiaan vain summittaisestikin perehtyneen on myönnettävä ilmiöiden todellisuus."[38]

Vuonna 1963 Meller arvosteli *Kipinässä* englantilaisen kirjoittajan ja esoterian harrastajan Desmond Leslien ja George Adamskin kaksiosaisen kirjan *Lentävät lautaset – onko niitä?* (suom. 1962, alkup. 1953). Hänen mukaansa "teos on omiaan meidän nk. avaruusaikakaudellemme" ja "mielenkiintoinen ja jännittävä tutkielma, jonka kaltaista ei aikaisemmin ole maassamme julkaistu". Meller kehottaa kuitenkin pitämään mielessä Raamatun absoluuttisen ilmoituksen ja varomaan kristilliselle totuudelle vieraita johtopäätöksiä. Kun Meller jätti niin *Kipinän* kuin *Lasten Kuvalehdenkin* muutamaksi vuodeksi, koska opiskeli Yhdysvalloissa, hänen ollessaan poissa *Kipinässä* ei käsitelty lentäviä lautasia kertaakaan.

Meller palasi *Kipinän* sivuille vuonna 1967 käyttäen nimimerkkiä "Spectator" eli Katselija. Heti ensimmäinen Spectatorin kirjoitus käsitteli lentäviä lautasia. Meller kertaa ilmiön historiaa ja virallisten tahojen vakavaa suhtautumista kysymykseen. Artikkelin ydin on kuitenkin teologisessa pohdiskelussa enkelimaailman rakenteesta ja siitä, onko Jumala luonut fyysistä elämää myös muille taivaankappaleille. Jälleen Meller mainitsee vakaan uskonsa ilmiön todellisuuteen: "Lentävien lautasten taustasta voidaan väitellä. Mutta ne ovat olemassa!" Seuraavana vuonna nimimerkki paljastettiin Melleriksi, ja hän alkoi kirjoittaa juttuja myös omalla nimellään.

Ensimmäisessä omalla nimellään kirjoittamassaan jutussa vuonna 1968 Meller ennusti lisääntyvää ufoaktiivisuutta alkavalle vuodelle. Vaikka *Kipinä* piti sitten taukoa ufoilmiön käsittelystä, Meller jatkoi paneutumista asiaan ja oli mukana Suomen Planetistien Seuran toiminnassa. Hän esimerkiksi toimi tulkkina yhdysvaltalaisen ufotutkijan Frank Strangesin Suomen-vierailulla vuonna 1967. Mellerin motivaatiosta ufokysymykseen

kertoo myös se, että hän osallistui yhtenä neljästä keskustelijasta Planetisten järjestämään ufopaneeliin Kauppakorkeakoulun suuressa luentosalissa tammikuussa 1969. *Kipinän* ohella Meller kirjoitteli myös muihin lehtiin. Hän muun muassa haastatteli 1960-luvun lopulla Tapani Kuningasta ufoista *Nykypostiin* nimimerkillä "Merlin".

Avaruusvieraat sittenkin saatanallisia

Ufot palasivat *Kipinän* sivuille siinä numerossa, jossa Meller otti Kuvan ja Sanan ohjakset käsiinsä Ensio Lehtosen kuoltua kesällä 1971. Irmeli Miettisen artikkelissa ufoilmiö leimataan Saatanan eksytykseksi. Niin dänikenismi, ufouskonnot kuin *Urantia-kirjakin* saavat Miettisen tuomion. Seuraavana vuonna Meller haastatteli geologi Torvald Borgia otsikolla "Totuus ufoista pelottaa". Kolmella sivulla Borg todistelee koko ufoilmiön olevan Saatanan eksytystä. Borg tukeutuu merkittävien ufologien John A. Keelin (Yhdysvallat), Jacques Valleen (Ranska) ja Brinsley Le Poer Trenchin (Englanti) näkemyksiin ja kehottaa lukijoita varomaan ufoja.

Sallimalla ufojen vastaiset artikkelit *Kipinässä* ja osallistumalla niihin Meller antoi selvän merkin siitä mitä oli tulossa. Jatkuvasti jyrkentyvä linja johti avoimeen hyökkäykseen ufologiaa vastaan. Mellerin kirja *Ufot ja maailmanloppu* (1973) syntyi nimellisesti reaktiona von Dänikenin teorioihin mutta käytännössä käsitteli ja tuomitsi ufologian yleisemmin. Meller käy itsevarmaan tyyliin ufologisten ja dänikeniläisten raamatuntulkintojen kimppuun. Kirja jakaantuu neljään osaan: Meller osoittaa ufoilmiöiden olevan todellisia ja esittää demonisten henkiolentojen olevan niiden takana, käsittelee Raamatun kanssa ristiriitaisia ufologisia väittämiä, todistaa Raamatun kertomusten olevan reaalisesti totta ja paljastaa henkimaailman kolmeosaisen Maan valloitussuunnitelman. Ufot ovat osa tätä saatanallista petosta, ja "ufovalhe" palvelee pahuuden henkivoimia. Kirjassaan Meller osoittaa laajan perehtyneisyytensä ufoaiheeseen. Kirjaa mainostettiin *Kipinässä* useaan otteeseen, ja kerrottiinpa sen käännösoikeuksia kysellyn muihinkin Pohjoismaihin. Ufologian piirissä Mellerin kirja luonnollisesti tyrmättiin.

Osa teoksesta julkaistiin *Kipinässä* artikkelina, joka valotti "mustapukuisten miesten" ja henkimaailman yhteyttä. Artikkelin todetaan, että aineellistuessaan MIB-olennoista (*Men in Black*) tulee rikin tuoksua, joten ei ole epäilystäkään, etteivätkö ne olisi pahan henkimaailman aineellistu-

mia: ”Menneen ajan aineellistuneet saatanan enkelit ovat nykyisin alkaneet esiintyä mustapukuisina miehinä.”[39]

Vuonna 1974, kuin jatkumona Mellerin kirjallaan aloittamaan hyökkäykseen, *Kipinä* käsitteli ufoaihetta tämän tästä. Otollisen syyn jatkuvaan asiaan puuttumiseen antoi Uri Gellerin saama valtava julkisuus. *Kipinässä* kirjoitettiin Gelleristä vuonna 1974 kolmesti, ja joka kerta hänen ufoyhteytensä tuotiin näyttävästi esiin osoituksena pimeyden henkivaltojen osallisuudesta. Samana vuonna *Kipinässä* käytiin von Dänikenin kimppuun kahdella lisäartikkelilla. Vielä vuonna 1976 lehdessä oli yksi Gellerin ja ufojen vastainen lukijakirje sekä toinen, ufologian eksytyksestä yleisemmin varoittava artikkeli. Mutta sitten *Kipinän* – samaan tapaan kuin muunkin julkisuuden – suurempi kiinnostus ufoihin katosi pitkäksi aikaa. Merkille pantavaa on, että Meller itse kirjoitti sillä erää viimeisen ufoartikkelinsa jo vuoden 1974 alussa. Hän julkaisi vielä aihetta käsitteleviä juttuja *Kipinässä*, mutta hänen oma huomionsa oli jo kiinnittynyt muualle.

Kirjaneliön julkaisemassa John Allanin kirjassa *Arvoitusten edessä* (1981) paneudutaan von Dänikenin teorioihin aukeaman verran. Allan ei tyydy vain luettelemaan von Dänikenin ajattelun virheitä ja toteamaan Raamatun olevan eri mieltä, vaan hän myös analysoi von Dänikenin valtavan suosion syitä: hän oli kirjoittanut aikana, jolloin länsimaalainen ihminen oli menettämässä uskonsa sekä perinteisen uskontonsa opetuksiin että tieteen kykyyn ratkaista maailman ongelmia. Kaivattiin uutta, tieteellistä uskontoa, joka tarjoaisi toivoa. Teoria Jumalasta astronauttina tuli Allanin mukaan kuin tilauksesta.

Vuonna 1982 Kuva ja Sana kustansi yhdysvaltalaisen Basil Tysonin kirjan *Ufot – taivaallinen arvoitus* (1982), johon kirjoittamassaan 15-sivuisessa esipuheessa Meller tuoreeltaan tyrmäsi Steven Spielbergin ohjaaman, samana vuonna ensi-iltansa saaneen *E.T.*-elokuvan. Tysonin kirja noudattaa muutoin Kuvan ja Sanan vakiokaavaa: ensin todistetaan ufoilmiön todellisuus kuuluisilla tapauksilla ja esitetään ufotutkijoiden näkemyksiä ja sitten paljastetaan näiden takaa löytyvä demoninen suunnitelma. Kirjan alkuperäinen nimi *Ufos: Satanic Terror* (1977) kuvaa hyvin sen sisältöä. Tysonin julkaisua markkinoitiin väittämällä sen ”läpivalaisevan” von Dänikenin teoriat, mutta kirja ei kuitenkaan mitenkään puutu menneisyyden vierailijoihin.

Samana vuonna Kuva ja Sana julkaisi yhdysvaltalaisten Emil Gaverluckin ja Jack Hammin kirjan *Taivaan ja maan arvoitukset* (1982). Kirjan

kannessa esitetään joukko kysymyksiä, jotka voisivat olla yhtä hyvin jonkin von Dänikenin teoksen mainoksesta: "Ovatko avaruusolennot vierailleet maapallolla? Tunsivatko vanhanliiton ihmiset atomivoiman ja laseraseet? – – Pyramidin salaisuus?" Gaverluckin ja Hammin kirjan mukaan menneisyyden ihmisellä oli käytössään huipputeknologiaa ja nykyisen ylittävää tietämystä. Syynä ei kuitenkaan ollut sivistystä tuoneiden muukalaisten käynnit Maassa, vaan vierailevat "avaruusolennot" tarkoittavat enkeleitä. Toinen kirjoittajien esittämä syy korkeaan tiedon tasoon oli Raamatun kertomat pitkät eliniät: tuhatvuotiailla ihmisillä oli aikaa tutkia ja oppia asioita.

Vuonna 1983 – liki kymmenen vuotta von Dänikeniin ja Gelleriin kohdistuneen "paljastuskampanjan" jälkeen – *E.T.*-elokuva sai vielä Mellerin ampumaan täyslaidallisen kohti ufologiaa. Hänen puhekasettinsa "Avaruusmessias ajan merkkinä" ja kolme hänen itse kirjoittamaansa juttua *Kipinässä* vakuuttivat, että *E.T.* on lapsiin kohdistuva paholaisen manipuloinnin väline.

Kuva ja Sana julkaisi professori ja taiteilija Oili Mäen kirjan *Aabrahamin siemen ja Kalevala* (1985), joka ei erikoisuudessaan jäänyt paljoa jälkeen yllä mainitusta. Mäen mukaan "Kalevala kertoo vääjäämättömän varmasti, että ydinvoima ja avaruusalukset olivat käytössä ei ainoastaan Ilmarisella yksityisesti vaan koko johtajistolla, ellei koko kansan kuljetukseen..."[40]

Myös englantilaisen geotutkijan ja vakaumuksellisen kristityn, tohtori Jim Brooksin Karas-Sanan (Kansan Raamattuseura) merkittävässä *Näin alkoi elämä* -kirjassa (1985, suom. 1987) tyrmätään von Dänikenin ajatukset. Julkaisussa puolustetaan kreationismia tiedeargumentein. Brooksin mukaan von Däniken itsekin uskoo kirjojensa menestyksen pääsyyksi uskonnollisen epävarmuuden.

1990-luvun alun ufobuumin aikana etenkin entinen Lapin lääninlääkäri, merkittävä ufologi ja parapsykologi Rauni-Leena Luukanen-Kilde joutui Mellerin tulilinjalle. Ufologiaan paneuduttiin *Kipinän* sivuilla sekä Kuvan ja Sanan kustantamissa kirjoissa ja julkaistiin toistakymmentä puhekasettia. Esimerkiksi joulun 1997 myyntikuvastossa oli tarjolla 14 ufoaiheista puhekasettia, joista tosin osa oli vanhempaa tuotantoa. Mellerin ohella ufokysymykseen Kuvassa ja Sanassa perehtyi erityisesti teologi Juha Ahvio, jonka analyyttinen tutkimusote tasapainottaa Mellerin tunteeseen vetoavaa tyyliä. Uutena piirteenä tuli ufojen liittäminen antikristilliseksi koettuun *new ageen* ja okkulttiseen uuteen maailmanjärjestykseen.

Kuvan ja Sanan ufoteemaa käsittelevissä julkaisuissa keskityttiin 1990-luvulla valtaosaltaan nykypäivän ufoilmiöihin. Esimerkiksi julkaistiin yhdysvaltalaisten Nicky Cruzin (pastori, entinen jengijohtaja) ja Jamie Buckinghamin valtavan suosion saavuttanut kristillinen teos *Juokse henkesi edestä* (1988, suom. 1990). Siinä kerrotaan kalifornialaisen papin I. D. E. Thomasin sekä Alan ja Sally Landsburgin näkemyksistä, jotka koskevat menneisyyden arvoituksia. Thomasin mukaan niille löytyy selitys demonisesta henkimaailmasta. Myös joillakin äänikaseteilla todisteltiin muinaisastronauttiteorioiden olevan virheellisiä tai jopa spiritualistisista lähteistä. Nimittääpä Meller eräällä kasetilla von Dänikeniä peräti "paholaisen esitaistelija von Dänikeniksi". Vaikka Mellerin kritiikki ufologiaa kohtaan on kaseteilla rajua, hän tekee yhden myönnytyksen: Meller uskoo, että Saatanasta lähtöisin olevan ufoilmiön rinnalla esiintyy myös Jumalan enkeliufoja.

Kaikkein kovinta ufologian kritiikkiä Kuvan ja Sanan julkaisuissa esitti coloradolainen toimittaja Bob Larson. Joulumarkkinoille ilmestyneessä kirjassaan *UFO* (1997) hän tuomitsee paitsi ufologian myös tieteelliset SETI-projektit. Perusteluna hän käyttää Kolmannen Mooseksen kirjan jaetta 19:31, jossa kehotetaan olemaan kääntymättä vainaja- ja tietäjähenkien puoleen, ettei tulisi heistä saastutetuksi. Larson selittää poikkeuksellisen tarkasti, miksi hän on päätynyt kieltämään Maan ulkopuolisen elämän tutkimisen. Yli kahdenkymmenen vuoden miettimisen jälkeen Larson on tullut siihen tulokseen, että jos hän "myöntäisi elämän olemassaolon missään oman biosfäärimme ulkopuolella – esiintyipä se sitten marsilaisen bakteerin tai lentävällä lautasella liikkuvan avaruusolion muodossa – hän kaivaisi maata alta siltä perusajatukselta, jonka pohjalle hänen uskonsa rakentuu".[41] Jos elämää olisi muualla, ihmiskunnan ainutkertainen asema Jumalan valtakunnassa vaarantuisi. Larson selvittää, miksi muinaisastronauttiteoriat ovat niin vaarallisia: "Jos Jumalan ihmeet voidaan selittää esimerkeiksi avaruusolentojen puuttumisesta Maan elämään, kaikki kunnioitus Jumalan valtaa kohtaan katoaa." Larson täsmentää: "Jos Jumala on vain korkealle kohonnut avaruusolento ja Jeesus vain korkealle kehittynyt risteytys, Kristuksen ristiinnaulitseminen ratkaisevalla historiallisella hetkellä menettää merkityksensä."[42]

Kirjassaan *Ufojen arvoitus ratkeaa* (1997) Pekka Lahtinen jatkaa tuttua kielteistä linjaa: ufot ovat osa demonista salaliittoa. Lahtinen tekee kuitenkin yllättävän käänteen väittämällä, että ufot ovat ihmisten eivätkä avaruusolentojen keksintöä, natsien rakentamista ufoista lähtien.

Jo Ensio Lehtosen aikana mutta etenkin Mellerin johdolla Kuva ja Sana on käsitellyt liki kaikkia ajateltavissa olevia rajatiedon osa-alueita. Puhetilaisuuksissa, radio-ohjelmissa, *Kipinä*-lehdessä, sadoissa kirjoissa ja tuhansilla äänikaseteilla Meller ja kumppanit ovat tuoneet esiin tiukan fundamentalistisesti omaan raamatuntulkintaansa perustuvan näkemyksensä niin spiritismistä, ennustamisesta kuin ufoistakin. Varsinaisesti aiheesta tehtyjen julkaisujen lisäksi ufot ovat putkahdelleet esiin milloin minkäkin artikkelin, kirjan tai kasetin yhteydessä. Meller ja Kuva ja Sana ovat tarttuneet aina siihen aiheeseen, mikä kulloinkin on ollut julkisuudessa. Von Dänikenin saama huomio on nähtävissä myös tätä taustaa vasten: Meller nosti häntä esiin siksi, että hän oli esillä. Meller on vuosikymmenien perspektiivillä ja intensiivisellä aihepiiriin paneutumisellaan ollut varmasti yksi Suomen johtavia ufologian tuntijoita. Hän on myös – tavallaan paradoksaalisesti – ollut merkittävä ufokysymyksen esillä pitäjä ja ufologisen tietouden levittäjä.

Kreationismilla ja muinaisastronauttiteorioilla voidaan tulkita olevan paljon yhteistä. Molemmat epäilevät, olisiko sattuma ja evoluutio yksin pystyneet luomaan *Homo sapiensin* tai elämän ylipäänsä. Usein äärimmäistä materialismia ja ateismia edustavat muinaisastronauttikirjoittajat ovat tavallaan hakeneet lähtökohdilleen tukea fundamentalistikristittyjen kreationismista: ihminen on luotu älyllisesti. Toisaalta fundamentalistikristityt ovat löytäneet tukea siitä, että muinaisastronauttiteorioissa Raamatun kertomusten uskotaan olevan sanatarkasti totta. Heidän tulkintansa menneisyyden vierailijoiden ja ufojen kuvauksista on kuitenkin toinen, ilmiöiden saatanallisuutta painottava.

Ufojen paluu ilman dänikenismiä ja kristillisyyttä

Koko ufologia vaipui syvään lamaan 1980-luvulla. Suomen Ufotutkijat ry:n toiminta hiljeni muutamaksi vuodeksi, eikä uusia kirjoja julkaistu. Etenkin muinaisastronauttiteoriat hävisivät julkisuudesta liki täysin. Tultaessa 1990-luvulle ufologia koki uuden tulemisen, joka huipentui vuosina 1993–1994 ja jatkui vuosikymmenen lopulle. Uusi ufoinnostus oli kuitenkin erilaista kuin 1970-luvun ufobuumi. Ufot siirtyivät kirjoista televisioon ja muuhun mediajulkisuuteen; ilmiö huomioitiin kaikissa medioissa ja yksin lehtiartikkeleita kirjoitettiin tuhansia. Julkisuudessa ”uutta” ufologiaa käsi-

teltiin henkisenä ja mediailmiönä. Tiedeyhteisö ja arvostetut mediat katsoivat ufologiaa miltei ainoastaan negatiivisesti. Ilmiö poisselitettiin psykologisena tai jopa psykiatrisena huuhaana.

Ufologian pääteemoiksi 1990-luvulla tulivat kontaktikertomukset ja henkiset kokemukset tieteellisyyteen pyrkivän teoretisoinnin ja fyysisen maailman arvoitusten kustannuksella. Suomessa ufokiinnostus henkilöityi Luukanen-Kildeen ja Juhan af Granniin. Ensin mainittu muun muassa julkaisi useita ufokontaktiperinnettä ja salaliittoteoretisointia edustavia kirjoja. Af Grann teki kansainvälisesti palkittuja televisio-ohjelmia painottaen paranormaaleita ilmiöitä, ufosalailua ja ufoilmiöön kietoutuvaa apokalyptiikkaa. Suomen Ufotutkijat toimi hyvin aktiivisesti, ja ufokirjojakin alkoi jälleen ilmestyä. Ainoa julkaistu muinaisastronauttikirja oli kuitenkin vain von Dänikenin *Jälkiä avaruudesta* (1998). Uudelle ufologialle perinteinen von Dänikenin ja kumppaneiden edustama muinaisastronauttiteoria on aivan liian materialistinen. Kosmisen rakkauden evankeliumeissa muinaisille vierailijoille oli sijaa vain henkisinä opettajina. Menneisyyden astronautit pääsivät esiin ainoastaan tv-väittelyiden sivulauseissa ja satunnaisissa lehtijutuissa.

Kristillinen kiinnostus ufoihin vaimeni 1980-luvulta lähtien muun suomalaisen ufotutkimuksen ohella ja jäi sille tielleen. Joitakin ufoharrastajien keskuudessa huomiota herättäneitä kristillisiä kannanottoja on kuitenkin esitetty 1990-luvun jälkeenkin. Saarnaaja Teijo-Kalevi Lusa julkaisi kirjan *Maailmanloppu 2008?* (2001), ja sitten ilmestyi hänen teoksensa *Avaruuden terroristit* (2005). Lusa tulkitsee perinteiseen fundamentalistiseen tyyliin, että ufot ovat Saatanan keksintöä ja eksytystä. Kirjat ovatkin Kuvan ja Sanan kustantamia.

Vaikka muinaisastronauttiteorioiden suosio on Suomessa toistaiseksi ohi, on syytä mainita Seppo Heinola, näyttelijä ja luennoitsija. Heinola on 1990-luvun puolivälistä lähtien tuonut ufoharrastajien keskuudessa intohimoisesti esille Raamattu-koodia ja sen mukaisia tulkintojaan. Koodin merkittävin puolestapuhuja on maailmalla ollut yhdysvaltalainen toimittaja Michael Dorsin. Teorian mukaan Raamattuun kätkeytyy salakoodattuja viestejä, joiden todenperäisyys on osoitettu tilastollisilla tietokoneanalyyseillä. Heinola esittää, että viestit koskevat ennustuksia, osin jo toteutuneita, sekä paljastavat ufojen olemassaolon ja kristinuskon todellisen, esoteerisen historian. Hän on myös painottanut, ettei ihmiskuntaa luonut kristillisesti oletettu Jumala vaan avaruussivilisaatio, joka sitten oli kiin-

teässä vuorovaikutuksessa juutalaisen kansan kanssa. Heinola ei erityisesti erottele muinaisten astronauttien käsitettä menneisyyden ufoilmiöistä, mutta muinaisastronauttiteorian kaiut ovat hänen tulkinnoissaan vahvasti läsnä – olennaisena myös juuri Raamatun käyttö aineistona.

Tälle vuosituhannelle tultaessa ufoinnostus oli mennyttä. Internetin mukanaan tuoma postmoderni maailma, josta jokainen löytää oman totuutensa ja – ainakin ruudun välityksellä – samanmieliset toverinsa, on pirstaloinut ja marginalisoinut ufologian. Suomesta löytyy edelleen ihmisiä, joita dänikenismi kiinnostaa. Nykytilanteessa heidän on entistä helpompi löytää toisensa, vaihtaa ajatuksia ja tutkailla menneisyyden arvoituksia. Valtamedioihin näillä ajatuksilla ei kuitenkaan ole enää asiaa muuten kuin ehkä kympin uutisten loppukevennyksenä.

7

Urantia-kirja: historiaa, oppia ja suomalaista näkökulmaa

Anna-Sofia Pekkarinen

Urantia-kirja on jo ulkomuodoltaan vaikuttava, yli 2000-sivuinen uskonnollis-kosmologinen teos. Se sisältää kaikkiaan 196 lukua, jotka on aihepiiriensä mukaan jaettu neljään eri osaan. Kolmessa ensimmäisessä osassa kuvataan maailmankaikkeuden ällistyttävä monimutkaisuus lukemattomine ulottuvuuksineen ja maailmoineen. Niissä kerrotaan laajasti myös Jumalasta, eri luokkiin jaetuista henkiolennoista ja Urantiaksi nimetyn maapallomme historiasta. Kirjan neljäs osa puolestaan on seikkaperäinen esitys Jeesuksen elämästä, opetuksista ja uskonnollisesta kehityksestä. Se sisältää osittain samaa materiaalia kuin Uusi testamentti mutta lisäksi myös paljon Raamattuun kuulumatonta kerrontaa.

Urantia-kirja toteaakin olevansa Raamatusta seuraava, järjestyksessä jo viides ihmiskunnalle annettu käänteentekevä ilmoitus. Sen lukijat ajattelevat kirjan edustavan evolutiivisen maailman toistaiseksi suurinta olemassa olevaa totuuden heijastumaa, joka tulee uusien, noin tuhannen vuoden välein annettujen ilmoitusten myötä täydentymään kohti entistä absoluuttisempaa totuuden ilmentymää. *Urantia-kirjaa* edeltävien ratkaisevien ilmoitusten kerrotaan olleen Dalamatian opetukset, Eedenin opetukset, Saalemin Melkisedek sekä Jeesus Nasaretilainen (92:4.5–4.9).

Vaikka Raamattua ei mainita aiempien ilmoitusten joukossa, lainataan *Urantia-kirjassa* kuitenkin kaikkia Raamatun kaanonin kirjoja ja myös useita apokryfikirjoja. Kristinuskossa apokryfikirjoilla tarkoitetaan sekä kirjoituksia, joiden painoarvo Vanhassa testamentissa on ollut muita teks-

tejä vähäisempi, että Uuteen testamenttiin hyväksymättömiä kirjoituksia. *Urantia-kirjaan* otetut lainaukset eivät kuitenkaan mukaile Raamatun tekstejä sanasta sanaan, vaan niitä on paljonkin muokattu vastaamaan paremmin alkuperäiseksi uskottua muotoaan. Osa Raamatun kertomuksista siis etenee *Urantia-kirjassa* täysin kristittyjen tuntemista teksteistä poikkeavin juonenkääntein. Lisäksi monet kirjan teologiset ja filosofiset käsitykset poikkeavat Raamatun vastaavista ja korjaavat niitä aktiivisesti.

Urantia-seuran verkkosivuilla *Urantia-kirjan* ydin on tiivistetty seuraaviin sanoihin: "*Urantia-kirja* tai -liike ei itsessään ole uskonto, filosofia, lahko tai kultti. Kirja lähinnä kokoaa ja koordinoi Urantian (planeettamme) nykytilanteen ja koko menneen historian ollen samalla pohjana kirjassa esitetylle uudelle ja entistä laveammalle ilmoitukselle."[43]

Urantia-kirjan tausta

Urantia-kirjan kymmeniä vuosia kestänyt syntyprosessi on jokseenkin spekulatiivinen ja kaikessa mystisyydessään usein yliluonnolliseksikin kuvattu. Vuosista 1908–1924 puhutaan prosessin alkuvaiheena, jonka tarkoitus oli valmistaa myöhemmin *Urantia-kirjana* tunnetun ilmoituksen vastaanottajat tehtäväänsä. Syntyprosessin merkittävimpinä alullepanijoina pidetään lääkärinä, psykiatrina, luennoitsijana ja tiedekirjailijana ansioitunutta tohtori William Sadleria (1875–1969), hänen vaimoaan tohtori Lena Sadleria (1875–1939) sekä pariskunnan naapuria, "kontaktihenkilöä", jonka välityksellä ilmoitus kertomuksen mukaan annettiin.[44]

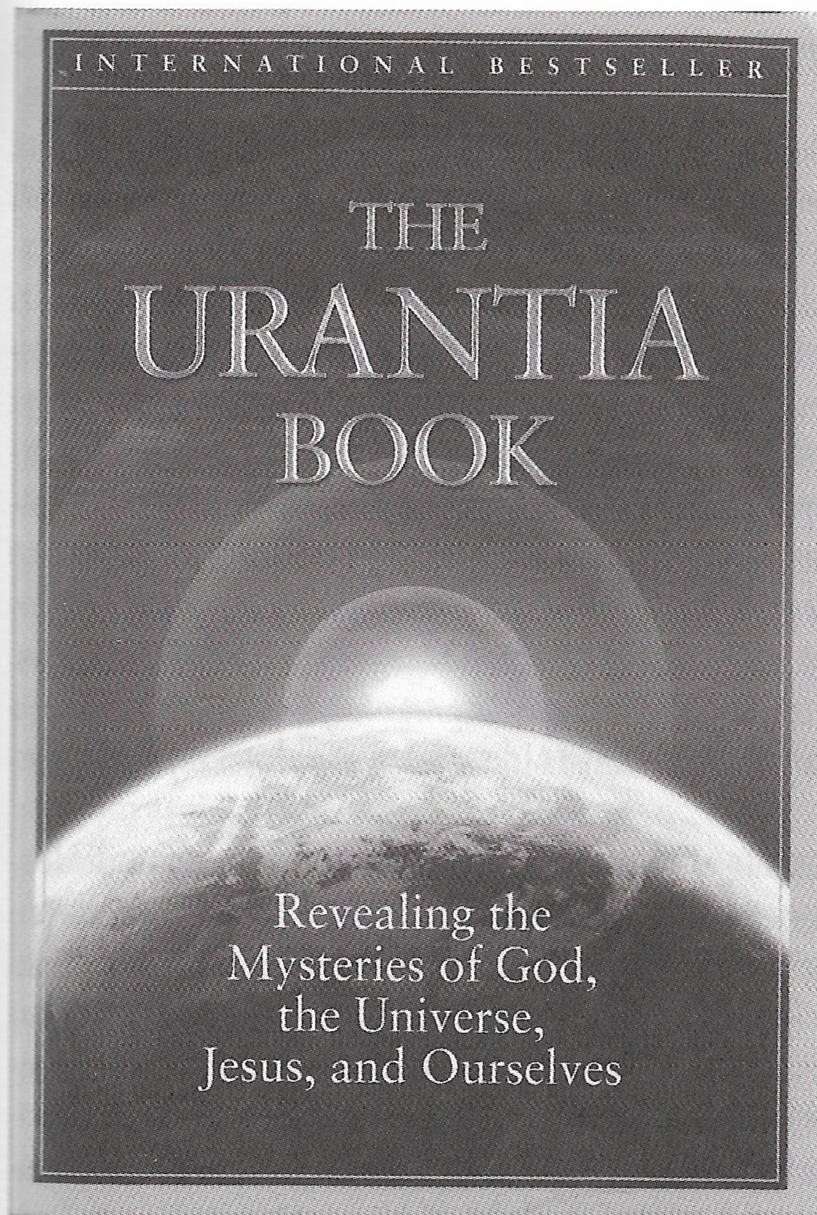
Tarumainen kertomus kirjan syntymästä alkaa, kun aviomiehensä voinnista huolestunut nainen koputtaa Sadlerien oveen. Nainen kertoo, ettei saa hereille nukkuvaa miestään, joka kuitenkin liikehtii sängyssään levottomasti. Sadlerit lähtevät oitis naisen mukaan ja löytävätkin aviomiehen kuvatun kaltaiseen tilaan vaipuneena. Kun mies viimein saadaan hereille, tekevät Sadlerit hänelle perusteellisen tutkimuksen vain todetakseen, ettei miehen terveydentilassa ole moitteen sijaa. Yölliset kohtaukset kuitenkin toistuvat, ja joka kerta Sadlerit kutsutaan paikalle tilannetta tarkkailemaan. Eräänä yönä Lena Sadler sitten huomaa nukkuvan miehen huulten liikkuvan, aivan kuin tämä yrittäisi sanoa jotain. Lena kysyy miehen vointia, ja kaikkien yllätykseksi tämä vastaakin äänellä, joka ei ole hänelle tyypillinen, ja kertoo olevansa opiskeleva vierailija toiselta planeetalta. Herätessään mies on tapahtuneesta autuaan tietämätön.

Eräs William Sadlerin mielenkiinnon kohteista oli paljastaa huijaukseksi yliluonnollisiksi väitettyjä ilmiöitä. Hän epäilikin aluksi, että myös nukkuvan potilaan tapaus olisi psykologisesti selitettävissä. Yöllisten kohtausten toistuessa ja välitetyn informaation lisääntyessä Sadler kuitenkin sulki pois tunnettujen psyykkisten ilmiöiden mahdollisuuden ja vakuuttui lopulta siitä, että kyseessä todella oli aito taivaallisten persoonallisuuksien lahjoittama ilmoitus ihmiskunnalle. Hän alkoi uskoa, että hänen kontaktihenkilönä toimivan naapurinsa välittämän uskontoon, filosofiaan ja kosmologiaan liittyvän uuden ja vaikuttavan tiedon avulla myös häntä itseään nyt koulutettiin pian koittavaa merkittävää tehtäväänsä varten. Vuoden 1960 paikkeilla laatimassaan Urantia-liikkeen historiikissa Sadler kirjoittaakin: "Ystävämme meitä ihmisiä ylemmältä tasolta siis käyttivät kokonaista kaksi vuosikymmentä siihen, että he avarsivat kosmisia näköalojamme, lavensivat teologisia käsityksiämme ja laajensivat yleensäkin maailmankuvaamme."[45]

Kontaktihenkilön kautta yhteydessä olleet olennot, "ilmoituksenantajat", esittelivät itsensä "keskiväliolennoiksi" ja muiksi Urantialla vieraileviksi persoonallisuuksiksi. Kun kontaktit olivat kestäneet noin kaksikymmentä vuotta, Sadlerit saivat persoonallisuuksilta kehotuksen esittää mieltään askarruttavia kysymyksiä, joilla uskoivat olevan arvoa ihmiskunnan tulevaisuutta ajatellen. Tästä kehotuksesta sai alkunsa Foorumi, Sadlerien entisistä potilaista koostuva suurehko ja kokoonpanoltaan vaihteleva joukko psyykkisistä ilmiöistä kiinnostuneita naisia ja miehiä.

Foorumi järjestäytyi syyskuussa 1925, jolloin kaikkien jäsenten tuli allekirjoittaa vaitiololupaus. Sen nojalla ilmoitukseen liittyvistä asioista oli lupa puhua ainoastaan Foorumin muiden jäsenten kanssa, ja jopa muistiinpanojen kirjoittaminen kokousten aikana kiellettiin. *Urantia-kirjan* syntyprosessista vastaava kontaktikomissio, Sadlerien lähipiiristä koostuva pieni ryhmä, halusi näin varmistaa, ettei keskeneräinen tai virheellinen tieto pääsisi leviämään suljetun ryhmän ulkopuolelle. Kontakteissa olivat läsnä ainoastaan kontaktikomission jäsenet, joiden erityinen tehtävä oli vastaanottaa kontaktihenkilön kautta välitettyjä viestejä. Vaitiololupaukseen sisältyvillä säännöillä on myöhemmin pyritty vastaamaan myös syntyprosessin aikaisen dokumentoinnin vähäisyyteen, joka on herättänyt paljon kysymyksiä *Urantia-kirjan* aitoudesta.

Foorumilaiset laativat ihmisrodun kannalta tärkeitä ja nykytietämyksen ylittäviä kysymyksiä, jotka liittyivät muun muassa maailmankaikkeuden

Kuva 11. Urantia-kirjan englanninkielinen laitos vuodelta 2008.

alkuperään, Jumalan olemukseen sekä maailman ja luomakunnan syntyyn. Joulukuussa 1924 kontaktikomissio sitten esitti näin laaditut 181 kysymystä ilmoituksenantajille. Kerrotaan, että kului muutama viikko ennen kuin 500-sivuinen käsinkirjoitettu teksti ilmestyi yhden ainoan yön aikana kontaktihenkilön yöpöydälle. Käsikirjoitus sisälsi vastaukset jokaiseen esitettyyn kysymykseen ja kattoi nykyisen *Urantia-kirjan* luvut 1–57.

Tutustuttuaan käsikirjoitukseen foorumilaiset laativat ilmoituksenantajille tarkentavia kysymyksiä kerta toisensa jälkeen. Teksti laajeni vastauksista useiden vuosien ajan, kunnes vuonna 1934 kirjan kolme ensimmäistä osaa oli viimein saatu valmiiksi. Teoksen neljäs osa, "Jeesuksen opetukset ja elämä", ilmestyi kontaktihenkilön yöpöydälle yllättäen vasta vuotta myö-

hemmin, eikä Foorumin jäseniltä odotettu täydentäviä kysymyksiä näiden 77 luvun viimeistelyyn.

Käsikirjoitukset tarkistettiin ilmoituksenantajien toimeksiannon myötä vuosina 1934–1942. Kontaktikomission tehtävänä oli katsoa, oliko tekstissä jotain epäselvää, mikä yhä edellyttäisi tarkentaviin kysymyksiin vastaamista. Käsikirjoitukseen ei kuitenkaan tarkastusvaiheessa enää tehty juuri minkäänlaisia muutoksia. Yksi kontaktikomission jäsenistä, Emma Christensen, sai tehtäväkseen kirjoittaa tekstin puhtaaksi. Tehtävänanto liittyi ainoastaan oikeinkirjoitukseen, kuten isojen kirjainten käyttöön, eikä käsikirjoitukseen ollut lupa tehdä rakenteellisia muutoksia. Valmis teksti toimitettiin ilmoituksenantajien valtuuttamana kirjapainoon. Urantia-säätiö perustettiin vuonna 1950, ja ensimmäinen englanninkielinen painos *Urantia-kirjasta* julkaistiin säätiön rahoittamana Chicagossa 12. lokakuuta 1955. Vuoden 2018 vuosikertomuksen mukaan *Urantia-kirjasta* oli saatavilla jo seitsemäntoista eri käännöstä ja lukuisia uusia käännösprojekteja on käynnissä kaiken aikaa.[46]

Urantia-kirjan perustalle ei missään vaiheessa ollut tarkoitus muodostaa uutta kirkkoa, uskontoa tai lahkoa. Silti oli väistämätöntä, että kirjan opetuksista kiinnostuneet alkoivat järjestää kokoontumisia keskustellakseen ja kehittääkseen keinoja sen oppien levittämiseksi. Tammikuussa 1955 perustettiinkin Chicagossa Urantia-veljeskunta (Urantia Brotherhood), joka oli ensimmäinen urantiauskovien vapaaehtoisten yhteistyöjärjestö. Ryhmään kuului 36 jäsentä, joista jokainen sitoutui noudattamaan peruskirjassa ja säännöissä määriteltyjä käytäntöjä. Veljeskunnan toiminta alkuperäisessä muodossaan päättyi vuonna 1989. Sen jalanjäljissä kuitenkin jatkoivat vuodesta 1956 lähtien perustetut Urantia-seurat, jotka koostuvat vähintään kymmenestä *Urantia-kirjan* opetuksiin perehtyneestä urantiauskovasta.

Aikansa historiallis-yhteiskunnallinen tilanne oli epäilemättä yksi merkittävimmistä tekijöistä, jotka mahdollistivat *Urantia-kirjan* synnyn ja suosion – olihan 1800-luku ollut voimakasta tieteen, teollistumisen ja teknologisen kehityksen kulta-aikaa. Uusien innovaatioiden ja tieteellisten löydösten myötä alkoivat lisääntyä spekulaatiot siitä, voisiko ihmisten kaltaista tai älykkyydeltään jopa ihmisen ylittävää elämää olla olemassa toistaiseksi tuntemattomissa avaruuden syövereissä. Uteliaisuutta ja mielikuvitusta ruokkivat entisestään 1800-luvun loppupuolella julkaistut fiktiiviset teokset, kuten Jules Vernen *Maasta kuuhun* (1865) ja H. G. Wellsin *Maailmo-*

jen sota (1898), joissa ihmiskunta joutuu törmäyskurssille Maan naapuriplaneetoilta tulevien olentojen kanssa.

Tieteellis-teknologinen kehitys myös osoittautui merkittäväksi haasteeksi kristinuskon valta-asemalle ja kirkon opeille, sillä uusien löydösten valossa kristilliset opit alkoivat monien mielestä näyttää turhan konservatiivisilta ja usein ristiriitaisiltakin. Ilmapiiri oli näin 1900-luvulle tultaessa uusille ajatusvirtauksille suotuisa. Vuosisadan kuluessa ilmenikin monenlaista vapaamuotoista, länsimaiseen esoteriaan ja itämaisiin oppeihin pohjaavaa uskonnollishenkistä liikehdintää, joka 1980-luvulle tultaessa sai yläkäsitteen *new age*. Siihen linkittyvän länsimais-esoteerisen kontaktiperinteen voidaan samoin ajatella alkaneen kiteytyä jo 1800-luvulla. Kontaktiperinteeseen kuuluu oppeja, jotka korostavat yhteyttä erilaisiin viisaisiin, henkistä kehitystämme vaaliviin ja edistäviin korkeampiin olentoihin. Esimerkkinä mainittakoon 1900-luvun alkupuolen teosofia ja siihen liittyvät yhteydet henkisiin mestareihin sekä spiritualistiset kontaktit avaruuden jaloihin asukkaisiin.

Varsinainen suuren suosion saavuttanut *ufo*kontaktiliike syntyi teosofisten vaikutteiden pohjalta 1950-luvulla. Sen taustalla on nähtävissä toisen maailmansodan herättämä pelko ja sen siivittämä tarve suunnata katse kohti yleviksi ja suojeleviksi uskottuja avaruusolentoja sekä korkeampaa henkistä tiedettä ja teknologiaa. Ufoaihe pääsi kerta toisensa jälkeen valtamedian pyöritykseen: 1950-luvulla etenkin Yhdysvalloissa ja Kanadassa kuohuneiden ufohavaintoaaltojen myötä lentävistä lautasista uutisoitiin tiuhaan tahtiin niin paikallislehdissä kuin radio-ohjelmissa ja televisiossakin. Uutisoinnin lomassa julkaistiin ufokontaktikirjailijoiden tositapahtumiksi väittämiä kuvauksia, joissa avaruusolentojen kanssa sattuneita kohtaamisia esitellään viimeistä yksityiskohtaa myöten. Esimerkiksi puolalaissyntyisen ufokontaktihenkilön, George Adamskin, yhdessä englantilaisen Desmond Leslien kanssa kirjoittama teos *Lentävät lautaset – onko niitä?* (1953) saavutti etenkin Yhdysvalloissa suuren suosion. *Urantia-kirja* ei varsinaisesti kuulu ufokontaktiliikkeeseen, mutta mainitut kehityskulut ovat innoittaneet sen muotoutumis- ja julkaisuprosessia. Onhan kyse eräänlaisista sukulaisliikkeistä; Urantia-kirjan voidaan tulkita edustavan ainakin osin länsimais-esoteerisen kontaktiperinteen haaraa.

Kertomus *Urantia-kirjan* mystisestä alkuperästä on saanut osakseen runsaasti kritiikkiä ja epäuskoisuutta. Esimerkiksi yhdysvaltalainen Martin Gardner on asettanut alkuperäiskertomuksen kyseenalaiseksi teoksessaan

Urantia: The Great Cult Mystery (1995). Vedoten William Sadlerin asiantuntevuuteen ja kokemukseen tiedekirjallisuuden saralla Gardner esittää, että taivaallisten ilmoituksenantajien sijaan Sadler itse kollegoineen on *Urantia-kirjan* käsikirjoitusten taustalla. Gardner ei ole yksin epäilystensä kanssa, vaan monet muutkin tutkijat ovat olleet halukkaita antamaan Sadlerille kunnian tämän sisällöllisesti, kielellisesti ja sivumääräisesti vaikuttavan teoksen aikaansaamisesta.

Urantiauskovat itse kuitenkin ajattelevat kirjan mystisen alkuperän olevan täysin tarkoituksenmukainen. Esimerkiksi kontaktihenkilön tarkempi henkilöllisyys on tietoisesti haluttu jättää paljastamatta, sillä on pelätty, että nimettynä hänestä olisi saattanut kehkeytyä myyttisen henkilöpalvonnan kohde. Lisäksi *Urantia-kirja* sinänsä on urantiauskovien mukaan riittävä todistus siitä, ettei teksti ole ihmisten laatima. Puhutaanhan siinä sellaisista vaikeaselkoisista hengellisistä käsitteistä, joiden esittäminen on ihmiskielen rajoittuneisuuden vuoksi lähes mahdotonta. *Urantia-kirja* ei myöskään vastaa inhimillistä pedagogiikkaa, sillä sen sijaan, että se etenisi yksinkertaisesta monimutkaiseen, se alkaa kaikkein monimutkaisimmasta, Jumalasta, ja etenee sitten yksinkertaisimpaan, ihmiseen. Urantiauskovat ovat vastanneet Gardnerin kritiikkiin myös tarkoilla tyylianalyyseillä, joilla on pyritty osoittamaan, ettei William Sadlerin kirjoitustyyli vastaa yhtäkään *Urantia-kirjan* kirjoitustyyleistä. Kirjalla siis uskotaan olevan yhdeksän kirjoittajaa, joista yksikään ei ollut ihminen.[47]

Urantia-kirjan alkutaival Suomessa ja Suomen Urantia-seura

Eurooppalaisten mielenkiinto avaruusolentoja kohtaan nousi uusiin sfääreihin syksyllä 1957, jolloin Neuvostoliitto lähetti avaruuteen Sputnikin, ensimmäisen Maata kiertävän satelliitin. Esimerkiksi tämän tapahtuman ja yleisemmin muun avaruusteknologisen kehityksen ansiosta ufokiinnostus alkoi saada entistä enemmän jalansijaa myös Suomessa. Vuonna 1962 perustettiinkin kauppatieteiden maisteri Joel Rehnströmin, rovasti Arvi Merikallion ja Finnairin silloisen lentokapteeni Ilpo Koskisen aloitteesta ensimmäinen valtakunnallisesti merkittävä ufoyhdistys, Interplanetistit ry. Yhdistyksen tarkoituksena oli koota Suomessa tehtyjä ufohavaintoja ja lisätä kansalaisten tietämystä ufoasioista. Avaruusaluksilla matkustavilla humanoideilla arveltiin olevan tärkeä sanoma ihmiskunnalle. Vuonna 1962

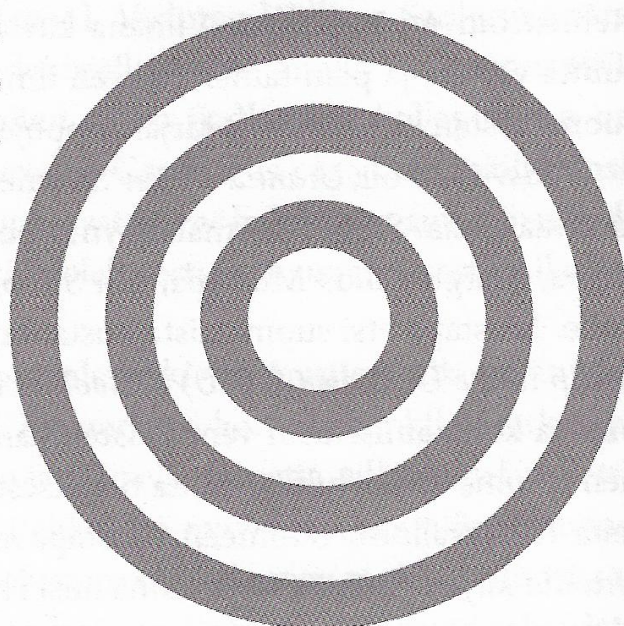
Rehnström myös perusti Vimana-kustantamon yksinomaan ufokirjallisuutta varten, ja pian tämän jälkeen ilmestyivätkin ensimmäiset ufokirjat suomalaisten kirjastojen ja kirjakauppojen hyllyille.

Vuosi 1965 oli *Urantia-kirjan* Suomeen rantautumisen kannalta merkittävää aikaa. Silloin suomalaissyntyinen Yhdysvaltoihin muuttanut ballerina, Margit Lilius-Mustapa, tuli Suomeen esittäytymään interplanetisteille. Mustapa etsi suomalaista kustantajaa kirjoittamilleen teoksille *Spaceship to the Unknown* (1960) ja *Book of Brothers* (1963), joissa hän kertoo omista kohtaamisistaan venuslaisten kanssa. Mustapa ei itse ollut aktiivinen *Urantia-kirjan* lukija, mutta tilauksesta hän oli lähettänyt muutamia niteitä Yhdysvalloista Suomeen. Mustapa myös mainitsee omissa teoksissaan *Urantia-kirjan* yhtenä esimerkkinä niistä lukuisista keinoista, joilla avaruusolennot pyrkivät levittämään sanomaansa Maan asukkaiden tietoisuuteen.

Vuonna 1965 myös Joel Rehnström sai *Urantia-kirjan* käsiinsä. Omien sanojensa mukaan hän ahmi 2000-sivuisen teoksen läpi vain muutamassa päivässä ja vakuuttui oitis sen ilmiömäisen laajasta ja seikkaperäisestä sanomasta. Interplanetistien johtohenkilöiden mielenkiinto alkoi kohdistua olennaisesti *Urantia-kirjaan*, ja yhdistyksen myötä alkanut suomalainen ufotutkimus vaimeni muutamaksi vuodeksi. Vuonna 1965 *Urantia-kirjan* lukijat siis irtautuivat ufotutkimusperinteestä omaksi itsenäiseksi haarakseen. Suomalainen ufotutkimus puolestaan käynnistyi uudelleen 1960-luvun lopulla, ja vuonna 1973 Tampereelle perustettiin Tapani Kuninkaan toimesta Suomen Ufotutkijat ry, nykyään kenties Suomen merkittävin ufoyhdistys.

Vuonna 1968 *Helsingin Sanomien* etusivulla julkaistiin interplanetistien rahoittama ilmoitus, jossa etsittiin englannintaitoista suomentajaa "ainutlaatuiselle uskonnollis-filosofis-tieteelliselle tekstille".[48] Vaikka suomentajalle ei luvattu käännöstyöstä lainkaan rahallista palkkiota, ilmoittautui tehtävään nelisenkymmentä vapaaehtoista, joista jokainen sai käännettäväkseen muutaman *Urantia-kirjan* 196 luvusta. Pääosan käännöstyöstä tekivät Lisse Gullichsen, Helvi Nikkanen ja Ulla Pyhälä. Joel Rehnström ja Martti Vanninen tarkastivat valmiit käännökset ja lähettivät ne sitten edelleen kieliopista vastaavalle Aili Nurmiaholle. Nurmiaho pyrki pitämään huolen myös siitä, että lukuisten eri henkilöiden kääntämät vaikeat käsitteet ja termit olisivat lopullisessa suomennuksessa käännetty yhdenmukaisesti.

Käännössopimus tehtiin Chicagon Urantia-säätiön kanssa tammikuussa 1970, ja ensimmäinen suomenkielinen käännösversio valmistui 1970-luvun puolivälissä, miltei vuosikymmenen kestäneen urakan jälkeen.

Kuva 12.
Urantia-säätiön rekisteröimä logo, kolme sinistä ympyrää sisäkkäin.

Vielä 1960-luvulla suomalaiset osasivat englantia kuitenkin yleisesti ottaen melko heikosti, minkä vuoksi käännösten taso vaihteli huomattavasti. Suomennoksen tarkastanut ammattikielenkääntäjä arvioikin, ettei ensimmäinen käännös kokonaisuudessaan vastannut riittävästi alkuperäistekstiä eikä siis ollut sellaisenaan julkaisukelpoinen. Lisse Gullichsen ja Aili Nurmiaho koordinoivat seuraavan käännösprojektin, jonka tavoitteena oli laatia entistä paremmin alkuperäistä vastaava suomennos.

Vielä toinen käännösversiokaan ei läpäissyt ammattikääntäjien seulaa. Suomennosurakkaa tarjottiinkin sitten tarkastuksen tehneelle Seppo Kanervalle, joka oli lukenut *Urantia-kirjaa* aktiivisesti jo kymmenen vuotta. Kolmatta käännösversiota päästiinkin työstämään Kanervan johdolla vuonna 1984, ja lopulta suomenkielisen *Urantia-kirjan* ensimmäinen painos julkaistiin kolme vuosikymmentä kestäneen käännösprojektin jälkeen vuonna 1993.

1980-luvun alussa pieniä *Urantia-kirjasta* kiinnostuneiden opiskeluryhmiä alkoi syntyä Helsingin lisäksi muillekin paikkakunnille, ja toiminnan organisoiminen tuli ajankohtaiseksi. Suomen Urantia-seura – ensimmäinen Yhdysvaltojen ulkopuolinen Urantia-yhteisö – perustettiinkin helmikuussa 1989. Perustamista edelsi pitkä ja syvällinen keskustelu, jossa puitiin seuran tarkoitusta, tehtäviä ja päämäärää. Monet *Urantia-kirjan* lukijat näet pelkäsivät, että seuran perustaminen olisi ensimmäinen askel kohti Urantia-kirkkoa tai muunlaista institutionalisoitunutta järjestöä. Urantia-seura kuitenkin perustettiin, kun saavutettiin yhteisymmärrys siitä, ettei min-

käänlaisen lahkon muodostaminen sopinut *Urantia-kirjaan* perehtyneiden jäsenten periaatteisiin. Kuten Suomen Urantia-seuran verkkosivuilla sanotaan, "Urantia-seuran tarkoitus on edistää *Urantia-kirjan* opetusten leviämistä ja asiallista levittämistä".[49]

Urantia-seura kokoontui aluksi Helsingin nuorisokeskuksen toimitilassa Töölössä, Pauligin huvilassa, jossa *Urantia-kirjan* opetuksista on keskusteltu aina 1960-luvulta lähtien ja jossa käännösprojektin aikana käytiin läpi valmistuneita suomennoksia. 1990-luvun alussa huvilan tilojen käyttö muuttui maksulliseksi, minkä vuoksi seuran toiminta hajaantui useampiin eri kokoontumistiloihin pääkaupunkiseudulle. Suurin osa esitelmätilaisuuksista järjestetään nykyään Malmitalossa ja opintoryhmät pidetään muun muassa Taivallahden peruskoululla Helsingissä sekä Villa Apteekin tiloissa Espoossa.

Suomen Urantia-seuran julkaisema *Heijaste*-lehti perustettiin Aarno Peltokosken johdolla vuonna 1985. Lehden alkuperäinen tarkoitus oli kertoa lukijoille käännöstyön etenemisestä sekä valaa yhteishenkeä urantiauskovien välille ja luottamusta *Urantia-kirjan* sanomaan. Kun Suomen Urantia-seura sitten perustettiin vuonna 1989, tuli *Heijaste*-lehdestä sen merkittävin äänenkannattaja, jolloin myös lehden sisältö muuttui ja laajeni. Jäsentiedotteiden lisäksi siinä alettiin julkaista uutisia, artikkeleita ja mielipidekirjoituksia, joita *Urantia-kirjan* lukijoilla on nykyäänkin mahdollisuus laatia ja lähettää lehden toimitukseen. *Heijaste* ilmestyy neljä kertaa vuodessa, ja vuoteen 2019 mennessä sitä on julkaistu jo 140 numeron verran. Lehti kuuluu jäsenetuna kaikille seuran jäsenille, mutta se on kaikkien muidenkin vapaasti tilattavissa ja myös maksutta luettavissa Urantia-seuran verkkosivuilla. Vuodesta 2017 alkaen *Heijaste*-lehden päätoimittajana on toiminut Kaija Lindström.

Heijasteen lisäksi Urantia-seuran toiminnasta voi lukea seuran verkkosivuilta. Sieltä löytyy tietoa seuran opintotoiminnasta, eri puolilla Suomea kokoontuvista opintoryhmistä, esitelmätilaisuuksista ja vuosittaisista tapahtumista. Tällaisia ovat esimerkiksi talvipäivät ja IUA-konferenssin (International Urantia Association) yhteydessä järjestettävät kesäpäivät. Verkkosivuilla on niin ikään kaikkien vapaasti luettavissa oleva *Urantia*-verkkokirja.

Urantia-seuran jäseniltä edellytetään täysi-ikäisyyttä sekä perehtyneisyyttä *Urantia-kirjaan*, ja heiltä peritään vuosittainen, elämäntilanteesta riippuen 20 tai 40 euron suuruinen jäsenmaksu. Vuoden 2017 alussa seu-

raan kuului kaikkiaan 81 jäsentä. Jäsenmäärästä ei kuitenkaan suoraan voida päätellä, kuinka moni suomalainen uskoo *Urantia-kirjan* ilmoitukseen. Teoksen myyntiluvut antanevat lähempänä totuutta olevan kuvan sen suosiosta suomalaisten keskuudessa: vuoteen 2015 mennessä suomenkielistä painosta oli myyty arviolta 7000 kappaletta. Kirjan lukijoiden ei tarvitse kuulua Urantia-seuraan osallistuakseen seuran järjestämiin lukupiireihin, opintoryhmiin tai muihin tilaisuuksiin, vaan kaikki ovat niihin tervetulleita.

Urantia-kirjan opetuksia Jumalasta ja maailmankaikkeudesta

”Ilma Isää ei olisi olemassa mitään, mikä on.” (42:1.6.) *Urantia-kirjan* mukaan todellisuus on Jumala ja Jumala on todellisuus, hän on koko luomakunnan ikiaikainen luoja ja ääretön ylläpitäjä. Tälle opille uskollisena kirjan kymmenkunta ensimmäistä lukua käsittelevät Jumalan olemusta, ominaisuuksia sekä suhdetta muihin olentoihin ja maailmankaikkeuteen. Usko Universaalisena Isänäkin tunnettuun Jumalaan on *Urantia-kirjan* ydin ja keskeisin viidennen ilmoituksen lukijoita yhdistävä tekijä. Kirjan mukaan Jumala on paljon enemmän kuin Isä, mutta Isä on ihmisen korkein käsitys Jumalasta. Teoksessa tähdennetään, että puhe Jumalasta Isänä kuvastaa sitä syvästi henkilökohtaista suhdetta, joka jokaisella uskovalla on mahdollisuus muodostaa Jumalan kanssa.

Jumalasta, todellisuuden absoluuttisesta alkusyystä, puhutaan *Urantia-kirjassa* myös ikuisena MINÄ OLEN -olevaisena. Ilmoituksenantajat ovat luoneet MINÄ OLEN -käsitteen yksinomaan ihmisten rajallista mieltä varten. Sillä viitataan aikaan ennen persoonallisen Isän olemassaolon hypoteettista alkupistettä, jolloin aikaa ja avaruutta ei vielä ollut luotu. Todellisuudessa sellaista hetkeä ei kuitenkaan koskaan ole ollut, sillä maailmankaikkeus ja sen luoja ovat absoluuttisuudessaan ikuisia. Absoluuttisuuden ymmärtäminen kuitenkin koettelee kuolevaisen mielen pystyvyyttä. Äärettömien käsitteiden avaaminen ihmisen äärelliselle mielelle on tiettyyn pisteeseen mahdollista, mutta siihen väistämättä liittyy inhimillisen mielen ja kielen asettamia rajoitteita.

Urantia-kirjassa painotetaankin, että henkilökohtainen kokemus on riittävä ymmärrys Universaalisesta Isästä. Korkealentoiset filosofiset oletukset ovat toissijaisia jumalasuhteen ja sisäisen uskon rinnalla. Kuolevaisten on

hyvä jatkuvasti pyrkiä laajentamaan ymmärrystään, mutta samalla on hyväksyttävä, etteivät he tule maanpäällisen elämänsä aikana koskaan täydellisesti käsittämään MINÄ OLEN -olevaista:

> Eksistentiaalisena käsitteenä MINÄ OLEN ei ole sen paremmin jumalallistunut kuin jumalallistumatonkaan, ei sen paremmin aktuaalinen kuin potentiaalinenkaan, ei sen paremmin persoonallinen kuin persoonatonkaan, ei sen paremmin staattinen kuin dynaaminenkaan. Mitään kvalifiointia ei voi soveltaa Infiniittiseen, voi vain todeta, että MINÄ OLEN on. (105: 1.4.)

Kolmiyhteyksiä on *Urantia-kirjan* mukaan olemassa kaikkiaan viisitoista, joista kuitenkin ainoastaan seitsemän on paljastettu Urantian (Maan) asukkaille. Ne ovat se osa maailmankaikkeutta, joka kuolevaisille edustaa todellisuutta. Kolmiyhteydet ovat muodostuneet infiniittisyyden seitsemän rinnakkaisen absoluutin välille. Nämä absoluutit ovat Ensimmäinen Lähde ja Keskus, Toinen Lähde ja Keskus, Kolmas Lähde ja Keskus, Paratiisin Saari, Jumaluusabsoluutti, Universaalinen Absoluutti sekä Kvalifoimaton Absoluutti (0:3.2–3.8). Universaalinen Isä on ensisijaisena jäsenenä jokaisessa seitsemässä kolmiyhteydessä, sillä hän on Jumaluuden Ensimmäinen Persoona sekä Absoluuttien absoluutti.

Urantia-kirjan luvussa 104 on esitelty kaikki seitsemän tunnettua kolmiyhteyttä, joista esimerkkinä voidaan mainita niistä ensimmäinen, persoonallis-tavoitteellinen kolmiyhteys. Tämä ”Ensimmäinen Kolmiyhteys” on kolmen ikuisen paratiisipersoonallisuuden yhteenliittymä, ja siitä puhutaan siksi myös Paratiisin-Kolminaisuutena. Sen muodostavat keskenään Universaalinen Isä (Ensimmäinen Lähde ja Keskus), Iankaikkinen Poika (Toinen Lähde ja Keskus) sekä Ääretön Henki (Kolmas Lähde ja Keskus). Ensimmäinen Kolmiyhteys on persoonallisen Jumaluuden yhteenliittymä: Isän, Pojan ja Pyhän Hengen jumaluusunioni. Jumala on siis absoluuttinen ja jakamaton, mutta hänessä kuitenkin yhdistyvät kolme yksilöllistä Jumaluuden personoitumaa:

> Näyttäisi siltä, että absoluuttiset suhteet johtavat väistämättä kolmiyhteyteen. Persoonallisuus etsii yhteyttä toiseen persoonallisuuteen yhtä hyvin absoluuttisella kuin kaikilla muillakin tasoilla. Ja Paratiisin kolmen persoonallisuuden yhteenliittymä iäistää ensimmäisen kolmiyhteyden: Isän, Pojan ja Hengen persoonallisuusliiton. (104:3.14.)

Maailmankaikkeus rakentuu *Urantia-kirjan* mukaan seuraavasti. Paratiisin Saari sijaitsee infiniittisyyden maantieteellisessä keskipisteessä. Se on Isä Jumalan asuinsija ja toimii maailmankaikkeutta koossapitävänä ja energiaa antavana voimana. Paratiisin ulkoreunoilta alkaa avaruus, jossa sijaitsevat muun muassa kaikki *Urantia-kirjassa* mainitut universumit: Havonnan nimellä tunnettu keskusuniversumi sekä seitsemän superuniversumia. Superuniversumien kokonaisuus tunnetaan kirjassa myös nimellä Suuruniversumi, ja se käsittää kaikkiaan noin seitsemän biljoonaa asutettua planeettaa.

Superuniversumit ovat maantieteellisiä avaruusryhmittymiä, joista jokainen käsittää yhtä suuren määrän paikallisuniversumeja ja yhtäläisen osan avaruutta. Niistä seitsemännessä, Orvontonissa, sijaitsee kotiplaneettamme Urantia (Maa). Planeettamme järjestysnumero asuttujen planeettojen sarjassa kirjoitetaan luvulla 5 342 482 337 666. Suuruniversumin rajojen takaa löytyvät neljä ulkoavaruuden tasoa, joista kaikki sisältävät lukemattomia galakseja, tähtisumuja, aurinkoja ja planeettoja, ja joista kaikki ovat vielä toistaiseksi asumattomia. *Urantia-kirjan* mukaan tämä suuri osa avaruudesta odottaa edelleen tulevaa universumikautta, jolloin asutetaan lisää planeettoja ja satelliitteja.

Kaikkien asutettujen maailmojen kerrotaan olevan luonteeltaan ja alkuperältään evolutionaarisia, eli ne kehittyvät Jumalan suunnitelman mukaisesti kohti suurinta tarkoitusta ja päämäärää. Kuolevaisten asuttamia maailmoja kuvataan lisäksi "harjoittelukouluina olemassaolon seuraavana edessä olevaa vaihetta varten" (49:0.1). Ne on taivaallista hallintoa ajatellen ryhmitelty paikallisjärjestelmiksi, joista jokaiseen kuuluu noin tuhat evolutionaarista maailmaa. Paikallisjärjestelmät voidaan lisäksi ryhmitellä konstellaatioiksi, paikallisuniversumeiksi ja niin edelleen aina seitsemään olemassa olevaan superuniversumiin saakka.

Oma planeettamme, Urantia, kuuluu Satanian paikallisjärjestelmään, jonka odotettu koko on joskus kaukaisessa tulevaisuudessa pyöreästi arvioituna 900 asutettua maailmaa. Tällä hetkellä Satanian järjestelmä sisältää vasta noin 620 asutettua maailmaa ja on siis vielä keskeneräinen. Urantia on Satanian asutetuista maailmoista järjestyksessä 606.

> Avaruuden asuttujen maailmojen sijainnin ja todellisen lukumäärän tietää vain Universaalinen Isä; hän kutsuu niitä kaikkia nimeltä ja numerolta. Minä voin esittää vain asuttujen tai asuttaviksi kelvollisten planeettojen summittaisen lukumäärän, sillä muutamilla paikallisuniversumeilla on älylliseen elämään so-

veltuvia maailmoja enemmän kuin toisilla. Eikä kaikkia suunnitelmissa olevia universumeja ole vielä organisoitu. Esittämieni arvioiden ainoana tarkoituksena on sen vuoksi tarjota edes jonkinlainen käsitys aineellisen luomistuloksen suunnattomuudesta. (15:2.1.) – – [Esittänyt Uversasta lähtöisin oleva Universaalinen Sensori.] (15:14.10).

Elämän tarkoitus ja elämä kuoleman jälkeen

Urantia-kirjan lukijat uskovat, että ihmiselämän keskeisin tavoite on löytää Jumala ja tulla hänen kaltaisekseen. Jumalan uskotaan elävän jokaisen ihmisen sisimmässä, mutta hänet löytääkseen on ihmisellä oltava fyysisen kehon lisäksi myös toimiva mieli, persoonallisuus sekä Ajatuksensuuntaaja. Ihmismieli ja Ajatuksensuuntaaja yhdessä synnyttävät sielun, jonka ansiosta yksilö voi kuolemansa jälkeen jatkaa matkaansa Jumalan luo, mikäli hän itse niin päättää.

Ajatuksensuuntaaja on osa Jumalan suurta suunnitelmaa, jonka päämääränä on kaikkien luotujen asteittainen kehittyminen kohti Paratiisin edellyttämää täydellisyyttä. "Urantia-kirjan opetuksia" -blogia kirjoittavan Matti Tossavaisen mukaan "Ajatuksensuuntaaja tarkoittaa samaa kuin Jumala meissä, meidän kanssamme, meidän mielessämme, meidän ajattelukeskuksessamme".[50] Ajatuksensuuntaaja on siis Jumalan aktuaalinen läsnäolo tai ääni jokaisessa ihmismielessä, se opastaa ihmistä sekä antaa mielelle jatkuvasti hengellisiä virikkeitä sekä vihjeitä Jumalasta. *Urantia-kirja* kannustaakin kuuntelemaan Ajatuksensuuntaajaa, sillä sen avulla yksilö voi muodostaa henkilökohtaisen suhteen Isään. Ihminen voi näin omaksua uskon, joka johtaa elämän todelliseen päämäärään, Isän läheisyyteen: "Ajatuksensuuntaajien tehtävänä ihmissukukuntien suhteen on edustaa Universaalista Isää, olla Universaalinen Isä ajallisuuden ja avaruuden kuolevaisille luoduille." (108:0.1.)

Päätös lähestyä Jumalaa antaa siis ihmiselämälle sen perimmäisen tarkoituksen. Päätöksen tehtyään ihminen näet luonnollisesti samastuu Isän tahtoon ja pyrkii vähitellen kehittymään hänen kaltaisekseen. *Urantia-kirjassa* ei esitetä tarkkoja määritelmiä siitä, miten yksilön tulisi toimia tullakseen Isän kaltaiseksi ja elääkseen Jumalalle mieluista elämää, sillä kukin toteuttaa tarkoitustaan omalla persoonallisella tavallaan. Kirjassa ei siten ole annettu Raamatun kymmentä käskyä vastaavia selkeitä ohjenuoria vaan

ainoastaan yksi Jumalan ihmiskunnalle lähettämä suurenmoinen käsky: ”Olkaa täydelliset, niin kuin minä olen täydellinen.” (1:0.3.) *Urantia-kirja* kuitenkin paljastaa, että ainoastaan Jumalan löytämiseen tähtäävät elämäntarkoitukset takaavat yksilölle ylösnousemuksen kuoleman jälkeen. Muunlaiset periaatteet jättävät kuolemanjälkeisen kohtalon arvailujen varaan.

> Tämä suurenmoinen ja universaalinen kehotus pyrkiä jumaluutta olevan täydellisyyden saavuttamiseen on täydellisyyden Jumalan luoman, koko eteenpäin ponnistelevan luomakunnan ensimmäinen velvollisuus, ja sen tulisi olla sen korkein tavoite. Tämä jumalallisen täydellisyyden saavuttamisen mahdollisuus on ihmisen koko ikuisen hengellisen edistymisen lopullinen ja varma määränpää. (1:0.4.)

Urantia-kirja opettaa Raamatun tavoin, että elämä jatkuu kuolemaa seuraavan ylösnousemuksen jälkeen taivaassa Jumalan luona. Toisin kuin Raamatussa *Urantia-kirjassa* kuvataan seikkaperäisesti myös kuolemasta alkava monivaiheinen matka Paratiisiin ja kerrotaan jopa Paratiisin tarkat koordinaatit.

Urantia-kirjan mukaan on olemassa kolme eri kuoleman lajia: hengellinen kuolema, älyllinen kuolema ja fyysinen kuolema. Hengellisellä kuolemalla viitataan sielun lopulliseen kuolemaan eli elämän peruuttamattomaan päättymiseen kuoleman jälkeen. Tämänkaltainen kuolema johtuu aina yksilön aktiivisesta päätöksestä torjua ikuinen elämä, toisin sanoen päätöksestä kääntää selkänsä Jumalalle ja vastustaa ihmismielelle luontaista uskoa. Elämän jatkuminen tuonpuoleisessa sen sijaan on *Urantia-kirjan* mukaan taattu silloin, ”kun mieli uskoo Jumalaan ja sielu tuntee Jumalan, ja kun ne yhdessä hoivaavan Suuntaajan kanssa kaikki halajavat Jumalaa” (5:5.13).

Kaksi muuta kuoleman lajia, fyysinen ja älyllinen, eivät sen sijaan tarkoita elämän loppua tai persoonallisuuden tuhoutumista. Kuoleman jälkeen aineellinen ruumis maatuu mutta persoonallisuus jatkaa olemassaoloaan. Persoonallisuuden kaksi osatekijää, Ajatuksensuuntaaja sekä kuolleen elämänvaiheista koostuvat muistot, siirtyvät Diviningtoniin eli ”Isän syliin”. Myös edesmenneen yksilön niin kutsuttu morontiasielu selviää kuolemasta.

Nämä kolme persoonallisuuden osatekijää ovat kuoleman jälkeisen, elämän ”kokoonpanosaleissa” tapahtuvan, ”uudelleenpersonoinnin” kan-

nalta välttämättömiä. Kun Ajatuksensuuntaaja ja sielu kokoavat eloon jäävän persoonallisuuden yhteen, saavuttaa yksilö jälleen tietoisuuden tilan ja saa huomata heräävänsä ”mansiomaailmassa” uudessa hahmossaan, ”morontialuotuna”. Mansiomaailmoja on kaikkiaan seitsemän. Toistaiseksi ne palvelevat ”kuolevaiskoulutuksen asemina” ja ovat omistettuja ”ylösnousemuskuolevaisten siirtymäkulttuurille”. Aika kuoleman ja uudelleenpersonoinnin välillä vaihtelee yksilöiden välillä sen mukaan, kuinka pitkälle he kuoleman hetkellä ovat edenneet henkisessä kehityksessään. Mitä pidemmälle yksilö on kehittynyt, sitä todennäköisemmin hänellä on oma henkilökohtainen kohtalonsuojelijansa ja sitä lyhempi on aika kuoleman ja uudelleenpersonoinnin välillä.

Kuolevaisen elämää kuvaillaan *Urantia-kirjassa* lukuisista renkaista koostuvana katkeamattomana ketjuna. Elämämme Maassa, Urantialla, on vasta ensimmäinen kokemuksemme elämästä, joka kuoleman jälkeen tulee jatkumaan yli universumien ja ikuisten aikakausien. Uudelleenpersonoinnin yhteydessä saamamme morontiahahmo heijastaa sitä henkisen kehityksen astetta, jonka olemme Urantialla viettämämme ajan puitteissa saavuttaneet. Jokainen siis lähtee etenemään kuoleman jälkeen omalta yksilölliseltä henkitasoltaan. Morontialuodun tehtävä on jatkaa itsensä kehittämistä ja pyrkiä lukemattomien tulevien elämiensä aikana etenemään yhä korkeammalle hengellisten olentojen hierarkiassa.

Toisiaan seuraavien elämien katkeamattoman ketjun kerrotaan olevan ikuisuudelta tuntuvan ajan mittainen. Sen päässä on ketjun vihoviimeinen rengas, jonka saavuttaminen edellyttää tavoittelijaltaan äärettömästi aitoa rakkautta, veljeyttä ja viisautta. Nämä hyveet sisäistänyt kulkija saavuttaa vihdoin päämääränsä, syntymän puhtaana henkilöhahmona Paratiisissa: ”Kuolema ei ole muuta kuin alku loputtomalle, seikkailuntäyteiselle elämänuralle, odotuksentäyteiselle ikuiselle elämälle, ikuiselle tutkimusmatkalle.” (14:5.10.)

Uskonnonvapauslain (säädetty 1922/2003) mukaan vähintään 20 Suomen kansalaista voi halutessaan perustaa rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan. Rekisteröityminen takaa yhdyskunnalle tiettyjä konkreettisia etuoikeuksia muihin uskonnollisiin yhteisöihin nähden, ja sen katsotaankin usein olevan uskonyhteisölle kannattava ja tavoittelemisen arvoinen päämäärä. Rekisteröityneellä yhdyskunnalla on mahdollisuus muun muassa peruskouluissa järjestettävään oman uskonnon opetukseen ja vihkiseremonioiden järjestämiseen. Virallinen uskonnon status voi myös lisätä näkyvyyttä ja siten helpottaa opin levittämistä. Patentti- ja rekisterihallituksen syyskuussa 2018 laatiman tilaston mukaan rekisteröityjä uskonnollisia yhdyskuntia oli 136 ja seurakuntia tai muita paikallisyhteisöjä peräti 345.

Lain takaamista etuuksista huolimatta Urantia-seura ei ole koskaan pyrkinyt rekisteröitymään uskonnolliseksi yhdyskunnaksi, eikä sitä ylipäänsä pidetä ilmoituksen periaatteiden mukaisena vaihtoehtona. *Urantia-kirja* ei siis kehota organisoimaan uutta uskontoa, ja Urantia-liikekin on jyrkästi kieltänyt kuulumisensa uskontokategoriaan. *Urantia-kirja* nimenomaan varoittaa institutionalisoimiseen liittyvistä riskeistä, kuten alkuperäisen ilmoituksen vääristymisestä ja mukautumisesta ympäröivän yhteiskunnan normeihin.

Uskonnoksi kategorisoitumista halutaan välttää myös siksi, että se saattaisi vähentää ilmoituksen sekulaaria uskottavuutta. *Urantia-kirjan* lukijat puhuvatkin viidennestä ilmoituksesta mieluummin totuutena, ilmoituksena Jumalasta tai perustana yksilön henkilökohtaiselle uskolle.[51] Urantia-seuran verkkosivulla kuitenkin todetaan, että on niitäkin lukijoita, jotka mieluusti ottaisivat Urantia-uskon viralliseksi uskonnokseen.

Urantia-kirjan ilmoituksen ytimessä ovatkin usko Jumalaan ja Jeesuksen opetuksiin – kaksi asiaa, jotka tavallisesti mielletään kuuluviksi uskontokategoriaan. Vaikka uskonnollisuus siis on eittämättä osa *Urantia-kirjan* sanomaa, sisältää teos lukijoidensa mukaan myös puhtaasti tosiasioihin perustuvaa kerrontaa liittyen muun muassa kosmologiaan, historiaan, maailmauskontoihin ja politiikkaan. Siksi sen pelkistäminen uskonnoksi johtaisi helposti ennakkoluulojen syntyyn ja viidennen ilmoituksen virheellisiin tulkintoihin. Lukijoiden mielestä kirja koordinoi uskonnon, filosofian, tieteen ja taiteen tavalla, johon yksikään ihmiskunnan aiemmin tuntema uskonnollinen tai sekulaari teos ei ole pystynyt. Se sisältää tosiasioita uskonnoista ja todellisesta sydämen uskosta mutta ei itsessään ole uskonto, eikä

se ole tarkoitettu uuden kirkon tai lahkon perustamista varten. Teoksen katsotaan tarjoavan faktuaalisia vastauksia ihmismieltä askarruttaviin kysymyksiin siitä, kuka minä olen, mistä olen lähtöisin ja minne olen matkalla.

Jos *Urantia-kirja* ei lukijoidensa mielestä ole uskonto, mikä se silloin on? Se on ilmoitus, suhteellinen ja alati kehittyvä totuus sekä perusta yksilön henkilökohtaiselle uskolle. Kirjan uskonnollisella ulottuvuudella viitataan lähinnä henkilökohtaiseen uskoon, yksilön ja Jumalan keskinäiseen suhteeseen. Siihen eivät kuulu erilaiset yhteisön määräämät käytännöt, riitit tai uskontunnustukset.

Urantia-kirjan mukaan tiede ei korvaa uskontoa eikä uskonto liioin tiedettä. Sen sijaan nämä liittyvät erottamattomasti toisiinsa. Lähimmäksi totuutta päästään, kun hyväksytään, että tiede ja uskonto täydentävät toinen toistaan. Molemmat viitoittavat pohtimaan niin kutsuttua ensimmäistä aiheuttajaa, sitä ratkaisevaa tekijää, joka on johtanut tuntemamme elämän syntyyn. Kumpikin tie pakottaa tunnustamaan ensimmäisen aiheuttajan olemassaolon – joskin ainoastaan uskonto tarjoaa pohdiskelijalle myös henkilökohtaisen suhteen persoonalliseen Isään. Tieteen tarjoamat vastaukset koskevat ainoastaan materiaalista maailmaa, jolloin käsitys ensimmäisestä aiheuttajasta jää ikuiseksi tuntemattomaksi. Puhtaasti tieteeseen turvautuva ei siis pysty hyväksymään sellaista, jota ei ole kyetty empiirisesti todistamaan. Tällainen uskoon turvaamaton tiede synnyttää alati uusia kysymyksiä ja lisää ongelmia ratkaistavaksi.

Urantia-kirja ei kuitenkaan vähättele tieteen merkitystä vaan korostaa, että se on sivilisaation kehityksen kannalta äärimmäisen suuri. Silti uskonnolle tulisi antaa enemmän painoarvoa niissä kysymyksissä, joihin tiede ei kykene koskaan vastaamaan. Ihmisten tulisi tunnustaa, että ainoastaan usko voi johdattaa meidät sellaisiin syvällisimpiin totuuksiin, jotka lopulta paljastavat meille todellisen ensimmäisen alkusyyn, persoonallisen Jumalan. Ainoastaan usko voi auttaa meitä ymmärtämään kaikkea sitä, jota emme nykyisessä olomuodossamme pysty näkemään tai muutoin aisteillamme kokemaan.

> Tieteen esittämien tosiasioiden lähde on äly ja vain äly, uskonnon varmoina pitämät asiat kumpuavat koko persoonallisuuden pohjimmaisista perustoista. Tiede vetoaa mielen käsityskykyyn, uskonto vetoaa ruumiin, mielen ja hengen lojaalisuuteen ja antaumukseen, jopa persoonallisuuden kokonaisuuteen. (102:1.4.)

Urantia-kirja vastustaa kiivaasti ajatusta evoluutioteoriasta, joka selittää maailman synnyn alkuräjähdyksellä ja pitää sen jälkeistä elollisuuden kehittymistä sattumanvaraisena ja päämäärättömänä. Evoluutioteoria jättää urantiauskovien näkökulmasta avoimeksi liian paljon ihmiselämän merkitäviä kysymyksiä. Toisaalta kirja ei tue myöskään Raamattuun perustuvaa kreationismia, jonka mukaan Jumala yhdellä kertaa loi valmiin maailman. Sen sijaan evoluution sanotaan olevan Jumalan säätämä ja etenevän Jumalan laatiman suunnitelman mukaan. Taivaalliset olennot pitävät huolen siitä, että myös Urantialla evoluutio etenee kohti päämääräänsä – jumalankaltaisuuteen ja täydellisyyteen pyrkivien ihmisten tuottamista. Ihmisen biologinen evoluutio on jo päättynyt, mutta muun muassa hengellisyyttä, viisautta ja uskonnollisuutta koskeva evoluutio on vielä kesken. Näiden osa-alueiden kehityksen jatkuminen edellyttää apua ihmistä korkeammilta voimilta, ja juuri tämän vuoksi ihmiskunnalle annetaan kosmisia ilmoituksia aina Jumalan sopiviksi katsomin väliajoin.

Urantia-kirja, kristinusko ja muut maailmanuskonnot

Suurin osa suomalaisista *Urantia-kirjan* lukijoista on evankelisluterilaisen kirkon jäseniä. Vuonna 2016 luterilaisuus tuntui kuitenkin useimmille lukijoille olevan pikemminkin osa suomalaista kulttuuria kuin henkilökohtaista uskonelämää.[52] Raamattua ei kukaan kertonut lukevansa aktiivisesti. Harvat kirkossakäynnitkin liittyivät lähes poikkeuksetta eri elämänvaiheissa tapahtuviin toimituksiin, kuten konfirmaatioon, häihin ja hautajaisiin.

Urantia-kirjan mukaan Raamattu ei ole pyhä. Pyhän käsitettä tosin käytetään varoen myös *Urantia-kirjasta* puhuttaessa, sillä se herättää voimakkaita mielleyhtymiä kristinuskoon ja muihin "kehitysuskontoihin", jollaiseksi urantiauskovat eivät halua viidennen ilmoituksen leimaantuvan. *Urantia-kirjasta* poiketen Raamatun kuitenkin kerrotaan olevan vain kiistanalainen kokoelma erilaisia uskonnollisiksi katsottuja kirjoituksia, joita lukuisat historialle tuntemattomat henkilöt ovat omine motiiveineen uudelleenkirjoittaneet vuosisatojen ajan. Tämän vuoksi Raamatun alkuperäistä ja keskeisintä sanomaa on tänä päivänä mahdotonta tavoittaa. Samasta syystä Raamattua, toisin kuin *Urantia-kirjaa*, ei tulisi pitää Jumalan sanana tai ihmiskunnalle annettuna jumalallisena ilmoituksena sellaisenaan.

Kuten todettu, Raamatun opetuksiin ja kertomuksiin on *Urantia-kirjassa* tehty merkittäviä muutoksia, joiden avulla viidennestä ilmoituksesta on karsittu pois kaikki ihmisperäiseksi ja virheelliseksi katsottu aineisto. Esimerkkinä todettakoon, että vaikka teosten kolminaisuusopeissa on samankaltaisuutta, on niissä sitäkin enemmän eroavaisuuksia. Iankaikkisella Pojallakaan ei *Urantia-kirjassa* viitata kristinuskon kolminaisuuden Jeesukseen vaan niin sanotusti kaiken olevaisen rinnakkaisluojaan. Iankaikkista Poikaa ei siis kirjan mukaan tulisi sekoittaa kristittyjen tuntemaan Jeesukseen, joka ei viidennen ilmoituksen perusteella ollut Jumalan ainoa Poika vaan yksi lukuisista Jumalan Luoja-Pojista. Urantia-kirjan lukijoiden mukaan Jeesus ei myöskään ollut ihmiseksi tullut Jumala, vaan paikallisuniversumimme Nebadonin hallitsijan, Kristus Mikaelin, inkarnaatio.

Uuden testamentin painopiste on *Urantia-kirjan* mukaan täysin vääristynyt ja harhaanjohtava. Siihen ovat jättäneet jälkensä muun muassa kristinuskon muotoutumiseen vaikuttaneet itämaiset jumalmyytit ja antiikin hellenistinen filosofia. Tämän takia kristityt ovat oppineet pitämään pyhinä sellaisiakin opetuksia, kertomuksia ja sääntöjä, jotka eivät tosiasiassa olleet Jeesuksen sanelemia eivätkä ylipäänsä sopineet Jeesuksen arvomaailmaan.

Urantia-kirjassa esitetään, että Jeesuksen evankeliumiopetuksen yhdistäminen juutalaiseen teologiaan oli kristinuskon alkutaipaleella tehdyistä virheistä suurin. Sen seurauksena syntyi erheellinen kristillinen sovitusoppi, jonka mukaan Jumala uhrasi ainoan poikansa, Jeesuksen, sovittaakseen ihmiskunnan synnit. *Urantia-kirja* siis kiistää uskomuksen perisynnistä ja Jeesuksesta syntien sovittajana. Sen sijaan ihmisten kerrotaan syntyvän Urantialle synnittöminä ja kuoleman jälkeisen pelastuksen riippuvan puhtaasti yksilön henkilökohtaisesta uskonvalinnasta. Perätön sovitusoppi onkin viidennen ilmoituksen mukaan vienyt jalansijaa Raamatun todelliselta ilmoitukselta, sillä *Urantia-kirjan* filosofiassa Jeesuksen elämässä keskeisintä ei suinkaan ollut hänen persoonansa, saati traaginen kuolema ristillä. Olennaista oli hänen esimerkillinen Jumalan etsinnälle pyhitetty elämänsä sekä sanomansa Jumalan isyydestä ja ihmisten veljeydestä – sanoma, jonka katsotaan kuitenkin jääneen Paavalin elämää kuvaavien kertomusten varjoon.

Urantia-kirjan neljäs osa, Jeesuksen elämä ja opetukset, onkin laajennettu ja urantiauskovien mukaan totuudenmukaisempi versio siitä, mitä Uusi testamentti opettaa Jeesuksesta. Teoksessa kerrotaan, että kun Jeesuksen evankeliumi dogmatisoitiin ja sen siivittämänä rakennettiin instituutio,

Raamatun alkuperäinen merkitys korvaantui ihmisperäisillä uskomuksilla. Kristinuskon kehitys valtauskonnoksi nähdäänkin varoittavana esimerkkinä siitä, mitä uskon institutionaalistumisesta voi pahimmillaan seurata: normeilla, tavoilla ja riiteillä aikaansaatu dynaamisen, elävän ja henkilökohtaisen uskonnon hidas kuolema.[53] *Urantia-kirjalla* olisikin lukijoiden mielestä paljon annettavaa evankelisluterilaiselle kirkolle. Osa heistä toivoisikin pystyvänsä kirkon jäsenenä aktiivisesti edistämään kirkon muutosta. *Urantia-kirjassa* (170:5.21) todetaan:

> Sellaisena kuin Jeesus valtakunnan mielessään näki, se on suurelta osin jäänyt maan päällä toteutumatta, sillä ulkokohtainen kirkko on toistaiseksi ottanut sen paikan. Mutta teidän tulisi käsittää, että tämä kirkko on vain syrjään työnnetyn hengellisen valtakunnan toukkavaihe, joka vie sen tämän aineellisen aikakauden läpi ja yli seuraavaan ja hengellisempään tuomiokauteen, jolloin Mestarin opetuksilla saattaa olla parempi tilaisuus kehittymiseen. Näin ajateltuna niin kutsutusta kristillisestä kirkosta tuleekin se toukkakotelo, jonka sisällä Jeesuksen käsityksen mukainen valtakunta nyt uinuu. Jumalalliseen veljeyteen perustuva valtakunta on edelleenkin elossa, ja lopulta ja minkään estämättä se tulee esille tästä pitkäaikaisesta kätköstään, aivan yhtä ehdottomasti kuin perhonen lopulta ilmaantuu kauniina lopputuloksena sen vähemmän viehättävästä metamorfiseen kehitykseen kuuluvasta oliosta.

Urantia-kirjan luku 131 on kokonaan omistettu maailman eri uskonnoille. Siinä keskitytään tarkastelemaan lähinnä uskontoihin sisältyviä opetuksia Jumalasta ja Jumalan suhteesta ihmiskuntaan. Kirjan mukaan kaikkiin listattuihin uskontoihin sisältyy totuuden siemeniä, joskaan mikään niistä ei edusta absoluuttista totuutta. Kun ilmoituksen perustalle näet syntyy kehitysuskonto, on väistämätöntä, että alkuperäiseen sanomaan kytkeytyy erinäisiä ihmisperäisiä uskomuksia, käskyjä ja toimintamalleja. Kun näin tapahtuu, valitettavan paljon autenttisesta ilmoituksesta jää virheellisen aineiston varjoon.

Urantia-kirjassa esitetään, että merkittävistä puutteistaan ja virheellisistä käsityksistään huolimatta kristinusko ja buddhalaisuus ovat maailmanuskonnoista pisimmälle kehittyneet. Buddhalaisuudessa korostetut arvot ja elämänohjeet ovat suurenmoisia ja edistyksellisiä, mutta uskonnosta uupuu tyystin usko persoonalliseen ja universaaliin Jumalaan. Kristinuskon ytimestä sen sijaan löytyvät usko sekä Jeesuksen esimerkilliseen uskonnol-

liseen elämään että iankaikkiseen Jumalaan. Ihmisperäiset ja kulttuuriset aineistot ovat kuitenkin peittäneet alleen sen, mikä Jeesuksen opetuksissa alkujaan oli keskeisintä.

Kaikkien uskontojen todetaan kyllä olevan sikäli hyviä, että ne voivat omalla tavallaan tuoda ihmisen lähemmäs Jumalaa ja auttaa ihmistä ymmärtämään, kuka Jumala on. Kehnon uskonnosta tekee ainoastaan ylimielinen asennoituminen muihin katsomuksiin. Millään uskonnolla ei ole syytä pitää itseään ylivertaisena tai kuvitella oman oppinsa edustavan ainoaa, erehtymätöntä totuutta. Koska kaikkiin uskontoihin sisältyy enemmän tai vähemmän totuutta, olisi erilaisten katsomusten edustajien sen sijaan viisainta perehtyä itselleen vieraisiin uskontoihin ja kerätä niistä parhaat palat omaa uskoaan täydentämään. Muiden näkemysten tuomitseminen ja kiistäminen eivät vastaa Jumalan tahdon mukaista elämää, vaan päinvastoin ne vievät yksilön entistä kauemmas totuuden lähteiltä.

Vaikka *Urantia-kirjan* lukijat uskovat viidennen ilmoituksen olevan toistaiseksi korkein saatavilla oleva totuus, he ajattelevat senkin olevan ainoastaan rajallinen, osittainen ja vajavainen totuuden heijastuma. Kirjanhan ei uskota jäävän viimeiseksi käänteentekeväksi ilmoitukseksi, vaan uusia ilmoituksia odotetaan tulevaksi noin tuhannen vuoden välein. Uusien ilmoitusten myötä ihmisten uskonnollisuus kehittyy, jolloin tulee mahdolliseksi myös saavuttaa entistä absoluuttisempi totuus. Silti on muistettava, että evolutionaarisessa maailmassa totuus on ihmismielen rajallisuuden takia aina väistämättä suhteellinen käsite.

Minkään uskontokunnan jäsenyyttä ei katsota esteeksi Urantia-kirjaan tutustumiselle tai – seuraan liittymiselle. Se, että kirjan lukijat ovat lähtöisin mahdollisimman monenlaisista lähtökohdista, nähdään pikemminkin positiivisena seikkana, sillä sen katsotaan edistävän ilmoituksen leviämistä sekä sen toteutumista käytännössä.[54]

Urantia-kirjan mukaan tavoitteena olisikin tulevaisuudessa koko ihmiskunnan yhteinen maailmanuskonto, joka yhdistäisi totuudet nykyisistä institutionaalisista uskonnoista ja poistaisi ristiriidat eri uskonnonharjoittajien väliltä. Uskonsodat nähtäisiin aiheettomina, kun ymmärrettäisiin, että ainoa tarpeellinen ja riittävä totuus on ihmisen aito usko Jumalaan: "Totuuden voi tuntea, totuuden voi elää; totuuden kasvun voi kokea sielussaan, ja mielessä voi nauttia sen antaman valaistuksen tuomasta vapaudesta, mutta totuutta ei voi vangita kaavoiksi, normeiksi, uskonkappaleiksi tai ihmisen käyttäytymisen älyperäisiksi malleiksi." (180:5.2.)

Urantia-kirjasta puhutaan usein ufokulttina. Silloin ajatellaan virheellisesti, että teoksen lukijat uskovat populaarikulttuuristakin tuttujen avaruusolentojen olevan kirjan opetusten takana. *Urantia-kirjassa* ei kuitenkaan esiinny käsitteitä avaruusolento, humanoidi tai ufo. Sen sijaan kirjan esiluvun kirjoittaja esittelee itsensä yhtenä "Orvontonin Jumalallisista Neuvonantajista", ja myös muiden lukujen kerrotaan olevan erilaisten taivaallisten olentoryhmien edustajien käsialaa.

Tieteellinen käsitys, jonka mukaan Maa on maailmankaikkeuden ainoa asuttu planeetta, todetaan kyllä *Urantia-kirjassa* kaikessa itsekeskeisyydessään mahdottomaksi. Kirjahan kertoo peräti seitsemästä asutetusta superuniversumista sekä niiden lukemattomista elinkelpoisista planeetoista ja satelliiteista. Meidän tuntemamme elämän kannalta osa niistä saattaa olla asuttavaksi kelpaamattomia, mutta Urantian asukkaista poikkeaville kuolevaisille ne kaikki kuitenkin toimivat ihanteellisina elinympäristöinä. *Urantia-kirjan* opissa maailmankaikkeus näet sisältää kuolevaisten lisäksi lukemattomia henkiolentoja, taivaallisia persoonallisuuksia, sanansaattajia ja enkeleitä. Henkiolentojen ja niiden eri luokkien esittelylle onkin omistettu yli 20 lukua kirjan kahdessa ensimmäisessä osassa.

Urantia-kirjan mukaan on mahdollista matkailla eri universumien välillä, mutta se ei tapahdu lentävillä lautasilla tai muilla vastaavilla avaruusaluksilla, kuten ufouskonnollisuudessa ajateltaisiin vaan "kuljettajaserafien" aikaansaaman transportaation välityksellä. Serafeilla viitataan eri luokkiin kuuluviin enkeleihin, jotka kykenevät kuljettamaan aineettomia hahmoja universumista toiseen. Serafisen transportaation välityksellä saapuneita vierailevia tarkkailijoita muista universumeista kerrotaankin olevan Urantialla kaiken aikaa.

Kertomukset ufosieppauksista ja teoriat avaruusolentojen Maan valloituspyrkimyksistä liittyvät erottamattomasti etenkin populaarikulttuurissa ilmenevään ufouskonnollisuuteen. *Urantia-kirjassa* taivaallisten olentojen kuitenkaan ei mainita olevan millään tapaa pahantahtoisia, eikä niiden siis ajatella uhkaavan Urantian rauhaa. Kaikki olennot, jotka pääsevät matkaamaan eri universumien ja asutettujen planeettojen välillä, ovat Universaalisen Isän luomia ja siksi toimivat hänen hyvän tahtonsa mukaisesti. "Planeettanne (Urantia) on suunnattoman suuren kosmoksen jäsen; kuulutte jotakuinkin loputtomaan maailmojen perheeseen, mutta sfääriänne halli-

taan juuri niin täsmällisesti ja sitä hoivataan juuri niin rakastavasti kuin jos se olisi ainoa asuttu maailma koko olemassaolon piirissä." (15:14.9.)

Urantia-kirja vetoaa moniin ufoharrastajiin varmastikin siksi, että se on voimakkaasti avaruudellinen, tieteellis-teknologistyyppisellä käsitteistöllä kyllästetty teos. Niin ikään se on osa laajempaa modernia kontaktiperinnettä ja sellaisenaan ufoharrastajille tutun ja kiehtovan oloinen. Kirjassa pyritään myös olennaisesti yhdistämään tiede ja uskonto, kuten ufokontaktiliikkeessä.

Urantia-kirja – modernia uskontoa

Uskonnontutkimuksellisesta näkökulmasta *Urantia-kirjaa* voidaan pitää yhtenä esimerkkinä sellaisesta modernista uskonnollisuudesta, joka ei mahdu institutionaalisen uskonnon raameihin. Se noudattaa individualistisen yhteiskunnan ihanteita eikä halua tulla kahlituksi mihinkään yhteisöä leimaavaan kategoriaan, saati sopeutua ulkopuolisten sanelemiin normeihin. Tärkeintä tämänkaltaisessa uskonnollisuudessa on henkilökohtainen kokemusmaailma ja opin vapaamuotoinen tulkinta.

Moderni uskonnollisuus hyödyntää tieteellis-teknistä käsitteistöä todistellessaan kosmisista ulottuvuuksista, henkiolennoista, jumaluuksista ja muista yliluonnollisista ilmiöistä. Se tarjoaa tieteen kanssa yhteensovitettuja vastauksia, nykyaikaan sopivia päämääriä ja elämäntapaan liittyvää valinnanvapautta. Moderni uskonnollisuus antaa nykyhetkelle merkityksen ja tekee arvaamattomasta tulevaisuudesta turvatun.

8

Raëlin ufouskonto ja millennialistinen utopia

Ilkka Niskanen

Vuosituhannen taite. Kirkkaan valkoiseen, kulmikasharteiseen asuun pukeutunut mies istuu jakkaralla esiintymislavan reunalla sähkökitara sylissään. Kaulassaan hänellä riippuu suurikokoinen metallinen symboli, kuin yhdistelmä hakaristiä ja Daavidin tähteä. Iältään mies on jossain vaiheessa keski-ikää. Leukaa kiertää lincolnmainen parta, ja päältä kaljuuntunut kiharainen tukka on sidottu hapsottavaksi nutturaksi pään taakse. Kasvot ovat sopusuhtaiset ja lempeät. Silmät suljettuina hän alkaa laulaa mikrofoniin näppäillen samalla kitarasta mollivoittoista taustaa.

Je joue du sexophone
Et je te fais chanter
Comme un chat qui ronronne
Et je te fais danser

Soitan seksofonia
Ja saan sinut laulamaan
Kuin kissa joka kehrää
Ja saan sinut tanssimaan

Yleisön poikki kulkee ihastunut kohahdus. Sieltä täältä kuuluu innostuneita huudahduksia, jotka lisääntyvät kappaleen edetessä ja kiihdyttäessä tahtia. Välillä mies liikuttaa lantiotaan kitaran rytmittämänä kuin yhdyn-

nässä työnnellen. Yleisö yltyy kovempiin kannustushuutoihin, joihin sekoittuu riemuisaa naurua.

Laulavan profeetan poikkeuksellinen ufokultti

13. joulukuuta 1973. Ranskalainen toimittaja, kilpa-autoilija, laulaja-lauluntekijä, aviomies ja isä Claude Vorilhon ajaa aamulla kohti Clermont-Ferrandin kylässä sijaitsevaa toimistoaan. Yhtäkkiä häneen iskee voimakas tunne, että hänen täytyy nousta kylän lähistöllä olevalle Puy de Lassolas'n sammuneelle tulivuorelle. Tietämättä itsekään, miksi, hän saapuu vuoren kraateriin. Silloin kirkas valo välähtää taivaalta ja Vorilhon näkee hopeanvärisen litistettyä kelloa muistuttavan esineen laskeutuvan häntä kohti. Valmiina pakenemaan hän jää katselemaan esinettä, joka jää leijumaan paikoilleen maanpinnan yläpuolelle. Esineen pohjasta aukeaa luukku, ja portaita pitkin ulos astuu mies – niin pienikokoinen, että Vorilhon aluksi luulee häntä lapseksi. Mies kävelee suoraan kohti Vorhilonia, ja hänen kasvonsa ovat täynnä rakkautta. Seuraa keskustelu. Mies kertoo tulleensa hyvin kaukaa tapaamaan juuri Vorilhonia, sillä hänellä on tärkeä viesti toimitettavana. Vieras kutsuu Vorilhonin alukseensa, jossa tälle seuraavien päivien aikana paljastetaan vastaukset ihmiskunnan perimmäisiin kysymyksiin. Käy ilmi, että ihmisen ovat luoneet *elohim*, Maan ulkopuolinen tiedemiesrotu, ja todellisuudessa Vorilhon on Raël, viimeinen 40 profeetasta, jotka *elohim* ovat lähettäneet julistamaan sanomaansa ihmiskunnalle. Ja hänellä on tärkeä tehtävä.

Raëlin ympärille rakentuneesta Raëlilaisesta liikkeestä on 2000-luvulla muotoutunut hyvin organisoitu liike, joka toimii useissa kymmenissä eri maissa. Arviot sen jäsenmäärästä vaihtelevat lähteestä toiseen. Joissakin liikkeen omissa internetvideoissa raëlilaisia väitetään olevan jopa satoja tuhansia ympäri maailmaa, mutta tämä lienee vahvasti liioiteltu käsitys. Kuitenkin varmasti voidaan todeta puhuttavan ainakin kymmenistä tuhansista ihmisistä. Niinpä raëlilaisuus painii kokoluokaltaan täysin eri sarjassa kuin pienet "ufokultit", jotka varmasti enemmän vastaavat stereotyyppistä mielikuvaa ufouskonnollisista liikkeistä. Kuitenkin myös organisoituneempien ufouskonnollisten liikkeiden piirissä raëlilaisuus näyttäisi kyenneen menestyksekkäimmin sekä kasvamaan että kantamaan tarinaansa jo yli 40 vuoden ajan. Voidaankin kysyä, mikä Raëlin salaisuus on kentällä, jolla

uskonnollisiksi katsottavat ilmiöt usein jäävät pienten piirien projekteiksi ja yleensä myös lyhytaikaisemmiksi.

Kysymystä on antoisaa lähestyä erityisesti Raëlilaisen liikkeen mytologian ja nelikymmenvuotisen historian käänteiden kautta. Tällöin kaksi keskeistä juonnetta punoutuvat näkökulmallisesti yhteen. Ensinnäkin raëlilaisuus voidaan nähdä oppina, joka sulattaa yhteen vaikutteita ennen kaikkea kahdesta perinteestä. Toisaalta se on omalla persoonallisella tavallaan osa samaa toisen maailmansodan jälkeistä järkiajatteluun vetoavaa linjaa muiden ufouskontojen kanssa, ja toisaalta se taas ammentaa suuren osan narratiivistaan erityisesti Raamatusta heittäen sekaan viitteitä myös muihin maailmanuskontoihin. Tämä yhdistelmä tekeekin raëlilaisuudesta ainutlaatuisen kokonaisuuden, joka ei lopulta asetu täysin luontevaksi osaksi muuta ufologista perinnettä. Järkevyyspyrkimyksessään etenkin esoteerisiin perusteluihin kallellaan olevat ufouskonnolliset liikkeet rakentavat käsityksensä todellisuudesta erityisesti teosofiasta ja *new age* -liikkeestä tulevien vaikutteiden pohjalle. Raël kuitenkin nimenomaan pyrkii mahdollisimman kauaksi esoteriasta, mystiikasta ja okkultismista: hänen omien sanojensa mukaan tavoitteena on riisua maailman uskonnot kaikesta salaperäisyydestä. Tässä hän eroaa radikaalisti muista aikamme ufoprofeetoista, jotka ovat saaneet aikaan esimerkiksi sellaiset liikkeet kuin Unarius Academy of Science, Heaven's Gate ja Ashtar Command. Niiden piirissä suhtaudutaan yleensä kriittisesti materialistiseen ja nykytieteelliseen maailmankuvaan, joiden katsotaan olevan kelvottomia tai vähintäänkin riittämättömiä todellisuuden luonteen ymmärtämiseksi (kun taas esoteerisen näkökulman ajatellaan olevan tieteellisesti edistyneempi). Raëlin ajattelussa sen sijaan kaikuu enemmänkin valistusajan filosofien perintö, ja merkittävää osaa hänen demystifioimisprojektissaan näyttelevät juuri normaalitiede ja sen tarjoamat mahdollisuudet.

Toiseksi, Raëlilainen liike on omintakeisesti apokalyptis-millennialistinen. Pessimistisesti se maalaa uhkakuvan ydintuhosta, joka pyyhkii koko ihmislajin unholaan, jos emme muuta kohtalokkaan väkivaltaisia tapojamme. Samaan aikaan se kuitenkin muistuttaa, että ihmisellä on mahdollisuus kulkea toiseenkin suuntaan. Se tarjoaa uskovalle pilkahduksen toivoa kaoottisen maailman keskellä antamalla lupauksen käsillä olevasta suuresta mullistuksesta, joka tuo tullessaan uuden paratiisimaisen maailmanjärjestyksen. Tällainen tematiikka ei ole ufologiassa mitenkään poikkeuksellista, mutta raëlilaisuudessa se kietoutuu liikkeen muuhun mytologiaan

– aina luomiskertomusta myöten – ainutlaatuisella tavalla, joka tuo mieleen kristinuskon käsitykset Jumalan tuomiopäivästä ja Jeesuksen tuhatvuotisesta valtakunnasta (mikä ei ole sattumaa). Apokalyptisen liikkeen kannalta on myös huomionarvoista, että Raël on onnistunut pitämään liikkeensä tasaisessa nousukiidossa jo yli 40 vuoden ajan. Profetioilla kun on jossain vaiheessa tapana osoittautua vääriksi.

Kaiken keskiössä touhuaa Raël, jonka hahmon merkitystä liikkeen elinvoimaisuudelle ei voi kieltää. Ura uskonnollisena profeettana ei ole saanut häntä unohtamaan aiempaa elämäänsä, vaan hän on valjastanut vanhat taitonsa osaksi uutta työnkuvaansa. Hän näyttäytyy seuraajiensa edessä ehtana showmiehenä, joka tanssii, laulaa ja kertoo vitsejä yleisölleen. Kuitenkaan hän ei ole pelkkä kukkoileva rocktähti, vaan liikkeen sisällä hänet tunnetaan myös tavallisena ja mukavana maanläheisenä miehenä. Karismaa Raëlilla ehdottomasti on, ja tässä mielessä hän onkin suorastaan apokalyptisen profeetan karikatyyri. Merkittävää osaa tuossa karismassa näyttelee seksuaalinen mystiikka, joka häntä on vuosien kuluessa yhä enemmän ympäröinyt. Jotta voisi ymmärtää näiden eri tekijöiden merkitystä raëlilaisuudessa, on sukellettava syvemmälle siihen viestiin, jonka *elohim* antoivat Raëlin välitettäväksi ihmiskunnalle.

Kreationismia avaruusajan ateisteille

Joulukuu 1973. Avaruusaluksessa Raël saa kuulla ihmisen olevan *elohimin* luomus. Nämä *elohim* ovat tiedemiehiä, jotka kauan sitten omalla kaukaisella planeetallaan olivat saavuttaneet samantasoisen tieteellisen ymmärryksen kuin nykyihminen. Tieteen ilojen huumassa nämä tiedemiehet tekivät geneettisiä kokeita päämääränään luoda elollisia organismeja. Planeetan eettiset säädökset kuitenkin rajoittivat kokeiden tekemistä. Lisäksi myös Saatana, älyllisten elämänmuotojen luomista vastustavan poliittisen puolueen johtaja, oli tehokkaasti ajanut niiden lopettamista. Niinpä sinnikkäiden tutkijoiden oli pakko siirtyä muualle jatkamaan kokeitaan, ja lopulta ryhmä saapui Maahan, jonka koko pintaa peitti vesi.

Suunnattomilla vedenalaisilla räjähdyksillä *elohim* synnyttivät merenpohjaan syvänteitä, jotka nielaisivat massoittain vettä työntäen samalla näkyviin maankamaran, alkuperäisen mantereen. Nyt kokeet saattoivat jatkua. Tutkijat jakaantuivat pieniin ryhmiin ympäri planeettaa. Kunkin tavoitteena oli luoda toinen toistaan ihmeellisempiä elollisia olentoja. Pikku-

hiljaa kiusaus luoda ihminen kävi liian suureksi, ja tutkijoiden koeputkiin alkoi ilmaantua ihmislajin eri muotoja. Kokeissaan tiedemiehet käyttivät omaa geneettistä materiaaliaan tehden näin luomuksensa "omaksi kuvakseen". Nykyisen Jerusalemin alueella sijainneessa Eeden-testilaboratoriossa Lucifer-nimisen *elohan* johtama ryhmä onnistui lopulta luomaan älykkäimmän version ihmisestä.

Elohimin kotiplaneetalla luomistyötä oli seurattu kiinnostuneena ja innostuneena. Ihmisen luominen oli kuitenkin liikaa. Tämä yllätyskäänne nostatti pelon, että älyllinen laji muodostuisi lopulta vaaraksi luojilleen – olivathan kokeet alun perin saaneet jatkua sillä edellytyksellä, että ne eivät johtaisi älyllisten elämänmuotojen syntyyn. Niinpä turvallisuustoimenpiteenä kaikenlainen tieteellinen tieto päätettiin pitää pois ihmisen ulottuvilta. Asiaan kuitenkin reagoitiin liian hitaasti, sillä tiedemiesryhmä oli jo muodostanut tiiviin tunnesiteen luomuksiinsa. Mahdollistaakseen tasavertaisen kommunikaation luojien ja luotujen välillä Lucifer opetti ihmiselle tieteen salat ja paljasti myös, että *elohimkin* ovat samalla tavalla vieraan älyn luomia DNA-organismeja, eivätkä mitenkään jumalallista alkuperää.

Seuraukset tästä sääntöjen rikkomisesta olivat kovat. Luciferin ryhmä julistettiin maanpakoon, ja Saatana vakuutti *elohimin* johtajan, Jahven käyttämään ydinasetta elämän tuhoamiseksi maapallolla. Ydintuho pyyhki planeettaamme ja nostatti suuren tulvan. Lucifer tiimeineen onnistui kuitenkin pelastamaan riittävästi geneettistä materiaalia – yhden naaras- ja yhden urossolun kultakin lajilta – sekä osan ihmisistä avaruusalukseen. Aluksen rakentamisen pääarkkitehtina oli toiminut *eloha* nimeltä Nooa. Pelastettujen joukossa oli myös älyltään ylivertaisen ihmisrodun edustajia, jotka olivat syntyneet ihmisen ja Raamatussa Nephiliminä tunnettujen avaruusolentojen välisestä seksuaalisesta kanssakäymisestä. Tämä korkeamman älykkyyden ihmisrotu olivat juutalaiset, "valittu kansa". (Raamatun suomennoksessa, 1. Moos. 6:4, Nephilim on käännetty sanalla "jättiläiset" samaan tapaan kuin englanninkielisessä versiossa käytetään sanaa *giants.*)

Raëlilaisille ihminen on siis yksi lenkki galaksien välisessä luomisketjussa, jonka suurimpana polttovoimana on tieteellisen ymmärryksen kasvu. Tieteellinen edistys on ihmisen korkein päämäärä samoin kuin se on *elohimille* ja samoin kuin se on ollut heitä luojien ketjussa edeltäneille. Skeptisempi lukija saattaa tietysti pohtia, miksi ihmisen kehitys tieteen saralla on ollut niin verkkaista ja painottunut vain viime vuosisatoihin, jos

eväät menestykseen oli annettu jo heti luomisen jälkeen. Raëlin mukaan tämä johtuu siitä, että varotoimenpiteenä *elohim* verhosivat tieteellisen osaamisensa mystiikkaan, joka esti ihmistä näkemästä luojiensa todellista luonnetta. Tämä harhautus taannutti ihmisen ymmärryksen maailmasta primitiivisemmälle tasolle: luojat alettiin nähdä jumalina ja heidän kehittynyt teknologiansa yliluonnollisina ilmiöinä. Nimi *elohim* on peräisin heprankielisestä Raamatusta, josta se käännettiin latinankieliseen versioon muodossa *Deus*. Tämä oli Raëlin mukaan kuitenkin virhe, sillä *elohim* on sanan *eloha* monikkomuoto, joka todellisuudessa viittaa "taivaalta tulleisiin" muukalaisiin. *Elohim* ovat kuitenkin vähitellen raottaneet salaisuuden verhoa. He ovat lähettäneet profeetan toisensa jälkeen paljastamaan totuudesta aina sen verran tietoa kuin ihmisen senhetkiselle käsityskyvylle on ollut soveliasta. Viittauksia näiden profeettojen viesteihin on löydettävissä maailman eri uskontojen teksteistä. Viimeisenä profeettana Raëlin tehtävä on tuoda totuus julki koko maailmalle. Niinpä raëlilaiset itse määrittelevätkin liikkeensä uskonnoksi vain etymologisessa mielessä. Sana *religion* juontuu latinan sanasta *religare*, "muodostaa yhteys", ja juuri tästä heidän mukaansa on kyse – yhteydestä ihmisten ja taivaallisten luojien välillä.

Oppina raëlilaisuus on siis puhtaasti ateistinen: se suorin sanoin kieltää jumalien olemassaolon. Opinjakeilla on lisäksi toinenkin kiinnostava seuraus. Niin paljon kuin raëlilaiset ovatkin materialisteja ja korostavat tieteen merkitystä, he kuitenkin hylkäävät evoluutioteorian täysin. He ovat tiukasti kreationisteja, jotka uskovat Mooseksen ensimmäisen kirjan esittävän oikean – joskin väärin tulkitun – kuvauksen luomistapahtumasta. Ja koska myös ihmisellä on tieteellisen ymmärryksen lahja, ihmisenkin vuoro tulee toimia luojana, mistä lähimenneisyyden tieteelliset saavutukset antavatkin jo viitteitä. Vuosien varrella tämä ajatus on muodostunut yhdeksi keskeiseksi linjaksi Raëlin opetuksessa.

Apokalyptiset skenaariot, millennialistinen visio

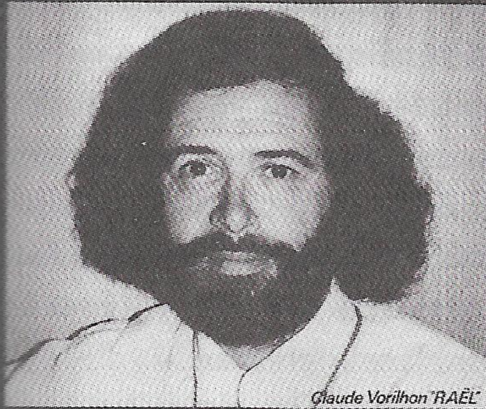
Raëlin *elohimiltä* saaman viestin tarkasteluun liittyy olennaisesti kaksi käsitettä: apokalyptinen ja millennialistinen (tai milleniaarinen). Molempien termien juuret ovat Raamatun tutkimuksessa, mistä ne sittemmin ovat levinneet laajempaan käyttöön. Aihepiirin parissa askaroineet tutkijat totesivat, että vastaavanlaisia ilmiöitä on löydettävissä muistakin kulttuureista ja

myös omasta länsimaisesta kulttuuripiiristä eri yhteyksistä. Tutkijat eivät ole täysin yksimielisiä näiden termien määrittelystä.[55]

Arkipuheessa apokalyptisella tarkoitetaan usein jonkinlaista tuhoisaa maailmanloppua. Syy tähän löytyy raamatullisesta alkuperästä, Johanneksen ilmestyksestä, jossa ei lopunaikojen kuvauksessa ole säästelty tauteja, tulikiveä, sotaa eikä kuolemaa. Kristinuskon painolasti kuitenkin vääristää käsitystä siitä, mistä apokalyptisissa uskomuksissa käytännössä on kyse. Nämä uskomukset ovat tyypillisesti ihmiskeskeisiä. Meitä ei juurikaan kiinnosta esimerkiksi se, että viiden miljardin vuoden kuluttua Aurinko muuttuu novaksi ja samalla polttaa Maan. Sen sijaan jos puhe olisi viidestä vuodesta, huomiomme olisi taattu, koska liekehtivä Tellus merkitsisi loppua myös sille inhimilliselle todellisuudelle, jossa elämme.

Niinpä onkin hyödyllisempää ajatella apokalyptisella viitattavan yleisesti jonkinlaiseen ajallisesti käsillä olevaan mullistukseen, joka lopettaa nykyisen sosiaalisen ja poliittisen maailmanjärjestyksen, maailman sellaisena kuin sen tunnemme. Tällä tavalla ymmärrettynä apokalyptinen skenaario ei välttämättä tarkoita sotaa, tuhoa ja jokina virtaavaa verta, vaan se voi olla yhtä hyvin rauhanomainen mullistus, ihmisen vapaaehtoinen muutos hyvyyteen, oikeudenmukaisuuteen, veljeyteen ja tasa-arvoon. Samoin määrittely kattaa uskonnollisten lisäksi myös sekulaarit skenaariot. Olennaista on "suuri käänne", joka on pian tuova maailmantilaan radikaalin muutoksen, eikä niinkään se, minkälainen tuo käänne on.

Siinä missä apokalyptinen viittaa ajallisesti lähellä olevaan mullistukseen, millennialismi viittaa tuon mullituksen lopputulokseen maan päällä. Termin alkuperä on latinan vuosituhatta merkitsevässä sanassa *millennium* ja kristillisessä uskomuksessa, jonka mukaan lopunaikojen koittaessa Jeesus palaa maan päälle perustamaan tuhatvuotisen valtakuntansa. Laajemmassa merkityksessä millennialismilla onkin alettu tarkoittaa kaikenlaisia uskomuksia "maanpäällisestä pelastuksesta". Apokalyptinen mullistus synnyttää uudenlaisen maailmanjärjestyksen, jossa pahuus on kukistettu ja saanut palkkansa ja jossa vallitsevat oikeamielisyys, rauha ja yltäkylläisyys. Kuten apokalyptiset skenaariot, myös millennialistiset visiot voivat olla niin uskonnollisia kuin sekulaarejakin. Esimerkkejä sekulaareista millennialistisista visioista voivat olla esimerkiksi marxilainen utopia (kansojen veljeys, proletariaatin nousu) ja natsien kolmas valtakunta (paljon puhuvasti tunnettu myös nimellä *Tausendjährige Reich*). Apokalyptisen millennialismin rakenne näkyy raëlilaisessa narratiivissa selkeästi.

Kuvat 13ab. Raëlin teos *Sensual Meditation* (1980).

Joulukuu 1973. Ensikohtaamisen jälkeisinä päivinä Raël tapaa muukalaisen tämän aluksessa kuusi kertaa. Tapaamisiin hän saapuu *elohan* käskystä Raamattu ja muistiinpanovälineet kourassaan, sillä tarkoituksena on käydä läpi, mikä on totuus pyhän kirjan kertomusten takana. Keskustelujen tuloksena syntyy *Le livre qui dit la verite* (1974), "Kirja joka kertoo totuuden", jonka Raël julkaisee seuraavana vuonna. Se sisältää paitsi *elohimin* viestin ihmisen alkuperästä myös heidän käskynsä Raëlille suunnittelemastaan tärkeästä tehtävästä.

Luomiskertomuksen tapahtumien jälkeen maanpakoon ajetut tiedemiehet olivat vihdoin saaneet palata kotiplaneetalleen, ja sieltä käsin *elohim* seurasivat luomustensa elämää pysytellen pääosin mystiikan verhon takana. Tilanne kuitenkin muuttui äkillisesti 6. elokuuta 1945, kun Yhdys-

vallat pudotti atomipommin Hiroshimaan. Kun samaan aikaan geeniteknologia oli kehittynyt kloonauksen kynnykselle, ihminen oli saavuttanut teknologisen tason, joka saattoi mahdollisesti johtaa yhtä hyvin ikuisen elämän salaisuuksien paljastumiseen kuin massatuhoonkin; ihminen astui Hiroshiman myötä "apokalypsin aikaan". *Elohimin* oli toimittava ja johdatettava luomuksensa oikealle polulle. He lähettäisivät viimeisen profeetan.

Raël valikoitui työhön osin sen vuoksi, että hän oli syntynyt Hiroshiman pommituksen jälkeisenä vuonna. Hänen tehtävänään olisi saattaa totuus taivaallisista luojista riittävän monien ihmisten tietoon ja sitten rakentaa heidän taloudellisella tuellaan suurlähetystö, johon *elohim* voisivat laskeutua virallista tapaamista varten luomustensa kanssa. Tullessaan he toisivat myös 25 000 vuotta vanhan tieteellisen perintönsä, jonka ihminen tulisi saamaan käyttöönsä osoittauduttuaan sen arvoiseksi. Alkaisi uusi auvoisa aika, jona luojat ja luodut eläisivät yhdessä rinnakkain rauhan vallitessa.

Sekä ihmisen eskatologinen tuhoutuminen että taivaalta saapuvat teknologisesti ylivertaiset muukalaiset ovat olleet ufologian kestoteemoja. Jälkimmäinen on myös herättänyt vertailuja kaksisataa vuotta vanhempaan ilmiöön. Tutkijat ovat nähneet millennialististen ufoliikkeiden uskomuksissa yhtäläisyyttä Tyynenmeren cargo-kultteihin (lastikultteihin). Cargo-kultit ovat erityisesti Melanesiassa 1800-luvun lopulta alkaen syntyneitä uskonnollisia liikkeitä, jotka saivat alkunsa teknologisesti edistyneiden eurooppalaisten saapuessa kolonisaation hengessä alkuperäiskansojen asuttamille saarille. Imperialistien mukanaan tuomat teknologiset vempeleet näyttivät saarten asukkaiden silloisessa maailmankuvassa taianomaisilta, ja kultit rakentuivat uskomukselle, että jonain päivänä laivat palaavat täynnä ihmeellistä (yliluonnollista) lastia. Lastin saapuminen toisi tullessaan saarten asukkaille turvallisuuden ja hyvinvoinnin ajan. Yhtäläisyydet raëliläisuuden narratiiviin ihmisen luo pian palaavista tieteellisesti ylivertaisista luojaolennoista, jotka tuovat hämmästyttävän teknologian autuudet mukanaan, ovat ilmeisiä. Raëlin välittämä viesti onkin malliesimerkki millennialismin alatyypistä, jota voimme kutsua *innovatiiviseksi*: syntymässä oleva paratiisimainen maailmanjärjestys ei tarkoita paluuta jonkinlaiseen maailman alkutilan puhtauteen (esimerkiksi Eedenin puutarhaan), vaan se on jotain täysin uutta ja ihmeellistä, jollaista maan päällä ei aiemmin ole nähty.

Raëlin apokalyptis-millennialistinen visio ei kuitenkaan perustu pelkästään taivaallisen lastin saapumiselle, vaan *Le livre* sisältää muutakin tietoa

uudesta innovatiivisesta maailmanjärjestyksestä. Eräs välttämätön seuraus totuuden julkituomisesta on "Kirkon" loppu, ainakin sellaisena kuin se on tähän asti ollut. Tällä Raël tarkoittaa erityisesti katolista kirkkoa, jonka *elohim* sanovat täyttäneen tehtävänsä sanoman levittäjänä mutta saaneen samalla aikaan paljon pahaa. Kirkko on levittänyt valheita oman auktoriteettinsa pönkittämiseksi ja kasvunsa turvaamiseksi. Raëlille kirkko siis edustaa sitä maailmaa vallassaan pitävää pahuutta, jonka olemassaoloon millennialistiset uskomukset tyypillisesti vastaavat. Vuosien varrella hän ei ole peitellyt inhoaan katolista kirkkoa kohtaan, ja raëlilaiset ovatkin esimerkiksi järjestäneet kirkonvastaisia marsseja, joihin osallistujia on kutsuttu polttamaan krusifikseja. "Operaatio Kondomi" (*Operation Condom*) -nimellä kulkeneessa projektissa taas vaaleanpunainen pakettiauto kiersi Montrealissa jakamassa jopa 10 000 kondomia vastatoimena katolisen koululautakunnan *vetolle*, joka esti kondomiautomaattien sijoittamisen lukioiden tiloihin. Mediahuomio on ollut taattu, varmasti myös toivottu.

Elohimin ohjeiden mukaan tulee myös koko maailma saattaa yhden hallintojärjestelmän alle. Tämä hallintomalli, jota Raël myöhemmin kuvailee tarkemmin teoksessaan *cratie* (1977), on käytössä myös heidän omalla planeetallaan. Muodoltaan se on geniokratia, jossa valtaa pitävät 50 prosenttia keskivertoa älykkäämmät tieteilijät ja taiteilijat. Äänioikeuskin on suotu vain niille yksilöille, joiden älykkyysosamäärä on kymmenen prosenttia keskiarvoa korkeampi. Uuden hallinnon tehtävänä on edistää tieteellistä ja teknologista kehitystä ja näin parantaa ihmisten hyvinvointia ja elämänlaatua. Ideassa kiteytyy raëlilainen millennialistinen utopia. Hallintomallin käyttöönotto on merkki ihmiskunnan kehittymisestä riittävän korkealle ja arvokkaalle tasolle. (Ympäröivä yhteiskunta tosin ei ollut erityisen vastaanottavainen *elohimin* ohjeistamalle hallintomallille – sittemmin Raël on vihamielisen suhtautumisen vuoksi pitkälti hylännyt geniokratiasta saarnaamisen ja painottanut seuraajilleen sanoman levittämisen tärkeyttä.) Kun tuo taso on saavutettu, *elohim* palaavat Maahan mukanaan kaikki Raëlia edeltäneet 39 profeettaa.

Mutta milloin? *Elohimin* paluun ajan piti olla käsillä, mutta kuten apokalyptisia visioita elätteleville liikkeille tyypillistä on, profetiat muuttuvat ja luvatut ajankohdat ja suunnitelmat muuttuvat. Silloin joudutaan usein korottamaan panoksia.

7. lokakuuta 1975. Teos *Les extra-terrestres m'ont emmené sur leur planète* (1975), "Avaruusolennot veivät minut planeetalleen", kuvaa Raël toista, ensimmäisen tapailujatkumon jälkeistä kohtaamistaan saman ulkoavaruuden vieraan kanssa. Tällä kertaa luvassa ei kuitenkaan ole pelkkiä raamatullisia juttutuokioita, vaan hämmästynyt profeetta kyyditään *elohimin* kotiplaneetalle nauttimaan näiden vieraanvaraisuudesta ja tutustumaan yhteiskunnan toimintaan. Raëlin opas, *eloha,* jonka hän alun perin tapasi kaksi vuotta aiemmin Maassa, esittäytyy Jahveksi. Raël saa myös tavata 39 aiempaa profeettaa, joukossa esimerkiksi Jeesus, Buddha, Muhammad ja Mooses. Vierailun edetessä hänelle esitellään kloonaamiseen käytettävä laitteisto, jolla *elohim* näytöksenomaisesti pyöräyttävät Raëlista kloonin ja näin tekevät hänestä samalla kuolemattoman. Illan tullen ohjelmassa on vielä kiihkeää seksiä kuuden naisrobotin kanssa.

Vierailun aikana Raëlin saamat ohjeet tehtävästään tarkentuvat. Jahve kertoo juutalaisten olevan *elohimin* suoria jälkeläisiä, tulos siitä, "kun jumalien pojat yhtyivät ihmisten tyttäriin ja nämä synnyttivät heille lapsia", kuten asia Mooseksen ensimmäisessä kirjassa ilmaistaan. Tämän vuoksi *elohimin* suurlähetystö tulee rakentaa Israelin alueelle, Jerusalemin kaupunkiin. Israelin hallituksen on lahjoitettava maa-alue ja avustettava lähetystön rakentamisessa, tai *elohim* hylkäävät valitun kansansa samoin kuin he tekivät kaksi tuhatta vuotta sitten, kun juutalaiset edellisen kerran kieltäytyivät tunnustamasta luojiensa lähettämää profeettaa.

Toinen ihmisen keskeinen valmistautumistehtävä tulee olla pyrkimys päästä harmoniaan universumin kanssa. Tämän saavuttamiseksi ihmisen täytyy harjoittaa "sensuaalista meditaatiota", jonka päämääränä on henkinen avautuminen, aivojen herättäminen olemaan yhtä maailmankaikkeuden kanssa. Sensuaalisessa meditaatiossa tämä tapahtuu saattamalla ihminen korkeammalle aistillisten nautintojen tasolle, sillä fyysinen kukoistus on portti myös henkiseen avautumiseen ja lopulta "kosmiseen orgasmiin". Tärkeintä tässä on sosiaalisista normeista vapautunut seksuaalisuus, josta tuleekin yksi Raëlin keskeisistä kiinnostuksenkohteista liikkeen toiminnassa.

Apokalyptisten liikkeiden olemassaolo on tyypillisesti varovaista tanssia veitsenterällä, tasapainoilua profetioiden ja mahdollisimman pitkän elinkaaren välillä. Apokalyptiset uskomukset ovat liikkeiden jäsenien

maailmankuvan kannalta niin kokonaisvaltaisia, että niiden ylläpitäminen muodostuu päämääräksi itsessään. Sekä profetian toteutuminen että sen osoittautuminen vääräksi vetäisi käytännössä pohjan kaikelta siltä, jolle uskova on omistanut koko elämänsä. Niinpä liikkeet tyypillisesti muodostavat erilaisia strategioita, joilla ne samaan aikaan pyrkivät pitkittämään lähestyvän mullistuksen synnyttämää euforiaa ja toisaalta selviytymään toteutumattomien ennustusten synnyttämästä kognitiivisesta dissonanssista eli tiedon ja uskomusten välisen ristiriidan aiheuttamasta ahdistuksesta. Klassinen esimerkki tällaisesta strategiasta on apokalypsin uudelleenaikatauluttaminen jonnekin (lähi)tulevaisuuteen: "Profetia sinänsä ei ollut väärä, me vain laskimme ajankohdan väärin."

Raëlilaisuus ei ole poikkeus strategioiden kehittelyssä. Liikkeen apokalyptisen toimintadynamiikan kannalta *elohimin* ohjeistamat keskeiset tehtävät – suurlähetystön rakentaminen ja henkisen avautumisen hekumallinen etsintä – punoutuvat yhteen. Israelin kansa ja hallitus, jotka eivät ole edistyneet edes Hesekielin kirjassa kuvatun Jerusalemin kolmannen temppelin rakentamisessa, eivät ole suuremmin osoittaneet kiinnostusta raëlilaisen lähetystön pystyttämiseen. *Elohim* mitä ilmeisimmin ovat aavistelleet valitun kansansa saattavan heittäytyä tällä tavoin itsepäiseksi, sillä heidän ohjeistukseensa on sisällytetty myös maininta siitä, miten Raëlin tällaisessa tilanteessa tulee toimia. Juutalaisten nihkeän suhtautumisen jälkeen raëlilaiset ovatkin tarjonneet myös muille valtioille mahdollisuutta saada taivaallisten luojaolentojen suurlähetystö maaperälleen ja päästä samalla näiden suosioon, mutta toistaiseksi kiinnostuneita tahoja ei ole ilmaantunut. Millennialistisen utopian toteutumisen kannalta tämä on ongelmallista.

Raëlilaisen käsityksen mukaan elämme monitasoisessa todellisuudessa. Atomit, tuntemamme mikrokosmoksen rakenneosaset, sisältävät toisia universumeja, kun taas oma universumimme on osa suurempaa universumien kehää. Tässä ajatuksessa raëlilaisuus tulee poikkeuksellisen lähelle esoteerisesta perinteestä ammentavia ufouskontoja, joihin profeetta on muuten pyrkinyt tekemään eroa.

Todellisuuden luonteen ymmärtäminen, "harmonia universumin kanssa", tapahtuu tavoittelemalla mahdollisimman suurta nautinnon tasoa, erityisesti seksuaalisuuden kautta. Liike järjestääkin esimerkiksi erityisiä "heräämisseminaareja", joissa osallistujat pyrkivät vapautumaan syyllisyydestä ja muista aistillisuutta rajoittavista tekijöistä. Tällaiseen toimintaan keskittymisellä on (mahdollisten muiden tehtävien ohella) tärkeä tehtävä

apokalypsin viivästyessä. Kun *elohim* antavat odottaa saapumistaan, vapaamieliset seksikokeilut kosmoksen perimmäisen luonteen ymmärtämiseksi tarjoavat oivallisen varaventtiilin odotuksen kasvattamien paineiden tasaamiseksi.

Raël itse vaikuttaisikin olleen alusta pitäen erityisen motivoitunut huolehtimaan siitä, että perinteisistä normeista vapaa parinmuodostus toteutuu hänen liikkeessään. Hänen mukaansa tällainen vapaa seksuaalisuus mukailee *elohimin* yhteiskunnan käytänteitä. Avaruusolentojen ohjeet ovat tältä osin yksiselitteiset: jos koet toisen ihmisen viehättäväksi ja tunne on molemminpuolinen, nauttikaa toisistanne kaikin mahdollisin tavoin, mutta jos huomaat kiinnostuksesi alkavan hiipua, teidän on parempi lähteä eri teille ennen kuin suhteenne muuttuu helvetiksi.

Profeetta itse nauttii seuraajiensa varauksetonta ihailua, mikä näkyy hänen tavassaan esiintyä yleisölleen. Osa liikkeen kantavaa voimaa lieneekin hänen ympärillään leijuva seksuaalisen mystiikan verho, joka on omiaan vetämään puoleensa erityisesti liikkeen naisjäseniä. Vuonna 1985 profeetta ilmoitti illallispöydässä vaimolleen kahden lapsensa läsnä ollessa, että he eivät merkinneet hänelle mitään, sillä siitä lähtien vain liikkeellä olisi merkitystä. Raël ei ole salaillut arvostustaan kauneutta kohtaan, ja tiettävästi tie profeetallisten lakanoiden väliin on ollut avoinna erityisesti liikkeen nuorille naisille. Todettakoon kuitenkin, että Raëlia on luonnehdittu myös "sarjayksiavioiseksi", niin paljon kuin hänen toimintansa herättääkin stereotyyppisiä mielikuvia hyväksikäyttävästä lahkojohtajasta.

Puoliksi jumalten poika itsekin

Vuosi 1979. Raël julkaisee *Elohimin* viestiä välittävän kirjatrilogian kolmannen osan *Accueillir les extra-terrestres,* "Tervetuloa vieraat avaruudesta". Siinä hän ensin tekee selvennyksiä joihinkin aiempien kirjojen väitettyihin ristiriitaisuuksiin, mutta varsinainen uutispommi kuitenkin seuraa hänen raportoidessaan lukijoilleen keskustelusta, jonka hän kävi Jahven kanssa jo kolme vuotta aiemmin vieraillessaan *elohimin* kotiplaneetalla. Suuren liikutuksen vallassa *eloha* paljasti tuolloin, että Jeesuksen ja Muhammadin tavoin myös Raël on "jumalien pojan ja ihmisen tyttären" lapsi. Jeesuksen äidin tavoin Raëlinkin äiti siirrettiin avaruusalukseen, siitettiin ja palautettiin muisti pyyhittynä Maahan profeetanalku vatsassaan. Vaikka näiden kahden profeetan äitejä on maan päällä erottanut kaksi vuosituhatta, siittäjä on kui-

tenkin molemmissa tapauksissa ollut sama. Raëlin isä on Jahve itse, joten Jeesus on Raëlin velipuoli. Veljeskatraaseen kuuluvat myös esimerkiksi Buddha ja Mooseskin.

Profeetan avaruusmatkasta paljastuu myös muuta lisätietoa. *Elohimin* planeetalla Raël joutui suuren valinnan eteen. Jahve poliittisine puolueineen oli alusta pitäen uskonut ihmisen olevan pohjimmiltaan hyvä ja kykenevän välttämään nopeasti kehittyvän teknologian virittämän joukkotuhon ansan. Saatana omine puolueineen sen sijaan oli katsonut epäonnistuneen lajimme edustavan vain pahuutta ja olevan tuomittu pyyhkimään itsensä maan pinnalta. Vierailun aikana Saatana koettelikin profeettaamme. Luvaten rahaa ja valtaa hän yritti houkutella Raëlia edistämään tapahtumia, jotka johtaisivat ihmislajin tuhoon. Pitäen päänsä kylmänä kiusausten edessä Raël kuitenkin torjui tarjouksen ja osoitti näin sekä Jahvelle että Saatanalle ihmisen olevan *elohimin* luottamuksen arvoinen. Ihmiskunta saisi elää ja valita oman polkunsa.

Uudet käänteet havainnollistavat osuvasti, miten raëlilaisuus jo ensimmäisinä vuosinaan kehittyy johdonmukaisesti. Asetelma on millennialistiselle maailmankuvalle ominaisella tavalla mustavalkoisen dualistinen. Millennialistien tavoitteena on hyvyyden ja oikeudenmukaisuuden maailma, maanpäällinen paratiisi. Maailma nykytilassaan nähdään taistelukenttänä, jolla hyvä ja paha kamppailevat jatkuvasti vallasta. Ja kuten kiinnostavaan narratiiviin kuuluu, jossain vaiheessa kertomusta pahuuden voimat ovat niskan päällä. Raëlilaisuus ei tässäkään ole poikkeus millennialismin kentällä. Vaikka Saatana ei liikkeen mytologiassa edusta pahuutta vaan on pikemminkin vain pessimistinen skeptikko, hyvän ja pahan asetelma on kuitenkin olemassa: molemmat vaihtoehdot elävät ihmisessä itsessään. Jo *Le livren* sivuilla *elohim* viestittävät ihmislajin käyvän ikään kuin omaa sisäistä kamppailuaan, jonka lopputulos määrittää kohtalomme tästä ikuisuuteen. Käytämmekö tieteellisen ymmärryksemme suomat mahdollisuudet hyvyyden, yltäkylläisyyden, nautinnon ja ikuisen elämän tavoittelemiseen vai räjäytämmekö itsemme sienipilvenä taivaalle?

Ihmiskunnan valonpilkahdusta edustaa Raël itse. Profeetoista viimeinen seisoo hyvyyden eturintamassa kamppailtaessa pahaa vastaan. Raamatulliset elementit nousevat jälleen esiin, kun Saatana kiusaa profeettaamme kuin Jeesusta erämaassa. Mutta kuten velipuolensakin, Raël kykenee tekemään sellaisia valintoja, että *elohim* toteavat ihmisen luottamuksensa arvoiseksi ja palaavat luomustensa pariin taivaallisen lastinsa kanssa.

Liikkeen elinvoimaisuuden kannalta uusien, entistäkin suurellisempien väitteiden ilmestyminen on ymmärrettävää ja sopii hyvin kokonaiskuvaan. Tultaessa 1990-luvun puoliväliin yli kaksikymmentä vuotta ensimmäisen kohtaamisen jälkeen *elohim* eivät olleet vieläkään palanneet luomustensa pariin. Jo tässä vaiheessa aika oli apokalyptisen liikkeen elinkaareksi pitkä. Maailmanjärjestyksen mullistavan käänteen aktiivinen odottelu ja toiveiden elättely vuosikymmenien ajan ei ole mutkatonta. Liikkeen pitäminen elävänä vuodesta toiseen vaatii erityisiä toimenpiteitä. Yksi johdonmukainen kehityssuunta on ollut Raëlin henkilökohtaisen profeettabrändin määrätietoinen paisuminen. 1990-luvun lopulla tämä kehitys jatkui, kun elinvoimainen viisikymppinen palasi kilpa-auton rattiin kahdenkymmenen vuoden tauon jälkeen. Tempauksen seurauksena Raël ansaitsi paitsi muutaman kunnioitettavan sijoituksen GT-osakilpailuissa myös uuden tittelin "viimeinen ja nopein profeetta". Muillakin osa-alueilla suunta oli edelleen nousujohteinen. Peruutusvaihdetta ei ole, vaan Raël haluaa seuraajiensa pitävän tiukasti kiinni, kun hänen apokalyptinen kilpa-autonsa kiihdyttää vauhtia entisestään.

Enkeleitä ja klooneja

13. joulukuuta 1997. Elohim ottavat jälleen kerran yhteyttä Raëliin antaakseen taas tärkeitä lisäohjeita. Henkilökohtaiset tapaamiset ovat kuitenkin saaneet jäädä, ja viesti välittyy profeetalle kuten on tapahtunut jo aikaisemminkin – telepaattisesti, puhuvina ääninä. *Elohim* julistavat, että vaikka aika ei vielä olekaan tullut, "Suuren Paluun aika on lähellä", niin lähellä, että aina meditoidessaan raëlilaisten on mahdollista tuntea heidän läsnäolonsa. Viestin saadessaan Raël näpyttelee sen paperille siinä muodossa kuin *elohim* ovat hänelle puhuneet.

Keskeisin osa telepaattista sanomaa kuitenkin saatetaan liikkeen jäsenten tietoon vasta seuraavan vuoden heinäkuussa Quebecin Valcourtissa järjestettävällä kesäleirillä. Raëlilaiset saavat luettavakseen *elohimin* käskyn perustaa liikkeen sisälle "Raëlin enkelien sisarkunta" (The Order of Raël's Angels). *Elohim* muistuttavat jälleen, että heidän paluunsa aika on käsillä, ja siksi Maan asukkaiden tulee ryhtyä tekemään tarvittavia valmisteluja. Taivaalliset luojat aikovat saapua seurassaan lukuisia robotteja. He eivät tarvitse ihmisiä palvelemaan itseään vaan haluavat kohdata luomuksensa vertaisinaan. Kuitenkin he tahtovat tarjota joukolle ihmisnaisia

ainutkertaisen mahdollisuuden tehdä unelmistaan totta. Raëlin enkelien sisarkunnan tarkoituksena on luoda harjoitusohjelma, joka valmistaa sisarkuntaan liittyneitä toimimaan vierailuemäntinä *elohimille*. He ovat ainoat, joilla tulee olemaan pääsy suurlähetystöön, ja toimenkuvaan kuuluu toimiminen paitsi muukalaisten ja ihmisten yhteyshenkilöinä myös vieraiden seuralaisina ja seksikumppaneina. *Elohim* rakastavat kättensä työn tuloksia niin, että tällainen palvelualttius näiden taholta tuottaisi heille suurta iloa, ja erityisesti he nauttivat mahdollisimman kauniiden naisten seurasta. Kuitenkin sillä välin, kun ihmiskunta saa vielä hetken odotella vieraitaan avaruudesta, sisarkunnan tehtävänä on pitää "rakastettu profeetta" tyytyväisenä, sillä hänessä *elohim* tavallaan jo ovat saapuneet.

Raëlin enkelien sisarkuntaan kuului vuosituhannen alussa kansainvälisesti lähemmäs 400 enkeliä. Sisarkunta jakautuu hieman toisistaan eroavien toimenkuvien mukaan kolmeen luokkaan (valkoinen, kultainen, vaaleanpunainen), jotka edelleen on jaettu kuuteen tasoon enkelien arvoasteikossa. Vaaleanpunaiset enkelit on varattu yksinomaan Raëlin iloksi ja nautinnoksi. *Elohimin* tarkoitusperistä tällaisten käskyjen antamiselle voidaan esittää erilaisia arvauksia, mutta ympäröimällä itsensä kauniilla naisilla Raël ainakin voimistaa omaa seksuaalista mystiikkaansa. Sosiologisesta näkökulmasta olisi mahdollista vakavamminkin teoretisoida, mikä merkitys tällaisella sisarkunnalla mahdollisesti on Raëlilaisen liikkeen toimintakyvylle. Apokalyptisen millennialismin perspektiivistä enkelien funktio kuitenkin näyttää selvältä, sillä sisarkunta auttaa Raëlia jatkamaan tasapainoilua *elohimin* paluun läheisyyden ja pitkittymisen välillä. Enkelien olemassaolo vahvistaa liikkeen millennialistista visiota heijastelemalla omalla hedonistisella tavallaan raëlilaista utopiaa, jossa kuolemattomat luojat voivat keskittyä nauttimaan ruumiillisista iloista (yhteydestä universumin kanssa) teknologian hoitaessa kaikki muut elämään kuuluvat tehtävät.

Sisarkunnan perustaminen myös muutti liikkeen sisällä sukupuolten välistä roolitusta, joka siihen asti oli perustunut eräänlaiselle yhtenäisyyden ajatukselle. Yhtäkkiä naisille annettiin keskeinen asema millennialistisen vision toteuttamisessa. Tämä käänne auttoi Raëlia voimistamaan uskoa *elohimin* saapumisen läheisyyteen, joka oli jo aiemmin aikataulutettu vasta vuoden 2035 tienoille. Jos näin radikaaleja valmisteluja tehtiin jo nyt, ehkä ihmisen ei tarvitsisi odottaa niin kauan? Kyynisemmin taas voisi ajatella enkelien toimivan savuverhona profetioiden epäonnistumiselle. Raël on huolehtinut siitä, että *elohimin* paluun ajankohtaa koskevista profetioista ei

jää kirjallisia dokumentteja, vaan nämä tiedot liikkuvat liikkeen sisällä suullisena kerrontana. Enkelien sisarkunta tuo liikkeeseen seksuaalista värinää, joka on omiaan ohjaamaan huomion pois kiusallisista viivästymisistä.

Seksikkäät enkelit eivät kuitenkaan ole olleet ainoa tapa, jolla Raël on pitänyt liikettään eloisana. Itse asiassa jo 2000-luvun alussa, melko pian perustamisen jälkeen, sisarkunta oli jäänyt liikkeen näkyvässä toiminnassa enemmän taustalle. Syynä lienee ainakin osittain toisen millennialistisen elementin voimistuminen 1990-luvun lopulta alkaen. Vuoden 1997 alussa joukko tiedemiehiä Skotlannissa ilmoitti onnistuneensa ensimmäistä kertaa kloonaamaan aikuissolusta elävän nisäkkään – lampaan, jonka maailma tuli tuntemaan Dollyna. Se loi jälleen uusia mahdollisuuksia jatkaa taiturointia tuskastuttavan pitkän odotuksen ja *elohimin* paluun läheisyyden välillä.

Jo vuonna 1973 kahlatessaan Jahven kanssa tämän avaruusaluksessa Raamattua läpi sivu toisensa jälkeen Raël oli saanut kuulla, että tiede ja erityisesti geeniteknologia ovat avainasemassa ihmisen kohtalon määräytymisessä. Kyse ei ole mistään vähemmästä kuin avaimesta ikuiseen elämään. Siinä missä vanhat maailmanuskonnot ovat pitäneet yllä käsitystä sielusta, joka elää ikuisesti ruumiista riippumattomana, Raëlin mukaan kuolemattomuus voidaan saavuttaa kloonaamalla parhaassa iässä oleva ja geneettisesti paranneltu ruumis kuolemaa tekevän tilalle. Tämä uusi ruumis toimii astiana, johon siirretään kuolevan ihmisen persoona kaikkine tietoineen ja muistoineen. Tieteellisessä kehityksessä ihmistä 25 000 vuotta edellä olevat *elohim* ovat tarvittavan teknologian kehittäneet jo kauan sitten, mutta nyt myös ihminen jo kolkuttelee ikuisuuden portteja.

Maaliskuu 1997. Kuukausi sen jälkeen, kun Skotlannista on kuultu ilmoitus Dolly-lampaan syntymästä, Raël pitää tiedotustilaisuuden Las Vegasissa kertoakseen perustamastaan uudesta yrityksestä Valiant Venturesta, joka myöhemmin tunnetaan nimellä Clonaid. Raëlin mukaan yrityksen tavoitteena on kehittää kloonausteknologiaa voidakseen tarjota esimerkiksi hedelmättömyydestä kärsiville ja homopareille turvallisen ratkaisun lapsettomuuden ongelmaan. Myös Clonaidin nettisivuille ilmestyy tietoja muista yrityksen tarjoamista palveluista. Näitä ovat esimerkiksi Insuraclone, kloonaamiskelpoisten solujen säilytyspalvelu ostajan lapsen kuoleman varalle, sekä samanhenkinen palvelu Clonapet varakkaille lemmikinomistajille. Lehdistötilaisuus nostaa pintaan jo 1980-luvun lopulta kuplineen keskustelun kloonaamisen turvallisuudesta, ja erityisesti uskonnolliset tahot pahoittavat mielensä.

Clonaidin johtajaksi Raël nostaa Brigitte Boisselierin, joka alkujaan on ranskalainen katolisen perheen tytär ja kaksinkertainen kemian tohtori sekä kääntynyt raëlilaiseksi viisi vuotta aiemmin. Kun sidokset Clonaidiin tulevat julkisuuteen, Boisselierin toinen työnantaja, ranskalainen teollisuuskaasuyhtiö, irtisanoo hänet tutkimuskemistin tehtävästä. Boisselier alkaa aktiivisesti kiertää Pohjois-Amerikassa luennoimassa ihmiskloonaamisen hyödyistä. Puheissa kuullaan vihjauksia ja väitteitä Clonaidin salaisista laboratorioista Yhdysvaltojen ulkopuolella ja lahjoitusvaroin toimivasta kuusihenkisestä tutkimustiimistä.

Syyskuussa 2000 Raël ja Boisselier pitivät Montrealin Maritime Plaza Hotelissa lehdistötilaisuuden seurassaan viisi nuoremmanpuoleista kaunista naista. Tähän asti Clonaid on toiminut vain DNA-näytteitä säilövänä konsulttiyrityksenä, mutta nyt profeetta julistaa yrityksen pystyvän aloittamaan kloonaamisen. Ensimmäisen kokeen asiakkaat ovat nimettömänä pysyttelevä pariskunta, jonka kymmenkuukautinen lapsi on kuollut amerikkalaisessa sairaalassa. Pöydän taakse Raëlin ja Boisselierin ympärille asettuneet naiset ovat viisi viidestäkymmenestä sijaissynnyttäjästä, jotka ovat lupautuneet osallistumaan kokeeseen. Raël esittää toiveensa, että lapsi syntyisi jouluksi 2001, sillä se symboloisi uuden vuosisadan ja teknologian arvostuksen alkua. Lopulta kuitenkin nimettömänä pysytellyt amerikkalainen pariskunta tulee julkisuuteen ja sopimus Clonaidin kanssa purkautuu skandaalinkäryisesti, kun tutkivan journalismin valossa alkaa näyttää siltä, että yrityksen laboratoriossa ei todellisuudessa ole tehty mitään ihmisen kloonaamiseen liittyvää.

Vuosituhannen alussa ensimmäisen ihmiskloonin luomisen kunniasta näyttää muodostuvan tiukka kilpailu. Mediassa liikkuu väitteitä kiinalaisista ja venäläisistä kloonaustiimeistä. Clonaidissa ollaan kuitenkin tilanteen tasalla. Joulukuun 27. päivänä 2002 Boisselier pitää Floridassa Oscar-gaalan kiitospuhetta muistuttavan lehdistötilaisuuden, jossa hän ilmoittaa ensimmäisen kloonatun ihmislapsen, "Baby Even" syntyneen edellisenä päivänä.

"Tiede on uskontomme" on ollut raëlilaisuuden keskeinen teema aina sen alusta vuodesta 1973 lähtien. Tieteellinen edistys on myös ollut liikkeen millennialistisessa narratiivissa keskeisin tekijä, joka saattelee ihmisen tästä epäonnen maailmasta taivaaseen maan päällä.

Kaikki tieto Baby Even syntymästä viittaa siihen, että kyse oli huijauksesta. Epäselväksi kuitenkin jää, kuinka paljon Raël tiesi Clonaidin toimin-

nasta. Kysyttäessä aiheesta hän on haastatteluissa sanonut olevansa täysin pimennossa siitä, mitä yrityksessä tapahtui sen jälkeen, kun Boisselier oli ottanut ohjat. Mediamylläkkä aiheen ympärillä kuitenkin oli valtaisa – vaikka vastaanotto oli lähinnä kauhistunut ja skeptinen – ja sikäli Baby Even tarinan voidaan varmasti katsoa olevan menestys. Raël näyttäisi vuosien varrella harjaantuneen taitavaksi ohjailemaan mediaa. Yksi mahdollisuus onkin, että koko Clonaid-episodin tarkoitus oli maksimoida Raëlilaisen liikkeen medianäkyvyys. Siinä ainakin onnistuttiin, tarkoituksella tai vahingossa.

Menestyksekkään ufokultin resepti

Miksi raëlilaisuus on onnistunut kasvamaan poikkeuksellisen suureksi ufokultiksi? Yksi tärkeä syy on varmasti profeetta itse. Kuten millennialistisissa liikkeissä monesti, karismaattisena johtajana Raël pystyy keräämään suuria seuraajajoukkoja maanläheisen rocktähden imagonsa taakse. Tärkeä osa tätä kokonaisuutta on häneen liittyvä seksuaalinen mystiikka, joka on ollut johdonmukainen osa raëlilaisuuden narratiivia aina sen alkumetreiltä lähtien. Seksuaalisuus kantaa liikettä monella tapaa. Voikin olla, että Raëlin saarnaama seksuaalinen vapautuneisuus puhuttelee esimerkiksi sellaisia seksuaalivähemmistöihin kuuluvia, jotka eivät ole onnistuneet löytämään itselleen uskonnollista kotia perinteisempien uskonnollisten liikkeiden piiristä.

Myös raëlilaisuuden muodostama opillinen kokonaisuus on todennäköisesti yksi liikkeen menestyksen avaintekijä. Tapa, jolla se omii käyttöönsä vanhojen uskontoperinteiden keskeisimpiä opinkappaleita, on takuuvarma keino saada suuret ihmisjoukot suhtautumaan liikkeeseen pilkallisesti, inhoten tai vihamielisesti. Kuitenkin kymmenet tuhannet raëlilaiset ovat eri mieltä. Mahdollisesti juuri lainat maailmanuskontojen mytologioista tarjoavat riittävästi tutulta tuntuvaa tarttumapintaa yhdisteltäväksi kertomukseen avaruuden tiedesuuntautuneista luojaolennoista.

Edellä raëlilaisuutta on lähestytty ensisijaisesti apokalyptis-millennialistisena liikkeenä. Kiinnostavaa on se, miten onnistuneesti liike on hallinnut elinkaarensa pitkittämisen horisontissa siintävän ja sieltä säännöllisesti karkaavan apokalypsin edellä. Vaikuttaisi siltä, että Raël on onnistunut löytämään toimivia strategioita profetioiden viivästymisen käsittelyyn liikkeessä. Kuvioon kuuluvat olennaisesti yhä mahtipontisemmaksi koko-

naisuudeksi kumuloituvat kertomukset profeetan alkuperästä ja *elohimin* antamista tehtävistä.

Millennialistisia liikkeitä löytyy sekä uskonnollisista että sekulaareista konteksteista ympäri maailmaa. Tämä antaakin syyn uskoa, että ajatuksessa "maanpäällisestä pelastuksesta" on jotain ihmisluonnolle mielekästä. Niinpä Raëlilaisen liikkeen millennialistinen luonne yhdistettynä sen tiettyihin opillisiin yksityiskohtiin voi vaikuttaa myönteisesti sen osakkeisiin uusien uskonnollisten liikkeiden markkinoilla. Sopivalla houkuttimella varustetut millennialistiset ideat voivat saada kokonaisia kansakuntia liikkeelle. Raëlin koukku (tai ainakin yksi niistä) epäilemättä on tiede. Se tekee raëlilaisuudesta uskonnollisen liikkeen, joka elää tätä päivää ja itse asiassa yhä enemmän myös huomista. Tieteelliset saavutukset ja erityisesti geeniteknologian kehitys ovat vettä Raëlin myllyssä. Jokainen pienikin edistysaskel näet on merkki siitä, että *elohimin* paluu on taas hiukan lähempänä.

9

Ufouskomusten naurunalaisuudesta

Elisa Järnefelt & Jaakko Närvä

Ufouskomuksia voidaan tarkastella esimerkkinä uskonnollisista uskomuksista. Uskonnollisuutta ei yleensä koeta korostuneesti huumorin aiheeksi, mutta ufouskomusten tapauksessa näin kuitenkin usein on. Mutta miten ja miksi ufouskomuksia pidetään niin herkästi naurunalaisina ja millä eri tavoilla kulttuurinen keskustelu voi vaikuttaa käsitykseemme eri uskonnollisten uskomusten tai yliluonnollisten olentojen luonteesta? Epäsuorat puhetavat ja eri asiayhteydet vaikuttavat siihen, minkä tyyppiseksi tiedoksi uskomus ymmärretään. Erilaiset historialliset ja kulttuuriset tekijät näyttävät osaltaan johtaneen ufouskomusten tietynlaiseen kulttuuriseen kohteluun länsimaissa.

Ymmärsitkö vitsin?

Huumoria tutkivat käyttäytymistieteilijät Caleb Warren ja A. Peter McGraw kutsuvat huumorin kokemista "hyväntahtoisen rikkomuksen" havaitsemiseksi.[56] Tällä he tarkoittavat, että kertomus tai tapahtuma koetaan humoristiseksi, jos se herättää uhan tunteita tai loukkaa odotuksiamme tilanteessa, joka on samanaikaisesti hyväntahtoinen. Huumorista tekee kuitenkin kaksijakoisen se, että vitsin vastaanottajan näkökulmasta riippuen eri asiat näyttäytyvät eri ihmisille uhkaavina, väärinä, odotuksia loukkaavina ja hyväntahtoisina. Vaikka profeetta Muhammadin löytäminen sarjakuvasta saattaa monelle olla odotustenvastaista – jokin asia yllättävässä yhteydessä usein naurattaa – niin kuva ei näyttäydy hyväntahtoisena eikä huumori välity, jos sarjakuvan lukija ajattelee, ettei uskonnollisia profeet-

toja saa kuvata. Tällöin sarjakuva ei tunnu hyväntahtoiselta rikkomukselta vaan loukkaukselta. Vitsin suuri suosio ei siis välttämättä kerro siitä, että tietty vitsi olisi jotenkin objektiivisesti hauska. Suosio ilmentää sen sijaan sitä, että monella vitsin vastaanottajalla on yhtäläinen käsitys siitä, mikä on samanaikaisesti odottamatonta ja hyväntahtoista. Vitsin suosio ja huumorin välittyminen voivatkin tarjota vihjeitä erilaisista kulttuurisista valtasuhteista: kuka nauraa ja kenen kustannuksella?

Warrenin ja McGraw'n mittarilla tarkasteltuna komediasarja *Frasier* onnistui loistavasti jäljittämään "hyväntahtoisten rikkomusten" anatomiaa ja ennakoimaan asioiden huumoriarvoa länsimaisessa kulttuurissa. *Frasieria,* jossa seurattiin radiopsykiatri Frasier Cranen ja hänen perheensä elämää Seattlessa, tehtiin kymmenen tuotantokauden ajan. Se oli yksi yhdysvaltalaisen televisiohistorian menestyksekkäimmistä sarjoista, jolla riitti miljoonia katsojia paitsi Yhdysvalloissa myös sen ulkopuolella, kuten Suomessa.

Sarjan toisella tuotantokaudella, jaksossa nimeltä "Ehdokas", Frasier päättää lähteä mukaan paikallisen poliitikon Phil Pattersonin vaalikampanjaan. Frasier esittäytyy televisiomainoksessa huolestuneena kansalaisena ja mielenterveyden asiantuntijana, joka pitää siitä, miten Philin mieli toimii ja millainen visionääri hän on sekä siitä, miten Phil huolehtii "pienistä ihmisistä". Frasier päättää puheensa mainoslauseeseen "Phil Patterson – täysjärkinen valinta". Jakson huumori – tai odotuksia rikkova käänne – tapahtuu, kun mainoksen kuvaustauolla Phil avautuu Frasierille luottamuksellisesti. Phil kertoo, että kuusi vuotta aiemmin hänelle tapahtui ufosieppauskokemus, josta hän ei ole koskaan kertonut kenellekään. Frasier vaivaantuu tiedosta ja pelkää nyt oman maineensa puolesta kannattaessaan Philiä. Hän päättelee nyt Philin "selvästi tarvitsevan mielenterveydellistä apua". Frasier kuitenkin palaa mainoksen kuvauksiin. Tällä kertaa katsojan näkökulma Philiin on muuttunut. Ufosieppauksesta kertominen on tehnyt hänestä hahmon, joka rikkoo (yhdysvaltalaista) sosiaalista normia siitä, millainen johtavan poliitikon oletetaan olevan. Frasierin mainoslauseet Philin mielestä, pienistä ihmisistä ja täysjärkisyydestä saavat uuden vivahteen, jonka naurettavuutta taustalla kuuluva naurunremakka korostaa. Lopulta viattoman väärinkäsityksen vuoksi Frasier vuotaa julkisuuteen tiedon Philin ufokokemuksesta radio-ohjelmassaan ja Phil kokee vaaleissa murskatappion.

Jakso on hauska, jos katsoja jakaa sen taustalla olevat sosiaaliset ja kulttuuriset normit, joita siinä rikotaan, ja kokee rikkomukset hyväntahtoisiksi. Johtavien poliitikkojen ei odoteta olevan ufouskovaisia, eivätkä psykiatrit

julkisesti kampanjoi sieppauskokemuksen kokeneita mieleltään visionäärisinä. Mutta onko jakso ufouskovan mielestä hauska? Entä säilyisikö jakson huumoriarvo ja sen esittämät ristiriidat yhtäläisinä, jos Phil olisi luottamuksellisesti kertonut Frasierille kohdanneensa Jeesuksen? Miksi jälkimmäinen kysymys voi tuntua kaukaa haetulta tai jopa ärsyttävältä?

Ufouskomus uskonnollisten uskomusten kontekstissa

Kuten monien muidenkin uskomusten kohdalla, ufouskomukset ja ufouskojat muodostavat hyvin monimuotoisen joukon. Osa uskoo esimerkiksi tulleensa humanoidien sieppaamaksi ja osa taas kommunikoivansa avaruusolentojen kanssa telepaattisesti. Toisaalta, monien uskojien usko ei perustu omakohtaiseen ufokokemukseen. Myös totena pitämisen vahvuus ja laatu voivat vaihdella ihmisten välillä paljonkin. Osalle ufousko on ehdotonta. Jotkut sen sijaan lähestyvät ilmiötä pohtien ja toiset huumorisävytteisesti, vaikka silti yhden tai useamman ufoilmiöluokan todellisuuteen uskoen. Jotkut uskovat ufojen todellisuuteen pelonsekaisin tuntemuksin. Sosiaalista tukea uskomuksille löytyy erilaisista ufouskojien ryhmistä. Mikä tekee ufouskomuksesta uskonnollisen? Miksi ufouskomusta voidaan tarkastella uskonnollisena uskomuksena muiden uskonnollisten uskomusten joukossa?

Uskontotieteessä eri perinteiden uskomuksia tarkastellaan uskontoperinteiden ulkopuolisesta, kulttuuritieteellisestä perspektiivistä. Uskonnollisten totuuksien paikkansapitävyyteen ei yleensä suoranaisesti oteta kantaa. Tutkijan näkökulmasta riippuen tarkastelun lähtökohta voi vaihdella paljonkin, esimerkiksi eri uskomusten sosiaalisten merkitysten tutkimisesta uskomusten rakenteen samankaltaisuuden tai erilaisuuden tarkasteluun.

Ufouskomukset sisältävät uskonnollisten uskomusten tapaan ajatuksen yli-inhimillisestä tai yliluonnollisesta olennosta tai neutraalimmin sanottuna toimijasta. Yliluonnolliset toimijat ja niiden teot ovat ”mysteerin säilyttäviä” eli viime kädessä aistihavaintojemme ulkopuolella.[57] Toisin sanoen vaikka uskomus tuntuu sen uskojasta tunneperäisesti hyvin todelta ja tietyn asian tai ilmiön jopa täydellisesti selittävältä, olentojen tekoja ja niiden väitettyjä seurauksia ei voida aistihavainnollisesti tai tieteellisin syy-seuraussuhtein selittää. Uskonnollista yliluonnollista maailmaa ei ole

mahdollista hahmottaa mekaanisesti samalla tavoin kuin auton koneiston toimintaa tai ihmisen hermojärjestelmää. Vaikka auton koneiston tai hermojärjestelmän ymmärtäminen pelkästään arkiajatteluun nojautumalla on vaikeaa, kummankin toiminta on mahdollista selittää loogisesti kohta kohdalta, ja tämän selityksen voi jokainen havaintoperusteisesti oppia ymmärtämään. Uskonnollisten uskomusten viittauskohteet jäävät sen sijaan aina järkiperäistä selitystä pakenevaksi mysteeriksi, metafyysiseksi opiksi. Yliluonnollisen käsite voidaan puolestaan neutraalisti ja selventävästi tarkentaa intuitionvastaisuudella.

Ufouskomukset eivät tässä merkityksessä näytä poikkeavan muista uskonnollisina pidetyistä uskomuksista. Niitä ei myöskään voida ohittaa pelkästään epänormaalin tai sairaan mielen tuotoksina. On tietysti myös esimerkiksi skitsofreenisia ufouskomuksia, ufoaiheisia tietoisia valheita ja tarkoituksellista fiktiota. Ne ovat ilmipiirteiltään tai pinnalliselta muodoltaan vastaavalla tavoin yliluonnollisia (intuitionvastaisia) kuin uskonnolliset ufouskomukset. Olentojen kerrotaan esimerkiksi tulevan seinien läpi ja lukevan ajatuksia. Paitsi sairaudet myös tietoiset valheet ja fiktio on kuitenkin erotettava inhimilliseen kokemusmaailmaan normaalisti kuuluvista, yleensä sosiaalisesti jaetuista ja vakavasti otetuista ufoja koskevista yliluonnollisista (uskonnollisista) ajatuksista. Vaikka näiden kaikkien ulkoinen rakenne on samankaltainen, yksilön sairauden tuottaman hallusinaation, tietoisen valheen tai fiktion psykologinen ja sosiaalinen syntytapa osin poikkeaa uskonnollisen uskomuksen muodostumisesta. Ufouskomukset ankkuroituvat muiden uskonnollisten uskomusten tapaan sosiaalisesti ja kulttuurisesti ylläpidettyihin uskomusperinteisiin. Ufouskoja voi jakaa kokemuksensa, tavata muita uskojia ja oppia liittämään ideansa tiettyyn kulttuuriseen kehykseen tai kertomukseen esimerkiksi humanoidien tarkemmasta ulkomuodosta, toimintatavoista ja päämääristä.[58]

Jos ufouskomukset ovat rakenteeltaan ja sosiaalisilta ulottuvuuksiltaan samanlaisia kuin muut uskonnolliset uskomukset, miksi sitten juuri ne esitetään usein naurunalaisina tai naurettavina? Löytääksemme lisää vihjeitä mahdollisesta vastauksesta pohdimme seuraavassa ihmisten välillä tapahtuvaa tiedonjakoa ja vuorovaikutusta eli kulttuurista kommunikaatiota. Esittelemme esimerkkejä aiemmasta tutkimuksesta, jossa on tarkasteltu, millä tavoilla pienetkin erot tiedon jakamisen tavoissa voivat vaikuttaa siihen, miten vakavasti tarjolla oleva tieto otetaan.

Tosista ja epätosina pidetyistä asioista puhuminen

Sosiaalipsykologit Will M. Gervais ja Joseph Henrich ovat todenneet, ettei pelkkä uskonnollisten uskomusten rakenne vielä riitä selittämään, miksi ihmiset uskovat herkemmin yhdenlaiseen yliluonnolliseen olentoon toisenlaisen sijaan.[59] Gervaisin ja Henrichin mukaan uskon muodostumisen keskeisenä lähtökohtana on kulttuurinen oppiminen ja sosiaaliset tavat, joilla uskomuksia kohdellaan. Esimerkiksi länsimaisessa kulttuurissa pienet lapset voivat kuulla puhuttavan sekä Jumalasta että joulupukista, joista kumpikin esitetään olentoina, joilla on mystisiä ja yliluonnollisia kykyjä. Ajan kuluessa lasten usko joulupukkiin kuitenkin heikkenee nopeammin ja varmemmin kuin usko Jumalaan. Tämä tapahtuu todennäköisesti siksi, että vuosien kuluessa lapsen saama sosiaalinen vertaistuki joulupukin olemassaolosta (esimerkiksi samanikäisten lasten todistukset ja vanhempien vaivannäkö ylläpitää uskomusta) aina vähenee, kun taas sosiaalinen yksimielisyys Jumalan olemassaolosta vaihtelee enemmän.

Tällaisen sosiaalisen näkökulman huomioon ottaminen on olennaista, koska ihminen on laji, joka laajalti tukeutuu kulttuurisesti välitettyyn tietoon. Tietomme asioista ja ympäristöstämme ei perustu pelkästään omakohtaiseen kokemukseemme, vaan tukeudumme laajasti ja hyvin usein toisten ihmisten välittämään ja jakamaan tietoon maailmasta. Näin käy esimerkiksi silloin, kun opimme historiasta eli menneistä tapahtumista, joita emme ole voineet olla todistamassa (esimerkiksi Pähkinäsaaren rauha), tieteellisistä havainnoista eli asioista, joita emme voi itse paljaalla silmällä nähdä mutta joiden olemassaoloa saatetaan empiirisesti tutkia (esimerkiksi maapallon muoto), tai uskomuksista, jotka koskevat kiistanalaisia tai empiirisesti kyseenalaisia olentoja ja ilmiöitä (esimerkiksi Jumala tai kuoleman jälkeinen elämä).[60]

Vaikka tietotulva täyttää arkielämämme, meistä itsestämme se ei välttämättä tunnu kaoottiselta informaatiosekamelskalta. Tämä johtuu siitä, että ihmiset eivät kohtele kaikkea tietoa tasa-arvoisesti eivätkä usko kaikkea, mitä heille kerrotaan. Vastaanottaessaan uutta tietoa ihmiset peilaavat tietoa suhteessa jo olemassa oleviin käsityksiinsä ja arvioivat kriittisesti kertojan luotettavuutta. Tätä he tekevät jo hyvin nuoresta lähtien. Lapset uskovat esimerkiksi herkemmin tietoa, jonka esittää samaa niin sanottua sisäryhmää edustava aikuinen (joka esimerkiksi puhuu samaa murretta),

kuin aikuista, joka edustaa ulkoryhmää (esimerkiksi puhuu eri tavalla). Toisaalta lapset myös hylkäävät tarjotun tiedon, jos se selkeästi on vastoin heidän omaa havaintoaan ympäristöstä. Sen lisäksi, että ihmiset nuoresta iästä lähtien aktiivisesti arvioivat heille kerrottua tietoa, myös tiedon kertoja voi vaikuttaa siihen, miten hänen jakamaansa tietoon suhtaudutaan. Tämä tapahtuu usein epäsuorasti ja jopa kertojan itsensä tiedostamatta sitä.

Kehityspsykologit Caitlin F. Canfield ja Patricia A. Ganea tutkivat kielellisiä tapoja ja vihjeitä, joilla vanhemmat viittaavat erilaisiin arkihavainnon ulottumattomissa oleviin asioihin tai olentoihin, kun he puhuvat lapsilleen.[61] He pyysivät vanhempia kertomaan 3–5-vuotiaille lapsilleen neljään eri kategoriaan kuuluvista asioista tai olennoista: (1) tieteellisistä asioista (aivot, bakteerit ja virukset, sähkö, magnetismi), (2) historiallisista hahmoista (Kristoffer Kolumbus, äiti Teresa, prinsessa Diana, John F. Kennedy), (3) yhdysvaltalaisessa kulttuurissa tuetuista tai totena pidetyistä olennoista (Jumala, joulupukki, pääsiäispupu, hammaskeiju) sekä (4) olennoista, joiden olemassaolon todellisuutta eivät kulttuuriset uskomuksemme tue (yksisarvinen, merenneito, lohikäärme, noita). Osoittautui, että kielelliset tavat ja vihjeet, joilla näistä eri asioista tai olennoista puhuttiin, olivat erilaisia ja riippuivat paljolti siitä, miten totena vanhemmat asioita tai olentoja pitivät.

Toisin kuin puhuessaan tieteellisistä asioista tai historiallisista hahmoista, puhuessaan sekä kulttuurisesti tuetuista että tukemattomista olennoista (joulupukki, lohikäärme, jne.), vanhemmat viittasivat usein selkeästi näiden olentojen kuvitteellisuuteen. Suorien kommenttien lisäksi he tarjosivat runsaasti epäsuoria vihjeitä eri olentojen olemassaolosta tai olemattomuudesta. Niiden olentojen tapauksessa, joiden olemassaoloa kulttuuriset uskomuksemme eivät tue, vanhemmat käyttivät enemmän analogioita ja esimerkiksi sanoivat, että tämä olento on vähän niin kuin todellinen olento mutta ei kuitenkaan, sekä viittasivat useammin pinnallisesti pelkästään olentojen ulkonäköön. Sen sijaan historiallisista hahmoista puhuessaan vanhemmat kertoivat enemmän teoista, joita nämä olivat tehneet, sekä maantieteellisistä paikoista, joista nämä olivat kotoisin. Puhuessaan tieteellisistä asioista sekä totena pidetyistä olennoista vanhemmat tarjosivat lapsille enemmän esimerkkejä. He toisin sanoen sitoivat kertomansa asian konkreettisemmin todellisuuteen. Heidän tapansa kertoa näistä kahdesta eri kategoriasta myös erosi toisistaan: toisin kuin puhuessaan tieteellisistä asioista, viitatessaan totenakin pidettyihin yliluonnollisiin olentoihin (esi-

merkiksi Jumalaan) vanhemmat usein korostivat, että asiasta ei tiedetä riittävästi tai että siitä on eri mielipiteitä. Erilaisilla puhetavoilla ja kielellisillä vihjeillä voidaan siis välittää paljonkin epäsuoraa tietoa siitä, miten uskottavana eri asioiden olemassaoloa tulisi pitää tai miten totena asioita kulttuurissa yleensä pidetään.

Tutkimus myös herättää kysymyksiä ufouskomusten naurunalaisuudesta. Kulttuurinen kommunikaatio sekä epäsuorat ja hyvinkin hienovaraiset kielelliset vihjeet vaikuttavat siihen, miten totena eri uskomuksia pidetään. Esimerkiksi, millaisissa yhteyksissä ja millä tavoin ufoista tai ufouskomuksista puhutaan suomalaisessa julkisessa kulttuurisessa keskustelussa?

Miten ufoista puhutaan?

Muodostaaksemme käsityksen suomalaisesta ufoihin tai ufouskomuksiin liittyvästä keskustelusta tutkimme, miten ja millaisissa yhteyksissä *Helsingin Sanomat* mainitsi hakusanan "ufo" viiden vuoden aikana, vuosina 2012–2016. Tarkastelumme on ajalliselta rajaukseltaan sekä aineistoltaan hyvin suppea, minkä takia se tulee ymmärtää esimerkinomaisena katsauksena aiheeseen. Kuitenkin jo rajallisenkin aineiston perusteella löysimme toistuvia puhetapoja ja asiayhteyksiä, jotka voivat tarjota vihjeitä siitä, miten ufouskomusten naurunalaisuus sosiaalisessa kontekstissa epäsuorasti rakentuu.

Helsingin Sanomat viittasi ufo-sanaan muun muassa artikkeleissaan ja tapahtumailmoituksissaan viiden vuoden aikana kaikkiaan 165 kertaa (näiden osumiin eivät sisälly yhdeksän artikkelia, joissa lentoyhtiö Lufthansan lakon uutisoinnin yhteydessä käytettiin kirjainyhdistelmää UFO, kun viitattiin saksalaista lentohenkilökuntaa edustavaan ammattiliittoon Unabhängige Flugbegleiter Organisation). Osumista 57 (34,5 %) oli artikkeleissa, joissa jollain tavalla käsiteltiin ufouskomuksia, ufohavaintoja tai ufotutkimusta. Loput 108 osumaa (65,5 %) viittasivat sanaan "ufo" tai mainitsivat sen mutta liittivät sen asiayhteyteen, jossa ei sinänsä ollut kyse ufouskomuksista tai ufohavaintoista. Näistä suurin osa eli 85 osumaa liittyi jollain tavalla taiteeseen, viihteeseen tai vapaa-ajan tapahtumiin, kuten elokuviin, televisio- ja radio-ohjelmiin ja taidetapahtumiin. Osumista 23:ssa "ufo" mainittiin vertailevana kielellisenä tehokeinona eli kielikuvana tai adjektiivin tavoin. Seuraavaksi pohdimme yksityiskohtaisemmin näitä kolmea asiayhteyttä.

Ufouskomusten, -havaintojen ja -tutkimuksen kontekstissa 57 osumasta 12 artikkelia (21 %) käsitteli ufoa tai viittasi lyhyesti ufoon sanan kirjaimellisessa merkityksessä eli tunnistamattomana lentävänä kohteena (*unidentified flying object*). Seitsemän artikkelia (12 %) käsitteli ufohavaintoa tai ufotutkimusta. Tällöin ufolla viitattiin laajempaan joukkoon paranormaaleja ilmiöitä. Ufohavainnosta keskusteltiin esimerkiksi ilmakehässä tai järven selällä havaitun outouden ja "erikoisten valoilmiöiden" yhteydessä sekä kuvailtaessa tundrahanhen kilkattavaa ääntä, jota jotkut olivat luulleet "avaruuden muukalaisten puheeksi". Mukana oli myös suomalaisen ufotutkija Björn Borgin haastattelu, jossa Borg selventää, kuinka moni ufohavainto jää selittämättä ja kuinka ufotutkimus eroaa "ufojen ympärillä vellovasta pupusta" ja väitteistä, joissa ihmiset kertovat tekevänsä "rutiininomaisia matkoja Marsiin ja Siriukseen". Viidessä artikkelissa (9 %) ufohavainto tai -tutkimus tuli esille Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelun eli CIA:n yhteydessä. Tällöin artikkeleissa uutisoitiin esimerkiksi CIA:n julkaisemista vanhoista ufoarkistoista ja heidän vahvistuksestaan sille, että Alue 51 on olemassa.

Artikkeleista 19 (33 %) käsitteli jollain tavalla ihmisten uskoa ufoihin tai avaruusolentoihin. Kymmenessä artikkelissa ufouskomuksista tai uskosta avaruusolentoihin kirjoitettiin muiden yliluonnollisten uskomusten yhteydessä. Näistä vain yhdessä ufouskomus rinnastettiin neutraalisti uskonnolliseen uskoon yleisesti. Lopuissa artikkeleista ufouskomus luokiteltiin osaksi niin sanotusti vaihtoehtouskoa (kuten enkeliuskoa, aaveuskoa, telepatiaa, horoskooppeja ja kansanparannusta), joka kulttuurisesti ymmärretään erillisenä valtauskonnosta tai institutionalisoituneesta uskonnollisuudesta. Seitsemässä artikkelissa ufouskomuksista kirjoitettiin ei-vakavasti otettavana mielen tuotteena, kritiikittömyytenä tai vähätellen. Näissä tapauksissa ufouskomus tuli esille yhteydessä, joissa viitattiin uskontoparodioihin, niin sanotusti taikauskoon, huuhaaseen, valemuistoihin tai siihen, miten jotkut uskovat "mitä tahansa". Kahdessa artikkelissa, joista kumpikin käsitteli samaa murhaoikeudenkäyntiä, ufouskomus tuli esille, kun murhasta syytetty selitti tekoaan sillä, että hän oli "luullut uhrejaan ufoiksi".

Viidessä (9 %) ufouskomuksiin, -havaintoihin ja -tutkimuksiin liittyvässä artikkelissa kiinnostus ufouskomuksiin tai ufotutkimukseen tuli esille lyhyenä viittauksena osana laajempaa henkilökuvaa tai haastattelua. Neljässä osumassa (7 %) kyseessä oli ufouskomuksia tai ufotutkimusta käsittelevän tilaisuuden tapahtumailmoitus. Kolme artikkelia (5 %) käsitteli

hakkeri Gary McKinnonia, joka oli puolustanut murtautumistaan Yhdysvaltain puolustusministeriön ja avaruushallinto Nasan koneisiin vuonna 2001 pyrkimyksellään etsiä tietoa ufoista. Kahdessa artikkelissa (4 %) sana "ufo" mainittiin viitattaessa salaliittoteorioihin.

Kun ufot mainittiin taiteen, viihteen ja vapaa-ajan yhteydessä, suurin osa 85 osumasta viittasi joko elokuviin, televisio- tai radio-ohjelmiin ja dokumentteihin (23 osumaa eli 27 %) tai musiikkiin (28 osumaa eli 33 %). Elokuvien, televisio-ohjelmien ja dokumenttien asiasisältö käsitteli usein jollain tavalla ufoja, kuten scifielokuvaa ufojen hyökkäyksestä tai dokumenttia ufokontaktihenkilöstä. Musiikin kontekstissa sana "ufo" toistui artistien, yhtyeiden ja klubien nimissä: esimerkiksi muusikko Ufo Mustonen, Uforockyhtye ja tokiolainen psykedeeliseen rockiin erikoistunut UFO-klubi.

Yhdeksässä osumassa (11 %) sana ufo viittasi käsityötapahtumaan tai -näyttelyyn (esimerkiksi keskeneräisten käsitöiden paja Ufo-klinikka, keskeneräisten käsitöiden näyttely Ufot liikkeelle, askarteluteemainen Stadi-päivä "Ihan ufo juttu!") tai itse käsityöhön (esimerkiksi piparkakku, ufoaiheinen joulukoriste, "ufo-olentoa" esittävä kierrätystaideteos). Seitsemässä osumassa (8 %) ufolla viitattiin muotoiluun tai arkkitehtuuriin, jolloin esineen (esimerkiksi Ufox-ilmankostutin ja UFO-musiikinohjauslaite) tai rakennuksen (esimerkiksi Futuro-talo ja bratislavalainen Ufo-ravintola) muoto muistutti lentävää lautasta. Kolmessa osumassa (4 %) ufo tuli esille puhuttaessa kirjallisuudesta, joka jollain tavalla käsitteli ufoja tai ufouskovia. Kolme osumaa (4 %) viittasi vapaa-ajan luentoihin (Jaakko Närvän luento ufoelokuvista ufosieppauskokemusten lähteenä) tai luentojen nimiin (Jussi Tuovisen luento "Diskoa, ufoja ja epävarmuutta 1970–79"). Kaksi osumaa (2 %) viittasi sarjakuviin, yksi muotiin, yksi peleihin ja kahdeksan samaan teatteriesitykseen (*Camping II – ufot, uskonto ja pakolainen*).

Suurimmassa osassa (70 %) artikkeleista, joissa sanaan ufo viitattiin kielellisenä tehokeinona, "ufo" esitettiin usein synonyymina oudolle, vieraalle ja mahdottomalle, usein haastateltavan suorassa lainauksessa.

> Vartin joukkoliikenneyhteys Suomesta Ruotsiin saattaa silti toteutua. "Ei se mikään ufo-juttu ole", Nyberg kertoo. (*HS*, HS Ilta, 11.11.2016.)

> Adham muutti Suomeen yli 20 vuotta sitten, ja Helsingissä häntä katsottiin "kuin ufoa" (*HS*, Kaupunki, 13.9.2015).

”Motörhead on mun suuri suosikkini, mutta suurilta osin tää meininki on mulle ihan ufoa” (*HS*, Kulttuuri, 26.9.2013).

[Michael] Monroe on erikoisin ihminen, johon [Timo] Sarkoja on koskaan törmännyt. ”Niin kuin joku ufo.” (*HS*, Ihmiset, 17.1.2015.)

”Suomi on kulttuurinen ufo, todellinen outo lintu. Kuin Euroopan Japani”, Lorenzö sanoo. (*HS*, Sunnuntai, 18.5.2014.)

Korviini on kantautunut sellainen ihan ufo väite, että minä muka kuorsaan (*HS*, Elämä, 7.2.2013).

VR:n pilkkomista [Antti] Rinne pitää järjettömänä ja liikenneverkon yhtiöittämisen hän tyrmää täysin. ”Se on ufo-juttu. Siitä ei tule mitään, jos Sdp on hallituksessa.” (*HS*, Kotimaa, 13.8.2016.)

Outouden kuvailun lisäksi ”ufo” tuli esille myös muutamassa muussa vertauksessa ja rinnastuksessa. Kirjoitettaessa jääkiekosta ”grogilasinkorkuinen syöttö laskeutuu B-pisteen kaarelle kuin minikokoinen ufo”; ajatus ilmaantuu mieleen ”kirkkaana kuin ufo marraskuiselle taivaalle”; tunnelma romanialaisessa kylässä on ”aivan kuin kylään olisi laskeutunut ufo. Tulijoita on vaikea bongata, mutta kaikilla on heistä tarinoita”.

Yhteenvetona ja johtopäätöksenä edellä esitetystä voidaan ensiksikin todeta se, kuinka huomattavan usein (65,5 %) osumien viittauskontekstina olivat viihde, vapaa-aika ja kielikuvat eivätkä niinkään ufouskomukset sinänsä. Toinen keskeinen huomio on se, miten pieni osa aineiston artikkeleista viittasi ufouskomuksiin uskonnollisuuden tai yliluonnollisen uskon kontekstissa (11,5 %). Vain yhdessä kirjoituksessa ufouskomuksista puhuttiin uskonnollisen uskon yhteydessä yleisesti, arvottamatta tai sijoittamatta ufouskoa tietynlaisten yliluonnollisten uskomusten kulttuuriseen kategoriaan – esimerkiksi asettamatta sitä vaihtoehtouskonnollisuutena vastakkain institutionalisoituneen uskonnollisuuden kanssa – tai viittaamatta ufouskon yhteydessä epäsuorasti taikauskoon, huuhaaseen tai kritiikittömyyteen.

Ufouskomuksia koskevan puheen ensisijainen konteksti suomalaisessa kulttuurissa on tämän aineiston perusteella viihde eli kulttuuriset tilat, joissa tuotetaan fiktioita, kuten elokuvia, ja joissa ihminen voi kuvitella ja

luoda vapaasti, esimerkiksi musiikin tai käsitöiden alalla. Puhetavat, joilla ufouskomuksiin viitataan, vahvistavat käsitystä uskomuksen kuvitteellisesta luonteesta edelleen. Esimerkiksi kuvaillessaan dokumenttiohjaaja Nina Pulkkisen päätymistä alalleen toimittaja kirjoittaa: ”Ensimmäinen työpaikka oli avaruusolennoista ja salaliittoteorioista dokumentteja tekevän Juhan af Grannin firmassa. Af Grannille Pulkkis teki ohjelmaa ufoista. Pestin jälkeen todellisuus on kiehtonut häntä kuvitelmia enemmän.” Suoranaisten rinnastusten lisäksi ufouskomuksista puhuttaessa monessa artikkelissa viitataan samassa tekstissä vähätteleviin käsitteisiin ”taikausko” ja ”huuhaa.” Ufouskon valtakulttuurisesta ymmärryksestä kuvitteellisena uskomuksena kertoo sekin, että ihmiset poliitikoista taiteilijoihin käyttävät sanaa ”ufo” synonyymina oudolle, vieraalle ja mahdottomalle. Toisin sanoen *Helsingin Sanomissa* vuosina 2012–2016 tapahtuneen kulttuurisen keskustelun perusteella ufouskomuksista ei kommunikoitu uskonnollisuutena vaan ensisijaisesti kuvitteellisena ajatuksena.

Naurunalaisuuden kulttuurisista juurista

Ei ole sattumaa, että ufot herättävät hilpeyttä ja ne tulkitaan korostuneesti kuvitelmaksi, viihteeksi ja outoudeksi. Vastaavanlaisen skeptisen käsittelytavan perinne ulottuu ainakin 1800-luvun loppupuolelle, jolloin havaintoja mystisistä ilmalaivoista kommentoitiin usein vitsailevasti. Modernin ufotradition synnyttyä vuonna 1947 kriittiset äänensävyt voimistuivat nopeasti, ja 1950-luvun alkupuolella Yhdysvaltain ilmavoimien ufoprojekti aloitti ufokiinnostuksen vaimentamiskampanjan. Pelättiin ufoilmoitteluun ja vihollisen ufoaiheen hyödyntämiseen liittyviä psykologisen sodankäynnin riskejä, informaatiokanavien tukkeutumista ufoilmoituksista ja virheellisten ilmoitusten tulvaa oikeiden viholliskonehavaintojen kustannuksella. Ilmavoimien ufotutkimukset olivat huonolaatuisia, ja ufohavaintoja vähäteltiin. Ufohavaitsijoista syntyi kuva, että he ovat herkkäuskoisia, naiiveja, tasapainottomia tai huijareita siinä missä ufokontaktihenkilötkin ilmeisen fantasianomaisten tarinoidensa kanssa. Tätä käsitystä painottavista vitsailevista skeptisistä lausunnoista muodostui vallitseva puhetapa ja ufouskomusten kulttuurinen tulkintamalli, jota lehdistö välitti eteenpäin ja piti yllä.

Nykyään media ja populaarikulttuuri paljolti jatkavat ja ylläpitävät asenneilmapiiriä, jossa ufoja pidetään huumorina. Samalla korostetaan ufologien osaamattomuutta ja ufokokijoiden tietämättömyyttä. Ufoja

pidetään paljolti viihteenä. Ne yhdistetään kaikenlaiseen huvittavana ja epäuskottavana pidettyyn, kuten lumimiehiin, ja kauhutarinoiden tyyppisiin esityksiin, kuten vuonna 1993 aloittaneessa *Salaiset kansiot* -televisiosarjassa. Usein ufoaiheen tieteellisinä asiantuntijoina on pidetty skeptikkoja eikä vaikkapa kulttuurintutkijoita. Tällöin ufoista on monesti keskusteltu käyttäen vähätteleviä sanoja, kuten "hölynpöly". Ufoteema on niin ikään iso kaupallinen bisnes muun muassa lelujen ja hauskojen esineiden muodossa. Ufoilmiöille on länsimaisessa kontekstissa totuttu antamaan vitsin ja viihteen rooli ja opittu hymyilemään niille epäuskoisesti. Niin tuttavat, media kuin tieteilijätkin ovat monesti virnuilleet ufoharrastajille.

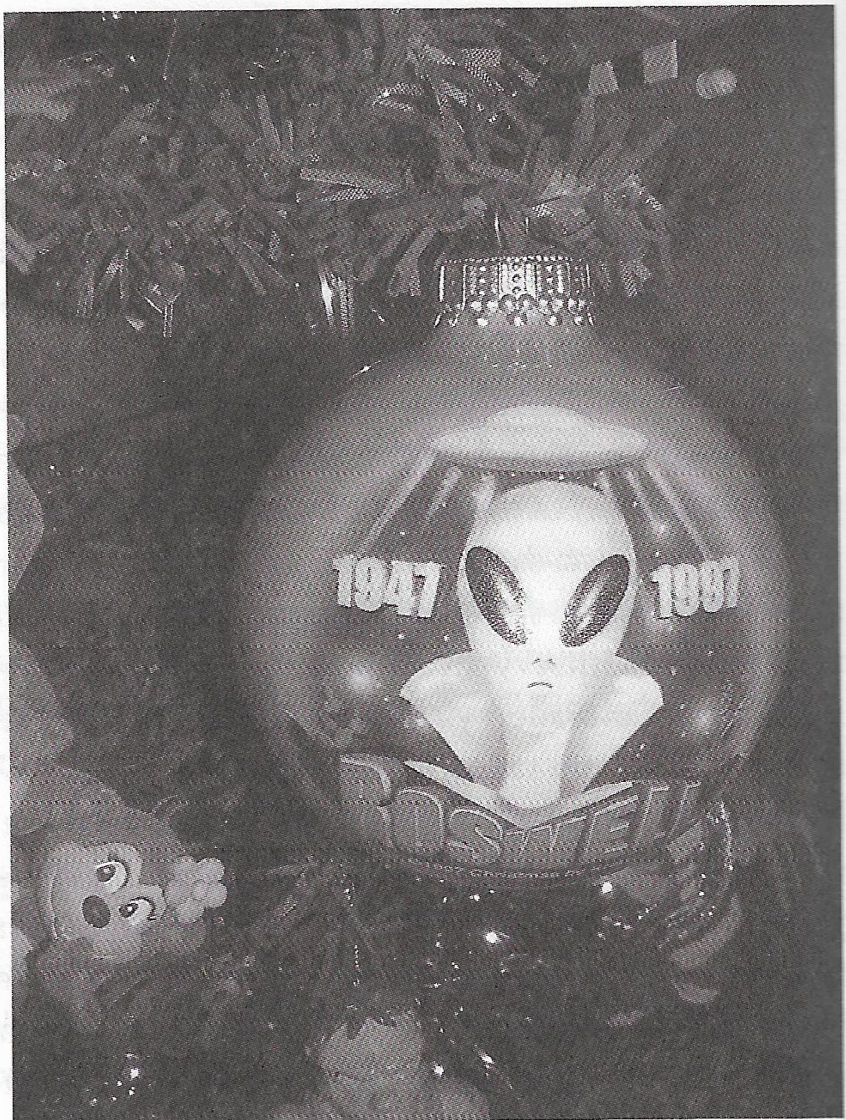
Vitsailu ufoista saattaa olla myös eräänlainen väline pelottavalta asialta suojautumiseksi ja sen sivuuttamiseksi. Ufouskomuksiin liittyy pelon, jännityksen ja häiritsevyyden tuntemuksia. Vuonna 1969 psykologi Aldora Lee esitteli Coloradon yliopiston ufohavaintojen tutkimusprojektin (niin sanottu Condonin raportti) yhteydessä psykologi William A. Scottin kokeen, jonka mukaan ufot olivat aiheena tabun kaltainen. Tutkimuksessa selvitettiin ihmisten halukkuutta liittää itsensä julkisesti ufoihin, tabuihin ja neutraaleihin asioihin. Koehenkilöiden käyttäytymisen mukaan käsitteet "lentävä lautanen" ja "ufo" olivat melkein yhtä voimakkaita tabukäsitteitä kuin varsinaisia tunnettuja tabuja ilmaisevat sanat.[62] Ufoaihe vaikutti siis olevan vältettävä, vaaraan viittaava ja sosiaalisesti riskialtis asia – juuri kuten aluksi esittelemämme *Frasier*-sarjan jakso ilmensi.

Scottin testistä on jo vuosikymmeniä, mutta nykyäänkin ufot selvästi herättävät tunnereaktioita, jotka vaikuttavat perustuvan pelkoon: hämmennystä, jännitystä ja ärtymystä. Ufoista on vaikea jutustella leppoisan asiallisesti, rentoon ja neutraaliin tyyliin. Omasta ufokokemuksesta tai -kiinnostuksesta ei noin vain uskalleta puhella työpaikoilla ja harrastepiireissä. Ufokokijat ovatkin kerran toisensa jälkeen huomauttaneet pelkäävänsä pilkkaa, joka kokemuksen julkisesta jakamisesta seuraisi, ja kokemuksen jakaminen on monesti jännitteistä myös kokijan lähipiirille tai ufotutkijalle. Asialla on taipumus olla sosiaalisesti leimaava.

Ahdistavuutta ja tabumaisuutta selittänee se, että ufohistoriaan liittyy pelon ja vierastamisen tuntemuksia ufouskomuksia kohtaan. Ajatukseen ufoista linkittyy samaten näkyvästi väkivallan, ihmisten kärsimyksen ja tuhon teema. Aivan aluksi, vainoharhaisissa tunnelmissa toisen maailmansodan jälkeen, lentävät lautaset käsitettiin mahdolliseksi vihollisteknologiaksi. Keskeinen ajatus vielä 1950-luvun alun Yhdysvalloissa oli, että len-

Kuva 14.

Ufoaiheinen joulukoriste.

tävät lautaset ovat Neuvostoliiton huipputekninen ase (oletus avaruusaluksista yleistyi länsimaissa pääasialliseksi vuosikymmenen edetessä). Tähyiltiin taivaalta tulevaa uhkaa.

Vaikka tulkinnat ufoista ovat nykyään moninaiset, ajatus ufojen vaarallisuudesta sekä niiden liittymisestä valloitukseen ja tuhoon elää edelleen. Tämä näkyy esimerkiksi kielteisissä sieppauskertomuksissa ja pahaenteisissä salaliittoväitteissä. Ufosieppaukset ovat usein pelottavia väkivaltaisten ja kammottavan kuuloisten, pakottavien ja tuskallisten elementtiensä vuoksi. Psykiatrinen tulkintamalli, joka tulee oivallisesti esille myös edellä mainitussa *Frasier*-jaksossa, on tästäkin syystä ymmärrettävä, joskin oletus siepattujen tasapainottomuudesta on liioiteltu. Sen sijaan, että ufokokemuksia tarkasteltaisiin oireina psykiatrisesta sairaudesta, niitä on miele-

kästä tarkastella uskonnollisen kokemisen näkökulmasta. Salaliittoteoriat puolestaan uskottelevat monille vakuuttavan tuntuisesti, että olemme vääjäämättömän valvonnan, kontrollin ja manipuloinnin alaisia, vailla omaa tahtoa ja alttiina mielivaltaisille kidutuksille, kokeille ja sodalle.

Toinen syy ufouskomusten ahdistavuudelle ja tabumaisuudelle voi yksinkertaisesti olla niiden outouden tuntu. On tyypillistä vierastaa ja pelätä sitä, mikä on outoa ja mistä ei tiedetä tai mitä ei ymmärretä. Ufoilmiöt ja keskeiset tulkinnat niistä eivät monin osin ole sopineet vallitseviin länsimaisiin maailmankuviin ja -katsomuksiin: kristillisyyteen ja perinteiseen tieteeseen nojaavaan rationalismiin.

Hyvänä ja luotettavana kansalaisena näyttäytyminen on länsimaissa usein vaatinut uskonnollisen valtavirran näkemys- ja arvopohjan ilmentämistä. Koska tutun, turvallisen ja moraalisen kristillisyyden näkökulmasta ufouskomukset edustavat vierasta ja arveluttavaa yliluonnollista, ne ovat tästäkin syystä voineet herättää vieroksuntaa ja outouden tuntemuksia. Heti 1950-luvun alkupuolelta lähtien esimerkiksi ufokontaktikertomukset ovat olleet esoteerissisältöisiä eivätkä kristillisiksi tunnistettavia esityksiä. Niiden yhteydessä on puhuttu muun muassa astraalikehosta, todellisuuden eri ulottuvuuksista tai maailmoista sekä jälleensyntymästä. Kristillisessä maailmassa keskeisesti 1960-luvulta lähtien länsimaissa jalansijaa saanut esoteerinen ja itämaisperäinen uusi uskonnollisuus sekä niihin liittyvät elämäntavat ovat vuosikymmenien saatossa ylipäänsä herättäneet huomattavasti epäilyksiä, kuten "kulttien" pelkoja, aivopesusyytöksiä ja saatanallisiksi demonisointia. Usein ufot ja humanoidit muistuttavat myös olemukseltaan, käyttäytymiseltään ja vaikutuksiltaan monenlaisia "pakanallisia" uskomusolentoja, esimerkiksi keijuja. Ihmiset vähintäänkin tiedostavat ufo- ja humanoidikuvausten vierauden ja sen, etteivät ne kuulu perinteiseen kristilliseen ajattelu- ja arvomaailmaan vaan ovat jotain muuta ja outoa.

Yliluonnollisiksi kuvatut ufoilmiöt eivät myöskään sovi perinteiseen tieteellispohjaiseen maailmankuvaan. Olivatpa ihmisten maailmankuvat millaisia tahansa, niiden kyseenalaistukset vaativat aina kannattajiltaan paljon. Tieteeseen pohjaavaan maailmankuvaan uskovat eivät ole poikkeus, vaikka heillä onkin valmiuksia tutkailla käsitystensä perusteita. Tieteellisen maailmankuvan kyseenalaistamiseen saatetaan reagoida äkäisestikin. Koetaanhan tieteellinen maailmankuva kunniakkaaksi sivistyksen saavutukseksi, jonka kannattajat toki vähintään toivovat, että he tietäisivät todellisuuden

luonteesta eniten ja ymmärtäisivät sitä parhaiten. Etenkin väitteistä, joihin liittyy oletuksia tieteellisesti radikaaleista ilmiöistä, on aina ollut vaikea keskustella. Keskustelu uusista löydöistä on tyypillisesti ollut tunnepitoista sarkasmeineen ja nokkeline herjoineen. On mahdollista, että pelko oman maailmankuvan rakoilemisesta on vaikuttanut myös ufoista aikojen kuluessa esitettyjen pilkallisten skeptisten lausuntojen taustalla.

Pelkoa ja jännitystä voi syntyä esimerkiksi katsellessa kauhuelokuvaa, jonka tietää fiktioksi. Ufoilmiöiden – osin kauhistuttavine sisältöineenkin – väitetään kiivaasti olevan tosia. Moni uskoo, epäilee tai pelkää näin olevan. Ufologisiin argumentteihin ja ufoväitteiden populaareihin esityksiin liittyykin tietynlaista vetoavuutta ja vakuuttavuutta – riippumatta siitä, ovatko ufoilmiöt todellisia. Lukuisten ufokertomusten toden vaikutelman ja virallisten ufotutkimusten ja rationaalisesti puhuttelevien ufologisten perustelujen vuoksi ufoilmiöt saattavat monien mielestä tuntua tulevan ikään kuin liian todeksi ja liian lähelle. Ufologian tieteellistyyppisiin elementteihin, joita ei ole helppo noin vain kumota tai sivuuttaa, saatetaan kokea tarvetta reagoida ärhäkkäällä vasta-argumentaatiolla ja vitsailulla. Ufoilmiöiden uskottavuutta lisää myös se, etteivät ihmiset aina huomaa tehdä eroa vieraan älyn käsitteen ja ufoväitteiden välillä. Niinpä vierasta älyä koskevien tieteellisten pohdiskelujen SETI-ohjelmineen saatetaan kokea tukevan ufoilmiöiden todellisuutta.

Ufo on käsitteenä myös tunteellisesti vetoava, koska se linkittyy populaarin avaruuden tunteellisesti kiehtovaan käsitteeseen. Tämäkin voi olla osatekijä ristiriitaisissa tuntemuksissa ufoaihetta kohtaan. Ehkä lisäksi vaistomainen pelko mahdollista vahvempaa lajia kohtaan edellisiin seikkoihin yhdistettynä tuottaa epävarmuutta ja naureskelua ufouskomuksia kohtaan, mikä luo tarvetta kommentoida sitä vitsailevasti.

Uskomus, valhe vai vitsi?

Antropologi Joseph Henrich on tutkinut sitä, mikä tekee eri uskomuksista uskottavia.[63] Hän on erityisesti kiinnittänyt huomiota käyttäytymiseen, joka vahvistaa tiettyjen ideoiden tosissaan otettavuutta tai vakuuttavuutta (*credibility enhancing displays*). Henrich toteaa, että uskottavat uskomukset kytkeytyvät usein niitä tukevaan helposti havaittavaan käytökseen, mikä edelleen viestii siitä, että uskova ottaa oman uskomuksensa vakavasti eikä esimerkiksi huijaa tai hassuttele. Muslimi esimerkiksi sitoutuu rukoi-

lemaan viisi kertaa päivässä, juutalainen pyhittää lauantain sapatille ja kristitty varaa sunnuntaiaamun jumalanpalvelukselle. Käytös siis paljastaa yksilön identiteetin ja vakaumuksen sekä viestii ympäristölle, että ihmiset uskovat omiin uskomuksiinsa. Varmistus toisten sitoutumisesta samoihin uskomuksiin puolestaan lisää ryhmän yhteenkuuluvuutta ja uskomusten välittymistä yksilöltä tai sukupolvelta toiselle.

Tästä näkökulmasta tarkasteltuna on mahdollista, että vaikka ufouskomukset uskontotieteellisesti tulkittuina ovat sisältönsä puolesta uskonnollisia uskomuksia siinä missä Jumala-uskokin, ufouskomukset eivät kytkeydy erityiseen ennakoitavaan käytökseen. Niitä ei liitetä esimerkiksi rituaaleihin, jotka viestisivät ufouskojien identiteetistä ja vakaumuksesta ja yhdistäisivät ufouskojia. Tämä voi olla yksi syy siihen, miksi ufouskomukset eivät vakuuta vaan herättävät erilaisia muita reaktioita hassuttelusta ja vitsailusta epäuskoon ja pelkoon. Toisille ihmisille jää epäselväksi, esittääkö uskoja heille totena pitämänsä uskomuksen, valheen vai vitsin. Tämä epäselvyys voisi edelleen auttaa selittämään kulttuuristen reaktioiden kirjavuutta sekä modernissa ufohistoriassa että *Helsingin Sanomien* tavassa kirjoittaa ufouskomuksista. Ufouskomuksista ei puhuta esimerkkinä uskonnollisesta uskomuksesta vaan kuvitelmana, viihteenä tai synonyymina oudolle, vieraalle ja mahdottomalle.

10

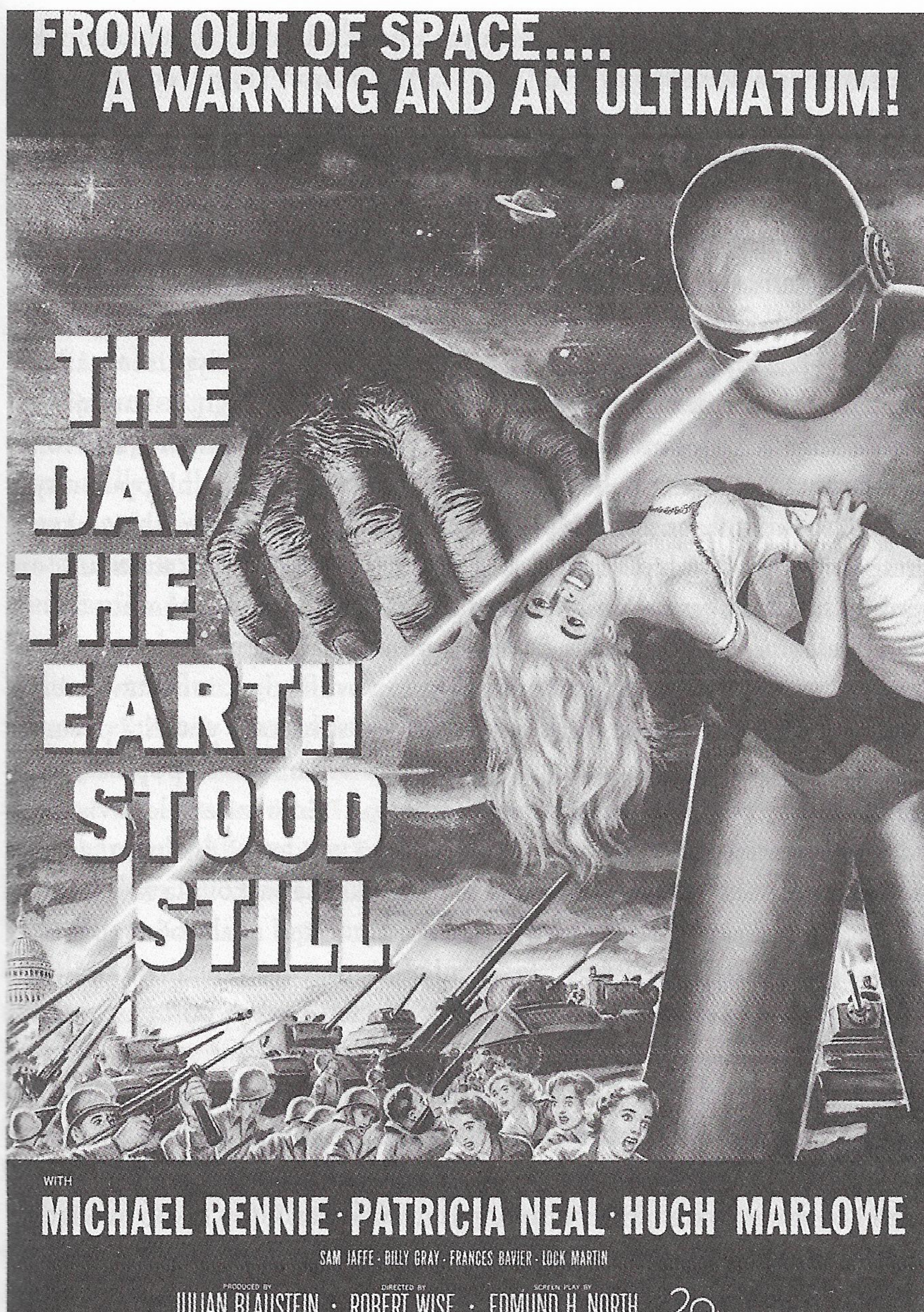
Ufoelokuvat ja maailmanloppu

Heikki Pesonen

Populaarielokuvat kuvastavat ja kommentoivat vallitsevia yhteiskunnallisia olosuhteita enemmän tai vähemmän näkyvästi. Tarkastelemalla esimerkiksi eri vuosikymmenten länsimaisia elokuvia voidaan myös tehdä tulkintoja siitä, mitä ne kertovat kulloisenkin aikakauden ihmisten arvoista, toiveista ja peloista. Elokuvissa pelot tiivistyvät usein uhkaan siitä, että nykyinen yhteiskuntajärjestys tavalla tai toisella romahtaa.

Esimerkiksi toisen maailmansodan päättäneet Hiroshiman ja Nagasakin ydinpommitukset sekä kiihtynyt supervaltojen välinen asevarustelu näkyivät aikakauden elokuvissa. Sekä Yhdysvalloissa että Britanniassa ilmestyi 1960–1980-luvuilla realistisuuteen pyrkiviä filmejä, jotka kylmän sodan varjossa kuvasivat ydinsodan kauhuja. Näistä lohduttomimpia esimerkkejä ovat amerikkalaiset elokuvat *Viimeisellä rannalla* (1953) ja *Seuraava päivä* (1983) sekä brittiläinen *Kun maailma loppuu* (1984). Nämä elokuvat olivat ehdottoman fatalistisia, kohtalonuskoisia: kun laskeuma tulee, ihmisellä ei ole minkäänlaista mahdollisuutta selviytyä. Esimerkiksi elokuvassa *Kun maailma loppuu* kuvataan dokumentaarisella ja inhorealistisella otteella ydintuhon vaikutuksia yksilöön, perheeseen, pikkukaupunkiin ja valtioon. Kerronta on synkkää, eikä elokuvasta löydy toivoa paremmasta tulevaisuudesta.

Kylmän sodan vainoharhaisena aikana tuotettiin myös runsaasti elokuvia, joissa ulkoavaruuden oliot pyrkivät valtaamaan maapallon ja tuhoamaan ihmiskunnan. Näiden on esitetty sanallistaneen amerikkalaisten yli äyräiden kasvanutta kommunismin pelkoa, joka huipentui kommunistivainoihin 1940–1950-luvuilla. Elokuvissa sekä kuvattiin aggressiivisia ulko-

Kuva 15. Elokuvajuliste vuodelta 1951.

avaruuden valloittajia, jotka laskeutuvat amerikkalaisiin kaupunkeihin, kuten elokuvissa *Maailmojen sota* (1953) ja *Yön meteori* (1953), että tuotettiin amerikkalaista ydinperhettä uhkaavia visioita, kuten elokuvissa *Ruumiinryöstäjät* (1956, uudelleenfilmatisointi *Ihmispaholaiset*, 1978) ja *I Married a Monster from Outer Space* (1958), joissa avaruusoliot valtaavat ihmisen kehon ja mielen.

Maailmanloput ja niiden jälkeiseen aikaan sijoittuvat dystopiat ovatkin olleet osa elokuvien kuvastoa länsimaisen elokuvateollisuuden synnystä lähtien, eikä loppua ole näkyvissä. Etenkin post-apokalyptiseen aikaan sijoittuvat, globaalin katastrofin jälkeisiä totalitaristisia yhteiskuntajärjestelmiä kuvaavat elokuvat vaikuttavat olevan yksi 2000-luvun alun Hollywood-tuotantokoneiston kestoaiheista. Elokuvien maailmanloppujen syyt vaihtelevat kristillisen apokalyptiikan ja erilaisten sekulaarien uhkien kuten meteoriittien, ydinuhan ja globaalin ympäristökatastrofin kautta tuhoon, jonka aiheuttaa aggressiivinen maapallon ulkopuolinen elämänmuoto.

Ufoelokuvissa esiintyvä maailmanlopun uhka ja ainakin osittainen toteutuminen modernin apokalypsin kuvaston avulla on kiinnostava teema. Millä tavalla ufoelokuvien maailmanloppu on suhteessa yhtäältä perinteiseen kristilliseen apokalyptiikkaan ja toisaalta tämän hetken populaarikulttuurissa esiintyvään apokalyptiseen kerrontaan? Entä miten elokuvissa kuvataan uskontoa ja uskonnon ja tieteen välistä suhdetta? Ensin tarkastelen sitä, mitä maailmanlopulla voidaan eri yhteyksissä tarkoittaa ja minkälaisia apokalypseja populaarielokuvissa esiintyy. Sitten analysoin valikoituja 1990–2000-luvun amerikkalaisia maailmanlopun tai sen uhan sisältäviä ufoelokuvia ja televisiosarjoja sekä pohdin niiden apokalyptista kuvastoa ja muita uskonnollisia teemoja.[64]

On tulkinnanvaraista, liittyvätkö kaikki Maan ulkopuolisen älyn teemaa apokalyptisesti hyödyntävät elokuvat suoranaisesti vuonna 1947 Yhdysvalloista alkunsa saaneeseen moderniin ufoperinteeseen. Elokuvissa ei esimerkiksi aina puhuta ufoista tai lentävistä lautasista. Ufon käsite mielletään kuitenkin niin yleisesti osaksi maapallolle saapuvien tai meihin yhteyttä ottavien avaruusolentojen ideaa, että käytän ilmaisua ”ufoelokuvat”.

Kreikan sana *apokalypsis* merkitsee laajassa mielessä paljastamista. Kristillisessä teologiassa puolestaan apokalypsilla usein viitataan juutalaiskristilliseen kirjallisuuteen, joka sisältää näkyjä, joissa kuvaillaan ajan tai maailman loppua ja siihen liittyviä tapahtumia sekä uuden ja täydellisen sosiaalisen järjestyksen syntymistä. Nämä, esimerkiksi Danielin kirja ja Johanneksen ilmestys, esittelevät profetioita, joissa paljastetaan tulevaisuudessa tapahtuvia asioita.

Maailmanloppuun liittyviä kulttuurisia käsityksiä tutkinut Lee Quinby on tehnyt Johanneksen ilmestyksestä juonitiivistelmän, jonka kautta tulee hyvin esille se Ilmestyskirjan keskeinen tarinallinen rakenne, jota länsimaisissa populaarielokuvissa sovelletaan runsaasti.[65] Ilmestyskirjaa voidaan pitää tarinana kostosta ja pelastuksesta, ja se voisi elokuvan juonikuvauksena mennä näin: Mies nimeltä Johannes saa näkyjä, joissa hän näkee maailman totaalisen tuhoutumisen. Tuhoutuminen on oikeutettu, koska paholainen hallitsee maailmaa. Johanneksen näyssä maapalloa koettelevat erilaiset vitsaukset, kuten rutot, paiseet, nälänhätä ja verta virtaavat joet. Esiintyy myös pahoja hahmoja, kuten Babylonin huora ja Antikristus, jolla on pedon merkki – numero 666 – ja joka saa maapallon hallintaansa. Antikristus ja hänen joukkonsa täytyy tuhota. Näitä vastaan aloitetaan oikeutettu kosto, jolloin myös pelastetaan raskaana oleva neitsyt. Neitsyt synnyttää Vapahtajan. Käydään lopullinen Armageddonin taistelu, jonka voittaa valkoisella hevosella ratsastava messiaaninen soturi. Tätä seuraa tuhatvuotinen harmoninen kausi, jonka jälkeen tapahtuu kuolleiden ylösnousemus ja viimeinen tuomio. Viimeisen tuomion päätöksenä suurin osa ihmiskunnasta lähetetään ikuiseen piinaan. Lopullisesti pelastuvat vain harvat ja valitut, jotka palkitaan johdattamalla heidät Uuteen Jerusalemiin, maanpäälliseen paratiisiin, jossa ei ole sairautta eikä kuolemaa.[66]

Länsimaisten populaarielokuvien juonirakenne mukailee usein tuota tarinaa, jo Raamatun kertomuksissa esiintyvää apokalyptistä rakennetta. Maailmaa tai yhteisöä uhkaavat tai sen ovat vallanneet pahat voimat, miespuolinen sankari saapuu paikalle ja taistelee voitokkaasti erilaisia pahaa edustavia olentoja vastaan, pelastaa pulassa olevan avuttoman naisen sekä palauttaa yhteisön harmonian. Tämä yleismaailmallinen myyttinen tarinamalli toistuu erilaisina muunnelmina populaarielokuvasta toiseen. Uskollisimmin mallia noudattavat toimintaelokuvat, kuten James Bond -elo-

AMY ADAMS JEREMY RENNER FOREST WHITAKER

WHY ARE THEY HERE?

FROM THE DIRECTOR OF SICARIO AND PRISONERS

ARRIVAL

FILMNATION

TED CHIANG

WhyAreTheyHere.com

IN THEATRES 11.11

71.097864
-25.4444027

kuvat, Rambo-elokuvat ja Die Hard -elokuvat, sekä sarjakuviin perustuvat supersankarielokuvat, kuten Teräsmies-, Lepakkomies-, Hämähäkkimies- ja X-men-elokuvat. Näissä elokuvissa tuho uhkaa usein rajattua yhteisöä, jota pelastamaan saapuu myyttinen sankari yhteisön ulkopuolelta. Maailmanloppuelokuvissa tuhon partaalla on puolestaan koko ihmiskunta, jota monissa elokuvissa edustaa amerikkalainen yhteiskunta. Usein nähdään myös sankarillisia tekoja, joiden avulla maailma pelastuu ainakin osittain.

Vaikka modernien maailmanloppuelokuvien tarinallinen rakenne on usein Raamatun apokalyptisten kertomusten kaltainen, kaikki länsimaisissa populaarielokuvissa kuvatut apokalypsit eivät edusta uskonnollista tematiikkaa. Maailmanloput voidaan jakaa karkeasti uskonnollisiin ja sekulaareihin. Edellä oli esimerkkejä sekulaareista esityksistä. Uskonnolliset apokalypsit kuvittavat ja tulkitsevat puolestaan eri tavoin juutalais-kristillistä eskatologiaa. Esimerkkejä näistä ovat muun muassa lukuisat maailmanlopun kuvastoja sisältävät yliluonnolliset kauhuelokuvat, kuten *End of Days* (1999), joka kuvaa Saatanan yritystä ottaa maailma haltuunsa milleniumin kynnyksellä, *Viimeisten päivien vaellus* -kirjasarjaan (*Left Behind*) perustuvat kristilliset *Kadotettu maailma* -elokuvat (2000–2014), jotka kuvittavat raamatullisia lopun ajan tapahtumia, ja *Ekstaasi* (1991), jossa fundamentalistiseen uskonnolliseen yhteisöön kuuluva päähenkilö näkee kristilliseen apokalyptiikkaan perustuvia näkyjä maailmanlopusta ja viimeisestä tuomiosta.

Arkisessa kielenkäytössä apokalypsilla tarkoitetaan mitä tahansa maailmanloppua enteilevää tai synnyttävää katastrofia. Tällöin ei välttämättä viitata jumalallisiin ilmestyksiin historian lopusta tai odotuksiin yliluonnollisesta skenaariosta, joka sisältäisi maailman tuhon ja uudestisyntymisen. *Tässä käsitellyt ufoelokuvat sisältävät sekä uskonnollisen että ei-uskonnol*lisen apokalypsin piirteitä. Määrittelen siis apokalypsin arkista kielenkäyttöä mukaillen samalla tavalla kuin Daniel Wojcik kirjassaan *The End of the World as We Know It* (1997): ”Sanalla apokalypsi voidaan viitata maailman tai tämän hetken yhteiskunnan totaaliseen tuhoon, aiheuttivat sen sitten yliluonnolliset voimat, luonnolliset voimat tai ihmisen toimet.”[67] Määritelmä on riittävän kattava tarkasteltaessa ufoelokuvien maailmanloppuja.

Kuva 16. Elokuvajuliste vuodelta 2016.

Avaruusolentojen motiivit ufoapokalypsielokuvissa

Maapallon ulkopuolelta tulevien olentojen ja ihmiskunnan kohtaamista kuvaavia elokuvia on mahdollista luokitella monin eri tavoin. Yksi karkea jaottelu voidaan tehdä sen mukaan, millaisia motiiveja ulkoavaruuden olennoilla on ottaa kontaktia ihmiskuntaan.

Monissa apokalyptisissa elokuvissa avaruusolennot haluavat vallata maapallon. Ne hyökkäävät Maahan ja pyrkivät tuhoamaan yhteiskunnan. Syyksi selviää usein, että oliot tarvitsevat maapallon resursseja mutta eivät ihmisiä (aina hävityshalun syy ei elokuvissa käy selväksi). Tuhoamiseen muukalaisilla on ylivertainen aseistus ja ylivertaiset kyvyt. Tällaisia elokuvia ovat esimerkiksi *Independence Day* (1996) ja sen jatko-osa *Independence Day: Uusi uhka* (2016), *Maailmojen sota* (1953; 2005) sekä *Battle: Los Angeles* (2011). Vaihtoehtoista valloitustaktiikkaa kuvaavat elokuvat, joissa avaruusoliot soluttautuvat ihmisten sekaan ja myös konkreettisesti heidän nahkoihinsa ja saavat ihmiset tappamaan toisiaan. Näin tapahtuu esimerkiksi elokuvissa *Ruumiinryöstäjät / Ihmispaholaiset* (1956; 1978), *The Thing* (1982; 2011), *Vieras* (2013) ja *5. aalto* (2016). Monissa näistä elokuvista avaruusoliot onnistuvat tuhoamaan ihmiskunnan ainakin osittain, kunnes eri syistä tuhoutuvat itse ja ihmiskunta pelastuu.

Toisenlaista motiivityyppiä edustavat elokuvat, joissa avaruusolennot tulevat varoittamaan ihmiskuntaa sitä kohtaavasta tuhosta. Usein uhan aiheuttavat ihmiset itse, ja olentojen tehtävänä on pelastaa maapallo ihmisiltä. Tunnettu esimerkki tästä on elokuva *Uhkavaatimus Maalle* (1951, uudelleenfilmatisointi *Päivä jona maailma pysähtyi*, 2008), jossa Klaatu-niminen avaruusvieras laskeutuu Yhdysvaltoihin tavoitteenaan kertoa ihmiskunnan johtajille siitä tuhoisasta suunnasta, johon he ovat viemässä maapalloa. Elokuvassa *Tieto* (2009) avaruusolennot tulevat puolestaan pelastamaan osan ihmiskunnasta, kun maapallo auringonpurkauksen seurauksena tuhoutuu.

Kolmannen tyypin elokuvissa maapallon ulkopuolisen elämän ottama kontakti nähdään mahdollisena uhkana koko ihmiskunnalle, kunnes tuo uhka elokuvan käännekohdassa raukeaa. Tällainen asetelma on esimerkiksi elokuvassa *Arrival* (2016), jossa keskitytään kuvaamaan kommunikaatioyhteyden luomista avaruusolioiden kanssa. Yhteyden synnyttyä selviää, että oliot ovat tulleet tarjoamaan ihmiskunnalle lahjaksi uudenlaisen ym-

märryksen kielestä ja ajasta. Elokuvassa *Ensimmäinen yhteys* (1997) avaruusäly antaa ihmiskunnalle ohjeet jonkinlaisen tähtienvälisen matkustusvälineen rakentamiseen. Usein näissä elokuvissa ihmiskunta ei ole valmis tai ei kykene vastaanottamaan avaruusolentojen sanomaa ja varoittavia viestejä vaan suhtautuu olentoihin aggressiivisesti tai ainakin epäluuloisesti ja aiheuttaa näin samalla koko ihmiskuntaa uhkaavan tilanteen.

Moderneissa apokalyptisissa ufoelokuvissa avaruusolennot toimivat siis joko lopullisen tuhon toimeenpanijoina tai varoittavan tai muunlaisen viestin tuojina. Ihmisyhteisön keskuudessa kontakti synnyttää kolmiodraaman poliitikkojen, armeijan ja tiedeyhteisön välille. Tutkijat suhtautuvat avaruusolioiden kohtaamiseen lähtökohtaisesti uteliaasti, ennakkoluulottomasti ja myönteisesti, odottaen innoissaan kontaktin tuottamaa ihmiskuntaa hyödyttävää ja kehittävää tietoa. Armeija taas näkee yleensä avaruusoliot mahdollisena uhkana, joka jossain vaiheessa joka tapauksessa vaatii sotilaallisia toimia. Poliitikot puolestaan tasapainoilevat pitkään molempien näkemysten välissä, kunnes usein pakon edessä valitsevat jommankumman ratkaisun, joka johtaa elokuvan kliimaksiin.

Yleensä uskonto ei näissä elokuvissa ole näkyvässä roolissa, mutta monissa niistä kommentoidaan sekä suorasanallisesti että erilaisten symbolien kautta etenkin uskonnon (erityisesti kristinuskon) ja tieteen suhdetta. Samoin monet elokuvat hyödyntävät kristillisen apokalypsikertomuksen teemoja sekä laajemmin Raamatun kertomuksia ja hahmoja. Näitä teemoja voidaan paikantaa sellaisten tulkintakehysten avulla, joita on esitetty elokuvien uskonnollisten aiheiden tutkimuksessa.

Maallistunut maailmanloppu ja suhtautuminen kristinuskoon

Elokuvatutkija Conrad Ostwalt näkee, että länsimainen sekularisaatio ei ole johtanut uskonnon häviämiseen vaan uskonnollisen ja maallisen välisten rajojen sumentumiseen. Tällöin yhtäältä sekulaari kulttuuri, kuten populaarikulttuuri, on alkanut tuottaa uskonnollista ainesta. Toisaalta uskonnot ovat alkaneet hyödyntää populaarikulttuuria tehdäkseen sanomansa ymmärrettäväksi ja merkitykselliseksi nykyajan ihmisille. Ostwalt esittää, että hyvä esimerkki uskonnollisen ja sekulaarin rajojen hämärtymisestä ovat sekulaarin populaarikulttuurin apokalyptiset kuvastot, joita hän kutsuu uudeksi apokalyptiseksi myytiksi. Tässä uudessa myytissä on

tapahtunut perustava ilmiö, jonka hän nimeää uskonnollisen apokalypsin maallistumiseksi. Apokalypsin jumalallinen lähtökohta on häivytetty, ja maailmanlopun aiheuttavat yliluonnollisten toimijoiden sijaan luonnonvoimat tai ihminen itse.[68]

Ostwalt esittää, että tämän hetken populaarielokuvien apokalypsit ovat esimerkkejä apokalypsin maallistumisesta.[69] Ufoapokalypsit muodostavat kuitenkin poikkeuksellisen ryhmän, koska näkökulmasta riippuen maapalloa uhkaavat ulkoavaruuden oliot on mahdollista sijoittaa sekä yliluonnollisen että luonnollisen kategorioihin.

Ostwalt katsoo, että vaikka moderni populaari apokalypsi sulkee jumalallisen elementin apokalyptisen draaman ulkopuolelle, se silti sisältää uskonnollista symboliikkaa, kuvastoa ja kieltä.[70] Tästä kertoo esimerkiksi pelastajahahmo elokuvissa tai viittaukset Raamatun kertomuksiin ja teemoihin. Näin on myös ufoelokuvissa, joissa esimerkiksi näkyy kristillisiä symboleita, kuten ristejä tai erilaisia kristittyjä henkilöitä tai kristillisiä yhteisöjä, jotka eri tavoin ottavat kantaa kohtaamiseen avaruusolioiden kanssa. Näissä elokuvissa voidaan nähdä kolmenlaisia tapoja kuvata ja samalla paikantaa uskonnon merkitystä ulkoavaruuden olentojen kohtaamisessa: myönteiset, kriittiset ja uskonnollista tematiikkaa hyödyntävät kuvaukset.

Myönteisiä kuvauksia löytyy jonkin verran – vaikka kun ufoelokuvissa kuvataan uskontoa, tämä tapahtuu usein kritiikin kautta. Yksi kiinnostavimmista myönteisistä lähestymistavoista on elokuvassa *Signs* (2002). Elokuva kertoo rikkoutuneesta perheestä, jonka äiti on kuollut auto-onnettomuudessa. Isä on entinen pappi, joka on onnettomuuden takia menettänyt paitsi vaimonsa myös uskonsa ja luopunut papintoimestaan. Elokuva kuvaa perheen ja erityisesti perheenisän toimintaa, kun ulkoavaruuden oliot hyökkäävät maapallolle ja uhkaavat tuhota ihmisrodun. Elokuvassa limittyvät perheenisän kamppailu oman uskonsa, yksinhuoltajaisän roolinsa ja ulkoavaruuden olentojen kanssa. Lopputulemana näistä kamppailuista on onnellinen loppu, jossa oliot voitetaan, perhe yhdistyy ja isä saa uskonsa ja papinvirkansa takaisin. *Signsissa* kiinnostavaa on juuri maailmanloppuelokuvan kaapuun puettu jaakobinpaini, jossa päähenkilön uskonkilvoittelun eheyttävänä voimana toimivat maapalloa uhkaavat ulkoavaruuden olennot.

Toinen esimerkki kristinuskoon myönteisesti suhtautuvasta ufoapokalypsista on televisiosarja *Falling skies* (2011–2015). Sarja on Yhdysvaltoihin sijoittuva dystopia ja kuvaa aikaa, jolloin ulkoavaruuden olennot ovat valloittaneet maapallon ja jäljelle jääneet ihmiset ovat järjestäytyneet erilai-

siksi vastarintaliikkeiksi. Yksi sarjan sivuhenkilöistä on harras katolilainen teinityttö Lourdes, jota kuvataan esimerkiksi rukoilemassa kadonneiden lasten puolesta, järjestämässä yhteistä rukousta ruokalassa sekä soittamassa ja laulamassa hengellisiä lauluja. Kiinnostavaa sarjassa on tapa, jolla tyttöä kuvataan: hän on iloinen ja ystävällinen ja pyrkii auttamaan pyyteettömästi muita – tietynlainen kristityn perikuva siis. Samoin tytön uskonnolliseen toimintaan kuten rukouksiin suhtaudutaan pikemminkin neutraalin uteliaasti kuin kriittisesti. Tytön hahmo onkin poikkeuksellinen sikäli, että uskonsa kautta hän vaikuttaa tuovan toivoa ja lohtua yhteisöön, joka kamppailee säilymisestään hengissä.

Uskontoa kriittisesti tarkastelevissa elokuvissa kritiikki näkyy sekä kuvattaessa ihmisyhteisöjen erilaisia tapoja suhtautua ulkoavaruuden olentojen kontaktiin että symbolisella tasolla. Esimerkiksi elokuvassa *Ensimmäinen yhteys* (1997) esiintyy sekä fundamentalistinen saarnaaja että poliittisessa päätöksenteossa mukana oleva konservatiivikristillisten yhteisöjen edustaja. Elokuvan kantavana teemana toimii rajankäynti uskonnon ja tieteen välillä, ja siinä esiintyville konservatiivisen uskonnollisuuden edustajille avaruusoliot edustavat joko jumaluutta tai mahdollista uhkaa kristillisille arvoille. Etenkin elokuvassa mieltään osoittavat kristityt eivät hyväksy ajatusta, että kontaktia avaruusolioihin ottavat tiedeyhteisön eivätkä uskonnon edustajat. Fundamentalistisaarnaaja tekee lisäksi konkreettista vastarintaa räjäyttämällä ensimmäisen ihmisten rakentaman galaksienvälisen matkustusvälineen. Elokuvassa on kuitenkin myös kolmas, maltillisempaa kristillisyyttä edustava hahmo, joka elokuvan päähenkilönä toimivan tiedenaisen kanssa keskustelee rakentavassa hengessä uskonnon ja tieteen välisestä suhteesta. Tässä mielessä elokuvan uskontokuva on varsin monipuolinen.

Symbolisella tasolla kriittiset uskonnon kuvaukset kertovat myös laajemmin tieteen tai teknologian ja uskonnon suhteesta populaareissa apokalypseissa. Vaikka uskonto näkyy elokuvissa eri tavoin, sen kautta ei kuitenkaan yleensä löydetä ratkaisua maailmanlopun uhkaan. Ratkaisu löytyykin tieteen ja teknologian liitosta eikä ihmeistä tai jumalallisesta väliintulosta. Monissa elokuvissa vihjataan, että uskonto on jäänyt alakynteen taistelussa tieteen ja teknologian kanssa. Tämä näkyy muun muassa niissä tavoissa, joilla kristinuskon symboleita kuvataan. Esimerkiksi elokuvan *Maailmojen sota* (2005) alkupuolella maan alta nouseva avaruusolentojen alus kaataa kirkon, ja kuvissa näkyy myös, kuinka risti rojahtaa maahan. Elokuvan 5.

aalto (2016) alkukohtauksessa päähenkilö, amerikkalainen teinityttö, ampuu haavoittuneen miehen, jonka luulee tavoittelevan asetta takkinsa sisältä. Miehen kädessä on kuitenkin risti. Molemmissa elokuvissa tehdään heti alussa selväksi, että tulevassa taistelussa avaruusolentoja vastaan ei uskonto auta. Elokuvassa *5. aalto* tämä näkemys vielä myöhemmin vahvistuu, kun ihmiskehon vallannut avaruusolioiden johtaja motivoi Uuden testamentin jakeilla teineistä ja lapsista koottua sotajoukkoa tappamaan kaltaisiaan eli vielä jäljelle jääneitä ihmisiä.

Jumaliin rinnastettavat avaruusolennot

Yksi uskontonäkökulmasta erityisen kiinnostava tapa tarkastella ufoelokuvia on pohtia niiden uskonnollista tematiikkaa, kuten sitä, millä tavalla avaruusolennot voidaan rinnastaa jumalolentoihin. Populaarielokuvien maallistuneessa maailmanlopussa apokalypsin katalysaattorit löytyvät usein luonnollisesta maailmasta. Ufoelokuvissa maailmanlopun tai sen uhan aiheuttajat sen sijaan tulevat taivaalta ja heillä on ihmisrotuun nähden ylivertainen teknologia ja kapasiteetti – he ovat kuin jumalia.

Esimerkiksi elokuvissa *Independence Day* (1996) ja *Ensimmäinen yhteys* kuvataankin ihmisryhmittymiä, jotka kokoontuvat odottamaan avaruusolentojen yhteydenottoa kuin uskonnollista vapahdusta tai pelastusta. Elokuvassa *Independence Day* ihmiset kerääntyvät Los Angelesin kerrostalojen katoille odottamaan "tempausta", ja – kuten edellä on tullut ilmi – elokuvassa *Ensimmäinen yhteys* kuvataan kristillisiä ryhmiä, joille kontaktia ottaneet avaruusolennot edustavat jumaluutta. Samoin tuossa elokuvassa avaruusolennon kohdanneen päähenkilön lähelle tuodaan parantumattomasti sairaita, jolloin hänen kuvitellaan ilmeisesti saaneen kontaktissa jonkinlaisia parantavia voimia.

Enemmän toiminta- tai sotaelokuvakategorioihin sijoittuvissa ufoelokuvissa (kuten *Independence Day* -elokuvassa) avaruusoliot paljastuvat kuitenkin lopulta haavoittuviksi ja siten luonnolliseen maailmaan kuuluviksi, jolloin ne voidaan väkivallalla ja asevoimin tuhota. Elokuvissa, joissa pystytään rakentamaan kommunikointiyhteys avaruusolentojen kanssa ja joissa olennoilla on viesti ihmiskunnalle, he muistuttavat ehkä enemmän jumalia. Nämä elokuvat sisältävät myös paikoin runsaasti uskonnollista symboliikkaa, viittauksia kristilliseen apokalyptiikkaan ja Raamatun kertomuksiin. Tällaiset elokuvat eivät asetukaan Ostwaltin lanseeraaman

uuden maallistuneen apokalyptisen myytin sateenvarjon alle vaan tuovat enemmän mieleen uskonnollisiin maailmanloppuihin liittyvät narratiivit. Näissä elokuvissa avaruusoliot ovat tulleet maapallolle ystävällisin aikein jakamaan tietoaan ja viisauttaan sekä yhdistämään tai varoittamaan ihmiskuntaa (*Arrival* ja *Uhkavaatimus Maalle / Päivä jona maailma pysähtyi*) tai konkreettisesti pelastamaan osan ihmiskunnasta tuhon edessä (*Tieto*).

Etenkin kahdessa viimeksi mainitussa elokuvassa ihmisillä ei lähtökohtaisesti ole osaa eikä arpaa oman tulevaisuutensa suhteen, vaan sen kohtalo on muiden käsissä. Molemmissa elokuvissa avaruusolennot myös pelastavat maapallolta talteen jotain, joko eliöstöä laajemmin ilman ihmisiä (*Päivä jona maailma pysähtyi*) tai vain ihmislapsia (*Tieto*) ennen maailman tuhoutumista. Elokuvassa *Tieto* avaruusolentojen jumalallisuutta korostaa myös kristillistä apokalyptiikkaa mukaileva toiminta, jossa ne ottavat mukaansa kuolevalta maapallolta vain "valitut" ja "he, jotka ovat saaneet kutsun".

Päivä jona maailma pysähtyi on sikäli poikkeuksellinen ufoelokuva, että siinä avaruusolennon tehtävä on varoittaa ihmiskuntaa itsestään eli siitä, että ihminen on omalla toiminnallaan tuhoamassa maapallon. Kun varoitusta ei oteta vakavasti, avaruusmuukalainen aloittaa eliöiden pelastusoperaation ja ihmiskunnan tuhoamisen. Etenkin tässä elokuvassa rinnastus ja viittaukset kristillisen maailmanlopun ja Raamatun kuvastoon ovat selkeästi esillä ja näkyvät myös elokuvan dialogissa. Kun elokuvan henkilöhahmoille käy ilmeiseksi, että avaruusolennot keräävät eri puolilla maapalloa kasvi- ja eläinlajeja avaruusaluksiinsa, he puhuvat Nooan arkista ja myös esittävät ennustuksen, että arkkia seuraa tulva (joka toteutuu kaiken tielleen tulevan tuhoavan "metallisen" hyönteisparven muodossa).

Sankaripelastaja tai -pelastajatar

Esimerkiksi 1970–1980-luvun ydinlaskeumaa kuvaavissa maailmanloppuelokuvissa tuho oli väistämätön, eikä ihmisillä ollut mitään mahdollisuutta muuttaa sitä tai edes suojautua siltä. Erityisesti 1990-luvulta eteenpäin populaareissa apokalypseissa alkaa näkyä ajatus osittaisesta maailmanlopusta ja tähän liittyvästä toivosta. Esimerkiksi maapalloa uhkaava asteroidi pystytään ainakin osittain pysäyttämään elokuvissa *Deep Impact* (1998) ja *Armageddon* (1998), pohjoiselle pallonpuoliskolle muutamassa viikossa tuleva jääkausi tappaa vain puolet ihmiskunnasta elokuvassa *The Day After Tomorrow* (2004), eivätkä avaruusoliot saa kaikkia ihmisiä hengiltä. Maailman on

siis mahdollista pelastua. Tällaiset elokuvat muistuttavat paikoin uskonnollista kerrontaa siinä mielessä, että uskonnollisissa eskatologioissa tuhosta seuraa aina jotain hyvää, kuten parempi maailma tai ainakin mahdollisuus paremman maailman kehittämiseen ja ihmiskunnan rauhanomaiseen rinnakkaiseloon. Toisaalta avaruusolioiden onnistuneesta hyökkäyksestä aiheutuneet maailmanloput synnyttävät kuvauksia post-apokalyptisesta maailmasta, jossa jäljelle jääneet ihmisryhmät käyvät eloonjäämiskamppailua ylivoimaiselta vaikuttavaa vihollista vastaan. Lisäksi elokuvien juonesta seuraa myös se, että jos kerran maailma voidaan pelastaa, sillä tulee olla myös pelastaja.[71]

Päivä jona maailma pysähtyi (2008) sisältää myös maailmanloppuelokuville tyypillisen monomyyttisen (ylikulttuurisesti juoneltaan samantyyppisenä esiintyvän) sankaritarinan pelastuksesta ja siihen sisältyvästä uhrauksesta. Erityisen tästä tekee se, että maailman pelastaa avaruusolio, Klaatu. Klaatu on saanut tehtäväkseen tuhota ihmiskunnan, jos hänen varoituksiaan ei kuunnella. Kun prosessi on alkanut, Klaatu kuitenkin tulee toisiin aatoksiin ja pysäyttää tuhon uhraten samalla itsensä. Elokuvan lopussa jää avoimeksi, pelastuuko Klaatu ja nouseeko avaruusaluksellaan taivaaseen vai ei. Klaatun jumalallista roolia korostetaan esimerkiksi viittauksella Jeesukseen kohtauksessa, jossa hän kävelee "vetten päällä" lammen veden pintaa pitkin yhdelle lammesta nousevista avaruusaluksista.

Useimmissa maailmanloppuelokuvissa ja myös monissa ufoapokalypsielokuvissa maailman pelastaa tyypillisesti valkoihoinen mies tai sankaripari, joista ainakin toinen on valkoihoinen, kuten tapahtuu elokuvassa *Independence Day* (1996) ja sen jatko-osassa *Indenpendence Day: Uusi uhka* (2016). Sankaritarina noudattaa toimintaelokuvien monomyyttisen tarinan kaavaa eri tavoin muunnellen. Miessankareihin keskittyvissä ufoelokuvissa maailmanloppu ehkäistään usein käyttämällä väkivaltaa ja sotilaallisesti ja ratkaisut rakentuvat viime kädessä yksilöiden toiminnalle. Esimerkiksi *Independence Day* -elokuvissa ja elokuvassa *Battle: Los Angeles* (2011) maailma pelastuu miesyksilöiden sankarillisten tekojen kautta.

Toisaalta elokuvissa, joissa naiset toimivat sankareina, maailma pelastetaan tai maailmanlopun uhka häivytetään usein sosiaalisen kommunikaation avulla – esimerkiksi rakentamalla kommunikaatioyhteys avaruusolioiden kanssa sekä vakuuttamalla lähtökohtaisesti ennakkoluuloiset mieskollegat kommunikoinnin tarpeellisuudesta. Näin toimivat muun muassa elokuvien *Ensimmäinen yhteys* ja *Arrival* (2016) päähenkilöt. Ufoelo-

kuvissa näkyy myös uudenlainen sankaritarmyytti, jossa päähenkilönä toimiva naissankari käyttää väkivaltaa mutta myös hyödyntää sosiaalisia taitojaan ja yhteisön apua pelastustoimessaan.[72] Elokuvassa *5. aalto* (2016) nähdään tällainen sankaritar, joka ei pelkää käyttää väkivaltaa. Hän ei kuitenkaan ole yksinäinen sankari vaan myös riippuvainen muiden avusta sankarillisissa teoissaan.

Kohtalonusko ja maailmanloppu

Populaareista apokalypsielokuvista puuttuu yleensä länsimaiselle kristilliselle apokalyptiikalle tyypillinen fatalismi. Kuten sosiologi John Walliss esittää, ihmiset eivät voi ehkäistä tai estää Jumalan vihaa, mutta meteorit, supervirukset tai ulkoavaruuden olentojen hyökkäykset ovat lähtökohtaisesti estettävissä.[73] Conrad Ostwaltin mukaan myös monissa maailmanloppuelokuvissa esiintyvä teema, jonka mukaan apokalyptinen uhka yhdistää yhteisön (perheen, kansakunnan ja myös ihmiskunnan) taisteluun yhteistä vihollista vastaan, toimii fatalismin ajatusta vastaan.[74] Ihmisten kohtaloa ei ole lyöty lukkoon etukäteen, vaan he voivat muuttaa sitä toimimalla yhdessä. Suurin osa ufoapokalypsielokuvista rakentuukin tälle idealle, ja avaruudesta tulleet ötökät päihitetään ihmisten yhteisten ponnistusten kautta.

Osa ufoapokalypsielokuvista ei kuitenkaan asetu tähän haarukkaan. Elokuvassa *Tieto* (2009) maapallon vääjäämätön kohtalo on ollut avaruusolioiden tiedossa jo pitkään, ja heidän tehtävänsä on vain pelastaa osa ihmiskuntaa jatkamaan elämää toisella planeetalla. Elokuva *Päivä jona maailma pysähtyi* asettuu välimaastoon, sillä siinä ihmiskunnalla ei ole käytännössä teknisiä tai sotilaallisia mahdollisuuksia pelastaa maapalloa sitä uhkaavalta tuholta. Pelastus tulee kuitenkin naispäähenkilöltä, joka vakuuttaa Klaatun ihmiskunnan kyvystä muuttua parempaan suuntaan.

Osa ufomaailmanloppuelokuvista muistuttaakin ekologista apokalypsia tai ydintuhoa kuvaavia elokuvia sikäli, että lähtökohtaisesti maailmanloppu ei ole ihmisten estettävissä. Esimerkiksi ekologisissa apokalypseissa ihmisellä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa maailmanlopun kulkuun. Hän voi vain joko antautua, tai pyristellä vastaan ja yrittää selviytyä. Vaikka apokalypsi ei ole yliluonnollisesti säädetty, se on näissä elokuvissa väistämätön.

Samankaltaiseen kategoriaan asettuvat myös ufodystopiat, joissa eletään maailmanlopun jälkeistä aikaa. Elokuvassa *5. aalto* (2016) kuvataan avaruusolioiden hyökkäys ja maapallon valloitus aaltoina, jotka muistutta-

vat Ilmestyskirjan ja Toisen Mooseksen kirjan vitsauksia. Tässä elokuvassa, kuten monissa muissakin ufoelokuvissa, avaruusoliot jäytävät ihmiskuntaa kattavilla sähkökatkoksilla, maanjäristyksillä ja tulvilla, taudeilla ja lopulta asettamalla ihmiset taistelemaan toisiaan vastaan. Ufodystopioissa ihmiskunta osittain tuhoutuu ja maapallo valloitetaan väistämättä ja ilman, että ihmisillä on todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa siihen. Dystopioissa kiinnostus kohdistuukin siihen, miten ihmiskunnan rippeet jatkavat elämäänsä tuhon jälkeen.

Yhteiskuntajärjestyksen teema

Uskonnolliset apokalyptiset tekstit suhtautuvat vallitsevaan yhteiskunnalliseen järjestykseen kriittisesti. Niissä odotetaan lähitulevaisuudessa tapahtuvia asioita, joissa nykyinen yhteiskuntajärjestys korvataan jumalallisella järjestyksellä. Populaarit apokalypsit pyrkivät puolestaan ylläpitämään nykyistä järjestystä, tavallista, normaalia, jokapäiväistä elämää. Tästä kertovat esimerkiksi elokuvien kuvaukset päähenkilöiden arkielämästä ennen maailmanloppua ja sen uhkaa sekä erityisesti dystopioissa näkyvä haikailu elämään ennen apokalypsia.

Ufomaailmanloppuelokuvat noudattavat sen sijaan usein kaavaa, jossa edetään harmoniasta tai järjestyksestä ufojen hyökkäyksen aiheuttaman kaaoksen ja tuhon kautta uuteen järjestykseen. Elokuvat muistuttavat uskonnollista apokalyptista draamaa sikäli, että avaruusolioiden hyökkäyksen jälkeen paluuta vanhaan ei enää ole, vaan ihmiskunnan on ikään kuin aloitettava puhtaalta pöydältä. Tällaista kuvaa omalla tavallaan myös elokuvan *Päivä jona maailma pysähtyi* (sekä alkuperäinen *Uhkavaatimus Maalle*) tilanne, jossa teknisesti ylivoimaisten avaruussivilisaatioiden uhatessa ihmiskunnan on pakko muuttua rauhantahtoiseksi tai se tuhotaan. Samanlainen asetelma on niin ikään ekologista maailmanloppua kuvaavassa elokuvassa *The Day After Tomorrow*, jossa ihmiskunta joutuu ekologisen katastrofin jälkeen aloittamaan alusta.

Jotkut ufoelokuvat ovat myös tavallaan utopioita sikäli, että ufojen hyökkäyksen tai mahdollisen hyökkäyksen uhan jälkeinen tilanne antaa mahdollisuuden rakentaa rauhanomaiseen rinnakkaiseloon perustuva ihmiskunta. Näin elokuvat toimivat kansainvälisen liennytyksen asialla. Tästä esimerkkinä voidaan mainita elokuva *Independence Day* (1996) ja sen jatko-osa (2016). Jatko-osan alussa esitellään harmoninen yhteiskunta,

jossa avaruusolioiden teknologia on otettu ihmiskunnan yhteiseen hyötykäyttöön ja ihmiset elävät paratiisimaisessa tilassa. Elokuvassa *Arrival* (2016) puolestaan maailman valtiot tavallaan pakotetaan toimimaan yhdessä avaruusolioiden tarkoitusperien selvittämiseksi.

Yksi tapa tarkastella ufoelokuvien yhteiskuntakuvaa on pohtia uudelleen ajatusta siitä, kuinka elokuvissa korostetaan yhteisen vihollisen ihmisiä yhdistävää voimaa. Vaikka monien elokuvien alkuasetelmissa yhteiskunta näyttäytyy usein idyllisenä ja harmonisena, päähenkilöiden elämä ei sellaista aina ole. Jos lähdetään liikkeelle (toki kliseisestä) ajatuksesta, että perhe kuvaa yhteiskuntaa pienoiskoossa, ufoelokuvien maailman pelastavien sankareiden henkilökohtaisen elämän sotkut kielivät jonkinmoisesta kriittisyydestä yhteiskuntaa kohtaan. Elokuvien miespäähenkilöiden perhe-elämä on usein solmussa: joko vaimo on kuollut tai suhteet ex-vaimoon ja lapsiin ovat huonolla tolalla, ja mies on tuuliajolla. Avaruusolioiden saapuminen luo mahdollisuuden eheyttää sekä henkilökohtainen että perhe-elämä. Tällainen miessankarin kasvutarina näkyy esimerkiksi elokuvissa *Signs* (2002) ja *Maailmojen sota* (2005), joissa päähenkilön taistelu avaruusolioita vastaan johtaa myös kasvuun erityisesti isän roolissa.

Myös naissankareilla on usein rikkonainen perhe. *Ensimmäinen yhteys* -elokuvan päähenkilön molemmat vanhemmat ovat kuolleet, mikä vaikuttaa aiheuttavan sitoutumisongelmia parisuhteessa. Elokuvan *Arrival* (2016) päähenkilö on puolestaan eronnut, ja hänen tyttärensä on kuollut syöpään. Näissä elokuvissa avaruusoliot eivät käynnistä päähenkilöiden kasvutarinaa niin selkeästi – myöskään elokuvien tarinarakenteen takia – kuin miessankarielokuvisssa, mutta tämä kuitenkin on havaittavissa.

Kiinnostava muunnelma on elokuvan *5. aalto* (2016) päähenkilönä toimiva teinityttö, jonka molemmat vanhemmat kuolevat avaruusolioiden hyökätessä. Elokuvan lyhyt johdanto, jossa näytetään aikaa ennen avaruusolentojen tuloa, kertoo amerikkalaisen teinin harmonisesta arjesta ja ydinperheen idyllistä. Elokuvan lähtökohtaa kuvaa hyvin kertojana toimivan päähenkilön kommentti elokuvan alkupuolella: ”Lukiossa lähestulkoon kaikki tuntuu maailmanlopulta… aikainen kotiintulo, loppukoe, jalkapalloharjoitukset.” *5. aalto* -elokuvan maailma asettuukin hyvin tyypilliseen amerikkalaisten dystopioiden asetelmaan, jossa kaivataan takaisin elämään ennen maailmanloppua.

Ufomaailmanloput uskonnon ja yhteiskunnan peileinä

Populaareissa apokalyptisissa elokuvissa haetaan vastausta kysymykseen: entäpä jos jättiläismäinen komeetta oikeasti iskee Maahan, maapallon pyörimisliike menee sekaisin, kasvit alkavat tappaa ihmisiä tai avaruusolennot hyökkäävät planeetallemme? Näissä maailmanlopuissa tyypillinen piirre on, että ihmiskunta onnistuu ainakin osittain estämään ulkopuolelta tulevan tuhon. Elokuvat kuvaavat usein siis joko epäonnistunutta tai osittain onnistunutta maailmanloppua. Tuhon aiheuttaja (tai uhka) on yleensä ihmisen toiminnasta riippumaton, ihmisen ulkopuolelta tuleva ja luonnollinen. Uhasta selvitään inhimillisellä neuvokkuudella, rohkeudella sekä tieteen ja tekniikan viimeisillä saavutuksilla. Ufoapokalypseissa uhan muodostavat ulkoavaruudesta tulevat olennot, joilla on monenlaisia motiiveja. Ne voivat pyrkiä valtaamaan maapallon ja tuhoamaan yhteiskunnan (usein saadakseen Maan resurssit itselleen), varoittamaan tuhosta ja pelastamaan ihmiskunnan siltä tai tuomaan uutta, ihmiskuntaa auttavaa tietoa.

Yhteiskunnan maallistuminen on hävittänyt populaarin apokalypsin jumalallisen lähtökohdan. Maailmanlopun aiheuttavat elokuvissa tyypillisesti luonnonvoimat tai ihminen itse. Ufoapokalypsielokuvat ovat kuitenkin sijoitettavissa sekä yliluonnollisen että luonnollisen kategorioihin. Elokuvasta riippuen ne sekä muuntelevat kristillistä apokalyptista kuvastoa että asettuvat sekulaarin populaariapokalypsin lajityyppiin. Lisäksi ufoapokalypseissä esiintyy usein uskonnollista symboliikkaa, kuvastoa ja kieltä silloinkin, kun niiden tapahtumien puitteet ovat luonnolliset.

Ufomaailmanloppuelokuvissa suhtaudutaan uskontoon, lähinnä kristinuskoon, joko myönteisesti, kriittisesti tai uskonnollista tematiikkaa hyödyntäen. Myönteisissä kuvauksissa kamppailu avaruusolentoja vastaan auttaa palauttamaan päähenkilön uskon tai uskonto toimii postapokalyptisessa ankeudessa eläville toivon ja lohdun tuojana. Kriittisissä uskontokuvissa näkyy sekulaarin maailmanlopun tieteen ja teknologian roolia painottava piirre: jos maailmaa uhkaava katastrofi on ratkaistavissa, tämä tapahtuu tieteen eikä uskonnon avulla. Uskonnollisten teemojen hyödyntäminen näkyy esimerkiksi avaruusolentojen jumaltenkaltaisuutena sekä sankaripelastajien ja -pelastajattarien hahmoissa. Ihminen tai ihmisryhmä pelastuu usein monomyyttisen amerikkalaisen miessankarin johdolla.

Samoin kuin mutkin maailmanloppua kuvaavat populaarielokuvat myös 1990–2000-luvun ufoapokalypsit ovat muuttuneet 1970–1980-lukujen ehdottoman fatalistisista ydintuhoelokuvista ja dystopioista. Synkkäsävyisistä maailman tuhon kuvauksista siirryttiin kohti ihmiskunnan osittaista selviytymistä ja toivoa. Kun uskonnolliset apokalypsit arvostelevat voimakkaasti oman aikansa yhteiskuntaa, sekulaarit, ulkoisen toimijan aiheuttamat apokalypsit puolestaan usein näkevät juuri tuhoutuneen tai osittain tuhoutuneen (amerikkalaisen) yhteiskunnan parhaana mahdollisena yhteiskuntana, jonka perään post-apokalyptisessa maailmassa haikaillaan. Toisaalta ufoapokalypseissa (kuten monissa muissakin maailmanloppuelokuvissa) yhteiskuntakritiikki näkyy paikoin elokuvien lähtöasetelmien rikkoutuneiden perheidyllien kuvauksina. Nämä elokuvat ovat myös inhimillisiä kasvutarinoita, joissa sankareiden tai sankarittarien kasvu ihmisinä limittyy avaruusolioiden kanssa taistelun tai yhteydenoton kanssa. Yksilötarinoissa sankarit tai sankarittaret oppivat avaruusolentojen kohtaamisen tuottaman kriisin kautta ottamaan vastuuta sekä itsestään että muista ihmisistä.

Epilogi
Tieteen ja mielikuvituksen rajoilla

Saara Reiman

On mahdollista, että avaruudessa on älyllistä elämää. Mutta kuinka todennäköistä on, että siellä on olentoja, jotka muistuttavat meitä sekä henkisesti että fyysisesti niin paljon, että minkäänlainen mielekäs vuorovaikutus heidän kanssaan onnistuisi? Kuinka luultavaa on, että he ovat olentoja, jotka tunnistamme helposti sekä elollisiksi että älyllisiksi – olentoja, joiden teknologia muistuttaa omaamme niin paljon, että maallikko voi helposti päätellä, mihin tarkoitukseen heidän koneensa on rakennettu? Tiedämmehän oman planeettamme tapahtumien tutkimuksesta, ettei arkeologeille useinkaan ole selvää, mihin tarkoitukseen muinaiset esineet tai paikat on tehty. Niiden rakentajat sentään edustivat sekä omaa lajiamme että kulttuureita, joiden kukoistuksesta on kulunut aikaa vain joitakin tuhansia vuosia. Kuinka pitkä silta ymmärryksellämme on ylitettävänä, jos haluaisimme ymmärtää toisilta planeetoilta saapuvia älyllisiä olentoja, heidän motiivejaan ja aikomuksiaan?

Meillä on monenlaisia ennakko-oletuksia keskustellessamme ufoista, avaruusolennoista ja Maan ulkopuolisen elämän etsimisestä. Odotustemme ja käsitystemme pohtiminen auttaa meitä ymmärtämään tapaamme etsiä ja toivoa. Ymmärtäessämme sitä, miten ajattelemme, pääsemme myös hiukan käsiksi siihen, miten *emme* ole tottuneet ajattelemaan, ja sitä myötä kysymään, voiko meiltä jäädä jotain olennaista huomaamatta. Samalla opimme kaikenlaista hyödyllistä itsestämme ja siitä, millaisia ajattelevia olentoja olemme.

Etsimmekö älyä yleisesti vai aivan erityislaatuista älyä?

Kun puhumme Maan ulkopuolisesta älystä, emme yleensä tarkoita abstraktia älyä sen kaikissa mahdollisissa ilmenemismuodoissa. Vieraan älyn etsintä ja pohdinta ei ole vain yleistä etsimistä ja pähkäilyä – joskin sitäkin on harrastettu tieteiskirjallisuudessa paljon. Yleensä ufoista keskustellessamme meillä kuitenkin on selviä, joskin ääneen lausumattomia ennakko-odotuksia siitä, mitä ja millaista älyä haluaisimme löytää: pieniä ja vähän suurempiakin kriteerejä, jotka älykkään olennon, kuten Maahan saapuvan avaruuden muukalaisen, olisi hyvä täyttää. Etsiessämme älyä emme siis etsi ainoastaan aivokapasiteettia tai biologiselta perustalta nousevaa kehittynyttä tiedonkäsittelykykyä. Usein odotamme tai peräti oletamme, että avaruusolennoilla on muitakin, toisinaan jopa hyvin erityisiä ominaisuuksia, joilla ei ole paljoakaan tekemistä älyn kanssa.

Oletamme esimerkiksi helposti, että vieraat älyt olisivat maaeläimiä ja että he olisivat suunnilleen ihmisen kokoluokkaa. Pystyisimme epäilemättä tunnistamaan myös ekosysteemien tai pienten hyönteisten kokoisia älyjä, mutta se olisi varmastikin paljon vaivalloisempaa kuin suunnilleen itsemme kokoisten olentojen älyllisyyden havaitseminen. Lähdemme siis helposti etsimään omasta näkökulmastamme yksinkertaisinta vaihtoehtoa ja toimimme sen mukaan. On tietenkin järkevä strategia aloittaa vieraan älyn etsimisen kaltaisen suuren haasteen selvittely helposta kohdasta. Tällöin luonnollisena taustaoletuksena kuitenkin on, että ihminen on sen verran hyvä tyyppiesimerkki älyllisestä elämänmuodosta, etteivät samankaltaisuuden olettamasta lähtöisin tehtävät valinnat sabotoi löytöretkeä kohtuuttomasti. Toisin sanoen mitä enemmän oletamme samankaltaisuutta itsemme ja vieraan älyn välille, sitä enemmän rajaamme näkökulmaamme – ja sen mukana mahdollisuuksia havaita toisenlaisia älyjä. Kuinka suuri ongelma tämä on, riippuu siitä, miten hyvin taustaoletus pitää paikkansa. Se puolestaan on arpapeliä, sillä eihän meillä vielä ole tietoa sen paremmin siitä, miten moninaisia ilmenemismuotoja äly voi saada, kuin siitä, kuinka erityistä tai tavanomaista oma ajattelumme galaktisesta näkökulmasta arvioituna on.

Spontaanin ajatuksenjuoksumme mukaisesti myös kunnioitusta herättäväulkonäkö olisi etu. Täällä Maassa eläinsuojelijoiden kestoharmistuksen aihe on, että paljon innokkaammin suojelemme kauniita ja suloisia

eläinlajeja kuin niitä, joiden ulkonäön koemme rumaksi tai inhottavaksi. Avaruuden muukalaiset joutuisivat varmasti kohtaamaan saman – heidän ulkonäkönsä voisi tutustumisen herkässä alkuvaiheessa vaikuttaa paljonkin siihen, kuinka heihin suhtautuisimme. Miltä tuntuisi, jos lentävästä lautasesta astuisi esiin liuta pieniä, vaaleanpunertavia karvapalloja tai jos maahan lätsähtäisi kolmimetrinen myrkynvihreä limamöykky? Miten ulkonäköön liittyvät mielleyhtymät vaikuttaisivat siihen, miten vieraisiin suhtautuisimme ja miten heitä tulkitsemme? Humanoidit on helppo mieltää olennaisilta osin itsemme kaltaisiksi. Silloin ongelmia voisi helposti syntyä helposti myös liiasta näennäisestä samankaltaisuudesta. Saattaisimme olla taipuvaisia näkemään myös henkistä samankaltaisuutta siellä, missä sitä ei todellisuudessa ole.

Odotamme myös esimerkiksi, että älyllinen elämänmuoto kommunikoisi joko jonkinlaisen kirjoituksen tai visuaalisten merkkien avulla taikka ääntelemällä sellaisella taajuudella, jonka ihmiskorva kuulee. Teoriassa mikään ei kuitenkaan estä älykkäitä olentoja kommunikoimasta hienostuneella elekielellä, kemiallisella kielellä tai vaikka puhaltelemalla erilaisia vesivirtauksia ja -kuplia. Kirjoittamisen sijasta he voisivat sommitella akvaarioihin maisemia tai luoda kirjojen sijasta hitaasti kehittyviä tuoksusekoituksia, joita lajitoverit lukisivat kuin kertomuksia. Tällaisten eksoottisten kommunikaatiomenetelmien tunnistaminen olisi työlästä, sillä olemme tottuneet pitämään kuplien puhaltelua paljon satunnaisempana ja merkityksettömämpänä kuin ääntelyä. Täällä Maassa seepiat vaikuttaisivat kommunikoivan muuntelemalla nahkansa väriä. Monet kalalajit ilmaisevat ainakin mielialojaan väritystään muuntelemalla. Erilaiset eläimet kaneista koiriin ja muurahaisiin puolestaan käyttävät kommunikaatiossa kemiallisia merkkejä ja eleitä, jotka voivat ihmisen näkökulmasta olla huomaamattoman hienovaraisia. Hajuaistia hyödyntämällä eläimet voivat sekä viestiä että vastaanottaa paljon informaatiota, toisinaan myös sellaisissa tilanteissa, joissa viestijä on jo poistunut paikalta. Ihminen selvittää kiinnostavat juorut naapurilta, hänen koiransa naapuruston lyhtypylväältä. Miten moninaisissa muodoissa informaatiota maailmankaikkeuteen mahtuukaan?

Tällaiset arkimielikuvat ja -odotukset ovat ymmärrettäviä, sillä ne peilaavat omaa olemustamme ja kykyämme olla vuorovaikutuksessa erilaisten olentojen kanssa. Kun ajattelemme vieraiden olentojen näkevän ja kuulevan, tämä johtuu tietysti siitä, että ihmislajin hallitsevimmat aistit ovat näkö- ja kuuloaisti. Aivan toisenlaisia olentoja on hankala ajatella, ja

se vaatii oivallusta ja pohdintaa. Tieteelliset kysymyksetkään eivät synny tyhjiössä lainomaisten välttämättömyyksien pohjalta, vaan ne muotoutuvat aikaisemman tiedon, esiymmärryksen ja kulttuuristen taustaoletusten pohjalta. Sellaisina ne kertovat paitsi objektiivisesta todellisuudesta myös keksijöistään, kulttuuritaustastaan ja siitä, millaisia asioita tapaamme pitää ympäristössämme merkityksellisinä, erottuvina ja mahdollisesti hyödyllisinä. Näemmekö metsiä, puita vaiko ajassa muuttuvia ekosysteemejä, joista tiettynä hetkenä läsnä oleva puusto ylipäänsä muodostaa vain pienen osan?

Maan pinnalla eläminen ei tietenkään ole älyllisyyden edellytys. Maapallollamme ihmisten lisäksi älykkäimpiin tunnettuihin elämänmuotoihin kuuluu myös lintuja ja vesieläimiä. Lintujen laajaan ryhmään kuuluu lajeja, jotka viettävät lähes koko elämänsä ilmassa. Valaat ja delfiinit puolestaan elävät meressä. Pääjalkaiset ja sirkkaäyriäiset pitävät selkärangattomien lippua korkealla älykkyyskisoissa. Tai miksipä älyllinen laji ei voisi olla kahden elementin mestari, jonka perusedellytykset eri ympäristöissä selviytymiseen ovat vielä paremmat kuin ihmisellä?

Käsitteellä eläin tarkoitamme helposti oliota, joka muistuttaa huomattavan paljon olentoja, jotka kansoittavat Maan elämänpuun Animalia-luokkaa. On kuitenkin epäselvää, tarvitseeko äly lainkaan eläimenkaltaista biologista perustaa. Miksipä ei kasvimainen tai jopa kaasumainen elämänmuoto voisi kehittyä vähitellen älylliseksi ja oppia muokkaamaan ympäristöään esimerkiksi kemikaaleja ja muita ympäristönsä ominaisuuksia sekä eläintyövoimaa hyödyntämällä? Se, että niin ei ole tiettävästi tapahtunut maapallolla, ei todista, ettei sellaisiakin lajeja voisi kehittyä toisenlaisissa maailmoissa

Paralleeli evoluutio, antropomorfismi ja aistien maailmat

Paralleeli evoluutio tarkoittaa samankaltaisten rakenteiden kehittymistä itsenäisesti vastauksena samantyyppisiin evoluutiopaineisiin. Esimerkiksi silmä ja jonkinlainen lentotaito ovat kehittyneet useille eri eliöryhmille itsenäisesti. Emmekö siis voisi selittää paralleelilla evoluutiolla myös pienten harmaiden humanoidien ja ihmisten huomattavan yhdennäköisyyden ja samankaltaisuuden esimerkiksi tavoissa kommunikoida? Yhdennäköisyys on mahdollista, mutta se edellyttäisi monia asioita alkaen siitä, että sekä meihin että eksoplaneetan asukkeihin olisi pitänyt kohdistua ja kohdistuisi

samantyyppisiä evoluutiopaineita. Tämä vaatimus yksin riittää sulkemaan pois monia elinympäristöjä, jotka loogisesti tarkastellen olisivat mahdollisia älyllisen elämän kehtoja.

Paralleeli evoluutio selittää, miten siipiä löytyy niin linnuilta, lepakoilta kuin kärpäsiltäkin. Meidän kannaltamme on kuitenkin kiinnostavaa se, miten erilaisiksi olioiksi lentävät linnut, lepakot ja lentävät hyönteiset ovat kehittyneet huolimatta näitä eläinryhmiä yhdistävästä kyvystä lentää siipien avulla. Looginen, yksittäiset samankaltaisuudet ylimalkaisesti selittävä mekanismi ei läheskään riitä tuottamaan tilannetta, jossa olisimme pienten harmaiden humanoidien ilmestyessä lähipellolle. Kaksisiipiset hyönteiset ja linnut eivät ole lähisukulaisia, vaikka kaksisiipisyys on molemmilla selvästi erottuva rakennepiirre. Lisäksi vaikka lentäminen sujuu sekä räystäspääskyltä että perhoselta oikein hyvin, molempien siivet ovat omanlaisensa. Luonnolla ei ole ollut vain yhtä tapaa vastata tilanteeseen, jossa lentokyvyn kehittämisestä ja parantelusta on eliölle etua. Jos taas vertaamme ihmistä ja klassista pientä harmaata humanoidia, yhtäläisyyksiä ulkomuodossa on niin paljon ja ne ovat niin suuria, että niiden onnistunut kuittaaminen paralleelilla evoluutiolla edellyttäisi hyvin samannäköistä kehityshistoriaa.

Eivätkä ongelmat tähän lopu. Jo tälläkin planeetalla pelkästään eliöiden silmät ovat hyvin erilaisia. Vaikka silmiksi tunnistettavia elimiä löytyy niin simpukoilta kuin kärpäsiltäkin, on helppo huomata, että eri eliöryhmillä evoluutio on vastannut näkemisen tarpeeseen hyvin erilaisilla rakenteilla, joiden tuottama aisti-informaatio on sekä laadullisesti että määrällisesti monenlaista. Simpukat ovat pärjänneet heikolla näöllään ihan hyvin. Linnuilla silmät ovat kehittyneet senkin edestä. Muuttolinnut kykenevät aistimaan valon lisäksi myös magneettikenttiä ja painovoiman vaihteluita. Näistä kyvyistä on ollut omistajilleen paljon hyötyä, joten evoluutiopaine on suosinut silmien kehittymistä yhä hienostuneemmiksi. Toisiaan funktionsa puolesta vastaavat rakenteet voivat olla hyvinkin erilaisia samoin kuin se, mitkä aistit lajilla ovat ensisijaisia aisti-informaation lähteitä. Ajatus siitä, että kaksi eri maailmoissa miljardien vuosien evoluutiohistorian saatossa kehittynyttä lajia olisi tuottanut hyvin samankaltaiset ratkaisut lähes kaikkiin ympäristön asettamiin vaatimuksiin, vaikuttaa aina vain epätodennäköisemmältä.

Miksi ensimmäisillä kosmisilla vastaantulijoilla olisi siis keskipitkä kaula ja sen jatkeena pää, jossa on litteät kasvot, joissa sileän leveän otsan

alapuolelta löytyy kaksi soikeaa silmää, yksi kaksisieraiminen nenä ja suunnilleen ihmisen suun kokoa ja näköä vastaava suu, joka sijaitsee nätisti erottuvan leuan yllä? Mikä tahansa kotoa tai naapurista löytyvä lemmikkieläin kyseenalaistaa tämän kasvonpiirreyhdistelmän luontevuuden ja ylivertaisuuden. Miksi avaruusolentojen naamat muistuttavat juuri ihmisten eivätkä kissojen naamoja?

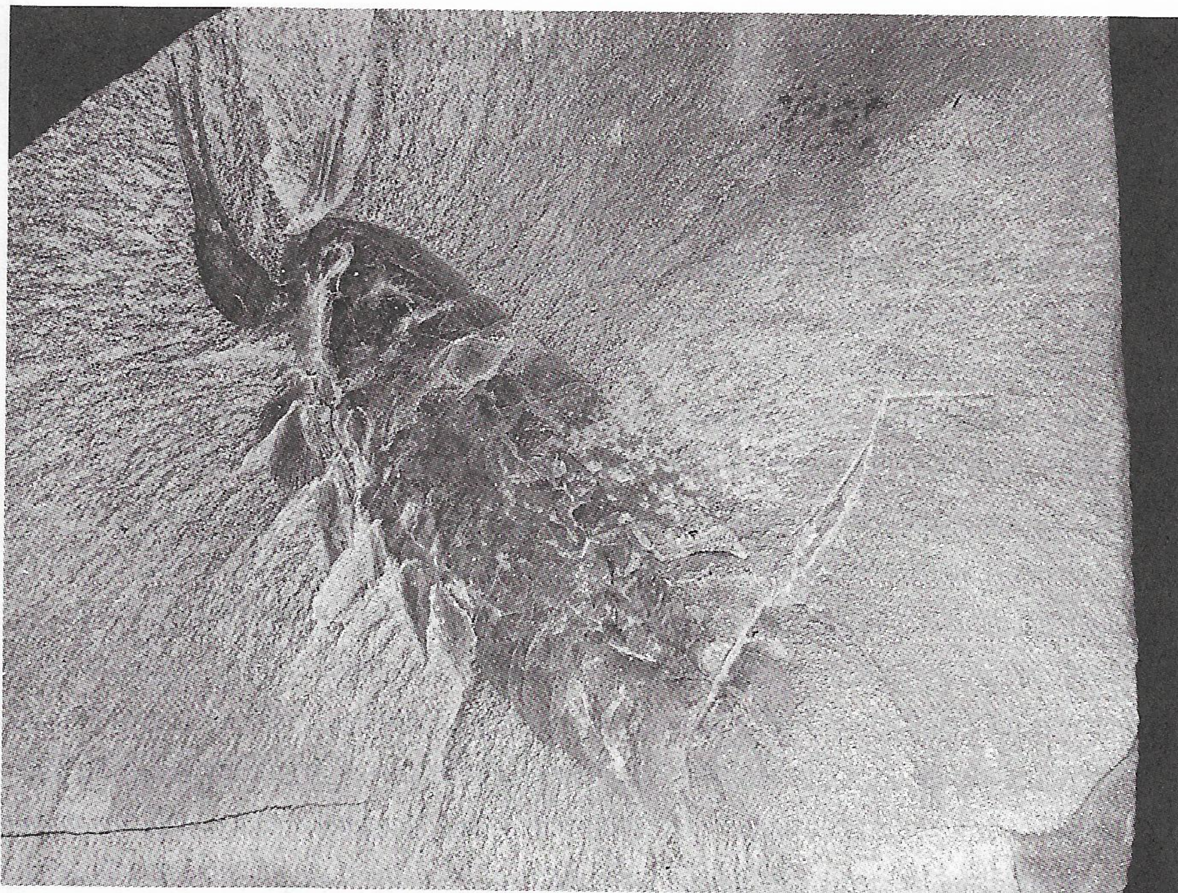
Äkkiseltään melko pieniltä vaikuttavat havaintokyvyn eroavaisuudet vaikuttavat siis paljonkin siihen, miten lajin edustajat maailman aistivat ja kokevat. Jos puheena olevien lajien ajatellaan olevan teknisesti kehittyneitä sivilisaatioita, erot vaikuttavat huomattavasti kulttuuriin ja teknologiaan. Esimerkiksi kotoiset sinitiaisemme ovat meidän mielestämme keskenään hyvin samannäköisiä. Toisin kuin ihmiset ne kuitenkin pystyvät näkemään myös ultravioletin värin. Ihmiset ovat sittemmin vaivalla havainneet, että sinitiaisilla onkin höyhenpuvussaan yksilöllisiä ultraviolettikuvioita. Toistensa silmissä sinitiaiset näyttävät erilaisilta ja huomattavasti yksilöllisemmiltä kuin meidän silmissämme. Laji, joka suosisi ultraviolettia mustetta eikä olisi tarvinnut kotiplaneetallaan kompassia mihinkään, olisi meihin verrattuna erilainen. Samaten voinemme olettaa, että lähes sokea laji, jolle ensisijaisia aisti-informaation lähteitä ovat kuulo- ja hajuaisti, rakentaisi ympäristöään ja teknologiaansa erilaisten ratkaisujen kautta kuin me.

Lukuisilla maapallon lajeilla on aisteja, joita ihmisillä ei ole, kuten magneettiaisti tai kylkiviiva-aisti. Näiden avulla piirtyvä kuva maailmasta on omalla tavallaan pätevä ja omistajansa näkökulmasta käyttökelpoinen versio todellisuudesta. Se on tietoteoreettisesti ottaen yhtä *tosi* kuvaus maailmasta kuin se käsitys, jonka me olemme aistiemme pohjalta rakentaneet. Voimme kuitenkin helposti ymmärtää, että näiden aistien kautta muodostuvassa todellisuuskuvassa korostuvat ja katoavat taustahälyyn aivan eri asiat kuin omassa todellisuuskäsityksessämme. Vaikka vastaanottamamme aisti-informaatio muokkaa käsitystämme maailmasta vahvimmin, siihen millaisia sivilisaatiota luomme vaikuttavat paljon myös muut fyysiset ja henkiset piirteemme. Ihmislajille tyypillistä ei ole äärimmäinen erakkomaisuus ja territoriolaisuus vaan sosiaalisuus. Meillä on kaksi jalkaa ja kädet eikä kahdeksaa lonkeroa tai kahta jalkaa ja kahta siipeä. Sekin vaikuttaa ratkaisevasti toimintamahdollisuuksiimme, selviytymisemme reunaehtoihin sekä kulttuuriemme ja tieteidemme kehitykseen. Erilainen todellisuus tarkoittaa myös mahdollisen ja mahdottoman rajan piirtymistä eri tavalla. Se vaikuttaa siihenkin, mitä eri lajien edustajat osaavat kuvitella, mistä he

osaavat unelmoida, mikä on itse kullekin helppoa ja mikä itsestään selvästi mahdotonta. Erilainen todellisuus ei ainoastaan voi tuottaa erilaisia älyjä – se vaikuttaa pikemminkin väistämättömältä.

On psykologisesti havainnollista, että paitsi suorat kuvaukset humanoideista myös klassinen lentävän lautasen käsite viittaa luonnontieteellisten kysymysten valossa antropomorfisiin, ihmisiltä vaikuttaviin hahmoihin. Vaikka sivilisaatiot kehittäisivät samantyyppisiä ongelmia pähkäillessään samantyyppistä tiedettä ja teknologiaa, sellaisten koneiden kuin avaruusalusten rakentaminen vaatii paljon muutakin kuin tieteellis-teknologista osaamista. Siinä on huomioitava käyttäjien lajityypilliset elossapitovaatimukset, ja lisäksi koneet on sopeutettava tuottajakulttuurinsa esteettisiin, tuotannollisiin ja kulttuurisiin edellytyksiin. Millaisia rakennusmateriaaleja on käytettävissä? Onko lajin kotiplaneetalla helposti saatavilla sellaisia materiaaleja, joita Maasta löytyy niukasti tai ei lainkaan? Pyrkiikö kulttuuri tekemään avaruusaluksistaan massatuotantoon sopivia, vai tehdäänkö aluksista mieluummin yksilöllisiä taide-esineitä? Mitä avaruusäly tahtoisi ottaa mukaan pitkälle avaruusmatkalle, ja millaisia tiloja aluksiin pitäisi rakentaa? Millaisiin avaruuden vaatimuksiin he ovat nähneet hyväksi varautua ja miten? Onko ihmisillä sellaisia haasteita, joista heidän ei tarvitse välittää pätkääkään, tai joutuvatko he ratkomaan sellaisia ongelmia, joista meidän ei ole tarvinnut välittää? Entä pitävätkö he tarpeellisena suunnitella alukseensa tehokkaita asejärjestelmiä, jos matka suuntautuu planeetalle, jonka valtalajin edustajat eivät varsinaisesti ole pasifismistaan kuuluisia, vai ovatko he tottuneet pärjäämään konfliktitilanteissa aivan toisenlaisilla keinoilla?

Ufoilla lentäviä humanoideja väitetään kyllä nähdyn planeetallemme, mutta ilmeisen tukevia ja virallisia todisteita minkäänlaisen vieraan älyn kyläilyistä Telluksella ei ole. Ufojen sanotaan vieläpä piipahtelevan planeetallamme tiuhaan tahtiin. Paitsi humanoidien ihmismäisyys myös kuva humanoidien taajaan avaruusliikennöimästä ilmakehästämme vaikuttaa (luonnontieteelliset pohdinnat huomioiden) urbaania maailmaamme heijastavalta mielikuvituksen tuotteelta. Jos Maa kiinnostaisi avaruuden muukalaisia, tähtienväliset etäisyydet huomioon ottaen olisi todennäköisempää, että käyntejä on ollut vain harvakseltaan. Mikä selittäisi yhtaikaisesti sekä ufohavaintojen runsauden että ufojen kyvyn huolellisesti vältellä tiedeyhteisöä? Miksi ne tahtovat sitkeästi laskeutua tiedekriittisten heinähattujen pelloille eivätkä Esko Valtaojan takapihalle?

Kuva 17. *Opabinia*-fossiili (Wienin luonnonhistoriallinen museo).

Joskus onni ratkaisee kaiken

Avaruuden muukalaiset kehittyvät tietysti omalla, ainutlaatuisella planeetallaan. Jo alkuolosuhteet eri planeetoilla poikkeavat enemmän tai vähemmän Maan varhaisvaiheista. Maassa evoluution polkuun mutkia ja draamaa ovat tuoneet pohjimmiltaan sattumanvaraiset tapahtumat ja mullistukset, jotka olisivat voineet tapahtua toisella tavalla tai toiseen aikaan tai jäädä kokonaan tapahtumatta. Lajien säilymisen, runsastumisen ja elämän monimuotoistumisen ovat monta kertaa katkaisseet massasukupuutot, jotka ovat tuhonneet suuria eliöryhmiä. Samalla on vapautunut suuri määrä ekologisia lokeroita uusien eliöryhmien valloitettavaksi, ja ne ovat sysänneet planeettamme elämän historian uuteen suuntaan.

Burgess Shalen muodostumassa Kanadan Kalliovuorilla on säilynyt runsaasti kambrikautisia fossiileja. Tällainen muodostuma on pieni ikkuna maailmaan ennen kambrikauden massasukupuuttoa. Omia kaukaisia esivanhempiamme edustaa *Pikaia graciliens,* pieni etäisesti ankeriasta muistuttava luikero, joka näyttää mitättömältä verrattuna varhaisen evoluution

villimpiin ideoihin. *Opabinia regalis*, kambrikauden ihmeellinen selkärangaton merenelävä, ja nykyisille käsnäjalkaisille mahdollisesti sukua oleva eriskummallinen *Hallucigenia* ovat otuksia, jotka olemuksensa puolesta sopisivat vähintään yhtä hyvin eksoplaneetalle kuin osaksi oman planeettamme luonnonhistoriaa. Silti ne kuuluvat eläinkuntaan, eli ne ovat meille läheisempää sukua kuin ruukkusalaatit ja herkkusienet. Kaikki elämä maapallolla on kuitenkin syntynyt yhteisestä kantavanhemmasta, jonka arvioidaan eläneen noin 3,5–3,8 miljardia vuotta sitten.

Avaruuden humanoidit siis joko eivät ole meille mitään sukua tai (mikäli kannatamme ajatusta panspermiasta) ovat kaukaisempaa sukua kuin maapallon eliöiden viimeinen yhteinen kantamuoto, tai he ovat kehittyneet täällä ja lähteneet täältä tähtiä kohti jättämättä erottuvia jälkiä sivilisaatiostaan. Humanoidien tapauksessa viimeinen vaihtoehto on ylivoimaisesti todennäköisin. Siinä tapauksessa pitäisi enää selittää, miten he ovat onnistuneet kehittymään niin samanlaisiksi kuin me ja luomaan sivilisaation, joka on kyennyt lähtemään avaruuteen jälkiä jättämättä. Huomattava samankaltaisuutemme viittaa vieläpä siihen, että heidän pitäisi olla läheistä sukua nykyihmiselle – mikä puolestaan edellyttää myös ajallista läheisyyttä. Jos tutkijat ovat onnistuneet olemaan huomaamatta tällaista lajia, miten ihmeessä he ovat onnistuneet löytämään kaikki ne todisteet, jotka taustoittavat nykyistä ymmärrystämme muinaisesta elämästä?

Sukupuuttoon kuoleminen ei sinänsä todista, että lajin elinkelpoisuudessa olisi ollut jotain vikaa. Kysymys saattaa yksinkertaisesti olla siitä, että lajin populaatio on sattunut olemaan väärään aikaan väärässä paikassa. Entä jos dinosaurukset tappanut meteoriitti olisikin pyyhältänyt Maan ohi sen sijaan, että se mätkähti Jukatanin niemimaalle? Dinosaurusten tuhon sinetöineestä meteoriittitörmäyksestä voidaan jotakuinkin varmasti todeta, ettei yhdelläkään pelkästään Jukatanilla eläneellä dinosauruslajilla ollut pienintäkään mahdollisuutta selviytyä. Syy tähän ei mitenkään liittynyt niiden kykyyn selviytyä ympäristönsä tavanomaisissa evoluutiopaineissa. Kyky selviytyä kookkaan meteoriitin suorasta osumasta ei sen sijaan tiettävästi ole yhdenkään lajin työkalupakissa. Satunnaisuutta ja onnenkantamoisia sisältyy tietysti myös evoluution suuriin selviytymistarinoihin. Koska olet viimeksi ollut kiitollinen siitä, ettei suurta meteoriittia osunut muutama miljoona vuotta sitten Afrikkaan pyyhkimään ensimmäiset ihmissuvun edustajat kartalta? Toisinaan selviytymisen ja sukupuuton ratkaisee taidon ja kyvykkyyden sijasta hyvä onni.

Sorsien kaltaiset suuret selviytyjät, joiden tarina ei päättynyt Jukatanille iskeneen meteorin myötä, eivät planetaarisen katastrofin hetkellä ainoastaan osoittaneet suurta sitkeyttä ja sopeutumiskykyä, vaan ne olivat myös oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Riittävä määrä populaatiosta sijaitsi pahimman tuhoalueen ulkopuolella ja siten välttyi varmalta tuholta. Olisiko maapallolle ennen pitkää kehittynyt avaruutta ihmettelevää sivilisaatiota ilman tappajameteoriittia, joka vapautti uusia ekologisia lokeroita alkunisäkkäiden valloitettavaksi? Tätä on mahdoton sanoa. Selvää kuitenkin on, että sekä evoluution selviytyjät että sukupuuttoon kuolleet lajit ovat vaikuttaneet siihen, millaista elämä nykymaapallolla on, ja siten välillisesti myös siihen, millaiseksi olennoksi ihminen on kehittynyt. Jos asiat olisivat menneet toisin, olisi planeetan älylliseksi valtalajiksi saattanut päätyä *opabinioiden* tai muiden merenelävien jälkeläinen miettimään, voiko älylliseksi elämänmuodoksi mitenkään kehittyä eläin, jolla on vain pari silmää eikä mitään rakennetta, joka vastaisi pitkän kärsän päässä sijaitsevia tarttumaleukoja.

Onko avaruusteknologian synty pullonkaula?

Oletetaan, että planeetalle kehittyy älykäs laji, joka periaatteessa kykenee luomaan korkeaa teknologiaa. Onko silloin korkean teknologian ilmaantuminen älyllisten olentojen kansoittamalle planeetalle vain ajan kysymys? Syntyykö korkean teknologian sivilisaatioita väistämättä kaikkialle, missä kohtalokkailta katastrofeilta välttyy elämänmuotoja, joiden henkinen kapasiteetti vastaa omaamme? Oman planeettamme kulttuureita tarkastellessamme vastaus näyttäisi olevan kielteinen. Maan kulttuurihistorian tarkasteleminen ei tietenkään vastaa varmasti siihen, onko avaruusteknologian syntyminen älyllisten olentojen kansoittamilla planeetoilla pelkästään ajan kysymys. Entä jos kysymys on aidosti hankalasta evoluution pullonkaulasta, josta ihmiskunta on parhaillaan koettamassa keplotella itseään läpi? Kun kysymys on tarpeeksi suuri, viitteellisiäkin vastauksia kannattaa yrittää hahmotella.

Avaruusmatkailun kehittäneellä sivilisaatiolla täytyy olla hallussaan korkeaa teknologiaa, mutta tällaiseksi sivilisaatioksi kehittyminen ei ole suora seuraus älykkyydestä. Äly on kyky, jota voidaan teknologian kehittämisen sijasta käyttää moniin muihinkin tarkoituksiin. Hyväksi esimerkiksi käyvät Kalaharin alueella perinteistä metsästäjä-keräilijän elämäntapaa yhä

Kuva 18. Pathfinder-luotaimen kuvaa Marsista vuodelta 1997. Kuvassa näkyy myös planeettakulkija Sojourner, joka keräsi ja analysoi näytteitä planeetan pinnalta.

toteuttavat sanit. He eivät ole kuuluisia teknologisista innovaatioistaan tai monumentaaliarkkitehtuuristaan. Sen sijaan sanien kieli on äärimmäisen rikas ja monipuolinen, ja pelkästään eri äänteitä siinä on yhdeksisenkymmentä. Sanit ovat siis käyttäneet inhimillistä älyään rikkaan, äärimmäisen ilmaisuvoimaisen kielen luomiseen ja hyödyntämiseen. Geneettisesti he ovat selviä nykyihmisiä.

Maailmanhistoriassa on syntynyt ja kuollut monia kulttuureja, joiden parissa on kehittynyt tärkeitä teknologisia innovaatioita. Jotkin näistä kulttuureista ovat olleet hyvin monimutkaisia ja hienostuneita. Niiden historiassa on ollut kausia, joiden aikana sivilisaation olisi ollut mahdollista kääntyä avaruusteknologian kehittymisen mahdollistavaan suuntaan. Alkeellisen avaruusteknologian mahdollistaneet keksinnöt ovat kuitenkin tähän mennessä syntyneet vain kerran, ainoastaan yhdentyyppisissä historiallis-yhteiskunnallisissa olosuhteissa. Perustakseen avaruusteknologia vaatii mutkikkaita tuotantoketjuja ja tiedeinstituutioita sekä sen suunnitteluun ja ylläpitämiseen kykeneviä valtioita ja kulttuurista ulospäinsuuntautuneisuutta. Vakaat valtiot puolestaan tarvitsevat perustakseen riittävän määrän riittävän oikeudenmukaisesti jaettuja ympäristöresursseja – kuten juomavettä, ruuantuotantoa ja asuinpinta-alaa siten, että resursseja riittää välittömän selviytymisen lisäksi myös sivilisaation pitkäjänteiseen kehittämiseen – sekä suurten sisäisten jännitteiden ja konfliktien poissaoloa. Emme ihmiskunnankaan osalta tiedä, kuinka ainutlaatuista avaruusteknologialle suotuisan kulttuuriympäristön kehittyminen on. Entä kuinka paljon mahdollisilla eri planeetoilla asustelevilla älykkäillä sivilisaatioilla on käytettävissään resursseja muuhun kuin hengissä selviytymiseen? Millaisia taloudellisia ja poliittisia paineita miehitettyjen lentojen projekti kohtaa? Kuinka tärkeä rooli on seikkailun ja valloittamisen halulla?

Toki maapallolla vaikuttavimmat kulttuurit ovat panostaneet elinpiirinsä ja vaikutusvaltansa laajentumiseen muun muassa sodankäynnillä, kulttuurisilla meemeillä ja konkreettisella uudisasutuksella. Ihminen on laji, jonka edustajien mielestä on selvästikin hienoa kiivetä ensimmäisenä korkeimmalle vuorelle ja sopeutua elämään uudenlaisessa, aluksi vihamieliseltäkin vaikuttavassa ympäristössä. Olemme olleet valmiita asettumaan vaaroihin ja epämukavuusalueille sekä tietysti ohittamaan pitkät liudat varoittavia esimerkkejä epäonnistuneista uhkarohkeista yrityksistä. Omalla planeetallamme nykyihminen, alun perin Afrikan savanni- ja rantaympäristöissä kehittynyt laji, on oppinut tulemaan toimeen niin havumetsissä,

arktisella alueella kuin karuilla aavikoillakin. Ihmispopulaatiota uusille alueille siirtymiseen ovat motivoineet samanlaiset tekijät kuin muitakin sosiaalisia lajeja. Tällaisia ovat esimerkiksi kielteiset muutokset elinympäristössä, populaation kasvaminen tasolle, joka ylittää ympäristön kantokyvyn, yhteisön sisäiset konfliktit tai ulkoiset uhat ja joskus silkka sattuma. Löytöretkille ihmistä ovat usein ajaneet toiveet rikkauksista, vapaudesta tai vihamiehiltä karkuun pääsemisestä.

Vaikka edellä mainituilla piirteillä voidaan jossain määrin luonnehtia ihmistä, ihmiskuntaan mahtuu monenlaisia muitakin pyrkimyksiä. Jotkut meistä omistavat elämänsä runoudelle, urheilulle, perheelle, pankkitilin saldon kasvattamiselle tai vaikka muodin luomiselle. Löytöretkeily on ihmislajille ominaista, mutta ei voida sanoa, että se olisi ilmiselvästi edes ihmisten ensisijainen kiinnostuksen kohde. Tälläkin hetkellä voimme todeta, että vaikka avaruustutkimus kuuluu lajimme kiinnostuksen kohteisiin, enimmäkseen meitä kiinnostavat aivan muut asiat. Avaruuteen levittäytymistä ei millään saa kovin korkealle ihmislajin prioriteettilistalla – se on meille enemmänkin luksusta, riskisijoituskohde, kiinnostava ja mahdollisesti hyvinkin hyödyllinen seikkailu, mutta siihen ollaan kuitenkin valmiita panostamaan vain rajallisesti resursseja. Esimerkiksi sotiminen näyttäisi olevan paljon tähdellisempää. On syytä pohtia, tarvitseeko löytöretkeilyn ensinkään kuulua edistyneen sivilisaation tavoitteisiin. Ajattelevat elämänmuodot ja sivilisaatiot voivat arvostaa ja tavoitella järkevästi monenlaisia asioita lajinsa säilymisen ja jatkumisen lisäksi. Avaruustutkimukseen – miehitetyistä lennoista puhumattakaan – panostaminen vaatii paljon monenlaisia, usein kilpailtuja resursseja. Se vaatii pitkäjänteistä, useiden sukupolvien ja kansakuntien jakamaa pyrkimystä tutkia uutta, vaikeasti saavutettavaa, perustavalla tavalla vierasta ja vihamielistä ympäristöä. Tällaisen tahtotilan vakiintuminen on aivan oma haasteensa.

Entä mitkä ovat korkean teknologian sivilisaation kehittymisen välttämättömät ja riittävät ehdot? Mitkä polut ovat kulttuurisia umpikujia ja mitkä hidasteita, ja millaiset piirteet taas vauhdittavat kehitystä? Ihmiskunnan avaruusmatkustuksen suurimmat esteet eivät ole teknisiä, vaan ne liittyvät kulttuurisiin, poliittisiin ja ekologisiin seikkoihin. Esimerkiksi hallitsematon ilmastonmuutos on seurausta ainoan alkeellista avaruusteknologiaa kehittämään nousseen sivilisaatiomme nykytilaan johtaneesta kehityksestä, ja ympäristökatastrofin vuoksi saatamme menettää mahdollisuutemme päästä tähtiin. Kykeneekö planeettamme ylläpitämään edisty-

vää avaruusalan tutkimusta harjoittavaa sivilisaatiota, kunnes ratkaisemme tähtienvälisen matkustuksen ongelmat? Ihmiskunnankaan kehittyminen tähtienväliseen matkustukseen kykeneväksi sivilisaatioksi ei ole vielä mitenkään varmaa, vaikka siihen suuntaan haluttaisiinkin kehittyä. Näyttää siltä, että sivilisaation – sekä merkittävän osan planeetan muusta elämästä – tuhoaminen on lajillemme paljon helpompi temppu kuin miehitetyn tukikohdan perustaminen jonnekin meitä lähinnä olevan tähden, Proxima Centaurin, tienoille. Miten sivilisaatiot selviytyvät tästä vaaran vaiheesta? Onnistuvatko jotkin sivilisaatiot välttämään sen kokonaan? Vai onko Fermin paradoksin ratkaisu, että vieraat älyt loistavat poissaolollaan, koska yksikään sivilisaatio ei ole vielä onnistunut olemaan tuhoamatta itseään viimeistään avaruusajan kynnyksellä?

Planeetallamme vallitsee yleisesti elämälle suotuisten olosuhteiden lisäksi monia sellaisia olosuhteita, joista on avaruuteen pyrkivälle sivilisaatiolle paljon hyötyä. Näin ei välttämättä aina ole kaikkien sellaisten olentojen planeetalla, jotka periaatteessa saattaisivat kehittyä avaruusmatkailuun kykeneviksi. Maapallo ei esimerkiksi ole pysyvän pilvi- tai sumukerroksen peitossa. Ihmiskunta ei ole aina tiennyt, mikä tähtitaivas todella on, mutta olemme aina voineet tarkkailla sen ilmiöitä. Kalenterin keksiminen on jo varhain vakuuttanut meidät siitä, että taivaan tutkimisesta voi olla paljon selvää hyötyä. Taivaan ilmiöt ovat myös kiehtoneet meitä niin kauan kuin voimme muistaa. Esimerkiksi jotkin suomalaisten hyvin tunteman Sampomyytin tulkinnat jäljittävät myytin juuret ikivanhaan taruun, joka alun pitäen kertoi taivaanvalojen pimentymisestä. Tähdet ovat kiehtoneet meitä jo varhaisimmista ajoista lähtien. Sen sijaan sivilisaatiolla, joka elää olosuhteissa, joissa tähtitaivaan havaitseminen on syystä tai toisesta hankalampaa, kiinnostus avaruustutkimukseen syntyy paljon myöhäisemmässä vaiheessa – jos lainkaan.

Nyt, mahdollisen avaruusmatkailuajan alussa, ihmiskunnan kannalta lupaavaa on myös se, että aurinkokuntamme rakenne mahdollistaa avaruusteknologian kehittymisen kohtuullisen kokoisin askelin. Lähiavaruudestamme löytyy kiinnostavia kohteita, joiden olosuhteet eivät kolonisaation ja uusien hyödyllisten resurssien saavuttamisen näkökulmasta ole aivan mahdottomat. Läheiset taivaankappaleet voivat toimia tukikohtina, joista käsin voimme opetella avaruudessa selviytymiseen tarvittavia taitoja ja ponnistaa pidemmälle kohtuullisen kokoisin harppauksin. Kuu, Mars ja jopa asteroidivyöhyke saattavat olla siperioita siinä missä maapallo on

aurinkokuntamme Havaiji, mutta sellaisinakin ne ovat paljon mukavampia lähinaapureita kuin Venus tai kaukaiset kaasuplaneetat. Jos sivilisaation kotina sattuisi olemaan kuuton planeetta, jonka ainoa naapuri olisi kaukainen kaasuplaneetta tai kuuma Jupiter, avaruuteen lähtemisen kynnys voisi olla paljon korkeammalla. Sellaisen sivilisaation menestyksekäs siirtyminen avaruuteen edellyttäisi huomattavasti suurempaa teknologista ja kulttuurista loikkaa. Mikä voisi saada heidät ryhtymään sellaiseen yritykseen ja sitoutumaan siihen riittävästi?

Tapaus Challenger: sivilisaatio mahdollistamassa ja vaikeuttamassa avaruustutkimusta

Seuraava avaruussukkula *Challengerin* tuhoutumisesta kertova esimerkki valaisee ajatusta avaruusmatkailun pullonkaulasta.[75] Esimerkki osoittaa, että sivilisaation tähtiin pääsemistä hidastamaan tai jopa pysäyttämään ei välttämättä tarvita hallitsemattoman ilmastonmuutoksen tai ydinsodan kaltaista koko sivilisaation olemassaoloa uhkaavaa globaalia katastrofia. Vähempikin voi riittää. Sama kulttuuri, joka mahdollistaa korkean teknologian sivilisaation kehittymisen, saattaa myös toisaalta sisältää piirteitä ja rakenteita, jotka haittaavat tähtiin pääsemistä. Julkilausutut tavoitteet ja panostaminen niiden saavuttamiseen eivät aina riitä menestymiseen.

Avaruussukkula *Challenger* tuhoutui onnettomuudessa tammikuun 28. päivänä 1986. Onnettomuuden välitön syy oli o-rengastiivisteiden pettäminen kiinteää polttoainetta sisältävässä apuraketissa. Välillisiä syitä taas on löytynyt kuluneiden vuosikymmenten aikana paljonkin. Nyt seuraamme vain yhtä ketjua, jonka alkupisteessä on kohtalokas o-rengas. Onnettomuuden tutkinnassa ilmeni, että apurakettien o-renkaissa oli ilmennyt vakavia ongelmia jo aikaisemmin. Perimmäinen syy o-renkaiden käyttöön oli, että apuraketit toimitettiin laukaisualueelle kolmessa osassa ja lopullisesti ne koottiin laukaisupaikalla. Tämä taas johtui siitä, että alihankkija Morton Thiokolin tehtaalla Utahissa valmiiksi koottua apurakettia olisi ollut mahdotonta siirtää tehtaalta laukaisupaikalle. Mutta miksi apuraketti oli tilattu niin kaukana sijaitsevalta toimittajalta, että sen rakennetta piti muokata tieteellisten ja teknisten syiden sijaan logistisista syistä? Filosofeille tutussa utopioiden maailmassa olisi ollut helppoa perustaa kriittisten komponenttien tuotantolaitos lähemmäksi – voihan tarvittavan infrastruktuurin

rakentaa ja asiantuntemuksen palkata. Oikeassa elämässä tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista, monista mielenkiintoisista syistä.

Raha oli yksi ilmeinen syy. Suurimmillaan Nasan budjetti oli ollut 1970-luvun taitteessa. Vuonna 1986 se oli enää alle neljännes huippuvuosien budjetista (ja sittemmin budjetti on pienentynyt edelleen), mikä asetti projektille kovat kustannus- ja suorituspaineet. Päätökseen valmistuttua apuraketit Utahissa vaikutti myös politiikka. Sopimuksen antaminen Morton Thiokolille oli poliittinen päätös, johon Nasan oli sopeutettava toimintansa. Morton Thiokolin tavoitteisiin kuului työpaikkojen luominen Utahiin. Tuotantolaitoksen sijainnista Utahissa aiheutui Nasalle monenlaisia hankaluuksia, kuten vaikeudet valvoa tuotantoa ja Morton Thiokolille työskentelevien 8600 aliurakoitsijan toimintaa. Politiikka toi projektiin hankalia reunaehtoja, joihin Nasan oli pakko koettaa sopeutua.

Vaikeudeksi on tunnistettu myös, että ratkaiseva kokous, jossa laukaisupäätös tehtiin, oli puhelinkokous. Morton Thiokol oli huolissaan o-renkaiden kestävyydestä kylmällä säällä, ja asiaa ratkottiin puhelinkokouksessa vielä vähän ennen laukaisua. On arveltu, että juuri puhelinyhteys fyysisen kokoustamisen sijaan vaikutti olennaisesti katastrofiin. Morton Thiokolin insinöörit eivät ilmeisesti pystyneet riittävän selkeästi ilmaisemaan huoltensa vakavuutta laukaisusta päättäneille johtajille, joille tekniset ongelmat ja turvallisuuskysymykset olivat vain pieni ja jopa jossain määrin taka-alalla oleva osa kokonaisuutta. Niinpä Nasan henkilökunnalle ei myöskään lopulta selvinnyt, että kokouksen kuluessa tapahtunut mielenmuutos laukaisusta oli johdon valinta, jota insinöörit yhä vastustivat. Lyhyesti sanottuna on selvää, että poliittisten päätösten takana oli paljon muutakin kuin projektin turvallisuus ja menestys. Monissa yksittäisissä tilanteissa muut tekijät koettiin tärkeämmiksi kuin sen todennäköisyyden maksimointi, että projekti onnistuisi.

Myös organisaatiokulttuuriset seikat vaikuttivat tilanteen kehittymiseen. Kuten sanottu, o-renkaissa oli havaittu ongelmia jo aikaisemmin, mutta ne olivat päässeet normalisoitumaan. Pienten poikkeamien normalisoituminen vähitellen oli johtanut siihen, että jonkinlaisten ongelmien katsottiin kuuluvan asiaan eikä suurempiakaan poikkeamia pidetty hälyttävinä. Lisäksi kulttuuriin oli periytynyt ylioptimistinen näkemys sukkulaohjelman turvallisuudesta. Avaruussukkuloista puhuttiin huolettomasti "bussikuljetuksina avaruuteen". Riskitietoisuutta vähensi myös ajatus siitä, että toiminta oli turvallista, kunnes toisin todistetaan, mikä vähensi havait-

tujen ongelmien mieltämistä vakaviksi turvallisuusriskeiksi. Organisaation turvallisuuskulttuuri oli vähitellen ajautunut väärille raiteille.

Challenger-onnettomuuden syyn voidaan siis katsoa tiivistyvän o-renkaiden kohtalokkaaseen pettämiseen poikkeuksellisissa laukaisuolosuhteissa. Kun tapahtumaketjuja aletaan analysoida ja purkaa, selviää kuitenkin, että taustalla oli vielä monisyisempi tosiasioiden, kommunikaation ja päätösten, toimintatapojen ja toimintakulttuurien verkko. Se rakentui vieläpä siten, että yksittäisten päätösten huonous näyttää ilmiselvältä vasta jälkiviisauden valossa. Päätösten tekohetkellä päättäjät joutuivat luovimaan monenlaisten ja usein raskaiden poliittisten, budjetillisten, teknisten ja aikataulupaineiden keskellä. Nämä ulkopuolelta tulevat paineet vaikuttivat heidän näkemyksiinsä eri riskien vakavuudesta ja toteutumistodennäköisyydestä. *Challenger*-onnettomuus olisi ehkä ollut estettävissä, mutta *jonkinlaisen* vakavan sukkulaonnettomuuden todennäköisyys sukkulaohjelman olosuhteissa oli korkea. Tosiasiat ja olosuhteet, joiden puitteissa projektia vietiin eteenpäin, olivat tulosta sellaisista inhimillisistä valinnoista, joita olisi käytännössä ollut hyvin vaikea muuttaa, vaikka se loogisesti olisikin ollut mahdollista.

Voidaan siis sanoa, että sama kulttuuri, joka mahdollisti sukkulaohjelman toteuttamisen, sisälsi myös sukkulaohjelman alasajon siemenet. *Challenger*-onnettomuus oli tietyn kulttuurin ja yhteiskunnallisen ilmapiirin tuote. Toisaalta tämä kulttuuri ja yhteiskunnallinen ilmapiiri sisälsivät elementtejä, jotka tekivät ohjelman ylipäänsä mahdolliseksi. Ilman optimismia, poliitikkojen edustaman yhteiskunnan kiinnostusta ja osallisuutta sekä ilman suuria, monimutkaisia osallistujaorganisaatioita ohjelmaa ei olisi ollut mahdollista lähteä toteuttamaan. Sukkulaonnettomuuden tarina kuvastaa niitä jännitteitä, jotka sisältyvät "edistyksenä" tunnettuun monimutkaisuuteen. Edistyksessä ei ole kyse edistyksen voimien kasautumisesta, kunnes lopullinen harppaus tehdään, vaan paljon monimutkaisemmasta ilmiöstä, jossa optimismi voi tilanteesta ja ilmenemistavasta riippuen mahdollistaa edistyksen tai katastrofin ja aikataulupaine voi puskea projektia eteenpäin tai tuottaa tuhoisaa huolimattomuutta ja harkitsemattomuutta. Avaruusohjelma on monimutkainen sosiotekninen kokonaisuus, jonka menestyksen resepti ei koostu vain riittävästä teknologiasta, poliittisesta tahdosta ja riittävistä resursseista. Sen sijaan taustasivilisaation vaikutus siihen, mitä tapahtuu sekä missä ja miten onnistutaan ja epäonnistutaan, ovat syviä ja monimutkaisia.

Onnettomuus edustaa tietysti omaa aikaansa. Tänä päivänä ymmärryksemme on karttunut – osittain tapahtuneen onnettomuuden ja sitä seuranneen tutkimuksen myötä. Tietämyksen kehittyessä ihmisellä ei kuitenkaan ole tapana vain jatkaa toimintaa entistä paremmin, turvallisemmin ja tehokkaammin. Asetamme hyvinkin nopeasti uusia, kunnianhimoisia haasteita, jotka sisältävät uusia riskejä, joista aina osa jää pimentoon. Mahdolliset avaruuden älylliset sivilisaatiot saattavat olla tässä samanlaisia, jolloin on mahdollista, että tähtiin johtavalle tielle kasautuvat esteet eivät ole luonteeltaan ainoastaan teknisiä. Ne voivat olla abstraktimman tason ongelmia, joita korkean teknologian sivilisaatiolla yleisesti tai jollakin sivilisaatiolla erityisesti on taipumusta tuottaa ja uusintaa.

Toisenlaisetkin sivilisaatiot, joissa haasteet asetellaan varovaisemmin ja riskejä ennakoidaan huolellisemmin ennen tarttumista toimeen, ovat myös periaatteessa mahdollisia. Tämä lähestymistapa kuulostaa viisaammalta, mutta kääntöpuolena on, että se varmasti on ihmiskunnan tyyliä huomattavasti hitaampi ja kalliimpi tapa edetä. Osoittautuuko se lopulta liian kalliiksi ja varovaiseksi niin, että sivilisaatio joko saavuttaa avaruusmatkailun edellyttämän tason erittäin hitaasti tai että se esimerkiksi luonnonkatastrofin takia todennäköisesti tuhoutuu ennen tälle tasolle pääsemistä? Vai päätyykö se jossain vaiheessa luopumaan tavoitteesta? Emme tiedä, sillä meillä on tarkasteltavana vain oma historiamme, joka on sekä lyhyt että erityinen.

Älykäs sivilisaatio on päässyt kehittymään, ja sillä on halua, intoa ja mahdollisuuksia ponnistaa kohti avaruusmatkailua. Siitä huolimatta alku on hankala. Olemme käyneet Kuussa ja onnistuneet lähettämään pari luotainta aurinkokuntamme ulkopuolelle, ja kykenemme miehittämään avaruusasemaa Maata kiertävällä radalla. Suunnittelemme lähettävämme ihmisiä Kuuhun ja Marsiin. Pysyvät tukikohdat Kuussa ja Marsissakin ovat kuitenkin vielä hyvin kaukana tieteiselokuvissa kuvatun kaltaisesta tähtienvälisestä matkailusta, jollaiseen vieraan sivilisaation kuitenkin on pystyttävä, jos se mielii tulla kyläilemään. Avaruusmatkailussa on hankalia haasteita, joiden ylittämisessä auttaa aivokapasiteetti. Muutamat muutkin ominaisuudet voisivat olla kullanarvoisia.

Muun muassa kyky sietää suuria säteilymääriä helpottaisi pitkiä avaruusmatkoja ja alusten rakentamista. Mitä kaikkea tarvitaan hyvän fyysisen ja psyykkisen terveyden ylläpitämiseen oleskeltaessa hyvin pitkiä aikoja painottomuudessa tai alhaisessa painovoimassa? Riittääkö kehon kunnossapitämiseen mikään keinotekoista painovoimaa vähempi? Miten ratkais-

taan tilan, läheisyyden ja yksityisyyden tarpeet sekä vältetään psyykkiset ja sosiaaliset ongelmat avaruuden "sukellusveneissä"? Olisiko tietynlaisista psyykkisistä tai kulttuurisista piirteistä apua? Hyvin pitkä elinikä tai kyky vaipua pitkään ja syvään horrokseen ainakin kutistaisivat valtavat tähtienväliset etäisyydet siedettävämmiksi verrattuna siihen, miltä nämä välimatkat meistä näyttävät. Myös vähällä energialla ja ilmalla tai hyvin yksipuolisella ravinnolla selviäminen helpottaisivat avaruuden autiotaipaleiden ylittämistä. Erämaiden niukkuuteen ja ankaruuteen sopeutuneilla elämänmuodoilla olisi muutama iso etu meihin verrattuna. Avaruusmatkalaisten pitäisi suojautua myös säteilyä, kylmyyttä, mikrometeoreja sekä ilmakehän ja muiden resurssien puuttumista vastaan. Alusten pitäisi kyetä liikkumaan sellaista vauhtia, että matkanteko olisi lähettävän sivilisaation näkökulmasta mielekästä, sekä varastoimaan mahdollisesti vaadittava polttoaine ja ravinto. Kuinka tehdä aluksista riittävän nopeita onnistunutta matkan taittamista varten, kun ajatellaan valtavia etäisyyksiä? Kannattaisiko ne rakentaa planeetan pinnalla, jolloin planeetan vetovoimakentästä lähteminen on iso ongelma, vaiko avaruustelakalla, jossa odottaa koko liuta toisenlaisia ongelmia? Kuinka suurten yksilömäärien ja erilaisten ryhmien hyvää yhteistyötä kaikki edellyttäisi?

On mahdollista, että äly ja sen kehittämät teknologian edistysaskeleet tuovat aikanaan myös ihmiskunnan ulottuville sellaiset fyysiset ominaisuudet, jotka soveltuvat avaruusmatkailuun perusasetuksiamme paremmin. Kenties avaruuden valloittajien geneettinen muuntelu auttaisi? Mahdollinen on kuitenkin eri asia kuin väistämätön. Voi olla, että jokin tähtienvälisen matkustuksen välttämätön edellytys jää meiltä saavuttamatta siinäkin tapauksessa, että onnistuisimme kolonisoimaan aurinkokuntamme suotuisimmat osat. Jos rajana on valonnopeus, tähtienväliset etäisyydet pysyvät pitkinä.

Miehitetyt tähtienväliset avaruuslennot kuuluvat tällä hetkellä tukevasti scifin maailmaan. Emme tiedä, mitä kaikkia ominaisuuksia sellaiset matkat todellisuudessa vaatisivat matkustajalta yksilönä, hänen lajiltaan ja hänen taustallaan vaikuttavalta sivilisaatiolta. Me vasta kamppailemme sellaisten ongelmien parissa, jotka on voitettava, jotta lähimmiltä taivaankappaleilta voitaisiin saada pysyvä jalansija.

Lopuksi

Populaarikulttuurista tutut avaruusolennot muistuttavat epäilyttävän paljon halpojen scifisarjojen muukalaisia, jotka eroavat ihmisistä vain erikoisen nenän ja parin kulttuurisen piirteen perusteella. Eri aikoina samantapaisia tarinoita on kerrottu kohtaamisista enkeleiden, haltijoiden ja maahisten kanssa. Voinemme olettaa, että luonnolla on sekä parempi mielikuvitus että paremmat resurssit kuin ihmisen mielikuvituksella. Onkin mielenkiintoista miettiä, miksi niin kovasti toivomme löytävämme avaruudesta jotain niin paljon itsemme kaltaista. Miksi tunnemme olevamme niin yksin? Toivommeko, että joku toinen tulisi ja kertoisi, keitä me olemme, mikä on paikkamme universumissa ja mitä seuraavaksi pitäisi tehdä? Lievittäisikö eksistentiaalista yksinäisyyttä, jos löytäisimme avaruudesta elämää, älyllisiä olentoja tai edes jonkun, johon voisimme jotakuinkin järkevästi verrata ja peilata itseämme? Mitä meistä kertoo se, että etsimme avaruudesta älyllistä elämää juuri tällä tavalla, hyvin ihmiskeskeisten ennakkokäsitystemme ohjaamina? Ja toisaalta minkä kaiken varalta kannattaa pitää silmät auki, jos todella mielii löytää avaruudesta älyä? Entä mitä meistä kertoo se, että monet ajattelevat meidän jo kohdanneen muukalaisia ja että tarinat kohtaamisista toisenlaisten älyjen kanssa kiehtovat niin paljon?

Viitteet

1. Kiljunen 2019, 92 (kuvio 52).
2. Kirkon tutkimuskeskus: Kirkkomonitor 2007, 12–13.
3. Ks. Denzler 2001, 2; Hendry 1979, 1; Kyröläinen & Teerikorpi 1980, 228; Saliba 2003, 329, 341.
4. Lisätietoa MIB-aiheesta: Barker 1997; Närvä 2008, 51, 136–138, 244, 249, 251, 259, 274–275, 307; Peebles 1994, 1–6, 12–15; Rojcewicz 1987.
5. Kyröläinen & Teerikorpi 1980, 216–217.
6. Jungkvist 1977, 188.
7. Jungkvist 1981, 10–12. Upseerin alkuperäistä ruotsalaisten ufotutkijoiden kyselylomakkeelle kirjoittamaa lausuntoa emme ole jäljittäneet. Ei kuitenkaan jää järkevää epäilystä, etteikö lausunto olisi aito ja tarkasti seuraavansisältöinen.
8. Ks. Hendry 1979, 4.
9. Festinger ym. 1956.
10. Lisätietoa Roswell-väitteistä ja -mytologiasta: Berlitz & Moore 1981; Närvä 2008, 151–154; Saler ym. 1997.
11. Denzler 2001, 100–101.
12. Kyröläinen & Teerikorpi 1980, 23–25, 234–235, 250–251.
13. Melton 1995, 2–3.
14. Melton 1995, 7, 10.
15. Partridge 2014, 116–117.
16. Bullard 1989, 153.
17. Goodrick-Clarke 2002, 152, 171–172.
18. Partridge 2003, 2003, 9–10, 13, 16, 18; Närvä 2008, 156–193.
19. Hynek 1972, 26–29.
20. Freud 2001.
21. Jung 2002; Segal 2003.
22. Hendry 1979, 157.
23. Ks. lisätietoa Boyer 2002; Pyysiäinen 2006.
24. Saler 1997, 138–142.
25. Kristinuskon ja tieteen suhdetta voidaan hahmottaa monesta eri näkökulmasta. Helsingin yliopiston uskonnonfilosofian dosentti Aku Visala valottaa aihepiiriä teoksessaan *Mitä tiede ei voi kertoa sinulle* (2010).
26. Ks. Jung 2002; Segal 2003.
27. Suomen ev.lut. kirkko / jäsentilastot.
28. Komulainen 2006.
29. Withnall 2014.
30. Von Däniken 1993, takakansi.
31. Lehtonen 1957, 39–44. Lehtonen liittää lentävät lautaset Raamatun kohtiin Jooel 2:30, Apt. 2:19, 20 ja Luuk. 21: 7, 10, 11, 25–27.
32. Lehtonen & Lindsay 1967, 73–76.
33. Suomen Planetistien Seura ry:n säännöt, vahvistettu 11.12.1965, 2.§.
34. Merikallio 1967.
35. Merikallio 1970.
36. SPS:n hallituksen kirje SPS:n perusjäsenille 15.5.1972.
37. Aittala 1959, 101.
38. Meller 1962, 83–90.
39. Meller 1973.
40. Mäki 1985, 14. Mäki ei kuitenkaan

puhu mitään yhteyksistä muiden planeettojen asukkeihin.

41. Larson 1997, 62–63.
42. Larson 1997, 211.
43. Suomen Urantia-seura ry. Urantia-kirja.
44. Saarela 2015.
45. Sadler 2000, 5.
46. Urantia foundation. Annual report 2018.
47. Saarela 2015, 21–22.
48. Mäntynen 2014, 14.
49. Suomen Urantia-seura ry. Jäsenyys ja seuran toiminta.
50. Tossavainen 2008.
51. Pekkarinen 2016.
52. Pekkarinen 2016.
53. Tossavainen 2009a.
54. Suomen Urantia-seura.
55. Tämä luku mukailee pitkälti Richard Landesin teoreettista lähestymistapaa apokalyptiikkaan, millennialismiin ja apokalyptisten liikkeiden toimintadynamiikkaan (Landes 2011, 3–61). Landes myös käsittelee raëlilaisuutta yhtenä tapausesimerkkinä (mt., 408–417).
56. Warren & McGraw 2015.
57. Sperber 1996.
58. Ks. lisätietoa Närvä 2008; 2014; Pyysiäinen 2006.
59. Gervais & Henrich 2011.
60. Ks. lisää Clement ym. 2004.
61. Canfield & Ganea 2014.
62. Lee 1969, 215–216.
63. Henrich 2009.
64. Ks. myös Pesonen 2020.
65. Quinby 2009.
66. Quinby 2009, 100.
67. Wojcik 1997, 12.
68. Ostwalt 2000, 2–5.
69. Ostwalt 1998.
70. Ostwalt 2000, 2.
71. Ostwalt 2000, 3.
72. Blom 2011.
73. Walliss 2009, 75.
74. Ostwalt 2000, 3.
75. Ks. Jensen 1996.

Kirjallisuus

Ahonen, Lasse & Tapio Äyräväinen (1994). *Uforaportti 1*. Tampere: Suomen Ufotutkijat ry.

— (1996). *Uforaportti 3*. Tampere: Suomen Ufotutkijat ry.

Ahonen, Lasse, Kari Välimaa & Tapio Äyräväinen (1997). *Ufotutkijan käsikirja*. Tampere: Suomen Ufotutkijat ry.

Aittala, Wiljam (1959). *Kaikkeuden sanoma avaruuskauden ihmiselle*. Helsinki: Kirjatoimi.

Ala-Hynnilä, Raimo (2000). Kuvaus maailmankaikkeudesta. *Heijaste* 1, 6–12.

Bargum, Katja & Hanna Kokko (2008). *Kutistuva turska ja muita evoluution ihmeitä*. Helsinki: WSOY.

Barker, Gray (1997). *They Knew Too Much About Flying Saucers*. Lilburn: IllumiNet Press (ilm. alun perin 1956).

Barkun, Michael (2013). *A Culture of Conspiracy. Apocalyptic Visions in Contemporary America*. Berkley: University of California Press (ilm. alun perin 2003).

Bartholomew, Robert E. & George S. Howard (1998). *UFOs & Alien Contact. Two Centuries of Mystery*. New York: Prometheus Books.

Berlitz, Charles & William L. Moore (1981). *Roswellin lentävän lautasen arvoitus*. Suom. Seppo Harjulehto. Helsinki: Otava (engl. alkuteos 1980).

Blake, Joseph A. (1979). The intellectual development and social context of the study of unidentified flying objects. Teoksessa Roy Wallis (toim.): *On the Margins of Science. The Social Construction of Rejected Knowledge*. Staffordshire: University of Keele, 315–337.

Blom, Minja (2011). Uhrista taistelijaksi. Buffy vampyyrintappaja ja elokuvien väkivaltaiset naiset sankarimyytteinä. Teoksessa Heikki Pesonen, Elina Lehtinen, Elli Myllärniemi & Minja Blom (toim.): *Elokuva uskonnon peilinä. Uskontotieteellisiä tarkennuksia länsimaiseen populaarielokuvaan*. Helsinki: Helsingin yliopisto, 192–212.

Bogdan, Henrik & Olav Hammer (toim.) (2016). *Western Esotericism in Scandinavia*. Leiden: Brill.

Booker, M. Keith (2001). Monsters, mushroom clouds, and the Cold War. American science fiction and the roots of postmodernism, 1946–1964. *Contributions to the Study of Science Fiction and Fantasy*, 95. London: Greenwood Press.

Boyer, Pascal (2002). *Religion Explained. The Human Instincts that Fashion Gods, Spirits and Ancestors*. London: Vintage.

Bullard, Thomas E. (1989). UFO abduction reports. The supernatural kidnap narrative returns in technological guise. *Journal of American Folklore* 102, 147–170.

Canfield, Caitlin F. & Patricia A. Ganea (2014). 'You could call it magic'. What parents and siblings tell preschoolers about unobservable entities. *Journal of Cognition and Development* 15:2, 269–286.

Chen, E. E., K. Corriveau & P. Harris (2013). Children trust a consensus composed of outgroup members – but do not retain that trust. *Child Development* 84:1, 269–282.

Chiles, James R. (2001). *Inviting Disaster. Lessons from the Edge of Technology.* New York: Harper Collins.

Clarke, J. A., C. P. Tambussi, J. I. Noriega, G. M. Erickson & R. A. Ketcham (2005). Definitive fossil evidence for the extant avian radiation in the Cretaceous. *Nature* 433, 305–308.

Clarke, J. A., S. Chatterjee, Z. Li, T. Riede, F. Agnolin, F. Goller, M. P. Isasi, D. R. Martinioni, F. J. Mussel & F. E. Novas (2016). Fossil evidence of the avian vocal organ from the Mesozoic. *Nature* 538, 502–505.

Clement, Fabrice, Melissa Koenig & Paul Harris (2004). The ontogenesis of trust. *Mind & Language* 19:4, 360–379.

Cockell, Charles S. (2007). *Space on Earth. Saving Our World by Seeking Others.* New York: Macmillan.

Condon, Edward U. & Daniel S. Gillmor (toim.) (1969). *Scientific Study of Unidentified Flying Objects.* New York: Bantam Books.

Crook, Anne C., Roland Baddeley & Daniel Osorio (2002). Identifying the structure in cuttlefish visual signals. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London B: Biological Sciences* 357:1427, 1617–1624.

Däniken, Erich von (1993). *Vieraita avaruudesta. Menneisyyden ratkaisemattomia arvoituksia.* Suom. Taisto Nieminen. Helsinki: Kirjayhtymä (saks. alkuteos 1968).

Dean, Jodi (1997). The truth is out there. Aliens and the fugitivity of postmodern truth. *Camera Obscura* May 14:40–41, 43–74.

Denzler, Brenda (2001). *Lure of the Edge. Scientific Passions, Religious Beliefs and the Pursuit of UFOs.* Berkeley: University of California Press.

Eklöf, Kalevi (2006). Urantia-liike Suomessa. *Heijaste* 4, 10–11.

Faivre, Antoine (1994). *Access to Western Esotericism.* New York: State University Press.

Feldman, Steven P. (2004). The culture of objectivity. Quantification, uncertainty and the evolution of risk at NASA. *Human Relations* 57, 691–718.

Festinger, Leon, Henry W. Riecken & Stanley Schachter (1956). *When Prophecy Fails.* Minneapolis: University of Minnesota Press.

Feynman, Richard P. (1988). *What Do You Care What Other People Think? Further Adventures of a Curious Character.* New York: W. W. Norton.

Flaherty, Robert Pearson (2011). UFOs, ETs and the millennial imagination. Teoksessa

Catherine Wessinger (toim.): *The Oxford Handbook of Millennialism*. Oxford: Oxford University Press, 587–610.

Freud, Sigmund (2001). *Unien tulkinta*. Suom. Erkki Puranen. Helsinki: Loisto & Gummerus (saks. alkuteos 1900).

Gadamer, Hans-Georg (1988). *Truth and Method*. London: Sheed and Ward (ilm. alun perin 1979).

Gervais, Will M. & Joseph Henrich (2011). The Zeus problem. Why representational content biases cannot explain faith in gods. *Journal of Cognition and Culture* 10, 383–389.

Goodrick-Clarke, Nicholas (2002). *Black Sun. Aryan Cults, Esoteric Nazism and the Politics of Identity*. New York: New York University Press.

Hanegraaf, Wouter (toim.) (1996). *New Age Religion and Western Culture. Esotericism in the Mirror of Secular Thought*. Leiden: Brill.

Heelas, Paul (1996). *The New Age Movement. The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity*. Oxford: Blackwell.

Heelas, Paul & Linda Woodhead (2005). *The Spiritual Revolution. Why Religion Is Giving Way to Spirituality*. Malden: Blackwell.

Helland, Christopher (2003). From extraterrestrials to ultraterrestrials. The evolution of the concept of Ashtar. Teoksessa Christopher Partridge (toim.): *UFO Religions*. London: Routledge, 162–178.

Hendry, Allan (1979). *The UFO Handbook. A Guide to Investigating, Evaluating and Reporting UFO Sightings*. New York: Doubleday & Company.

Henrich, Joseph (2009). The evolution of costly displays, cooperation and religion. Credibility enhancing displays and their implications for cultural evolution. *Evolution and Human Behavior* 30, 244–260.

Holm, Nils G. (1992). Uskonnollinen kokemus. Teoksessa Juha Pentikäinen & Katja Pentikäinen (toim.): *Uskonnot maailmassa*. Helsinki: WSOY, 31–44.

Hotakainen, Markus (2014). *Onko siellä ketään. Avaruuden älyä etsimässä*. Helsinki: Minerva.

Hunt, Stephen J. (2003). *Alternative Religions. A Sociological Introduction*. Burlington: Ashgate.

Hynek, J. Allen (1972). *The UFO Experience. A Scientific Inquiry*. Chicago: Henry Regnery Company.

Häkkinen, Jukka (1997). Uskomukset ja havaitseminen. Teoksessa Risto Selin, Marketta Ollikainen & Ilpo V. Salmi (toim.): *Paholaisen asianajajan paluu. Opaskirja skeptikolle*. Helsinki: Ursa & Skepsis, 13–25.

Häkkinen, Perttu & Vesa Iitti (2015). *Valonkantajat. Välähdyksiä suomalaisesta salatieteestä*. Helsinki: Like.

Hänninen, Kirsi (2003). Ufokontaktit ja niistä kertominen. *Elore* 10: 2. http://cc.joensuu.fi/~loristi/2_03/han203.html (24. 4. 2019).

Jensen, Claus (1996). *No Downlink. A Dramatic Narrative about the Challenger Accident and Our Time.* Käänt. Barbara J. Haveland. New York: Farrar, Straux & Gijoux (tansk. alkuteos 1993).

Jung, Carl Gustav (2002). *Flying Saucers. A Modern Myth of Things Seen in the Sky.* Käänt. R. F. C. Hull. London: Routledge (saks. alkuteos 1958).

Jungkvist, Boris (1977). *UFO. En fantastisk verklighet.* Göteborg: Zindermans.

Kananen, Marko (1998). Kun jumalat olivat humanoideja – *Ancient astronaut* -teorioiden tulo Suomeen. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kanerva, Seppo (2007). Mitä Urantia-kirja sanoo Raamatusta? Osa 1/2. *Heijaste* 3, 13–21.

— (2010). Evoluutio ja ilmoitus. *Heijaste* 3, 7–25.

Karttunen, Hannu (1989). Ufot, ifot ja pienet vihreät henkilöt. Teoksessa Heta Häyry, Hannu Karttunen & Matti Virtanen (toim.): *Paholaisen asianajaja. Opaskirja skeptikolle.* Helsinki: Ursa & Skepsis, 170–187.

— (1997). Ufot ja tähtitiede. Teoksessa Risto Selin, Marketta Ollikainen & Ilpo V. Salmi (toim.): *Paholaisen asianajajan paluu. Opaskirja skeptikolle.* Helsinki: Ursa & Skepsis, 64–76.

Ketola, Kimmo (toim.) (2008). *Uskonnot Suomessa 2008. Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin.* Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Komulainen, Jyri (2006). *Guru Jeesus. Tutkielmia hindulaisuudesta ja kristinuskosta.* Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.

Kuhn, Thomas S. & Ian Hacking (2012). *The Structure of Scientific Revolutions.* Chicago: University of Chicago Press (ilm. alun perin 1962).

Kuure, Kari A., Juhani Kyröläinen, Göte Nyman & Jukka Piironen (1993). *Katoavatko ufot? Ufoilmiön kriittistä tarkastelua.* Helsinki: Ursa.

Kyröläinen, Juhani & Pekka Teerikorpi (1980). *Ufojen arvoitus.* Helsinki: Ursa.

Landes, Richard (2011). *Heaven on Earth. The Varieties of the Millennial Experience.* Oxford: Oxford University Press.

Laos, Nicolas (2016). *Freemasons, World Order, and Mind Wars. The Great Reality of Memphis-Misraim Masonry.* New York: Algora Publishing.

Larson, Bob (1997). *UFO.* Helsinki: Kuva ja Sana.

Lassander, Mika, Peter Nynäs & Terhi Utriainen (toim.) (2012). *Post-Secular Society.* New Brunswick: Transaction Publishers.

Lee, Aldora (1969). Public attitudes toward UFO phenomena. Teoksessa Edward U. Condon (projektin johtaja) & Daniel S. Gillmor (toim.): *Scientific Study of Unidentified Flying Objects.* New York: Bantam Books, 209–243.

Lehtonen, Ensio (1957). *Ajan kello. Tihenevien ajan merkkien tarkastelua kuvin ja sanoin.* Helsinki: Kuva ja Sana.

Lehtonen, Ensio & Gordon Lindsay (1967). *100 merkkiä Jeesuksen tulemuksesta.* Helsinki: Kuva ja Sana.

Leinonen, Pertti (2008). Raamattu vaiko Urantia-kirja – vaiko molemmat? *Heijaste* 4, 7–11.

Lewis, James R. (toim.) (1995). *The Gods Have Landed. New Religions from Other Worlds.* Albany: State University of New York Press.

Lindqvist, Herman (2010). *Madame De Pompadour. Äly, kauneus, valta.* Suom. Päivi Kivelä. Helsinki: WSOY (ruots. alkuteos 2008).

Mallatt, J. & N. D. Holland (2013). Pikaia gracilens Walcott. Stem chordate, or already specialized in the Cambrian? *Journal of Experimental Zoology, Part B. Molecular and Developmental Evolution* 320B, 247–271.

Mäki, Oili (1985). *Aabrahamin siemen ja Kalevala.* Helsinki: Kuva ja Sana.

Mäntynen, Risto (2014). Katse tähtiin – Kuinka Urantia-Kirja tuli Suomeen. *Heijaste* 4, 9–19.

Mayer, Jean-Francois (2005). Ufo traditions. Teoksessa Wouter J. Hanegraaff (toim. yhteistyönä Antoine Faivren, Roelof van den Broekin & Jean-Pierre Brachin kanssa): *Dictionary of Gnosis & Western Esotericism.* Leiden: Brill, 1139–1144.

McGrath, Alister E. (2012). *Kristillisen uskon perusteet. Johdatus teologiaan.* Suom. Satu Kantola. Helsinki: Kirjapaja (engl. alkuteos 2011).

— (2015). *Tieteen ja uskonnon dialogi.* Suom. Anne Leu. Helsinki: Kirjapaja (engl. alkuteos 1999).

Meller, Leo (1962). *Avattu tulevaisuus.* Helsinki: Kuva ja Sana.

— (1973). Ufot, mustat olennot ja henkimaailma. *Kipinä* 10.

Melton, Gordon J. (1995). The contactees. A survey. Teoksessa James R. Lewis (toim.): *The Gods Have Landed. New Religions from Other Worlds.* Albany: State University of New York Press, 1–13.

Merikallio, Arvi (1967). Pääkirjoitus. Uutta aikaa kohti. *Planetisti* 1.

— (1970). Pääkirjoitus. Ei uutta auringon alla. *Planetisti* 2.

Morris, Simon Conway & Jean-Bernard Caron (2012). Pikaia gracilens Walcott, a stem-group chordate from the Middle Cambrian of British Columbia. *Biological Reviews* 87, 480–512.

Niemelä, Jussi (2001) Raelilainen kirkko. Kloonaamalla ikuiseen elämään. Teoksessa Jussi Niemelä (toim.): *Vanhat jumalat – uudet tulkinnat. Näköaloja uusiin uskontoihin Suomessa.* Helsinki: Helsingin yliopisto, 261–277.

Nissinen, Vesa (2020). *Moderneja teologisia tulkintoja kosmisesta evoluutiosta ja Maan ulkopuolisen älyllisen elämän mahdollisuudesta.* Helsinki: Helsingin yliopisto.

Närvä, Jaakko (2001). Ufoilmiön uskonnollisia piirteitä. Teoksessa Jussi Niemelä (toim.): *Vanhat jumalat – uudet tulkinnat. Näköaloja uusiin uskontoihin Suomessa.* Helsinki: Helsingin yliopisto, 223–260.

— (2003). The Finnish UFO tradition, 1947–94. Teoksessa Christopher Partridge (toim.): *UFO Religions.* New York: Routledge, 194–212.

— (2008). *Ufologia ja ufokokemukset uskonnollisina ilmiöinä. Teoreettinen tutkimus.* Helsinki: Helsingin yliopisto.

— (2011). Tarusta totta. Ufoelokuvat ufouskomusten lähteinä. Teoksessa Heikki Pesonen, Elina Lehtinen, Elli Myllärniemi & Minja Blom (toim.): *Elokuva uskonnon peilinä. Uskontotieteellisiä tarkennuksia länsimaiseen populaarielokuvaan.* Helsinki: Helsingin yliopisto, 154–173.

— (2013). Maltillinen ufologia modernina uskonnollisuutena. *Uskonnontutkija – Religionsforskaren,* 1–17.

— (2014). Ratkaisuehdotus uskonnon määrittelykysymykseen. *Uskonnontutkija – Religionsforskaren* 2, 1–27.

— (2016a). SUT ry:n Ufohavaintotietokannan ilmoitukset 375–850. Teoksessa Anna K. Greus & Jaakko Närvä (toim.): *Uforaportti* 22–23. Tampere: Suomen Ufotutkijat ry, 31–73.

— (2016b). UFO movements in Finland. Teoksessa Henrik Bogdan & Olav Hammer (toim.): *Western Esotericism in Scandinavia.* Leiden: Brill, 640–648.

— (2016c). Ufotodisteena vaikuttava tapaus. Teoksessa Anna K. Greus & Jaakko Närvä (toim.): *Uforaportti* 22–23. Tampere: Suomen Ufotutkijat ry, 74–88.

— (2019). Humanoidit ufoperinteessä – yhteys sisäiseen avaruuteemme. Teoksessa Pasi Enges & Kirsi Hänninen (toim.): *Hirvityksiä, haamuja ja henkioppaita. Kirjoituksia uskomusolennoista.* Turku: Turun yliopisto, 198–223.

— (2020). Kysymys uskonnon määrittelystä. Teoksessa Heikki Pesonen & Tuula Sakaranaho (toim.): *Uskontotieteen ilmiöitä ja näkökulmia.* Helsinki: Gaudeamus.

Närvä, Jaakko (toim.) (2020). *Uforaportti* 24. Tampere: Suomen Ufotutkijat ry.

Niinimäki, Mikael (1979). *Teosofian juuret.* Kylämä: Kustannus Oy Rajatieto.

Niskanen, Seppo (2009). Maailmankaikkeuden alusta ja rakenteesta. *Heijaste* 3, 17–24.

O'Meara, Thomas F. (2012). *Vast Universe. Extraterrestrials and Christian Revelation.* Collegeville: Liturgical Press.

Ostwalt, Conrad (1998). Visions of the end. Secular apocalypse in recent Hollywood film. *Journal of Religion and Film* 2:1. https://digitalcommons.unomaha.edu/jrf/vol2/iss1/4

— (2000). Armageddon at the millenial dawn. *The Journal of Religion and Film* 4:1. https://digitalcommons.unomaha.edu/jrf/vol2/iss1/4
Palmer, Susan J. (1995). Women in the Raelian movement. New religious experiments in gender and authority. Teoksessa James R. Lewis (toim.): *The Gods Have Landed. New Religions from Other Worlds.* Albany: State University of New York Press, 105–135.
— (2004). *Aliens Adored. Raël's UFO Religion.* New Brunswick: Rutgers University Press.
Partridge, Christopher (2003). Understanding UFO religions and abduction spiritualities. Teoksessa Christopher Partridge (toim.): *UFO Religions.* New York: Routledge, Taylor & Francis, 3–42.
— (2005). *The Re-enchantment of the West. Vol. 2. Alternative Spiritualities, Sacralization, Popular Culture and Occulture.* London: T. & T. Clark International.
— (2014). Occulture is ordinary. Teoksessa Egil Asprem & Kenneth Granholm (toim.): *Contemporary Esotericism.* New York: Routledge, Taylor & Francis, 113–133.
— (toim.) (2004). *Encyclopedia of New Religions. New Religious Movements, Sects and Alternative Spiritualities.* Oxford: Lion Publishing. (*Uusien uskontojen käsikirja. Uudet uskonnolliset liikkeet, lahkot ja vaihtoehtoisen henkisyyden muodot.* Suom. Kanerva Heikkinen ym. Kirjapaja 2006.)
Peebles, Curtis (1994). *Watch the Skies! A Chronicle of the Flying Saucer Myth.* Washington: Smithsonian Institution Press.
Pekkarinen, Anna-Sofia (2016). Vapauttava usko, vangitseva uskonto. Lukijoiden ajatuksia Urantia-kirjan ilmoituksesta. Uskontotieteen kandidaatintutkielma, Helsingin yliopisto.
Peste, Jonathan (2016). UFO movements in Sweden. Teoksessa Henrik Bogdan & Olav Hammer (toim.): *Western Esotericism in Scandinavia.* Leiden: Brill, 660–666.
Pyysiäinen, Ilkka (2006). *Jumalten keinu.* Helsinki: Gaudeamus.
Quinby, Lee (2009). "The days are numbered." The romance of death, doom, and deferral in contemporary apocalypse films. Teoksessa John Walliss & Kenneth G. C. Newport (toim.): *The End All Around Us. Apocalyptic Texts and Popular Culture. Millennialism and Society.* London: Equinox Publishing, 97–120.
Robertson, David J. (2016). *UFOs, Conspiracy Theories and New Age. Millenial Conspiracism.* London: Bloomsbury.
Rojcewicz, Peter M. (1987). The "Men in Black" experience and tradition. Analogues with the devil hypothesis. *Journal of American Folklore* 100, 148–160.
Saarela, Osmo (2015). Urantia-kirjan syntyhistoria. *Heijaste* 4, 18–24.
Saarinen, Esa (1992). *Länsimaisen filosofian historia huipulta huipulle Sokrateesta Marxiin.* Helsinki: WSOY.

Sadler, William S. (2000). Urantia-liikkeen historiaa. *Heijaste* 4, 4–11.
Saler, Benson (1997). Roswell and religion. Teoksessa Benson Saler, Charles A. Ziegler & Charles B. Moore: *UFO Crash at Roswell. The Genesis of a Modern Myth*. Washington: Smithsonian Institution Press, 115–149.
Saler, Benson, Charles A. Ziegler & Charles B. Moore (1997). *UFO Crash at Roswell. The Genesis of a Modern Myth*. Washington: Smithsonian Institution Press.
Saliba, John (1995). UFO contactee phenomena from a sociopsychological perspective. A review. Teoksessa James R. Lewis (toim.): *The Gods Have Landed. New Religions from Other Worlds*. Albany: State University of New York Press, 207–250.
— (1995). Religious dimensions of UFO phenomena. Teoksessa James R. Lewis (toim.): *The Gods Have Landed. New Religions from Other Worlds*. Albany: State University of New York Press, 15–64.
— (2003). The psychology of UFO phenomena. Teoksessa Christopher Partridge (toim.): *UFO Religions*. New York: Routledge, Taylor & Francis, 329–345.
Segal, Robert A. (2003). Jung on UFOs. Teoksessa Christopher Partridge (toim.): *UFO Religions*. New York: Routledge, Taylor & Francis, 314–328.
Siikala, Anna-Leena (2012). *Itämerensuomalaisten mytologia*. Helsinki: SKS.
Small, Ernest (2011). The new Noah's Ark. Beautiful and useful species only. *Biodiversity* 12, 232–247.
Sperber, Daniel (1996). *Explaining Culture. A Naturalistic Approach*. Oxford: Blackwell.
SPS:n hallituksen kirje SPS:n perusjäsenille 15. 5. 1972. *Ultra*-lehden arkisto.
Starbuck, William H. & Frances J. Milliken (1988). Challenger. Fine-tuning the odds until something breaks. *Journal of Management Studies* 25, 319–340.
Suomen Planetistien Seura ry:n säännöt, vahvistettu 11. 12. 1965. 2. §: "Yhdistys, joka on suomenkielinen ja epäpoliittinen, toimii kristillissiveellisen yleisnäkemyksen hengessä ..." *Ultra*-lehden arkisto.
Talasniemi, Anna (2004). Renessanssin maaginen maailma. Cornelius Agrippan *De occulta philosphia* länsimaisen esoterismin näkökulmasta. Uskontotieteen pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
Thompson, Kirsten Moana (2007). *Apocalyptic Dread. American Film at the Turn of the Millennium*. Albany: State University of New York Press.
Tjernshaugen, Andreas (2016). *Tiaisten salainen elämä*. Suom. Ulla Lempinen. Jyväskylä: Atena (norj. alkuteos 2015).
Traill, Anthony (1979). Phonetic diversity in the Khoisan languages. Teoksessa J. W. Snyman (toim.): *Bushman and Hottentot Linguistic Studies*. Pretoria: University of South Africa, 167– 189.
Trompf, Garry W. (2011). Pacific millennial movements. Teoksessa Catherine

Wessinger (toim.): *The Oxford Handbook of Millennialism*. Oxford: Oxford University Press, 435–453.

Tumminia, Diana & George H. Kirkpatrick (1995). Unarius. Emergent aspects of an American flying saucer group. Teoksessa James R. Lewis (toim.): *The Gods Have Landed. New Religions from Other Worlds*. Albany: State University of New York Press, 85–104.

Vaughan, Diane (1996). *The Challenger Launch Decision*. Chicago: University of Chicago Press.

Virtanen, Sirpa (1998). Lentävästä lautasesta outoon valoon. Ufoilmiö sanomalehtien palstoilla 1940-luvulta 1990-luvulle. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Visala, Aku (2010). *Mitä tiede ei voi kertoa sinulle*. Kauniainen: Perussanoma.

Voltaire, François-Marie Arouet de (2002). *Mikromegas. Filosofinen kertomus*. Suom. Marja Haapio. Helsinki: Basam Books (ransk. alkuteos 1752).

Walliss, John (2009). Apocalypse at the millennium. Teoksessa John Walliss & Kenneth G. C. Newport (toim.): *The End All Around Us. Apocalyptic Texts and Popular Culture: Millennialism and Society*. London: Equinox Publishing, 71–97.

Ward, Peter (2005). *Life as We Do Not Know It. The NASA Search for (and Synthesis of) Alien Life*. New York: Penguin Books.

Warren, Calec & A. Peter McGraw (2015). Opinion. What makes things humorous? *PNAS* 112:23, 7105–7106.

Webb, Stephen (2005). *Missä kaikki ovat? 50 ratkaisua Fermin paradoksille ja Maan ulkopuolisen elämän arvoitukselle*. Suom. Hannu Karttunen. Helsinki: Ursa (engl. alkuteos 2002).

Whittington, H. B. (1975). The enigmatic animal *Opabinia regalis*, Middle Cambrian Burgess Shale, British Columbia. *Philosophical Transactions of the Royal Society B. Biological Sciences* 271:910, 1–43.

Wojcik, Daniel (1997). *The End of the World as We Know It. Faith, Fatalism, and Apocalypse in America*. New York: New York University Press.

Zimmer, Carl (2015). The Cambrian explosion's strange-looking poster child. *The New York Times* 2. 7. 2015.

Internet-lähteet

Auramies, Jukka (2018). Nyt vastaa asiantuntija: Myyttinen pallosalama – onko niitä oikeasti ja pitääkö niitä pelätä? "Jonkun pitäisi saada se jo pian kuvattua videolle". MTV Uutiset 17. 9. 2018. https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/nyt-vastaa-asiantuntija-myyttinen-pallosalama-onko-niita-oikeasti-ja-pitaako-niita-pelata-jonkun-pitaisi-saada-se-jo-pian-kuvattua-videolle/7070514#gs.av6229 (18. 9. 2019).

Boisjoly, Roger (2006). *Ethical Decisions – Morton Thiokol and the Space Shuttle Challenger Disaster*. http://www.onlineethics.org/cms/profpractice/ppessays/thiokolshuttle.aspx (22. 10. 2019).

Caron, Jean-Bernard, Martin R. Smith & Thomas H. P. Harvey (2013). Beyond the Burgess Shale. Cambrian microfossils track the rise and fall of hallucigeniid lobopodians. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*. 280:1767, 20131613. https://royalsocietypublishing.org/doi/10.1098/rspb.2013.1613 (22. 10. 2019).

Clonaid. www.clonaid.com (7. 10. 2019).

Crawford, Peter (2017). Ostaragodess. http://ostaragodess.blogspot.com/2017/01/copyright-peter-crawford-2017-lanz-von.html (13. 10. 2019).

Dunar, Andrew J. & Stephen P. Waring (1999). *Power to Explore. A History of Marshall Space Flight Center 1960–1990*. Washington, DC: Nasa History Office. https://history.nasa.gov/SP-4313.pdf (22. 10. 2019).

Elohim Embassy. www.elohimembassy.org (7. 10. 2019).

International Raelian Movement. www.rael.org (7. 10. 2019).

Jungkvist, Boris (1981). Swedish army officer experiences landing and EM effects. *Nordic UFO Newsletter* 1, 10–12. http://ufologie.patrickgross.org/mag/nun-1981-1-10.htm; http://ufologie.patrickgross.org/mag/nun-1981-1-11.htm; http://ufologie.patrickgross.org/mag/nun-1981-1-12.htm (7. 9. 2019).

Kiljunen, Pentti / Tieteen tiedotus ry / Yhdyskuntatutkimus Oy (2019). *Tiedebarometri 2019*. http://www.tieteentiedotus.fi/files/Tiedebarometri2019.pdf. (11. 3. 2020).

Kirkon tutkimuskeskus: Kirkkomonitor (2007). https://services.fsd.uta.fi/catalogue/FSD2833/PIP/cbF2833.pdf (16. 10. 2019).

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) (2019). Rekisteröidyt uskonnolliset yhdyskunnat. https://minedu.fi/rekisteroidyt-uskonnolliset-yhdyskunnat (19. 9. 2019).

Parallel Evolution: Online biology glossary. https://www.biology-online.org/dictionary/Parallel_evolution (22. 10. 2019).

Pekkarinen, Anna-Sofia (2017). Urantia-seuran puheenjohtaja Risto Mäntysen sähköpostihaastattelu, 11. 1. 2017

Rael (2005). *Intelligent Design. Message from the Designers*. Nova Distribution. https://www.rael.org/download.php?view.1 (7. 10. 2019).

RaelTV. https://www.youtube.com/raeltv (7. 10. 2019).

RTV esittää: Kohtaamisia Vesa-Matti Loiri (2018). https://www.youtube.com/watch?v=dIahwluIoDY (16. 10. 2019).

Rullán, Antonio F. (2000). Analysis of the evidence and evaluation of the ball lightning hypothesis. http://www.scribd.com/doc/61600516/Antonio-F-Rulan-The-Levelland-Sightings-of-1957 (18. 10. 2019).

Saliba, John A. & Amanda J. Tellefsen (2012). Aetherius society. World Religions and Spirituality. https://wrldrels.org/2016/02/25/aetherius-society/ (15. 10. 2019).

Suomen ev.lut. kirkko. Jäsentilastot. https://www.kirkontilastot.fi/viz?id=26 (25.10.2019).

Suomen Ufotutkijat ry. Ufohavaintotietokanta. https://www.fufora.fi/ufodb/database.php?sid= (16. 10. 2019).

Suomen Urantia-seura ry. www.urantia.fi (19. 9. 2019).

Thomas, Amber & Christy MacDonald (2016). Investigating body patterning in aquarium-raised flamboyant cuttlefish (Metasepia pfefferi). *PeerJ*. 4:e2035 https://doi.org/10.7717/peerj.2035 (5. 3. 2020).

Tossavainen, Matti (2008). Ajatuksensuuntaajat keskuudessamme. Urantia-kirjan opetuksia -blogi. https://urantiaopetuksia.blogspot.com/2008/04/ajatuksensuuntaajat-keskuudessamme.html (19. 9. 2019).

— (2009a). MINÄ OLEN-käsite. Urantia-kirjan opetuksia -blogi. https://urantiaopetuksia.blogspot.com/2009/03/mina-olen-kasite.html (19. 9. 2019).

— (2009b). Tiede ja uskonto. Urantia-kirjan opetuksia -blogi. https://urantiaopetuksia.blogspot.com/2009/11/tiede-ja-uskonto.html (19. 9. 2019).

— (2009c). Urantia-kirkko – pitäisikö se perustaa? Urantia-kirjan opetuksia -blogi. https://urantiaopetuksia.blogspot.com/2009/08/urantia-kirkko-pitaisiko-se-perustaa.html (19. 9. 2019).

— (2009d). Uskonto henkilökohtaisena kokemuksena. Urantia-kirjan opetuksia -blogi. https://urantiaopetuksia.blogspot.com/2009/10/uskonto-henkilokohtaisena-kokemuksena.html (19. 9. 2019).

Tähtitieteellinen yhdistys Ursa. Avaruustekniikka. https://www.ursa.fi/avaruustekniikka/raketti-ilmiot/opas.html (18. 10. 2019).

Urantia-kirja (1993). *Urantia-kirjan* nettiversio. Urantia-säätiö. https://www.urantia.org/fi/urantia-kirja

Urantia Foundation. https://www.urantia.org/urantia-foundation (27. 9. 2019).

Urantia-säätiö. Suomen toimisto. www.saatio.urantia.fi (19. 9. 2019).

U.S. Congress House, Committee on Science and Technology (1986). *Investigation of the Challenger Accident: Report. House Report 99–1016*. Washington, DC: Government

Printing Office. https://www.govinfo.gov/content/pkg/GPO-CRPT-99hrpt1016/pdf/GPO-CRPT-99hrpt1016.pdf (22. 10. 2019).

Uskonnot Suomessa-hanke. Suomen Urantia-seura ry. http://uskonnot.fi/yhteisot/view.php?orgId=30 (19. 9. 2019).

Withnall, Adam (2014). Pope Francis says he would baptise aliens: 'Who are we to close doors?' *The Independent* 13. 5. 2014. https://www.independent.co.uk/news/world/europe/pope-francis-says-he-would-baptise-aliens-9360632.html (14. 10. 2019).

Filmografia aikajärjestyksessä

Uhkavaatimus Maalle (*The Day the Earth Stood Still*). Ohj. Robert Wise, 1951

Maailmojen sota (*The War of the Worlds*). Ohj. Byron Haskin. Paramount Pictures, 1953

Yön meteori / Vieraat ulkoavaruudesta (*It Came from Outer Space*). Ohj. Jack Arnold. Universal Pictures, 1953

Ruumiinryöstäjät / Varastetut ihmiset (*Invasion of the Body Snatchers*). Ohj. Don Siegel. Walter Wagner Productions, 1956

I Married a Monster from Outer Space. Ohj. Gene Fowler Jr. Paramount Pictures, 1958

Viimeisellä rannalla (*On the Beach*). Ohj. Stanley Kramer. Stanley Kramer Productions,1959

Ihmispaholaiset (*Invasion of the Body Snatchers*). Ohj. Philip Kaufman. Solofilm, 1978

The Thing. Ohj. John Carpenter. MCA, 1982.

Seuraava päivä (*Day After*). Ohj. Nicholas Mayer. ABC Circle Films, 1983

Kun maailma loppuu (*Threads*). Ohj. Mick Jackson. BBC, 1984

Ekstaasi (*The Rapture*). Ohj. Michael Tolkin. New Line Cinema, 1991

Independence Day. Ohj. Roland Emmerich. Centropolis Entertainment, 1996

Ensimmäinen yhteys (*Contact*). Ohj. Robert Zemecksis. South Side Amusement Company, 1997

Armageddon. Ohj. Michael Bay. Touchtone Pictures, 1998

Deep Impact. Ohj. Mimi Leder. Paramount Pictures, 1998

End of Days. Ohj. Peter Hyams. Universal Studios, 1999

Signs. Ohj. M. Night Shyamalan. Touchtone Pictures, 2002

Kadotettu maailma (*Left Behind: The Movie*). Ohj. Vic Sarin. Namesake Entertainment, 2000

Kadotettu maailma 2 (*Left Behind II: Tribulation Force*). Ohj. Bill Corcoran. Cloud Ten Pictures, 2002

The Day After Tomorrow. Ohj. Roland Emmerich. 20th Century Fox, 2004

Kadotettu maailma (*Left Behind: World at War*). Ohj. Craig R. Baxley. Cloud Ten Pictures, 2005
Maailmojen sota (*War of the Worlds*). Ohj. Steven Spielberg. Paramount Pictures, 2005
Päivä jona maailma pysähtyi (*The Day the Earth Stood Still*). Ohj. Scott Derricson. Earth Canada Productions, 2008
Tieto (*Knowing*). Ohj. Alex Proyas. Escape Artists, 2009
Battle: Los Angeles. Ohj. Jonathan Liebesman. Relativity Media, 2011
The Thing. Ohj. Matthijs van Heijningen Jr. Universal Pictures, 2011
Vieras (*The Host*). Ohj. Andrew Niccol Chockstone Pictures, 2013
Kadotettu maailma (*Left Behind*). Ohj. Vic Armstrong. Entertainment One, 2014
Falling Skies. Ohj. Robert Rodat. DreamWorks Television, 2011–2015
Arrival. Ohj. Denis Villeneuve. FilmNation Entertainment, 2016
Independence Day: Uusi uhka (*Independence Day: Resurgence*). Ohj. Roland Emmerich. 20th Century Fox, 2016
5. *aalto* (*The 5th Wave*). Ohj. J. Blakeson. Columbia Pictures, 2016

Kuvalähteet

Kuva 1. Pixeljoy/Shutterstock.
Kuva 2. New York Times / Bantam Books.
Kuva 3. The Picture Art Collection / Alamy Stock Photo.
Kuva 4. Granger Historical Picture Archive / Alamy Stock Photo.
Kuva 5. Granger Historical Picture Archive / Alamy Stock Photo.
Kuva 6. Nasa / Frankie Martin
Kuva 7. Wikimedia Commons.
Kuva 8. Michal Maňas / Wikimedia Commons (cc by 3.0)
Kuva 9. Diego Delso / Wikimedia Commons (cc by-sa).
Kuva 10. Madman2001 / Wikimedia Commons (cc by-sa 2.0)
Kuva 11. Urantia Foundation
Kuva 12. AnonMoos / Wikimedia Commons
Kuvat 13ab. AOM Corp
Kuva 14. Jim Reynolds / Flickr
Kuva 15. Wikimedia Commons
Kuva 16. BFA / Alamy Stock Photo
Kuva 17. Gyik Toma / Wikimedia Commons (cc by 2.0)
Kuva 18. Nasa

Henkilöhakemisto

Kirjoittajat

ELISA JÄRNEFELT on filosofian tohtori Helsingin yliopistosta. Hänen tieteiden- ja kansainvälinen tutkimuksensa ihmisten yliluonnollisista luontokäsityksistä sijoittuu sekä uskontotieteen että kognitiivisen ja kokeellisen psykologian alaan.

MARKO KANANEN on filosofian maisteri Tampereen yliopistosta, yleisestä historiasta. Hän on erikoistunut suomalaisen ufoperinteen historiaan, muinaisastronauttitulkintoihin ja suomalaiseen rajatietoon.

ALEKSI LEPPÄNEN on teologian maisteri Helsingin yliopistosta. Hän on perehtynyt erityisesti uskonnonfilosofiaan, ja hän on kiinnostunut kokonaisvaltaista mielenterveyttä, hyvinvointia ja mielekästä elämää edistävistä uskontojen soveltamismahdollisuuksista.

ILKKA NISKANEN on filosofian maisteri Helsingin yliopistosta, uskontotieteen alalta. Hän on erikoistunut apokalyptiikkaan ja kognitiiviseen uskontotieteeseen.

JAAKKO NÄRVÄ on filosofian tohtori Helsingin yliopistosta, uskontotieteestä. Hän on erikoistunut ufoaiheeseen sekä uskontotieteen tieteenfilosofisiin tarkasteluihin ja toiminut uskontotieteessä tutkijana ja opettajana.

ANNA-SOFIA PEKKARINEN on uskontotiedettä Helsingin yliopistossa pääaineenaan opiskellut teologian kandidaatti. Kenttätutkimuksena toteutetussa kandidaatintutkielmassaan hän perehtyi Suomen Urantia-seuran toimintaan ja *Urantia-kirjaan* sekä sen lukijoiden tulkintoihin kirjasta.

HEIKKI PESONEN on filosofian tohtori ja uskontotieteen dosentti. Hän toimii uskontotieteen yliopistonlehtorina Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa. Tutkimustyössään hän on tarkastellut muun muassa uskontoa ja ympäristökysymyksiä sekä uskontoa ja populaarikulttuuria. Pesonen on *Uskonnontutkija*-verkkolehden päätoimittaja.

SAARA REIMAN on valtiotieteiden maisteri Helsingin yliopiston käytännöllisen filosofian oppiaineesta. Hän on erikoistunut ympäristöetiikkaan ja kirjoittanut myös avaruustutkimuksen filosofiasta.

JUSSI SOHLBERG on teologian maisteri Helsingin yliopistosta ja Kirkon tutkimuskeskuksen tutkimuskoordinaattori. Hän erikoistunut länsimaiseen esoteriaan sekä Suomen uskonnolliseen kenttään. Sohlberg on esitelmöinyt, puhunut mediassa ja kirjoittanut mainituista aiheista laajasti.

KIINNOSTUS AVARUUTTA, AVARUUSTEKNOLOGIAA JA MAAN ULKOPUOLISEN ÄLYN LÖYTYMISTÄ KOHTAAN NÄKYY NIIN UUTISMEDIASSA KUIN POPULAARIKULTTUURISSAKIN.

Arvoituksia avaruudesta pyrkii ymmärtämään ufouskomuksia inhimillisenä elämänalueena. Esillä ovat erilaiset ufokokemukset, ufoperinteen monenlaiset sisällöt ja tiedehistorialliset yhteydet sekä ilmiön uskonnolliset piirteet. Millainen on tyypillinen ufohavainto, ja mikä selittää ufohavaintoja? Millaisia eri ilmenemismuotoja ufokontaktiliikkeellä on? Kuinka avaruusolentoja on kuvattu kirjallisuudessa ja elokuvissa? Miksi isopäiset harmaat humanoidit ovat suositumpia kuin muut avaruusrodut? Millaisia yhteyksiä on kristinuskolla ja ufouskonnollisuudella? Miten ufouskonnollisuus suhteutuu luonnontieteelliseen vieraan älyn etsintään?

Arvoituksia avaruudesta on selkeä ja monipuolinen yleisesitys ufouskomuksista ja -kokemuksista, ufouskonnollisuudesta sekä niiden perusteista ja taustoista. Se on ensimmäinen suomenkielinen ihmistieteellisellä otteella kirjoitettu perusteos aiheesta.

ISBN 978-952-345-062-2

